Corneliu Mircea

Cartea ființei

Scanned with OKEN Scanner

Corneliu Mircea

Cartea ființei

Cartea Românească
1980

Scanned with OKEN Scanner

„Ființă tu — găsi-voi cîndva cuvenitul
Sunet de-argint, de foc, și ritul
unei rostiri egale
în veci arderii tale ?“

Lucian Blaga

Scanned with OKEN Scanner

Cuvînt înainte

Ce poate spune astăzi o carte despre *ființă* ? Ce rost poate avea în zilele noastre o carte despre *ființă* ? Ar schimba o astfel de carte cîte ceva din convingerile omului modern ? L-ar putea ajuta, l-ar putea conduce prin hățișul existenței zilnice ? I-ar fi, cu alte cuvinte, de folos ? — iată cîteva din întrebările care pot fi puse și pe care și le pun cu siguranță o parte din cei ce-i întîlnesc titlul.

De fapt ce rost are în zilele noastre o carte despre „ființă", o carte ce pare să discute un subiect atît de „general" și de „vag", mult prea îndepărtat de concretul existenței zilnice ? Și, în fond, de ce despre *ființă* și nu despre altceva, despre orice altceva mai apropiat experienței directe și curente, decît despre ființa care se referă la... La ce se referă oare ?

Cuvîntul funcționează în vocabularul zilnic, destul de frecvent chiar. Iată care sînt sensurile lui, după *Dicționarul explicativ al limbii române* (1975, p. 333) : „1. Tot ceea ce are viață (și se mișcă) ; viețuitoare, vietate. Spec. Om ; persoană. 2. Existență ; viață". Am putea spune,

deci, că semnificaţiile acestui cuvînt obişnuit se polarizează în jurul a cel puţin trei noţiuni, care ar fi : tot ceea ce e viu, omul şi existenţa. O carte despre fiinţă ar fi, prin urmare, o carte despre tot ceea ce fiinţează (ca „vietate"), o carte despre „om" şi, în sfîrşit, o carte despre „existenţă", dacă lăsăm deocamdată deoparte semnificaţia filosofică destul de bine conturată a cuvîntului şi ne referim doar la semnificaţia lui curentă.

Surprinzător poate, dar nu credem că există fundamentale deosebiri între modalitatea „comună" de înţelegere a fiinţei şi modalitatea „cultivată", cea filosofică, pentru că, în fond, şi-n limbajul filosofic, atunci cînd vorbim despre „fiinţă" vorbim *despre om,* pe de o parte, şi *despre existenţă,* pe de alta, dar (şi acest *„dar"* este extrem de important), *despre om-şi-despre existenţă, deopotrivă,* fără a putea face — decît teoretic şi artificial —, separaţia om-existenţă. Limbajul este mai adînc uneori decît o idee — incapabilă de a-l urmări în profunzime, şi nu zadarnic filosofia modernă s-a îndreptat adesea spre limbaj, ca spre un toiag fermecat care s-o ajute în calea ce urmează să o străbată.

„Ce cale ?" — la urma urmei. „Calea spre ce ?" — am pune imediat întrebarea. Calea *spre fiinţă,* desigur, vom răspunde fără preget, calea *„spre om", spre esenţa fiinţei umane,* şi *calea spre existenţă,* simultan, calea, deci, spre tot ceea ce aparţine fiinţei şi este fiinţă, calea spre *tot-ceea-ce-fiinţează,* ştiind şi amintindu-ne mereu că omul, fiinţă gînditoare este *implicat* în şi prin acest drum, că acest drum îl conduce doar spre sine (şi spre existenţă), că acest drum care este al existenţei sau al fiinţei înseşi (cuibărită-n pasul şi în gîndul omului) o conduce, pe ea însăşi, spre sine.

Înseamnă de aici că fiinţa, aşa cum ne-a revelat-o semnificaţia comună a limbii *nu este la sine* ? Înseamnă

Scanned with OKEN Scanner

că „ființa“ pe care o surprindem din primele clipe *nu este cu adevărat „ființă“* ? Așa se pare, dar, odată cu această întrebare lucrurile se complică. E bine să ne oprim deocamdată aici, lăsînd ca problema ce s-a conturat să fie rezolvată sistematic pe parcursul expunerii ce va urma, nu mai înainte de a atrage atenția asupra importanței pe *care o are punerea întrebării „ce este ființa ?“ Căci odată* cu această întrebare „firescul“ existenței cotidiene se frînge și se ghemuiește într-un „punct de pornire“, într-un fel de „capăt“ de la care mai toate „problemele fundamentale“ se vor pune altfel. Desfășurarea stereotipă și parcă mașinală a vieții curente este pusă, fulgerător, sub semnul acestei întrebări : „care e sensul existenței ?“ ; „care mi-e sensul ?“ ; „ce rost am eu însumi ?“ ; „ce rost au toate ?“ — căci trebuie să existe un rost al lor, de vreme ce toate cele dimprejur *sînt*, de vreme ce eu însumi mă pomenesc căutîndu-le rostul ?!

S-ar putea obiecta faptul că, pornind pe calea ființei, omul face doar o „excursie teoretică“ spre sine, nicidecum practică (sau „pragmatică“), excursie care i-ar putea clarifica eventual gîndul, nu și influența existența concretă, vie, activă, manifestată în lume și în societate, prin lume și societate. S-ar putea obiecta, cu alte cuvinte, faptul că omul se desprinde de „imediatul“ cotidian, pregătindu-și o ascensiune într-un spațiu abstract și solitar, fără a mai privi în jur, detașat cum este de „cele pămîntești“. Dar dacă ne vom aminti „mobilul“ ascensiunii, înscris în mai sus discutatul „cuvînt-și-concept“ al ființei (omul și-existența ; omul-ca-existență, ori, eventual, omul-în-existență) ne vom da imediat seama că, pornind spre ființă, omul nu pornește decît spre un adevăr care pulsează-n „toți oamenii“, precum pulsează și-n „toate cele existente“, că, pornind spre ființă, omul nu pornește decît spre propria lui *esență*, apropiindu-se de oameni nu doar

Scanned with OKEN Scanner

teoretic, ci și *esențial* — apropiere care este și o esențială apropiere de ființă, de tot ceea ce „este ființă". Căutînd „ființa" și gîndind-o, meditînd-o, *ne apropiem* inevitabil de toate cîte-i aparțin, ne *cufundăm* în toate cîte-i aparțin, printr-o iubire, în fond, adîncă și răscolitoare, iubire de oameni în primul rînd, de profunda lor prezență și existență, printr-o iubire *„de ființe"*, de toate ființele lumii. De aici și pînă la „traducerea ei în faptă", pînă la ordonarea dreaptă și generoasă a lumii sociale și planetare nu mai e decît un pas, atunci cînd ființa își întrezărește și înțelege „scopul" cel mai adînc : *ființarea* (și nu desființarea).

Care e situația „de fapt" a zilelor noastre ? Oricît am căuta să punem în lumină calitățile ființei umane, oricît am căuta să izolăm grîul de neghină și să reținem doar ceea ce poate în adevăr glorifica omul, nu putem ascunde „mizeria" lui amenințătoare azi, mizerie căreia i-am putea spune, spre a folosi un termen aflat în aceeași sferă semantică a discuției, *ne-ființă,* ne-ființă reală și despărțitoare : agresiunea, crima, războiul.

Această ne-ființă nu zguduie doar epoca modernă. Popoarele s-au războit și oamenii s-au ucis între ei în aceleași timpuri în care gîndul cîtorva înainta spre „ființă", învățîndu-i și chemîndu-i pe ceilalți la adevărul care înseamnă și a însemnat dintotdeauna *comuniune : unificare : iubire*. Făptura umană s-a ridicat spre ființă (spre ființa tuturor oamenilor și a tuturor ființelor lumii) în același timp în care o parte a ei se năruia în ne-ființa urii. Gîndul filosofilor ori entuziasmul extatic al poeților cucerea ființa în același timp în care în jur cădeau capete retezate, iar prunci erau uciși cu sabia ori baioneta. Omul modern „a moștenit" doar crima sau războiul, și, oricît de lugubru pare, le-a desăvîrșit pînă la culmea lagărelor de exterminare și pînă la impresionanta cifră de peste 50 de mili-

Scanned with OKEN Scanner

oane de victime pe care a dat-o ultimul război mondial, dar poate, mai sumbru decît toate acestea, întrecîndu-le printr-o simplă „trăsătură de condei", pînă la arma atomică, proliferată în sute și mii de exemplare, pregătită pentru a distruge — în cantitatea existentă astăzi —, nu un oraș, nici măcar o țară, ci un continent, mai multe continente, omenirea întreagă, și nu numai o dată, ci de 12 ori întreaga omenire, întreaga planetă, cu toată istoria ei socială sau biologică ! Omul și-a perfecționat într-atît armele distrugerii încît, în adevăr, și-a pus în cumpănă *întreaga ființă* : socială-și-planetară, demonstrînd *„prin negativ"* că ființa *ar putea fi una,* într-adevăr, că el, ființă umană gînditoare ar putea-o distruge *integral,* de 12 ori succesiv (!) așa cum este ea astăzi, reală, concretă și unitară.

Ce dezvăluie această neliniștitoare situație ? Că omul își prețuiește într-adevăr ființa ? Că el prețuiește într-adevăr ființa lumii ? Că el este cununat cu mulțimea tuturor oamenilor, ori cu mulțimea tuturor celor cîte sînt ? Că el își dă, în sfîrșit, seama de propria lui *ființă,* reală și concretă, de *adevărul* ei, de uluitoarea și fascinanta ei *prezență,* strigătoare prin fiecare trup, prin fiecare gură ? Nicidecum. Iată ce spunea de curînd Aurelio Peccei : „Soluția cea mai aberantă pentru omenire ar fi autodestrucția sa. Sufletele noastre sînt într-atît de *falsificate de falsele idei pe care le avem atît asupra noastră cît și asupra locului pe care-l avem în lume* (s. n.), iar puterea de exterminare a armelor moderne este atît de mare, încît această eventualitate a devenit un fapt cît se poate de evident..." [1]

Omul are nevoie astăzi mai mult decît oricînd de „ființă" : astăzi mai mult ca oricînd meditația filosofică se cere „tradusă în faptă", se cere legată de făptura și

[1] Unteanu C., în rev. „Luceafărul", nr. 903, 1979.

Scanned with OKEN Scanner

destinul social al omenirii. Nu mai e posibil, în zilele noastre, ca două mădulare ale aceleiași făpturi să opereze în direcții fundamental opuse : unul în sensul comuniunii și iubirii întemeietoare, celălalt în sensul aneantizării ; unul gîndind, găsind și regăsindu-și ființa, celălalt semănînd crima și violența. „Doar marea filozofie și marea artă — spunea Lukács — (precum și modurile de comportare exemplară a indivizilor umani care acționează)... sînt păstrate fără efort în memoria omenirii, se acumulează sub forma de condiții ale unei disponibilități : pregătirea interioară a oamenilor pentru imperiul libertății.“ [1]

E rîndul omului de azi de a reveni la sine, de a păși în sine cu adevărat, adînc și întins, de a se urma și re-găsi, dincolo de anxietatea și ura care-l subminează. E rîndul gîndului de a sublinia cîte ceva despre ființă, de a îndrepta silogisme care sînt și funcționează, dar care se dezarticulează parcă în desfășurarea lor, e rîndul gîndului de a aduce, cu puterile ce le are deocamdată, *ființa la ființă,* de a continua efortul miraculos al pleiadei de gînditori greci și al cîtorva mari filosofi moderni, închipuind o carte despre ființă, despre aceeași ființă de acum două milenii și dintotdeauna, dar, mai ales, despre *„această“* ființă, așa cum pulsează ea în zilele noastre, în și prin ființa noastră, cu toate uimirile, biruințele, eșecurile și neliniștile ei.

În cele ce urmează ne-am propus să rezumăm liniile reprezentative ale unui sistem de gînduri (redactat mai amplu și mai amănunțit, cu o argumentație conceptuală și științifică ceva mai bogată, într-un text mai extins), prezentînd cîteva „clișee“ sau „puncte nodale“ din filmul fascinant, în plină desfășurare și-n plină întemeiere al ființei. Dacă acestea s-au apropiat, într-un fel, și pe cît le-a stat în putință, de adevărul — imposibil, în fond,

[1] „Ontologia existenței sociale“, E. P., 1975, p. 319 (trad. R. Stoichiță și V. Zamfirescu).

a fi cuprins vreodată cu adevărat („cuprinderea" fiind o mişcare „îndreptată spre", nicidecum o mişcare „de închidere") — sigur însă că mirifica articulare de lumi şi destine va rămîne şi pe mai departe obiectul cunoaşterii, care va căuta să-l descifreze mai adînc, mai amănunţit, şi după „încheierea" acestei cărţi — care a voit, aşadar, *să deschidă uşi*, nu să le-nchidă, *să traseze şi culoare*, nu numai să înalţe ziduri, să dureze dar să şi *pregătească un drum* a cărui esenţă este *„desţelenirea" ; calea însăşi ;* „trecerea spre".

Limbajul este revelator şi, totuşi, neîncăpător ; revelator pentru că seamănă gîndul şi-l înmulţeşte, neîncăpător pentru că nu are nici pe departe frăgezimea inefabilă, infinit de complexă şi de „interarticulată", pluridimensională şi mişcătoare a raţiunii, care se foloseşte, totuşi, de discursu-i progresiv şi liniar pentru „a se descrie", atrăgîndu-ne parcă atenţia că, fie şi cel mai precis concept, pe cît de mult *defineşte* pe atît şi *sugerează*, că *precizia* terminologică este, în filosofie, aproape la fel de importantă ca puterea de sugestie a cuvîntului. Punct ce apropie întrucîtva gîndirea poetică de cea filosofică, aşa cum s-a mai spus. Nu întîmplător Platon, Hegel sau, la noi, Blaga au scris poezie, nu întîmplător discursul marilor filosofi ai timpurilor are o frumuseţe aparte, logică-şi-artistică, în aceeaşi măsură, coerenţa şi penetranţa ideilor împletindu-se strîns cu plasticitatea expresiei (care presupune, nu în ultimul rînd, metafora) şi cu acea capacitate (pe care doar poezia o are) de „a trezi" lăuntricul şi de a-l racorda la idee, integral, cu şi prin toate „sferele" subordonate raţiunii (afect, imaginaţie etc.). D. D. Roşca spunea : „stratul de conştiinţă, strat mai adînc în care filosofia îşi are rădăcinile ce o hrănesc, este de esenţă

Scanned with OKEN Scanner

emotivă... chiar lirică“ [1], iar după Tudor Vianu „fără spirit poetic speculaţia filosofică nu ar ajunge niciodată la termenul ei“ [2], căci „Orfeu este unul şi acelaşi în toate, cum una şi aceiaşi este şi existenţa din care face parte“ [3], după cuvîntul lui Ion Maxim. Pentru Alexandru Tănase *„gîndul filosofic*, chiar cel mai elaborat raţional, este însoţit de energii spontane, primare ale sufletului nostru, pune în mişcare un flux emoţional şi prin această atmosferă spirituală pe care o degajă, se înrudeşte cu ideea poetică“ [4].

Dealtfel marii poeţi ai lumii s-au distins dintotdeauna prin extraordinara lor capacitate de a se ridica în dimensiunea *ontologică*, de a depăşi „subiectualul“ limitat al simţirii şi de a vibra cu toată fiinţa în şi prin dimensiunea *universală* a ei. Lucrarea de faţă încearcă să argumenteze, printre altele, şi această evidenţă : poezia atinge, în ce are ea mai adînc, ontologicul. Iar ontologicul are o ciudată şi recunoscută forţă poetică ce conferă oricărui sistem filosofic o pregnantă coloratură originală : „originalitatea“ fiind, evident, atît semnul personalităţii gînditoare cît şi al noutăţii impuse : al *noului* pe care-l aduce cu sine orice efort de interpretare a lumii, atunci cînd „prima condiţie pentru o cercetare filosofică este să ai un spirit liber, cutezător“, cum spunea Marx. [5]

Adevăratul chip al conceptelor prezentate în lucrarea de faţă nu va putea fi deslușit, desigur, decît la sfîrşitul lecturii, expunerea lor asemuindu-se cu procedura unui desenator care, pentru a schiţa un portret, trasează o sumedenie de linii tremurătoare, revine asupra cîtorva, le

---

[1] În vol. „Cu microfonul dincoace şi dincolo de Styx“, Dacia, 1979.
[2] „Filosofie şi poezie“.
[3] „Orfeu, bucuria cunoaşterii“, Ed. Univers, 1976, p. 262.
[4] Rev. „România literară“, nr. 44/1978.
[5] „Scrieri din tinereţe“, Buc. 1968, p. 169.

Scanned with OKEN Scanner

precizează prin diferenţierea de mulţimea celorlalte, ştergînd apoi, modelînd, subliniind. Lucrarea s-a apropiat şi de unele concepte viu discutate azi („structură", „informaţie", „selecţie" etc.) care n-au fost decît „punctate", fără a se zăbovi prea mult în imperiul lor (extensiv, modelat de discuţiile multor ştiinţe, care le revendică în egală măsură şi care le lămuresc în egală măsură).

Fiinţa şi-a dorit mereu făptura *integrală,* nescindată în compartimente, liberă şi atotcuprinzătoare. Iar legile pe care şi le-a descoperit sînt legi ale fiinţei *„integrale"*, comune oricărei „dimensiuni ontologice" în şi prin care pulsează, „partea spirituală" fiind una dintre părţi, esenţială şi definitorie, desigur, dar nicidecum singura. Aşa se face că, deşi prezentă pretutindeni, dimensiunea spirituală a fiinţei umane nu se va putea răsfăţa în şi printr-un dialog numai „cu sine", ea trebuind a se mulţumi doar cu promisiunea unei închipuite şi viitoare cărţi ce-i va fi dedicată.

Textul lucrării este inevitabil schematic şi simplificator ; rămîne ca inteligenţa şi sensibilitatea cititorului să suplinească neajunsurile unei astfel de expuneri, încercînd să surprindă şi să pătrundă în tumultul copleşitor al unei lumi mirifice şi înnoitoare pe care am numit-o (şi o numim) *fiinţă.*

Cartea întîi

Facerea

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 1

Fiinţa-nefiindă

1. Ce înţelegem prin fiinţă ?

Atunci cînd gîndul (şi, odată cu el, limba) spune „sînt", „sînt tot ceea ce este" sau „fiinţez", „sînt fiinţa", el se referă, simplu, la tot ceea ce *este* înăuntrul-şi-înafara mea, la tot ceea ce fiinţează înăuntrul-şi-înafara mea.

Fiinţa este un simplu termen, un cuvînt : „numitorul comun" al tuturor celor dinafara şi dinăuntrul meu, „termenul mediu" prin care tot ceea ce fiinţează înafara mea se uneşte cu mine însumi şi ajunge la o singură unitate, la un „unul", la o prezenţă continuă, pe care o surprind şi o gîndesc astfel, ca prezenţă continuă şi imediată, aici şi acum, prin mine şi prin toate cele dinafară.

Fiinţa tuturor se smulge, ca atare, din lucrurile-i diferenţiate şi, unificîndu-se cu mine însumi, cu gîndul meu, se înscăunează ca *fiinţă,* sfîrşind cu această prezenţă ne-limitată şi ne-limitabilă a ei, prezenţă surprinsă şi gîndită, care mă pătrunde şi mă alipeşte lumii dinafară, dar lumii care s-a preschimbat acum într-o singură şi continuă prezenţă (ce nu mai cunoaşte diferenţe sau accidente în cuprinsul ei ne-cuprins), *fiinţa.*

Ce pare a fi, aşadar, fiinţa ? Nimic altceva decît acel „numitor comun" al tuturor celor ce sînt, prezenţa continuă în şi prin cele ce sînt, dar, subliniem, prezenţa care *s-a desprins* de cele ce sînt în şi prin lume, şi care s-a izolat într-un tărîm continuu şi nesfîrşit, numai al său,

cuprinzîndu-mi și zidindu-mi și propria-mi ființă gînditoare în acest tărîm (indivizibil) al ei, tărîm pe care-l zăresc, îl știu, cu care mă confund și prin care, la rîndu-mi, exist.

Este adevărată, oare, această formă de existență a celor ce sînt și a mea însămi ? Trebuie să admit că „da", de vreme ce eu însumi și, odată cu mine și prin mine — lumea și toate cele ce sînt — au ajuns inevitabil la această *„formă de ființare"* — pe care deocamdată pot doar „să o constat", să o trăiesc și să o definesc ca atare, urmînd ca abia de acum încolo să-i aflu rostul și modalitatea ivirii. Căci, îmi pun pe drept cuvînt întrebarea, cum am ajuns oare, eu însumi și, odată cu mine și prin mine, toate cele cîte sînt, la această formă de ființare ?

Mai înainte de a încerca vreun răspuns, voi observa că, punînd întrebarea „cum am ajuns, oare, eu însumi la această formă de ființare ?" m-am și îndepărtat de punctul pe care am dorit să-l discut și, căutîndu-i explicația, m-am și îndreptat spre un „alt punct", spre un alt „orizont" — care va căuta să-l lumineze pe primul, dar care, la rîndu-i, va fi un alt și deosebit „început" al ființei.

Cu alte cuvinte, zadarnic voi căuta „să prind din urmă" întrebarea și, odată cu aceasta, „începutul" ; zadarnic, căci mereu voi avansa pe o cale a gîndului care va găsi răspunsul la întrebare (și, cu aceasta, începutul însuși) *în urmă*, nicidecum înainte. Rațiunea are doar iluzia că se poate *întoarce* la început altfel decît *îndepărtîndu-se de el ;* dar ea trebuie să știe că, îndepărtîndu-se de început, nu face altceva decît *să se întoarcă la el.*

Revenind acum la discuția noastră : termenul și conceptul ființei s-a impus, la un moment dat, fără putință de împotrivire gîndului și rațiunii care l-au acceptat și l-au păstrat cu fermitate, căutîndu-i adevărul „mai adevărat" în spatele (și nu înaintea) lui. Am putea regăsi ființa pe unul din drumurile „anterioare" ale ei ? Întrebarea este inutilă și defectuoasă, de vreme ce, subliniem, nici un pas nu se mai poate face pe o cale deja „consumată" altfel decît *urmîndu-i în continuare drumul* care, prin firea lucrurilor, *se întoarce spre începuturi*, așa cum se va demonstra în cuprinsul cărții de față.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel vom şi proceda : ne vom lăsa purtaţi de fiinţa însăşi pe calea ce se deschide înaintea noastră (pe drumul care şi-l deschide înainte fiinţa însăşi), cu scopul de a-i afla temeiul şi adevăratul chip, cu scopul de a o pătrunde şi de a o cunoaşte în intimitatea ei.

2. Cum apare ne-fiinţa (sau neantul) ?

Să observăm, înainte de a purcede la drum, că fiinţa *s-a ivit* la un moment dat, aici şi acum, din dispersia (sau diferenţa) obiectelor lumii şi a propriului meu gînd ; că ea *nu a fost,* cu alte cuvinte, mai înainte de a se pune pe sine, mai înainte de a fiinţa ca „fiinţă". Să observăm, aşadar, că fiinţa „dinaintea apariţiei sale" (prin care tot ceea ce este înafara-şi-înăuntrul gîndului devine cu adevărat fiinţă, o singură fiinţă ne-sfîrşită) a fost, ea însăşi, *lipsită de fiinţă* (sau *ne-fiindă) ;* să observăm deci că fiinţa, chiar apărută şi înscăunată impetuos în gîndul şi prin gîndul însuşi al ei presupune (şi se raportează la) neantul din care s-a ivit, neant care *o conţinea* fără doar şi poate, de vreme ce ea, fiinţa, s-a ivit din ne-fiinţa lumii dispersate şi a gîndului meu (care n-a sesizat încă „termenul comun" a toate).

Dar oare, ivită şi întemeiată, fiinţa exprimă adevărul cel mai adînc al celor ce sînt ? Cele ce sînt *sînt,* cu adevărat, *chiar fiinţa ?* Trebuie să admitem că „da", dacă ne gîndim numai la faptul că fiinţa a fost sfîrşitul necesar, inevitabil şi firesc al lor, sfîrşit la care am ajuns fără s-o dorim, fără să bănuim, sfîrşit care s-a impus intempestiv, lăsîndu-ne în mînă — cu ce oare ? — cu *adevărul* deocamdată *menţionat* doar al celor ce sînt, adevăr pe care va trebui *să-l demonstrăm de aici înainte,* adevăr pe care, demonstrîndu-l, îl vom întemeia, desigur, şi-l vom întemeia mereu mai adînc şi mai plenar, cu fiecare nou pas pe care îl va face gîndul spre fiinţă (şi spre sine).

Aşa că, dacă la un moment dat fiinţa s-a impus gîndului şi lumii, atunci adevărul mai adînc al gîndului şi al

Scanned with OKEN Scanner

lumii este tocmai *ființa*, ființa continuă și ne-sfîrșită, lipsită de vreun început, ființa care dezvăluie, în puritatea ei originară, starea de început a lumii (și a gîndului meu), starea de început a celor ce sînt. Această ființă a apărut, în splendida ei puritate, gîndului filosofic în urmă cu peste 2000 de ani, cînd Lao-Țzî descoperea în China antică uimitorul ei adevăr („Eu nu-i știu numele. Desemnîndu-l printr-un semn, îi voi zice *dao ;* dîndu-i în mod arbitrar un nume, îi voi spune marele" ; și acest „*dao* își urmează sie însuși" [1], sau atunci cînd Parmenide vorbea despre „ființa" care „nenăscută fiind, aceasta e și nepieritoare, întreagă, neclintită și fără capăt : nici nu era, nici nu va fi, de vreme ce e acum laolaltă, una și neîntreruptă" [2], pentru ca Platon să-i întemeieze, nu mult după aceea, subtila dialectică, arătînd, în dialogul „Parmenide", că „*ființa participă la neființă* și neființa la ființă".

3. Ființa este una cu neființa.

Așadar, revenind la discuția noastră, ființa (pură și originară) este una cu ne-ființa propriei sale ființe. Căci, la urma urmei, ființa nu s-ar putea ivi și n-ar putea exista *ca ființă* (ca „ceea ce *este*") decît față de și prin ne-ființă (față de și prin „ceea ce *nu este*"), ea, ființa, deosebindu-se fundamental de ne-ființă (de vreme ce e ființă), dar fiind, la fel de mult, și una cu ne-ființa (de vreme ce n-ar putea exista ca ființă, repetăm, decît față de și *prin ne*-ființă).

Mai mult chiar, gîndul însuși al ființei ajunge la ne-ființa (sau neantul) ei, așa cum magistral a demonstrat-o Hegel, reeditînd în fond o idee a lui Lao-Țzî („marea plinătate seamănă cu vidul" [3]) ; căci ființa n-are nici o determinație, nici un accident și nici o diferență în cu-

---

[1] Lao-Tzî, „Dao-de-țzin", XXV (trad. din limba rusă), 1953.
[2] Simplicius, „Physica", 179, 31 (trad. D. M. Pippidi).
[3] *Op. cit.*, XLV.

Scanned with OKEN Scanner

prinsul ei, fiind cu alte cuvinte, ea însăşi, ne-fiinţa (sau neantul) : „Fiinţa pură este nedeterminatul pur şi vidul pur. Nu e *nimic* de intuit în cuprinsul ei, dacă se poate vorbi aici de intuiţie, sau ea este numai această pură şi goală intuire însăşi. Tot atît de puţin cuprinde ea în sine ceva ce ar fi obiect de gîndire sau ea e tocmai numai această gîndire goală. Fiinţa, nemijlocitul nedeterminat, este, de fapt, *neant*, nici mai mult nici mai puţin decît neant." [1]

„Mamă, — nimicul — marele ! Spaima de marele
îmi cutremură noapte de noapte grădina"

exclamase Lucian Blaga („Din adînc").

Probabil că acest gînd vechi şi profund s-a copt şi a fost pus în evidenţă de arta modernă, îndeosebi de poezia care simte parcă împlinirea şi confruntarea „prezenţei" cu „absenţa", a „fiinţei" cu „nefiinţa", atunci cînd lasă cuvîntul rătăcit în (şi împresurat de) neantul spaţiului alb, un neant plin şi sugestiv totuşi, saturat de sensuri, incitînd gîndul să-şi ia zborul în nemărginirea lui. Discursul poetic „s-a rarefiat" uneori pînă la solitudinea cîtorva cuvinte, singurii mesageri ai fiinţei „poetice" aflate în faţa neantului dimprejur. Şi totuşi aceste cuvinte sînt pline, mult mai pline decît dacă s-ar fi aflat, poate, în mijlocul textului desfăşurat — care le-ar fi stirbit puterea. Neantul tăcerii le-a consolidat, le-a fortificat şi li s-a alăturat chiar, „rostind" prin însăşi muţenia ne-fiinţei sale (ce pare „plină", ca şi lumea deplină a cuvîntului) :

„Mă iluminez
de nemărginire" [2]

scria Giuseppe Ungaretti (în original : „M' illumino / d' immenso") şi iată că simţim cum ne copleşeşte, fulgerător, „imensul" sau „imensitatea", după ce tensiunea s-a acumulat, crescînd, prin succesiunea grupajelor de sunete

[1] Hegel G.W.F., „Ştiinţa logicii", III, 78 (trad. D. D. Roşca).
[2] Trad. M. R. Paraschivescu şi Al. Balaci.

Scanned with OKEN Scanner

„M' illu" — mino — d' imm" (centrate de acuta acelui „i" final și relaxate în destrămarea și prăvălirea subită, plină de ecouri, a lui „—enso)".

Spațiu nemărginit deschid și cuvintele risipite-n albul neființei, la Daniel Turcea („Epifania") :

„cerul
e o pasăre
în Dumnezeu"

spunea el, știind prea bine că de acum gîndul și simțirea s-au înălțat pînă la și au devenit acel

„Cuvînt
văz-duh"

care e cuvînt, dar și „văz" „vedere", nu mai puțin însă „duh" : „văz-duh".

Muzica lui Webern a relevat, in primele decenii ale secolului nostru, sensul adînc și deplin al „tăcerii" — infiltrate în discursul muzical doar pentru a potența sunetele, înfipte ca niște cuțite, ici și colo, lăsîndu-le să reverbereze în golul panicard. În sculptură Henry Moore a însuflețit golul, la scurt timp după ce Brâncuși găsea puritatea originară și infinirea ființei „zburătoare" și „ființînde".

Așadar, oricum am lua-o și oricum am socoti, ființa trimite cu necesitate la neființă și presupune „neființa" — de care se leagă atît de strîns, încît n-o mai putem gîndi fără a-i gîndi, în același timp, și neființa : ne-ființa ei : ne-ființa ființei. Căci ființa este, subliniem, ea însăși *nefiindă,* așa după cum neființa (care aparține ființei) este, ea însăși, *ființă.* Gîndind și numind neființa, gîndim și numim ființa : *ființa nefiindă.*

„A fi sau a nu fi"... ; așa începe cel mai celebru monolog, poate, din istoria culturii ; gîndul artistului a reținut aceste cuvinte cu care pare să înceapă, într-adevăr, o lume : lumea *ființei* (și a *ne-ființei*). : „A fi *sau* a nu fi"... Dar de ce nu „a fi *și* a nu fi", simultan atunci cînd ființa pare una cu neființa ?

Scanned with OKEN Scanner

4. Ființa și neființa se opun una celeilalte, fiind, într-un cuvînt, contrarii.

Totuși ființa este și rămîne, în același timp, doar *ființă*, nu ne-ființă, așa după cum, la rîndul ei, ne-ființa se opune fundamental ființei, fiind *ne-ființă* și nu ființă ; astfel că ființa (care se confundă cu neființa) se opune, totodată, neființei, la fel după cum neființa (care se confundă cu ființa) se opune, simultan, ființei. Am ajuns, altfel spus, la un adevăr straniu și neliniștitor, pe care gîndul anevoie îl admite. Căci ființa este una cu neființa chiar în clipa-n care se și pune *contra* ei (fiindu-i contrariu), la fel după cum, reciproc, neființa este una cu ființa, în clipa-n care se și pune *contra* ei (fiindu-i *contrariu).* Ființa și neființa (sau neantul) sînt, astfel, *contrarii,* în clipa-n care se confundă între ele.

Am atins, la început, ființa simplă și originară, pentru ca în următoarea clipă să mă întreb : „ce este ea ?“ ; „cum este ?“. M-am desprins, astfel, de simpla ei prezență și i-am păşit „în exterior“, căutînd a-i surprinde adevăratul chip. Dar, detașîndu-mă de ființă i-am și afirmat, fără să vreau, *neantul ;* căci ființa simplă și originară *nu mai este* din această clipă ceea ce ea însăși este : ființă (simplă și originară) ; ci ființă-nefiindă. Ființa însăși e neantul ; sau, neantul însuși este ființa, ființa fiind-și-nefiind, deopotrivă. Cu alte cuvinte, ființa este „*contra*“ ființei ; simultan, neantul *se opune* neființei.

Ființa este, așadar, *contrariu :* se opune, ca neant, înseși ființei sale. Și neantul e „contrariu“ : se opune, ca ființă, înseși neființei sale. Spun „ființă“, și-i subînțeleg contrariul (neființa) ; spun „neființă“, și-i subînțeleg contrariul (ființa). Spun „contrariu“ și, dorind să-l prind cu degetele invizibile ale gîndului, îmi dau fără vreun efort seama că el trece, fulgerător, dincolo de sine ; că el este veșnic dincolo de sine. Mă reped dincolo, dar el, iată, a și apărut dincoace. Veșnic mobil, veșnic discordant, contrariul exprimă opoziția : opoziția celor *opuși :* opoziția ființă-neant.

Ființa este ființă și deopotrivă neant ; neantul este neant și deopotrivă ființă. Contrariul *se opune* contrariului

Scanned with OKEN Scanner

și *ființează în și prin contrariul său.* Oponent contrariului, el se opune, evident, sieși, fiind *aici,* și deopotrivă *dincolo,* fiind, în aceeași clipă, aici și *doar aici,* dar, la fel de mult, dincolo și *numai dincolo.* Odată afirmată, ființa „nu scapătă" în bezna neființei ; și nici neantul, odată afirmat nu „se refugiază" în imperiul ființei. Căci ființa este, ea însăși, neant, tot astfel după cum neantul este, el însuși, ființă, opoziția (starea de a fi contrariu) fiind modalitatea fundamentală de existență, atît a ființei cît și a neantului.

Gîndul dialectic descoperă neantul „înăuntrul" ființei, descoperind, simultan, ființa „înăuntrul" neantului. Contrariul confirmă și exprimă acest adevăr. Spun „contrariu" și, alături de ființă și în interiorul ei, disting neantul. Spun „contrariu" și iată, alături de neant și în interiorul lui, apare ființa : ființa-care-este-așa-fel-că-„nu este".

Contrariul se opune, așadar, contrariului ; dincolo de contrariu se află contrariul (contrariul contrariului). Spunem „contrariu", și detașîndu-ne de „acest" contrariu, pășim dincolo, în „acel" contrariu, întîlnindu-l. Contrariul este atît „aici" cît și „dincolo", subliniem, opunîndu-se fiecărui enunț al său și postulîndu-se pe sine, odată cu fiecare „nouă" opoziție. Opoziția-i constituie adevărul. *Contrariul este unitar cu sine numai dincolo de sine ;* și se află „aici", dar și „dincolo", pentru că el, contrariul, se află permanent *în unitate cu* sine. Unitatea contrariilor este imanentă și postulată tocmai de opoziția care domnește în interiorul lor.

5. Ființa nefiindă și contradictorie este limitată.

Abia enunțat, contrariul se desprinde de sine, *sfîrșind ;* el trece „dincolo", dincolo de ființa lui „pozitivă", dincolo, acolo unde sălășluiește, cum spuneam, contrariul său, sfîrșitul sau *limita* fiind modalitatea-i proprie de ființare. Căci opoziția limitează ; contrariul este întruchiparea limitei ce distinge și separă, trimițînd mereu „dincolo" și „dincoace" de sine.

Scanned with OKEN Scanner

Spuneam că ființa care se confundă cu neantul se și opune, contradictorie, lui ; că ființa, adăugăm acum, e limitată de neant, că *ea se limitează prin neantul ei,* neantul fiind doar expresia *limitei.* Forțînd nota, am putea exclude din limbaj cuvîntul „neant", păstrînd doar „limita" ; am putea spune atunci : nu există decît ființa (limitată), fără a mai aminti nimic despre neant, eventual menționînd doar că neantul este o himeră a rațiunii. Numai că, acceptînd limita și limitarea ființei, acceptăm implicit neantul : ne-ființa înseși a ființei care s-a dovedit a fi, de la început, limitată. Cu drept cuvînt spune, de aceea, Lao-Țzî : „cine știe limita, nu va fi în primejdie. El devine etern." [1]

Adevărat, căci limita mărturisește și impune ființa : îi conferă *calitatea de ființă,* subliniindu-i natura *calitativă.* Și nici nu mă interesează altceva, din punct de vedere „calitativ", decît simpla ființei prezență. Hegel scria în acest sens : „modul determinat astfel izolat pentru sine, ca mod determinat *existent,* este calitatea : un ce cu totul simplu, nemijlocit" [2].

6. Ființa limitată e finită : finită fiind și limitată, ea trimite dincolo de sine la in-finitul ei

Ființa limitată e finită : sfîrșește, cu alte cuvinte, în clipa însăși a prezenței sale, astfel că, într-adevăr, „în jurul ei este o imensitate de neființă" (cum spunea Platon în dialogul „Sofistul"). Dar ființa n-are încă nici un contur, nici o dimensiune și nici o alcătuire ; mai mult decît atît, ea este absentă în clipa-n care e prezentă : ea „nu este" la fel de mult pe cît de mult „este". Totuși „sfîrșitul" (finitudinea) ei nu o desființează ; dimpotrivă, îi atestă și-i mărturisește ființa, căci numai ceea ce are un

[1] *Op. cit.,* XLIV.
[2] *Op. cit.,* III, 114.

Scanned with OKEN Scanner

sfîrşit, o limită, există cu adevărat (prin limita ce-l defineşte).

Dealtfel e limpede că fiinţa este şi a fost *finită*, de vreme ce ea s-a surprins şi s-a întemeiat pe sine, prin gîndul nostru, suind din lumea polimorfă şi limitată a celor ce sînt, depăşind limita şi finitul fiecăreia şi revenind la sine, *in-finită*, ne-sfîrşită. Dar iată că în clipa următoare fiinţa re-venită la sine şi dezvăluită (in-finită) a simţit nevoia să se definească, să-şi mărturisească fiinţa, şi „a sfîrşit" : s-a limitat.

S-a limitat ca fiinţă (de acum finită) ; a sfîrşit : s-a amputat : s-a des-părţit. *S-a despărţit de cine ?* — iată o întrebare care ne împinge mai adînc spre adevărul ei. Răspunsul pare simplu : s-a despărţit de sine : *fiinţa s-a despărţit de fiinţă*. Dar cum s-ar fi putut despărţi fiinţa de fiinţă ? Ar putea fiinţa *să nu fie la sine, să nu fie la fiinţă ?* De bună seamă, vine şi răspunsul, căci dacă fiinţa s-a limitat şi s-a des-părţit, aceasta înseamnă că ea nu a sălăşluit şi nu sălăşluieşte doar *la sine*, ci şi *dincolo de sine*, ca o *altă şi deosebită fiinţă*, aceasta înseamnă că ea însăşi este o altă şi deosebită fiinţă, căci altfel cum şi în ce fel s-ar fi putut limita şi despărţi ?

Aşadar, dacă fiinţa este limitată (sau mărginită), ea se desparte, inevitabil, *de sine*, dezvăluindu-şi astfel (şi mărturisindu-şi) *des-părţirea* ei de sine, *anterioară gîndului* ce-a constatat-o ; fiinţa este şi a fost dintotdeauna des-părţită de sine (sau *împărţită*). Căci limita care păstrează fiinţa „dincoace" de ea relevă un „dincolo" al fiinţei, „dincolo" al unei alte şi deosebite fiinţe, la rîndu-i *limitată şi finită*, ca un „punct de fiinţă" — dincolo de care va sălăşlui o altă şi deosebită fiinţă (limitată şi finită, ca un „punct de fiinţă"), şi aşa mai departe, la infinit, dincolo de fiecare nouă limită a fiecărei alte şi deosebite fiinţe se iveşte (şi se va ivi, la nesfîrşit), o altă şi deosebită fiinţă, ca un „punct de fiinţă", limitat jur împrejur.

Fiinţa se dovedeşte a fi, cu alte cuvinte, ne-sfîrşită : infinită, odată cu şi prin fiecare nouă fiinţă (limitată) a ei ; dar ea este, în acelaşi timp, finită, fără îndoială, ba *la infinit finită*, cu fiecare şi prin fiecare nouă fiinţă a ei, căci fiecare fiinţă (limitată şi finită) se opune fiecărei alte

Scanned with OKEN Scanner

și deosebite ființe (din mulțimea infinită a ființelor limitate), în clipa chiar în care și *confirmă*, tautologic, fiecare altă ființă. *Finitul este, astfel, infinit : la rîndul său infinitul e numai finit.*

Am enunțat, la început, ființa și am pornit, totuși, *în căutarea ei ;* am fost la înălțimea de la care am putut spune „totul este" și, cu toate acestea, ființa părea că ne scapă „printre degete", de vreme ce scopul aventurii filosofice a rămas același : ființa. Faptul că, gîndind și izolînd „ființa" (pură), am rămas totuși „cu mîinile goale", fiind nevoiți să pornim din imperiul ființei în căutarea ființei, dovedește că ființa însăși sălășluiește atît la sine, cît și dincolo de sine. Postulînd ființa sîntem tentați permanent „să o descriem" ; postulînd ființa (și împlinind cu aceasta nevoia noastră simplă și directă de „a fi una cu ființa"), simțim nevoia „de a uita" enunțul fundamental („ființă") și de a spune, în continuare, *ceva* despre ființă. Ce poate sta, oare, la rădăcina acestei inexplicabile nevoi de „a spune ceva" despre ființă, atunci cînd și așa o atingem, postulînd-o, dacă nu neantul co-existent ei ? !

Să reținem dar : afirmăm ființa, socotind-o *prezentă,* dar și pornim în căutarea ei, dorind *a-i verifica* prezența ; cu aceasta am și mărturisit că ființa pe care am atins-o și am cunoscut-o, determinînd-o și limitînd-o, este una cu neantul : ființa *„nu este"*. Credeam, apoi, că postulînd nimicul rămînem „la nimic". Dar, oare, nimicul este chiar „nimic" ? Este nimic, desigur, față de „ființa pură", dar nimicul *este*, el este ființă, *o altă și deosebită ființă.* Confruntînd ființa cu neantul, confruntăm de fapt ființa cu o altă ființă (care se află dincolo de ființa prezentă și afirmată) : cu o ultimă altă și deosebită ființă, la rîndu-i, neant (de vreme ce se află „dincolo" de ființa prezentă și afirmată).

Neantul *este,* așadar, și, mai mult decît atît, dezvăluie prezența unei alte și deosebite ființe (nefiinde), alături de și dincolo de ființă. Ființa (nefiindă) presupune *și așteaptă* ființa prezentă dincolo de limita ei. Ființa nefiindă este, cu alte cuvinte, un concept *interogativ :* ea cere o altă ființă (care-i aparține și pe care o dorește, deopotrivă). „Unde este ființa ?" întrebăm, odată

Scanned with OKEN Scanner

cu ființa însăși, descoperind fulgerător răspunsul care se ascunde în genunea întrebării : ființa este *aici*, la sine, dar ființa este, în aceeași clipă, și *dincolo* de sine, la infinit.

Putem chiar pătrunde în intimitatea limbajului, interpretînd (evident „tendențios") apariția „dublă" a ființei în și prin negația ei. „*Ființa*-nu-*este*"-spunem ; negația „nu este" se referă, desigur, la „ființa" prezentă și afirmată, repetînd-o ; repetiția ființei afirmate cuprinde însă negația (sau neantul) ființei ce se ascunde în inima ființei afirmate : *aceeași* ființă prezentă și afirmată este, în același timp, *o altă și deosebită* ființă. Enunțul „ființa nu este" ar putea fi înlocuit, de aceea, cu enunțul simplu și contradictoriu „ființă-ființă", sau cu enunțul mai complet, „ființă (neant) — ființă (neant)" ; ființa fiind de fapt doar „limită a Celui / ce, pastișîndu-se pe sine însuși, / reduce infinitul cu-o fărîmă" — cum inspirat scrie Ștefan Aug. Doinaș („Păunul albastru").

7. Ființa limitată și finită este unul ; iar unul e multiplu, la infinit.

Ființa este, deci, limitată și finită ; ea sfîrșește-n clipa prezenței sale „fulgerătoare", sau „este" la fel de mult pe cît de mult „este lipsită de ființă", limitîndu-se de pretutindeni dimprejur, și delimitîndu-se ca o entitate : ca „ceva" : ca un *unul* : ca o *singură ființă*.

Gîndul n-ar fi putut ajunge la ideea și adevărul ființei dacă n-ar fi ajuns, simultan, la ideea și adevărul unității, dacă nu s-ar fi ridicat (odată cu ființa) din dispersia și diferența celor ce sînt, la unitate : la ființă. Căci ființa însăși s-a surprins și s-a regăsit pe sine în cele ce sînt, smulgîndu-se din risipa diferenței și separîndu-se de toate (și prin toate, în același timp), pentru a se unifica și pentru a se întemeia ca ființă (prin gîndul care a numit-o).

Scanned with OKEN Scanner

Ființa înseamnă, cu alte cuvinte, *unul ;* ea n-a putut și n-ar fi putut apărea altfel decît *în și prin unitatea tuturor celor cîte sînt,* în primul rînd, dar numai în și prin unitatea celor ce sînt *cu și prin gîndul nostru despre ființă.* Țîșnind din fiecare entitate (izolată pînă acum) a lumii, ființa *continuă cu sine,* unitară și unificată : este unul. Acesta este adevărul de început al ei (mai exact, unul din adevăruri)

„Sufletul mi-i treaz într-una.
Vede stelele în tindă.
Se privește-n tot ce este
ca-ntr-o magică oglindă“

spunea Lucian Blaga („Insomnii“).

Ființa este unul, și unul este ființa ; vorbind despre „ființă“ o aducem, inevitabil, la unitate, așa după cum, vorbind despre „unul“ ne referim inevitabil la ființa „comună“, continuă și in-divizibilă a celor ce sînt. Dar ființa unică *s-a ridicat la unul,* l-a atins pe unul *ieșind din anterioara ei multiplicitate ;* ceea ce înseamnă că unul ființei *a fost multiplu,* cel puțin în clipa anterioară. Să reținem această afirmație.

Ființa s-a ridicat la unul și s-a întemeiat ca ființă, dar iată că, în aceeași clipă, ea s-a limitat, finită, simțindu-și marginile jur-împrejur ; de-abia acum a devenit „ceva“ ; o entitate : un nul. Și de-abia acum putem spune că ființa nefiindă este cu adevărat „ființă“, căci de-abia acum ea are „margini, un „contur“, de-abia acum este o entitate, un anume unul in-divizibil și atomar, mărginit la infinit, dar existent ca *sine.* După cuvîntul lui Blaga „Închidem în noi un / sfîrșit sub armură“, („Cîntăreți bolnavi“).

Dacă unul are margini, aceasta înseamnă că el se limitează, că se de-limitează de ceva : *de un altul ; de altceva,* de o altă și deosebită ființă, care trebuie să fie limitată (de vreme ce se mărginește cu ființa anterioară și finită). Unul se mărginește, așadar, cu altul, *cu altul la rîndu-i mărginit* și delimitat de altul *(la rîndu-i limitat* și mărginit cu altul), și așa mai departe, *la infinit,*

Scanned with OKEN Scanner

unul se mărgineşte cu o *mulţime infinită* de fiinţe unice şi in-divizibile.

Dar să nu uităm că fiecare fiinţă ce aparţine acestei mulţimi este unul, să nu uităm că *unul şi acelaşi unul este la infinit multiplu*, că una şi aceeaşi fiinţă este, la infinit, o altă şi deosebită fiinţă, fiind, de fiecare dată, o *singură in-divizibilă fiinţă, străină faţă de sine şi prin sine, la infinit.*

Unul nu poate fi decît multiplu ; fără multiplu n-ar fi unul. Iar multiplu este „mulţime a lui unul", mulţimea aceleiaşi fiinţe (unul), care se repetă la infinit, mărturisindu-şi fiinţa cu fiecare nouă entitate şi negînd-o cu fiecare nouă entitate. Fiecare *alt şi deosebit* unul este *ne-fiinţa* unicului unu (deci iată că, în mod surprinzător, *ne-fiinţa se dezvăluie a fi multiplă*, multiplicitatea ei mărturisindu-i simultan unicitatea), dar fiecare alt şi deosebit unul atestă şi expune, la infinit, fiinţa aceluiaşi unul.

„Unul e în toţi, tot astfel precum una e în toate" — spunea Eminescu. La fel, Ştefan Aug. Doinaş : „Toţi sîntem unul" („Întîlnirea de la Bruxelles"), sau Mircea Ciobanu, vorbind despre „cele ce sînt" şi cărora, „cum ard, li se-aude unimea / parte cu parte vibrînd sub ţestoasele feţe" („Cele ce sînt XVI").

Platon a demonstrat acest adevăr cu o extraordinară putere de pătrundere, legînd conceptele contradictorii ale fiinţei şi nefiinţei de conceptele lui unul şi ale mulţimii (alterităţii), astfel că reproşul lui Hegel din „Ştiinţa logicii" (prin care-i consideră „exterioare" demonstraţiile) este cu totul neîntemeiat. („Dialectica cu care tratează Platon despre *unul* în „Parmenide" trebuie considerată, de asemenea, mai mult ca o dialectică a reflexiei exterioare" [1]). Căci unul şi mulţimea nu pot fi gîndite decît odată cu şi prin conceptele fiinţei şi nefiinţei, aşa după cum fiinţa şi nefiinţa nu pot fi gîndite, în adevărul lor, decît prin conceptele complementare, unul şi mulţimea. Platon a descoperit mulţimea în unul, pornind de la simplul enunţ „unul este", enunţ pe care l-a analizat profund, aplecîndu-se deopotrivă asupra obiectului de studiu

[1] *Op. cit.*, III, 102.

Scanned with OKEN Scanner

și asupra gîndului care-l exprimă (gîndul folosindu-se de limbajul revelator) ; această uimitoare intuiție anticipează preocuparea filosofiei moderne pentru cuvîntul ce își poartă „în spate“ (și îngropat în el) gîndul.

8. Unul multiplu ființează ca o mulțime infinită de elemente, fiecare element fiind-și-nefiind, deopotrivă

Ființa-nefiindă și limitată este, cum arătam mai sus, unul ; iar unul și același unul ființează ca mulțime infinită, prezent în și prin fiecare altul, și lipsind din fiecare. Unul este un „crîmpei“ de ființă : modalitatea-limită (sau „pragul-limită“) de ființare al ființei (care este „atît de puțin ființă“, încît se confundă cu neantul) ; dedesubtul acestui „crîmpei“ de ființă nu mai putem pătrunde, pentru că a ajunge „dedesubt“ echivalează cu a ajunge „dincolo“, dincolo, acolo unde se află o altă și deosebită ființă, „dedesubtul“ căreia dacă vom dori să pătrundem iar, vom ajunge iarăși „dincolo“, la o altă și deosebită ființă, și așa mai departe la infinit, ființa fiind, de fiecare dată, unică și in-divizibilă : *atomară*.

Noțiunea de „atom“ (de la elinul *atomos : a — temnein*, indivizibil) este modernă și actuală, deloc compromisă de fizica ultimului secol (care s-a pripit atunci cînd, descoperind „atomul“ l-a numit astfel, neștiind dacă această entitate este cu adevărat in-divizibilă, spre a constata mai apoi că el fisionează și se descompune în „particule elementare“, progresiv, pînă la un *prag anume* însă, *„ultim și originar“* s-ar putea spune, prag de la care fisiunea nu se mai produce și nu mai are nici un sens, prag „în perimetrul căruia“ materia universală pare a fi continuu-discontinuă, în veșnică mișcare, corpuscular-ondulatorie, foarte simplă și infinită ; acest „prag originar“ n-a fost deocamdată „atins“ de fizica experimentală, dar el este căutat cu înfrigurare și presupus, de

Scanned with OKEN Scanner

vreme ce fisiunea particulelor subatomice simplifică progresiv structura substanței [1]. Fizicienii cred astăzi, ca și astronomii, într-un „*cîmp originar*" al lumilor, simplu, fundamental, infinit și corpuscular-ondulatoriu, idee care se apropie izbitor de *concepția atomistă* a filosofilor elini, mai exact, de gîndul filosofic care se apleacă pătrunzător asupra „ființei", termenul comun a toate cîte sînt, apropiindu-se odată cu (și prin) acest gînd de începutul (fără început) al ei.

Apropierea gîndului de ființă a sfîrșit cu surprinderea și individualizarea ei, cu surprinderea și individualizarea însăși *a începutului :* a unuia din începuturi (căci ființa se află, în orice clipă și în orice loc al lumii *într-unul din începuturile ei,* mai adevărat sau mai puțin adevărat, după cum ființa este mai aproape sau mai departe de sine) ; dar, așa cum subliniam ceva mai înainte, ființa este cu atît mai aproape de începutul și de adevărul ei, cu cît s-a îndepărtat mai mult de primele ei forme de ființare — pe care le găsește însă re-întemeiate, ulterior, în drumul pe care-l parcurge spre sine. Așa că „începutul" pe care l-a găsit acum primul gînd filosofic al ființei se apropie, în mod firesc, cu fidelitate, de „prima ei formă de ființare". Acest început, descris în paginile anterioare, este cel mai simplu, și, de aceea, și cel mai sărac, lipsit de vreo determinație : ființa „s-a îngemănat" conceptual cu ne-ființa, limitîndu-se și dezvăluindu-și natura infinit multiplă, „fărîmițată" în frînturi de ființă care, fiecare, se îngemănează cu neantul, „ne-fiind" cu fiecare altă și deosebită ființă, așa cum *realmente* au demonstrat că se întîmplă în natura originară a particulelor elementare, fizica cuantică și astronomia.

Primul început al gîndului filosofic este, așadar, ființa : ființa continuă și simplă a celor ce sînt, ființa deocamdată nedeterminată și vană care este tot una cu ne-ființa :

---

[1] Se vorbește despre „quarck" în cele trei sau chiar șase ipostaze ale lui, se mai vorbește încă și despre „gluon", dar nici un fizician nu poate garanta azi că aceste infime particule ar constitui „pragul ultim".

Scanned with OKEN Scanner

cu neantul ei ce o limitează și o delimitează de sine, dezvăluindu-i natura infinit multiplă. Acesta se dovedește astăzi a fi și primul început al ființei reale, fărîmițată (în universul subatomic) într-o mulțime practic infinită de particule elementare extrem de simple, din care sînt constituite toate cele cîte sînt. Ființa este, deci, *principiul de bază* al gîndului și al realității : *elementul* gîndului și al realității (dacă ne vom apropia de semnificația etimologică a „elementului", provenit din latinescul „elementum", cu sens de principiu fundamental).

Dar, cum ființele sînt mai multe, putem spune că și *elementele sînt mai multe,* că ființa elementară este alcătuită, de fapt, dintr-o *mulțime infinită de elemente,* fiecare element fiind *întreaga ființă* și, totuși, numai o *parte infimă* a ei, atît de „infimă" încît *se îngemănează cu ne-ființa ;* ființa este „dispersată" deci în și prin mulțimea infinită a elementelor — ce alcătuiesc *cîmpul originar al ființei-nefiinde* și multiple la infinit. Fizica subatomică vorbește, aproape la fel, despre *particule elementare,* accentuînd limita și limitarea elementului fundamental (ființa), care este doar „o particulă" — și nu întreaga ființă. Vom prelua în lucrarea de față termenul devenit clasic de „element", dar vom face cîteva mențiuni asupra sensului în care-l vom folosi :

1) Elementul desemnează ființa întreagă și absolută, în totalitatea ei, după cum el desemnează, simultan, doar „frîntura de ființă" : ființa-nefiindă și limitată ; căci elementul este, el însuși, ființa întreagă și, la fel de mult, numai o parte infimă a ei.

2) Elementul se dezvăluie a fi, de aceea, multiplu la infinit ; fiind la infinit limitat, dar la infinit și ne-limitat, el (unul și același element) ființează ca (și prin) mulțimea infinită a *elementelor,* așa cum admit și științele experimentale, fizica subatomică și astronomia.

3) Elementul este ființa : mai exact, ființa aflată la începutul ei ; cum ființa se află, mai aproape de adevăr, *în drum spre începutul ei,* pășind spre sine, așa cum se va demonstra pe larg în Cărțile următoare, și elementul *se va re-determina* cu fiecare nou pas pe care îl va face

Scanned with OKEN Scanner

știința înspre sine ; el *se va* re-întemeia, deci, păşind spre sine pe „trepte“ ale adevărului — mereu mai adînci (sau mereu mai înalte). Aşadar, elementul nu este, în sistemul nostru conceptual, o noţiune încremenită ; elementul se va mişca şi se va redefini odată cu mişcarea şi redefinirea fiinţei (la care, de fapt, se reduce).

Despre elemente Empedocle spunea că „sînt toate egale ca origine şi de aceeaşi vechime“ [1], acestea fiind „tot ce există“ [2]. La fel, Leucip şi Democrit arătau că „existenţa e constituită din corpuri indivizibile, iar acestea sînt infinite în ce priveşte numărul şi formele“ [3].

Să revenim însă la conceptul nostru : „în „prima clipă“ a începutului elementul este *in-divizibil* : fiinţa lui se confundă deocamdată cu nefiinţa ; orice încercare de a-l pătrunde şi de a trece „dedesubtul“ său conduce dincolo de limită, la un alt element (aşa cum a demonstrat-o experimental şi fizica subatomică) ; aici elementul se apropie izbitor de „atomul“ filosofilor greci. Dar elementul este şi *la infinit divizibil,* dacă ne gîndim că unul şi *acelaşi element* (sau una şi aceeaşi fiinţă) este la infinit un alt şi deosebit element (sau, la infinit, o altă şi deosebită fiinţă), divizîndu-se la infinit ; la infinit, dar, subliniem, pînă la pragul elementului unic şi *in-divizibil.* Divizibilitatea infinită a fiinţei elementare este concomitentă in-divizibilităţii ei. Sau, elementul in-divizibil este la infinit divizibil, de vreme ce fiinţa sălăşluieşte, dispersată de sine, în şi prin întregul fiecărui element al ei, dar, la fel de mult, în şi prin întregul mulţimii infinite a elementelor. Am putea spune, apropiindu-ne de imaginea lui Leibniz, că fiecare element al fiinţei este şi-i reprezintă Întregul, că fiecare element este o *monadă* a ei, fapt adevărat, dar la fel de adevărat ca şi faptul că fiinţa este, simultan, *ruptă de sine* şi necunoscută sieşi, absentă din sine, prin fiecare element al ei.

---

[1] Simplicius, *op. cit.*, 157, 25 (trad. A. Frenkian).
[2] *Ibidem.*
[3] Aristotel, „De gen. et corr.“, I, 1 (trad. H. Mihăescu).

Scanned with OKEN Scanner

9. Mulțimea infinită a elementelor originare alcătuiește cîmpul originar

Fiecare element este întreaga ființă, dar, în aceeași măsură, numai o parte (infimă) a ei, ființa aflîndu-se întreagă, dar și dispersată, în și prin mulțimea infinită a elementelor ei (care se îngemănează, fiecare, cu neantul), alcătuind deocamdată — nu o lume, căci o lume are deja ființă —, ci un *cîmp originar* să-i spunem (preluînd un termen din fizică), un *domeniu al ființei-nefiinde și originare, elementare și multiple la infinit,* un „cîmp" existent, dar totuși fără ființă, un cîmp ce se desfășoară la infinit, fiind pretutindeni, dintotdeauna și nicicînd.

Cînd „a început" acest cîmp ? *Dintotdeauna :* căci ființa este și a fost dintotdeauna, prin fiecare element al ei, orice încercare de a pătrunde „înaintea" ei (înaintea particulei fundamentale) aruncîndu-ne spre un alt și deosebit element. Dar ființa n-a început *nicicînd,* la fel de justificat, căci fiecare element al ființei se confundă cu neființa ; ființa este deocamdată una cu neființa ; ea însăși e ne-ființa ei de sine, existînd prin fiecare altul : ființa n-are încă nici un început.

Unde se desfășoară acest cîmp ? *Pretutindeni.* Căci ființa se desfășoară la infinit, ca mulțime infinită. Și totuși acest „cîmp" nu există încă *niciunde,* de vreme ce ființa se confundă cu neființa, fiecare element al ei *nefiind* la fel de mult pe cît de mult „ființează".

Gîndind „cîmpul originar" ne și lăsăm furați de abisul amețitor al „întinderii desfășurate", continue la nesfîrșit, dar la nesfîrșit discontinue, uitînd că mulțimea elementelor oferă, la infinit, *același* element, uitînd că, aventurîndu-ne la infinit pe întinderea acestui cîmp elementar „lipsit de limită și de hotar", sîntem în permanență la „sfîrșitul" său. Cîmpul originar durează doar „o clipă" : atît cît *este* unul, sfîrșind cu fiecare unul ; căci dincolo de unul ființează altul, altul care e, la rîndul său, doar unul, numai unul, dincolo de care ființează altul, și așa mai departe, la infinit. Fiecare element al cîmpului *este-și-nu-este,* deopotrivă ; fiecare element se află într-o „stare" de „semi-existență", mocnind „la pragul" ființei ;

Scanned with OKEN Scanner

fiecare element al lumii doarme „somnul treaz“ al nefiinţei „tulburate“ de fiinţă.

„Calitatea“ fiinţei elementare se desfăşoară, la infinit, „cantitativă“, în şi prin mulţimea infinită şi *identică* a elementelor cufundate în tăcerea veşnică a nefiinţei. Aşa cum le-a închipuit Lucian Blaga („Perspectivă“) :

„Noapte. Subt sfere, subt marile,
monadele dorm.
Lumi comprimate,
lacrimi fără de sunet în spaţiu,
monadele dorm.“

„Monadele“, aceste „lumi comprimate“ dorm „fără de sunet în spaţiu“. Ele,

„Mumele sfintele —
luminile mii,
mume sub glii“ [1],

strigă şi murmură veşnic :

„să fim încă o dată,
să fim încă de-o mie de ori,
să fim, să fim !“ [2]

Fizicienii au vorbit, referindu-se la acelaşi „cîmp originar“ despre „mediul subcuantic“ (Louis de Broglie, Bohr sau Vigier), ori „protomaterie“ (Heisenberg) ; ultimul a căutat, ca şi Einstein odinioară, „cîmpul fizic unic“ sau „cîmpul unitar“ ; Fred Hoyle, a numit „cîmp creativ“ această „lume-ne-lume“ pe care poeţii au intuit-o, au „simţit-o“ şi au gîndit-o cu deosebită profunzime. Luceafărul lui Eminescu s-a întors în acelaşi „univers originar“, arhaic, dincolo de ceruri, de spaţiu şi de timp, ajungînd acolo unde

„Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adînc asemene
Uitării celei oarbe“.

---

[1] „Epitaf“.
[2] „Tăgăduiri“.

Scanned with OKEN Scanner

„Nu e nimic“, dar totuși pretutindeni e „o sete“ universală și adîncă, prezentă dintotdeauna, de atunci, de la începuturi,

„...pe cînd ființă nu era, nici neființă,
Pe cînd totul era lipsă de viață și voință,
Cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns“,

pe cînd

„Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpînea eterna pace !... ;
„Fu prăpastie ? genune ?“...

ori, mai curînd

„goluri de lumi mai rotunde ca nesăvîrșirea
totul tăcînd totul vibrînd în sine însuși deplin oricînd“

cum spune, în „Cartea nunților“, Sorin Mărculescu, coborînd cu gîndul în acest arhaic tărîm unde

„totul poate începe oricînd și totul de pe acum e sfîrșit“,

unde
„toate vibrează pe loc supuse în sine și-n sine recad“,

unde ființa își simte-n deplina-i lumină neantul crescînd din propria ei ființă, rostindu-și, tainic și cutremurat :

„te voi întîlni în ultima
răsfrîngere-n sine a golului
acolo unde solzii timpului
se dizolvă-n fîntîni.
cînd nu știu dar fulgeră
totul și fețele tale
se aprind de înc-o lumină
mai veche sau poate doar de
odihna lemnoasă a ploii de paos.“ [1]

Acolo, în primul ei tărîm

„Se trage clopotul de început
Și se vorbește întîia neștiință

---

[1] „Eon spre sîmbure“.

Scanned with OKEN Scanner

Descoperit stă universul orb
Întors cu spatele către Ființă"

— cum spune Ioan Alexandru („Fluturii negri") ; acolo, unde nu-i

...nici o
suflare, nici o formă, nici un sunet,
decît suflarea, forma și-acel sunet
al Totului în risipire..."

(Ștefan Aug. Doinaș, „Trei ipostaze ale mării").

*

În cele de mai sus am văzut că ființa este un cuvînt ce desemnează un adevăr ; că este cuvîntul ce descrie continuitatea infinită a toate celor cîte sînt între ele, cu (și prin) propriul „meu" gînd, astfel încît, gîndind ființa („mea" și a celor ce sînt) surprind adevărul „meu"-și-al-celor-ce-sînt, așa cum este și a fost el dintotdeauna, dar totuși, așa cum este el abia acum, în această „ultimă" clipă. Ființa (gîndită) s-a ivit din ne-ființa ei și poate fi cu adevărat „ființă" numai față de și prin neființa ei, fiind de fapt tot una cu ne-ființa. Dar ființa se opune, în același timp, ne-ființei, fiindu-i contrariu și limitîndu-se prin ea, finită. Ființa limitată și finită este unul ; ea se de-limitează de un altul și apoi de altul, la infinit, dezvăluindu-se a fi multiplă. Mulțimea infinită a elementelor ei (care sînt-și-nu sînt, fiecare), alcătuiește cîmpul originar al ființei-nefiinde.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 2
Cauza

1. Ființa nefiindă (unică și la infinit multiplă) este profund contradictorie (cu sine și prin sine)

Ce putem spune acum, după ce am examinat cîmpul originar ? Că ființa lui nefiindă, unică și la infinit multiplă este profund contradictorie ; că nimic din ceea ce este *nu este așa cum pare.* Gîndind ființa, am și determinat-o, descoperind neantul în adîncul ei ; gîndind neantul l-am determinat, la rîndu-i, descoperind ființa în profunzimea lui : *ființa însăși e neantul ;* și, reciproc, neantul însuși este ființa. Dar ființa este, totodată, *numai ființă,* în clipa-n care neființa este doar *nimicnicie* vidă. Ființa *se opune ființei,* dar se opune și neființei ; la fel, neantul *se opune* nimicniciei sale, dar se opune, în același timp, și ființei. Sau, ființa este „*contra*" ființei sale și neființei, în clipa-n care și neantul e „contra" neființei sale și a ființei.

Spuneam că ființa este unul, ne-fiind cu fiecare nou alt unul, ne-fiind la infinit prin fiecare altul, prezent ca o mulțime infinită. Căci unul este numai unul, nefiind mulțimea (care, la rîndu-i, e doar mulțime și nu unul), în clipa-n care unul însuși e mulțimea (care-l descoperă pe unul, pe unul și același unul). Deci unul (infinit multiplu) *se opune* atît mulțimii cît și sieși ; la fel, mulțimea *se opune* atît lui unul cît și sieși. Sau, unul este „*contra*"

Scanned with OKEN Scanner

fiinţei sale şi mulţimii, la fel cum şi mulţimea e „*contra*“ fiinţei sale şi lui unul.

Contrariul însuşi e contrariu. Oricum i-am spune şi oricum l-am gîndi (fiinţă-nefiindă sau unul-multiplu), contrariul se ridică *împotriva* fiinţei sale. El se opune sieşi, în orice modalitate l-am determina, dar se opune, mai ales, chiar *stării sale contradictorii,* aşa cum vom arăta pe larg în cele ce urmează. Căci el, contrariul însuşi *este contradicţia* : contradicţia fiinţei-nefiinde ; (sau, evident, contradicţia unul-multiplu). El însuşi este contradicţia în care se găseşte dintotdeauna fiinţa (sau neantul) ; el însuşi este contradicţia în care se găseşte dintotdeauna unul (sau mulţimea). El însuşi se opune sieşi, el însuşi se opune propriului contrariu, el însuşi se opune *stării* lui originare şi *contradictorii.*

A fost fiinţa vreodată ? A fost, căci altfel n-am fi putut ajunge niciodată la gîndul primordial al ei. Dar dacă „a fost“ şi „a fost dintotdeauna“ ce rost ar fi avut să mai „dureze“ sau „să fiinţeze“ ? Nici unul. Iată, deci, un argument în plus că fiinţa *n-a fost nicicînd ceea ce părea să fie,* că fiinţa ei a fost dintotdeauna *ne-fiindă,* că fiinţa ei *n-a fost nicicînd la sine,* dar că ea nici nu a rămas „în nefiinţa ei“, că s-a opus dintotdeauna nefiinţei, aşa după cum s-a opus şi propriei sale fiinţe (nefiinde).

Adevăr pe care gîndul poetic l-a surprins neaşteptat : „la golul care-ntemeiază / putinţa legăturii se adună / un gol al legăturii care-o neagă“ — scrie Ştefan Aug. Doinaş („Vînzarea lui Platon ca sclav la Egina“), pentru ca Ion Caraion să completeze : „totul va începe acolo unde încetează totul“ („Trib“), dînd glas unei idei prezente şi la Ioan Alexandru : „Nu ne cunoaştem decît fără de nume / Păşind în ţărna din neant / Acolo-n moara primitivă / Se naşte ţărmul celălalt“ („Dispariţie“).

Niciunde contradicţia nu pare a fi mai evidentă decît în lumea particulelor elementare. Fotonul, de pildă, este unic-şi-multiplu, deopotrivă ; este undă-şi-corpuscul ; acelaşi foton este, la infinit, un altul ; particula fotonică „se confundă“ cu fiecare altă şi deosebită particulă, în ace-

Scanned with OKEN Scanner

laşi timp în care „se şi deosebeşte", contradictorie, de fiecare alta, „materia fotonică" fiind *profund contradictorie.*

Dar poate că mai violent şi mai tulburător ne scurmă contradicţia propria noastră fiinţă conştientă, atunci cînd fiecare dintre noi *„ne repetăm"* cu fiecare „altul", variaţiile particulare ale fiinţei noastre fiind neglijabile faţă de extraordinara lor identitate calitativă. Ne citim adevărul în şi prin spiritul celorlalţi, descifrîndu-le taina prin inima şi sufletul nostru ; Mă recunosc în Tine şi exist prin Tine, dar îmi păstrez în aceeaşi clipă individualitatea, ştiindu-mă detaşat de fiinţa Ta (care mi-e străină, totuşi). La rîndul tău, Te recunoşti în Mine şi exişti prin Mine, dar simţi în aceeaşi clipă prăpastia diferenţei care ne desparte. Care poate fi, oare, *rostul* „repetiţiei" Mele în Tine şi prin Tine ? Aş putea spune că fiinţa mi-e infinită, dar în acest caz re-apariţia mea în Tine şi în fiinţa celorlalţi pare absurdă. Aş putea spune, cu acelaşi drept de adevăr, că fiinţa mi-e finită, şi că repetiţia entităţii mele este pe deplin justificată, dar în acest caz re-apariţia *aceleiaşi calităţi finite* pare, la fel, absurdă. *Contradicţia* este evidentă ; Eu sînt ceea ce eşti Tu, dar mă deosebesc de Tine simultan, la fel după cum Tu, care îmi eşti identic, Te diferenţiezi de mine, deopotrivă.

„În lume, toate lucrurile se nasc în existenţă, iar existenţa se naşte în nonexistenţă", spunea Lao-Ţzî, adăugînd : „contradicţia este acţiunea lui *dao*" [1]. După Heraclit „există întregul divizat-nedivizat, născut-nenăscut, muritor-nemuritor, logos-veşnicie, tată-fiu, dumnezeu-dreptate" [2] ; căci „conexiuni sînt întregul cu neîntregul, concordantul cu discordantul, consonanţa cu disonanţa ; din toate unu şi din unu toate" [3]. Înţeleptul Socrate a surprins cu pătrundere natura contradictorie a celor ce sînt şi a cugetului, pentru ca Platon să-i continue calea şi să întemeieze primele monumente ale gîndului filosofic (surprinzător de actuale) care se urmăreşte pe sine, cu-

---

[1] *Op. cit.*, XL.

[2] Hippolytos, „Refutationes", IX, 9, fragm. 50 * (trad. I. Banu).

[3] Pseudo-Aristotel, „De mundo", 5.396 b7, fragm. 10 (trad. I. Banu).

Scanned with OKEN Scanner

fundîndu-se în inima dialecticului. De fapt gîndul presocraticilor a fost dus la capăt de Platon care „a etalat" și a descris, cu o uimitoare adîncime și siguranță, contrariile fundamentale (ființă-neant, unul-multiplu), îndeosebi în cele două dialoguri de maturitate, „Parmenide" și „Sofistul". Frumusețea ideilor care se împletesc (și „se despletesc") pe neașteptate, una cu cealaltă (una „de" cealaltă) nu poate să nu tulbure pe cititorul modern, neobișnuit încă — în ciuda celor 2500 de ani ce au trecut de atunci — cu adevărul grav și fundamental al ființei. Platon „a expus" contrariile, dar a și conturat mișcarea lor, făcînd astfel un adevărat și amețitor „salt" peste milenii. Căci efortul lui avea să fie reluat abia peste 2000 ani, de Hegel care, pornind de la starea contradictorie fundamentală, a surprins mișcarea ei izbăvitoare : „răsturnarea" : răsturnarea contradicției : *„negarea negației"* — cum i se mai spune. Abia acum gîndul lui Platon a putut fi înțeles în adevărata lui lumină. Abia acum contrariile au prins „sens" și mișcare, ieșind din starea lor (fără de stare) și înscăunînd ființa. Efortul lui Hegel poate fi comparat doar cu efortul lui Platon, aceste două mari genii dominînd tainica și neliniștitoarea împărăție a gîndului dialectic, în care (și prin care) raționamentele curente și logica „uzuală" își pierd, deodată, puterea și substanța, înlocuite fiind de o altă răscolitoare și paradoxală logică : *logica dialectică a ființei.*

Deși contradicția (sau „starea contradictorie") a ființei care, nefiindă, este în același timp prezentă, sau care, unică fiind, este în același timp multiplă pare a fi adevărul cel mai simplu și mai lesne sesizabil, gîndul a reușit de cîteva ori numai să-l înțeleagă, suind pînă la răspîntia de la care întreaga perspectivă a lumii se schimbă, dezvăluind noi și neașteptate orizonturi.

Care poate fi explicația acestei stări de fapt ? Omniprezentă, contradicția nu numai că nu e acceptată, dar, mai mult decît atît, este și evitată sistematic de rațiunea ce-o consideră dușmană. De ce oare ? De ce oare științele pozitive au ocolit-o și o mai ocolesc și azi cu îndîrjire ?

Să încercăm cîteva explicații posibile. Ființa umană s-a născut din hăul originar și contradictoriu al lumii, *depășind* mereu „starea contradictorie originară" (așa cum se

Scanned with OKEN Scanner

va arăta pe larg în continuare) ; ea a depășit mereu contradicția, dar a re-găsit-o mereu, altfel, la capătul unui drum ce și-a descoperit și ascuns, deopotrivă, traiectoria. Născut din neantul diferenței, cugetul s-a îndepărtat progresiv de acest neant, fiecare nouă depășire (sau respingere) a lui fiind un act întemeietor al lumii și, simultan, și al cunoașterii. Respingînd „ceea ce este de respins", contradicția *afirmă* și determină. Afirmația aduce la lumină *ființa* veșnic egală cu sine ; dar afirmația *aduce la lumină ființa* (care se confundă cu neantul), *respingînd neantul.*

Obținem, deci, doar adevărul a ceea ce „respingem" : nimic altceva decît adevărul a ceea ce respingem ; dar *obținem, avem* și *atingem* adevărul a ceea ce respingem, prin actul însuși al respingerii ne-adevărului său. Negînd, expunem. N-am putea gîndi, atinge sau pronunța „ceva" dacă n-am nega, concomitent, neființa acelui „ceva" pe care-l pronunțăm. *Enunțăm* ființa *renunțînd la neantul* (neființei sale). Universul este și rămîne, din acest punct de vedere, *același pe vecie,* pentru faptul că, afirmînd, afirmăm numai „ceea ce este și a fost dintotdeauna" ; dar universul *se și naște veșnic, nou și altul,* simultan cu fiecare nouă *afirmație* care-i respinge neființa. „Cercul" contradicției se închide. Momentul afirmativ pune definitiv pecetea adevărului. Sensul contradicției este *pozitiv :* devenirea ; sau nașterea : *facerea.*

Comportamentul inteligent al primelor viețuitoare „conserva" — dacă ne putem exprima astfel — făptura vie, ferind-o de preajma ostilă, printr-o serie de mecanisme primare de ripostă și atac ce purtau semnul direct al puterii (sau capacității) de a „sesiza" succesiunea ordonată a unor evenimente externe, *de a lega,* în fond, un eveniment de altul, ferind organismul de secvențele defavorabile lui (etimologic, inteligența provine de la latinescul *inter-lego).*

Ulterior, gîndul, reușind să surprindă tot mai clar legătura dintre fenomenele și obiectele lumii, descoperă *asemănarea* multor făpturi și evenimente, ordonîndu-și informațiile în „clase" și organizîndu-le într-un tablou cosmologic sistematic, complex și particular fiecărui mo-

Scanned with OKEN Scanner

ment al cunoaşterii (la început „instinctuală", apoi „afectivă", şi, în cele din urmă, „imaginară", „mitică", „raţională"). Fiecare nouă descoperire, fiecare nouă „înţelegere" a naturii stabilea o nouă „legătură", anulînd odată mai mult neantul diferenţei. Aşa se face, credem, că, fascinat de „legătura" şi „asemănarea" existentă între mulţimile obiectuale, gîndul a reţinut în primul rînd *identitatea* lor, ferindu-se din prima clipă de neantul diferenţei, simbol arhaic al morţii şi al discordiei.

Logica *leagă* propoziţiile raţiunii, nu le desparte (deşi „legarea" nu este posibilă, evident, fără „despărţirea" noului enunţ de vechile enunţuri). Logicianul (ca şi matematicianul, ca şi omul ştiinţei pozitive, în general) este preocupat de aceea, pînă la obstinaţie, de coerenţa propoziţiilor logice, evitînd sistematic „enunţul contradictoriu". Fapt fără îndoială firesc, dacă ne gîndim că inteligenţa „a legat" din cele mai vechi timpuri noţiuni şi evenimente graţie asemănării lor, smulgîndu-se mereu din neantul contradictoriu al diferenţei (care a urmat-o, pe de altă parte, ca o umbră).

Preocupat numai să „lege", gîndul n-a mai avut timpul şi puterea de a-şi contempla în tihnă realizarea. Legînd, clasînd şi identificînd mereu, dornic de a se îndepărta de spectrul diferenţei şi al nefiinţei, el n-a observat că fiecare nouă legătură e posibilă doar *prin diferenţa* precedentă şi simultană, dar mai ales, cum spuneam, printr-o mişcare inevitabilă de *diferenţiere*. Altfel spus, dorind să evite realitatea contradicţiei, raţiunea s-a apropiat mereu mai mult de evidenţa ei pînă ce, la răspîntia gîndirii dialectice, abisul contradicţiei i s-a deschis ameţitor în cale, relevîndu-i faţa cea adevărată (şi pînă atunci ascunsă) a fiinţei.

Privind retrospectiv enunţurile ştiinţelor „pozitive" vom descoperi, în fiecare, contradicţii. Orice „clasare" a risipit, desigur, o incertitudine, dar a cauzat o alta ; şi orice „înţelegere" ce a legat un eveniment (sau un obiect) de altul, a mărturisit diferenţa lor anterioară, instaurînd o nouă şi nebănuită diferenţă. Nu întîmplător ştiinţele cele mai îndrăzneţe şi cele mai adînci au surprins, în repetate rînduri, evidenta şi inevitabila contradicţie. Dacă

Scanned with OKEN Scanner

Platon a rămas (prin dialogul „Parmenide", spre exemplu) de neînțeles, pentru cei mai mulți, pînă în zilele noastre, natura contradictorie a luminii a uimit și-a consternat de cîteva sute de ani oamenii de știință, pînă ce, la capătul unei dispute multiseculare a fost acceptată natura ei „contradictorie" : corpuscular-ondulatorie.

2. Cauza surprinde contradicția

Am văzut, așadar, că ființa însăși e lipsită de ființă, fiind una cu ne-ființa și deosebindu-se de ea, la fel de mult ; că nimic din ceea ce *pare a fi* „nu este" cu adevărat ; că, unică fiind, ființa este și la infinit multiplă, contradictorie cu sine prin fiecare element al ei ; am văzut, deci, că ființa *se opune* din temelie propriei sale ființe, după cum se opune din temelie și propriei sale ne-ființe, că ea nu este nicidecum așa cum pare să fie, că ea nu „stă" acolo unde pare a sta, că ea se respinge de la sine inevitabil, oricum am gîndi-o și identifica-o, oricum am numi-o ; am văzut că ea însăși, ființa, prin felul ei de a fi (sau prin felul ei de „a nu fi" — așa cum pare a fi) *cauzează* trecerea ei de la sine (cu simultana revenire a ei la sine), ființa însăși fiind *cauza* propriei sale ființe (dar și cauza propriei sale ne-ființe), cauza „ieșirii sale din sine" (dar și cauza „revenirii sale la sine"), așa cum se va arăta pe larg în cele ce urmează, că ființa însăși este, deci, propria ei cauză, propriul *efect*.

Ce înțelegem, așadar, prin „cauză", acest concept uzual pentru cei mai mulți cititori, dar destul de abstract și parcă nu tocmai clar, atunci cînd se încearcă o analiză aprofundată a lui ? În primul rînd cauza descoperă, așa cum arătam mai sus, neantul mișcător al contradicției ; ființa-nefiindă *este* cauză („își este propria ei cauză", așa cum spunea Spinoza despre „substanță") ; ființa *e cauza neantului*, așa după cum neantul e cauza ființei, căci ființa nu poate exista decît față de și prin ne-ființa, care, la rîndul ei, nu poate exista ca ne-ființă, decît față

Scanned with OKEN Scanner

de şi prin fiinţa ce o presupune ; mai apoi însă, fiinţa nefiindă îşi este cauza „ieşirii sale din sine“ (şi, simultan „a pătrunderii sale în sine“), cauza dezvăluindu-se a fi efect.

Conceptul de „cauză“ este la fel de vechi pe cît de vechi este şi cel de „contradicţie“ ; filosofia elină a fost preocupată de „cauză“ la fel de mult pe cît de mult a fost preocupată de „contradicţie“. Totuşi, conceptul cauzei „a prins“ şi a frămîntat parcă mai adînc cugetul modern. N-ar fi prea greu de explicat preferinţa modernilor pentru cauzalitate şi, dacă ar fi să o motivăm rapid şi succint, am spune că extensiunea orizontului informativ mereu crescîndă şi „retragerea“ gîndului din profunzimea „dialecticului“ (nevoit să acopere o tot mai amplă suprafaţă „informativă“) a făcut ca ponderea conceptului de cauză să crească, ştirbind din puterea şi importanţa contradicţiei. Dar, pe de altă parte, cauza a fost şi este supralicitată astăzi pentru că ea deschide, de fapt, drumul spre tărîmul paradoxal al contradicţiei ; dacă nu va putea ajunge, totuşi, pînă la ţărmul ei, gîndul se va mulţumi cu mai sus menţionatul concept al cauzei ce aminteşte, într-o oarecare măsură, de contradicţia originară.

Departe de noi intenţia discreditării acestor noţiuni ce au servit şi servesc cu succes, încă, raţiunea. Dorim doar să facem puţină rînduială în rafturile de idei pe care le-am primit din mîna predecesorilor. Cauza şi efectul funcţionează curent în gîndirea ştiinţifică modernă şi este inutil să „corectăm“ critic aceste concepte care s-au dovedit extrem de utile. Nu urmărim altceva decît să punem în lumină adevărata şi profunda lor semnificaţie : *contradicţia :* contradicţia fiinţei ce se respinge de la sine, spre a-şi afirma fiinţa.

De fapt, contradicţia trăieşte în gîndirea modernă „vîrsta imatură“ (să-i spunem, forţînd uşor nota) a cauzei şi a efectului ; spunem „vîrsta imatură“ pentru faptul că, aşa cum se va arăta, cauza şi efectul nu reuşesc să pătrundă atît de adînc adevărul contradictoriu al fiinţei, răscolindu-l ; vorbind despre cauză şi efect, vorbim despre concepte totuşi *finite* şi mărginite la o „realitate limitată“. Discutăm, astfel, despre „cauza unui fenomen anume“ sau despre „efectul pe care-l generează acest

Scanned with OKEN Scanner

fenomen" şi ne concentrăm asupra *fenomenului respectiv*, căutîndu-i „cauza". Oare de ce ? Ce semnificaţie are, în fond, dorinţa raţiunii de a-i cunoaşte cauza ? De la început va trebui să observăm că, dorind a cunoaşte „cauza" unui obiect anume, atingem inevitabil *limita* acelui obiect ; *enunţăm limita*, nefiind mulţumiţi cu ceea ce ne oferă realitatea lui pozitivă. Dar, căutîndu-i cauza, trecem dincolo de *limita enunţată*, dincolo, acolo unde bănuim că se ascunde adevărul mai adînc al său. Chiar dacă, aparent, cauza descoperă dincolo de obiectul sau fenomenul luat în studiu un *alt obiect sau fenomen*, de altă natură sau de altă categorie, nu vom ezita şi nu ne vom simţi în nesiguranţă ; vom şti că, *plecînd* de la o realitate anume, *ne întoarcem* spre origini şi spre un mai adînc adevăr al ei, re-descoperit acum şi dezvăluit.

Aşadar, căutînd „cauza" unui obiect sau fenomen anume, pornim 1) de la obiectul sau fenomenul respectiv, 2) îi atingem limita, 3) îl continuăm dincolo de sine, 4) diferenţiindu-l de sine şi 5) adeverindu-l, în cele din urmă, prin noua şi mai profunda lui realitate.

Avem, mai sus, simpla *expunere a contradicţiei* (ce foloseşte ca „termen de referinţă" formula „impură" a obiectului sau fenomenului respectiv). Dacă ar fi să reducem această formulă la conceptul originar al fiinţei unitare, am putea spune : fiinţa nefiindă şi contradictorie se opune sieşi, fiindu-şi „cauză" ; sau unul (limitat) se opune, conform naturii lui, mulţimii infinite, căutîndu-şi în şi prin această diferenţiere de sine, identitatea.

Căutăm, în mod obişnuit, cauza unui anume obiect sau fenomen atunci cînd epuizăm „datum"-ul său pozitiv, atunci cînd îi surprindem limita, atunci cînd obiectul sau fenomenul respectiv nu ne mai spune şi nu ne mai poate spune nimic despre fiinţa mai adîncă a lui. În această clipă de răscruce dorim să-l cunoaştem cu adevărat, dar dorim totuşi „altceva" decît simpla lui realitate cunoscută. „Care este explicaţia ?" întrebăm ; sau „care este cauza ?". Ce altceva expune această întrebare dacă nu *limita* pe care o atinge intelectul (identificat cu obiectul cunoaşterii sale), limita ce este şi trebuie să fie *depăşită* spre a păstra obiectul sau fenomenul *în unitate cu sine* ?

Scanned with OKEN Scanner

Cunoaşterea face, totuşi, un pas înainte atunci cînd doreşte să înţeleagă „*cauza finală*“ sau „cauza absolută“ ce face abstracţie de conţinutul limitat al unui anume obiect sau fenomen, referindu-se la tot ceea ce *fiinţează* ; căci „fiinţa celor ce sînt“ *se limitează* în acea clipă *cu sine* şi îşi surprinde ne-fiinţa, fiindu-şi cauză : cauză finală. Fiinţa se rupe de sine şi se plasează, deci, contradictorie, faţă în faţă cu sine, de vreme ce, căutînd cauza finală, presupun că universul este *unul,* că acest unul „universal“ al fiinţei îşi lipseşte sieşi, sălăşluind dincolo de sine, dincolo, acolo unde nu se află şi nu se poate afla altceva decît fiinţa însăşi. Am atins deja precizia şi puritatea conceptelor originare.

Altfel, şi în mod obişnuit, intelectul (cu o educaţie filosofică mai puţin riguroasă) trăieşte — căutînd „cauza“ — sentimentul *desprinderii* şi separării de obiectul pe care-l doreşte explicat ; cauza obiectului respectiv pare a fi *un alt obiect* (sau fenomen) la care şi rămîne ; observăm cum raţiunea exploratoare „se scindează“ pe calea pe care caută s-o continue, claustrîndu-se într-unul din termenii contradicţiei. Cauza nu a fost, de fapt, atinsă ; ea a fost, mai exact, *împinsă spre* un alt şi deosebit obiect sau fenomen, obiect sau fenomen de care intelectul se va desprinde iar, intrigat de limita care-l sufocă, pentru a pune iar „problema“ cauzei, depăşindu-i limita ş.a.m.d., la infinit.

Ce s-a întîmplat de fapt ? Intelectul şi-a fixat un „punct de plecare“, punct *în căutarea căruia* a pornit ; dar el a uitat *scopul* mai adînc al acestei aventuri, şi, în momentul în care a surprins silueta punctului căutat, a şi uitat imaginea „primului“ clişeu. Mai putem spune acum, lipsiţi fiind de conturul originar, dacă imaginea aflată corespunde cu adevărat realităţii ? Desigur, nu. Intelectul a întîlnit doar o altă şi deosebită imagine „explicativă“ pe care „o va verifica“ din nou ; şi iar va trece peste limita abia fixată, iarăşi va găsi o altă explicaţie, alt punct final pe care va uita să-l suprapună peste punctul de plecare. Fiecare „imagine“ găsită va fi, la fel de adevărată, dar şi la fel de falsă, căci intelectul n-a

Scanned with OKEN Scanner

făcut altceva decît „să transfere“ problema cauzei unui alt obiect sau fenomen.

Acest raţionament poate fi corectat uşor ; nu va trebui decît *să păstrăm* adevărul contradicţiei pe care o presupune cauza şi să nu alunecăm, dincolo de limită şi de neantul ei, într-un „alt“ obiect sau fenomen (ce pare a constitui „cauza“ celui studiat). Căutînd cauza unui obiect sau fenomen anume, trecem desigur de realitatea lui „pozitivă“ şi, depăşindu-i limita, surprindem diferenţa lui de sine ; dar, cum diferenţa-i e posibilă numai în şi prin concomitenta lui identitate cu sine, momentul „sciziunii“ trebuie completat cu momentul complementar al „unităţii“. Căci în raţionamentul anterior intelectul a sesizat doar diferenţa, ignorînd identitatea celor două ipostaze, precum şi „trecerea“ de la o ipostază la cealaltă.

3. Cum contradicţia este contradicţie a înseşi contradicţiei sale, cauza este, ea însăşi, efect

Cauza expune contradicţia ; contradicţia „se contrazice“ pe sine şi *respinge* de la sine „tot ceea ce se află-n contradicţie“, adevărul mai adînc al contradicţiei fiind *contradicţia însăşi* a contradicţiei. „Expunerea“ contradicţiei *continuă*, aşadar, cu *respingerea ei* de la sine — *efectul*.

Efectul expune şi dezvoltă, astfel, cauza ; şi nu este altceva decît cauză. Cauza „nu trece la efect“ ; *cauza însăşi este efect*. Efectul „dezvoltă“ realitatea cauzei şi o împlineşte. *Cauza cauzează ;* cauza este „cauză“ cîtă vreme „cauzează“ ca efect, aşa după cum efectul este efect cîtă vreme „dezvoltă cauza“. Nu putem concepe efectul în lipsa unei cauze, aşa după cum nu putem concepe cauza (care „cauzează“) decît ca efect şi prin realitatea „activă“ a efectului. Efectul „descrie“ cauza şi este *adevăr al cauzei*.

Cauza expune contradicţia ; efectul „prelungeşte“ şi „aprofundează“ cauza, formulîndu-i adevărul (contradicţia însăşi a contradicţiei). Nu putem separa cauza de efect pentru că efectul şi cauza, deopotrivă, aparţin unicului

Scanned with OKEN Scanner

adevăr al contradicției. Vorbind despre „cauza unui obiect sau fenomen anume", ne-am și îndreptat privirea spre „efectul" acelui obiect sau fenomen.

Intelectul curent trece „mai relaxat" de la cauză la efect, recunoscînd mai puțin efectul în cauză și cauza în efectul „pe care-l produce". El spune : „cauza produce un efect" (sau „are un efect") ; cauza „are", din punctul lui de vedere, un efect, dar efectul rămîne dincolo de cauză, ca un alt și deosebit obiect sau fenomen. El mai spune apoi : „cauza are mai multe efecte", fiecare efect detașîndu-se evident de cauza care l-a produs („axioma" este frecvent întîlnită în științele exacte). Cu alte cuvinte, efectul se deosebește de cauza care „l-a produs", fiind un „alt obiect sau fenomen" (ce poate fi acceptat, la rîndul său, drept *cauză*). Cauză fiind, efectul (care este un alt obiect sau fenomen) va „produce", la rîndul său, mai multe efecte, efecte care, fiind „cauză" fiecare, vor produce, consecutiv, mai multe efecte ș.a.m.d., obiectul sau fenomenul discutat „se dispersează", astfel, într-o pluralitate de cauze, de efecte, de elemente.

Ce s-a întîmplat de fapt ? Căutînd adevărul, gîndul trece de-o limită, trece de alta, mereu însetat, mereu nemulțumit de sine, uitînd pururi enunțul inițial. El distinge „cauza" dincolo de realitatea pozitivă studiată, dar dincolo de această cauză el distinge, în clipa următoare, o altă cauză, și apoi o alta ș.a.m.d., la infinit ; fiecare cauză are un efect, dar fiecare cauză are și o mulțime de efecte. Gîndul trece, pururi, de la cauză la efect, „provocat" de contradicția care subtinde cauza, contradicție obscură deocamdată pentru cugetul ce uită termenii contradictorii unul alături de celălalt : „aici" este obiectul (sau fenomenul luat în studiu) ; „acolo" este cauza, „dincolo" efectul. Leucip și Democrit vorbeau despre contradicția originară ființă-neant, considerînd-o drept „cauză pentru tot ce se întîmplă în lume" : „existența e tot atît de adevărată ca și inexistența și, în egală măsură, amîndouă sînt cauze pentru tot ce se întîmplă în lume" [1].

---

[1] Simplicius, *op. cit.*, 28, 4 (trad. H. Mihăescu).

Scanned with OKEN Scanner

4. Ființa nefiindă este doar potențial ființă : în fiecare element al ei se ascunde „întreaga ființă", încă „ne-fiindă"

Spuneam că ființa nefiindă se desfășoară, la infinit, ca mulțime elementară infinită, fiecare element al ei nefiind decît *același unic element*. S-ar putea spune, astfel, că ființa sălășluiește, „întreagă", în și prin fiecare unul, deși fiecare unul este separat de altul, așa că ființa este cuprinsă, deopotrivă, în și prin mulțimea infinită a tuturor elementelor ei. Dar ființa se confundă, totuși, cu neființa ; ea *nu este* încă și nici n-a fost vreodată ceea ce părea a fi, deși este și a fost prezentă dintotdeauna, întreagă și „definitivă" ; ceea ce înseamnă că ființa este *potențial* prezentă în și prin fiecare element al ei, fiecare element cuprinzînd *întreaga ființă potențială*, desfășurată ca mulțime infinită și originară (și „ascunsă" în mulțimea infinită și originară) ; ființa sălășluiește, cu alte cuvinte, potențial, în fiecare element și, la fel de mult, în întregul mulțimii sale infinite. „Jur împrejur — putință ne-ngrădită, / gest presimțindu-și rotunjimea-ntreagă, / dar încă ezitînd" — scrie Ștefan Aug. Doinaș („Trei ipostaze ale mării").

Eternă și absolută, ființa potențială conține întregul univers, fiind începutul și sfîrșitul a toate cîte sînt ; o transcendentă pace domnește-n cerul schimbător al ei. Nici un zîmbet nu luminează expresia încremenită a celei ce este mai presus de moarte și mai presus de devenire. Ființa „potențială" a fost și este dintotdeauna. Potențialitatea ridică ființa deasupra surprizei și contingentului. Ce importanță mai are nașterea, atunci cînd ființa „potențială" este veșnic aceeași ? Ce importanță mai poate avea moartea, atunci cînd ființa potențială este una și aceeași, pentru totdeauna ?

Dar, absolută și eternă, ființa potențială este, în același timp, *lipsită de ființă ;* căci ea e *numai potențial* ființă. Și ea *se poate* atinge, pe sine, așa cum vom vedea în continuare.

Scanned with OKEN Scanner

5. Ființa nefiindă are posibilitatea de a se dezvălui integral

Căci ființa nefiindă (și la infinit multiplă) „conține" întreaga ființă în și prin fiecare element al ei, „ruptă de sine" prin fiecare element, ființa ne-fiind (cu fiecare și prin fiecare element) ceea ce ea însăși este. De aceea ființa „își este cauză" : cauză care „cauzează" și trece la efect, avînd *posibilitatea* de „a ființa", de „a fi" cu adevărat ; ființa potențială se dovedește a fi, cu alte cuvinte, ființă „posibilă".

Posibilitatea smulge cauza din inerție, „tatonînd" efectul ce-o „continuă". Cauza „cauzează" și, în măsura în care „cauzează", se preschimbă în efect ; dar cauza nu are încă puterea necesară de a irumpe, definitiv, în albia efectului. Maturizarea „treptată" a contradicției (care trece, deci, prin „vîrsta" potențialității și a posibilității) va împinge cauza tot mai hotărît spre efect, unitatea cauză-efect devenind absolută la momentul la care contradicția își atinge apogeul (vîrsta „necesității"). Posibilitatea pășește deci spre efect, atingîndu-i doar *parțial* adevărul.

Căci ființa „posibilă" este, fără îndoială, *contradictorie* : ea „este-și-nu este", în egală măsură : *este*, tocmai pentru că e posibilă, *nefiind*, concomitent, de vreme ce e *„doar posibilă"*. Dar, așa cum spuneam, cauza „cauzează" de acum și pășește spre efect ; posibilul împinge cauza „spre efect", fără ca hotărîrea lui să fie, deocamdată, fermă ; el *poate urma sau nu* chemarea efectului, fiind doar „posibil".

6. Ființa nefiindă se smulge cu necesitate, prin fiecare element al ei, din abisul contradicției

Spuneam că ființa se confundă cu neființa, în același timp în care i se opune, contradictorie, atunci cînd ființa este *numai ființă*, nu neant. Ființa nefiindă *nu este*, cu

Scanned with OKEN Scanner

alte cuvinte, *așa cum pare a fi ;* ea nu e ființă (de vreme ce e una cu ne-ființa), dar nu e nici neant (de vreme ce e ființă), în clipa-n care este *și* ființă și neant : ființă-ne-fiindă sau neant al ființei. Ea se opune sieși, fundamental, fiind *opoziția* (sau *contradicția)* propriei sale ființe (ne-fiinde) — ce se neagă pe sine *ieșind din lăuntrul stării sale contradictorii.* Ființa (care „nu e“) *trebuie să fie* așadar, ființă, așa după cum neantul (care „este“) *trebuie să fie* neant : neant al ființei sale ne-fiinde.

Acest *„trebuie să fie“* împinge neființa în abisul ei, și, simultan, ființa spre ființă ; ființa trebuie să fie *cu necesitate* ființă, așa după cum neantul trebuie să fie *cu necesitate* neant : neant al ființei sale ne-fiinde. *Necesitatea* smulge ființa din abisul contradicției, aducînd-o *spre ființă* (odată ce neantul pășește „spre neant“). Contradicția își simte lăuntrica surpare și „se răstoarnă“ : *își respinge* (își contrazice) *propria-i contradicție.* Descumpănită, cauza trece la efect ; ea este și poate fi cu adevărat cauză numai *în și prin* efectul ei ;

„săgeată vreau să fiu să spintec
nemărginirea,
să nu mai văd în preajmă decît cer,
de-asupra cer,
și cer sub mine — [...]
să joc
străfulgerat de-avînturi nemaipomenite
ca să răsufle liber Dumnezeu în mine“ [1]

spunea Lucian Blaga.

Provenind, etimologic, de la latinescul *nec-cedo* („a nu ceda, a nu se abate de la“, deci „a fi constant, tenace și *conform cu sine“),* necesitatea exprimă rîvna necurmată a ființei de „a se urma“. Cel care este conform sieși (necesarul) poate fi, în adevăr, conform cu sine numai dacă *este-și-nu este* conform sieși, deopotrivă ; dacă ar fi conform sieși, nu s-ar putea urma ; după cum dacă ar fi, apoi, lipsit de sine cu desăvîrșire, n-ar fi, la fel, în stare de „a se urma“ pe sine.

---

[1] „Vreau să joc !“.

Scanned with OKEN Scanner

După Leucip „nici un lucru nu vine pe lume fără motiv, ci toate din raţiune şi necesitate“ [1]; Democrit completează, spunînd : „Cauzele fenomenelor care se produc în momentul de faţă n-au avut început, deoarece lucrurile trecute, prezente şi viitoare au fost rînduite în întregime de necesitate, din vecie.“ [2]

7. Fiinţa (nefiindă) „trebuie să fie“ fiinţă : acesta e scopul propriei sale fiinţe (care o atrage spre sine).

Aşadar, fiinţa „n-a fost“ niciînd, deşi „a fost“ dintotdeauna ; fiind-şi-nefiind, deopotrivă, ea *nu a fost niciînd în ne-fiinţa ei*, ci şi-a ieşit pururi din sine, urmîndu-şi *propria fiinţă* (prezentă-şi-absentă de o veşnicie), ca *scop*.

Fiinţa (nefiindă) este scop ; a fost şi va fi, pururi, *scopul* propriei sale fiinţe. Paradoxal şi adînc, conceptul de „scop“ este „punctul de sosire“ al fiinţei încă inexistente, dar prezente „în ne-fiinţa“ ei. Căci dacă „ceva“ ar fiinţa cu adevărat, n-ar mai avea un „scop“ spre care să se îndrepte, tot astfel după cum dacă „ceva“ ar fi cu adevărat lipsit de fiinţă, n-ar mai putea avea niciînd vreun scop, neantul fiind lipsit de orice determinaţie, inclusiv aceea de „scop“. Astfel că, pe drept cuvînt se poate spune că, tot ceea ce are un anume „scop“, este-şi-nu este, deopotrivă, ne-fiind (la fel de mult) nefiinţei sale : *păşind spre sine* (ca scop).

Fiinţa nefiindă îşi este, aşadar, *propriul ei scop*. Cum însă ? Ieşind din sine, fără îndoială, căutîndu-se şi urmîndu-se pe sine, de o veşnicie. Căci ea n-a fost, nu este şi nici nu va putea fi vreodată altfel decît propria-i *căutare* (de sine). Dacă posibilitatea a deschis abisul contradicţiei, lăsînd-o să se desfăşoare liber, pînă la necesitatea care i-a atins culmea, scopul, continuînd mişcarea impetuoasă a necesităţii (dar, pornind, la fel de mult, din

---

[1] Aetios, 1, 23, 4 (trad. H. Hihăescu).
[2] Plutarh, „Strom“, 7 (trad. H. Mihăescu).

punctul inițial al potențialității) va impune de la început efectul, întorcînd ființa cu putere spre „sfîrșitul“ implacabil al mișcării, și reamintindu-i presimțirea dintru început.

Aceasta „pentru ca lumile să se ridice-ntr-o rînă și să privească în sine / și să știe — numai printr-un cuvînt printr-o vibrație / a clipelor verticale întrețesute în oase și-n drumuri — că sunt“ [1] pare a spune Sorin Mărculescu.

Căci „toate se rotesc acuma pe cruguri ca și cum ținta ar fi o mărturisire“ [2] ; o mărturisire, desigur, *o mărturisire a ființei „despre ființă“* („Imnul al zecelea“).

*

Am văzut în cele de mai sus că ființa (nefiindă) se dezvăluie a fi profund contradictorie : opusă neființei (ca ființă), dar și opusă propriei sale ființe (ca neant) ; opusă multiplicității sale infinite (ca unul), dar opusă și unicității ei (ca mulțime infinită). Ființa nefiindă nu este, așadar, și nu poate fi, în nici un fel, așa cum „pare a fi“ ; ci se smulge din starea ei contradictorie, fiindu-și cauză. Cauza cauzează și se preschimbă în efectul ce relevă adevărul mai adînc al contradicției : contradicția însești a contradicției.

Astfel că, dacă neființa (nefiindă) era numai „potențial“ ființă, ea va avea de acum „posibilitatea“ de a ființa (ieșind din contradicție) ba chiar „necesitatea“ imperioasă a ființării-ce-i dezvăluie „scopul“ dintotdeauna : ființa însăși : ființa-în-adevărul ei.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 3

Facerea

1. Ființa (nefiindă) se mișcă de la sine, căutîndu-și repausul : ființa

Așadar, ființa (nefiindă) nu este așa cum pare a fi : nici ființă (de vreme ce e una cu neființa), nici neant (de vreme ce e, simplu, ființă), starea ei de „a nu fi conformă sieși“ fiind, mai curînd, „lipsă-de-stare“, sau *ieșire dintr-o „stare-lipsită-de-stare“*. Ființa *se mișcă*, deci, de la sine și își neagă, firesc, propria-i contradicție, adeverind-o, în aceeași măsură.

Căci, la urma urmei, contradicția este, ea însăși, *mișcare :* mișcare a ființei (nefiinde) din neantul ei, sau mișcare a ființei (nefiinde) spre sine : spre ființă — contradicția desfășurîndu-se *ca mișcare*, prin mișcare : ca mișcare a ființei (nefiinde) de la sine și din sine, dar ca mișcare a ei *spre sine :* spre neantul (ființei-nefiinde), tocmai cu scopul de a-și atinge ființa.

„Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe“

spunea Eminescu, închipuind cîmpul „originar“ al lumii ; *„o sete“*, într-adevăr, dar nu o sete vană și neputincioasă, ci o sete *„care soarbe“*.

Mișcarea aduce, deci, ființa la ființă. De fapt, *ființa însăși e mișcare*, ființa însăși e desprindere de neantul neființei și păsire spre sine. Vorbind despre ființă vom

Scanned with OKEN Scanner

subînțelege, de acum, mișcarea pe care ea o subtinde și o presupune. Vorbind despre mișcare, vom înțelege, de acum, ființa ce se desfășoară *ca* și *prin* mișcare. Vorbind despre ființă vom înțelege că ființa este *ființare*, că ființa *se mișcă-și-apare*, „coborînd" la sine și fiind, în sfîrșit, ceea ce este și a fost dintotdeauna cu adevărat. Ființa *se regăsește*, deci pe sine *ca* și *prin* mișcare, *revenind la sine* : mișcarea e *repaus*.

Rîvna și neliniștea mișcării se preschimbă în calma tihnă a repausului. Ființa se cufundă-n pacea nouă și adîncă, regăsindu-se. Clipa redescoperirii risipește dorul de odinioară, dizolvîndu-l în mistuitoarea liniște a certitudinii. Ființa e *la sine* și *cu sine*. Orice dorință-i dispare. Ea pare a spune, odată cu gîndul poetului (Ioan Alexandru, „Imn") :

„Aicea pururi voi rămîne,
Un nevăzut din miriade,
Cu graiul meu înmiresmînd
Lumina veșnicei Triade".

Mișcarea smulge, astfel, ființa din abisul contradicției, și-i impune adevărul : ființa. Nouă, ființa *se încheagă*, deșteptîndu-se din somnul neființei. Ea „nu-și amintește" mai nimic, în același timp în care tot ceea ce simte-n clipa de răscruce a trezirii este numai *amintire* ; ea trăiește în și prin această veșnică *amintire de sine* care-i constituie cea mai „palpabilă" realitate.

Mișcîndu-se, ființa *rămîne*, în același timp, *pe loc* ; sau *intră în repaus*. Căci „repausul este principalul în mișcare" [1], spunea Lao-Țzî, adăugînd : „toate lucrurile înfloresc și se întorc la începutul lor. Întoarcerea la început se cheamă repaus, iar repausul se cheamă reîntoarcere la viață. Reîntoarcerea la viață se cheamă permanență." [2] Platon afirma ceva asemănător : „dacă, în vreun chip oarecare, mișcarea însăși ar participa la starea pe loc, nu ar fi deloc ciudat s-o numim stătătoare." [3]

---

[1] *Op. cit.*, XXVI.
[2] *Ibidem*, XVI.
[3] „Sofistul" (trad. Șt. Bezdechi).

Scanned with OKEN Scanner

Repausul procură adevărul şi se confundă cu adevărul. Ceea ce este, „este“ în şi prin repaus, aşa după cum ceea ce este, „este“ *în şi prin mişcare*. Repausul presupune, deci, mişcarea, şi mişcarea repausul, de vreme ce fiinţa nefiindă se smulge, în şi prin mişcare, din abisul contradicţiei, fiind „ceea ce este şi a fost dintotdeauna“. „Cîte se-ajung peste repezi întinderi de ţiglă / sînt ale unuia clar, care stă la temeiul / tuturor bolţilor, templu şi undă el însuşi“ — scrie Mircea Ciobanu („Cele ce sînt“ XXII). Repausul e *sfîrşitul* şi *adevărul* însuşi al mişcării. Fiinţa doreşte repausul şi-l caută fără contenire ; nefiind aşa cum este, ea se smulge dintotdeauna de la sine şi *intră*, prin mişcare, *în repaus*.

„Din chaos, Doamne,-am apărut
Şi m-aş întoarce-n chaos...
Şi din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos“

scria Eminescu însetat de repaosul veşnic, anticipînd parcă această rugă din poemul lui Ştefan Aug. Doinaş („Două invocaţii către timp“) :

„tu — cel ce-mi eşti şi umblet, şi popas,
Şi zare născătoare de primejdii ;
tu — biruit în mine, biruind
prin mine propria ta nemişcare :
O, Timp, alveolar, o, Labirint,
sărbătoreşte-mă fără-ncetare !“

Particulele elementare sînt *în continuă mişcare* ; nu putem înţelege astăzi fotonul decît în mişcare ; la fel, neutrinul şi antineutrinul sînt particule lipsite de masă de repaus. „Am căutat un punct în repaus şi n-am găsit nici unul, spunea Max Born. Cu cît mergem mai adînc, cu atît universul devine mai neliniştit, mai nedeterminat şi mai nebulos. I se atribuie lui Arhimede exclamaţia plină de mîndrie : «daţi-mi un punct de sprijin şi voi răsturna întreaga lume». Dar un asemenea punct nu există. Totul este în mişcare şi într-un dans sălbatic“. [1]

[1] Born M., „Fizica în concepţia generaţiei mele“, p. 313 (trad. S. Morgenstern şi L. Redlinger).

Scanned with OKEN Scanner

2. Mișcîndu-se din contradicție, unul originar se îndreaptă spre un altul, la întîmplare.

Să revenim acum în imperiul cîmpului originar alcătuit, cum bine se știe, dintr-o mulțime infinită de elemente, fiecare fiind-și-nefiind, în egală măsură. Va fi clar de acum faptul că ființa nefiindă se smulge din abisul contradicției, părăsindu-și (prin mișcare) starea-i-fără-stare și *ieșind*, implicit, și din contradicția multiplicității sale infinite.

Fiecare element se va desprinde, așadar, de starea lui contradictorie și va păși — spre cine oare ? *Spre sine*, desigur : spre ființă : spre sine, ca spre o altă și deosebită ființă : spre *altul ființei sale*. Ființa (nefiindă și elementară) va avea deci, în și prin mișcarea-i din propria-i neființă, un *sens* anume, o anume „direcție“ sau „traiectorie“ (care-i va *descrie mișcarea-în-desfășurare*).

În această clipă ființa-nefiindă „se mișcă“, deci, din contradicție ; ea „iese din abisul contradicției“ : „nu a ieșit“ încă. Mișcarea ei abia se desfășoară, nu s-a încheiat. Și fiecare element al cîmpului originar se îndreaptă spre un altul. Dar *spre care altul*, oare, atunci cînd fiecare unul este, la infinit, același unul ? *Spre întreaga mulțime* originară infinită, vom răspunde ; spre „întreaga mulțime“, și totuși, numai spre *un element* al ei.

Prezența (alături de și dincolo de sine) a mulțimii originare *infinite* îi procura siguranța ; într-adevăr, dincolo de sine sălășluiește întreaga mulțime a elementelor ; și din această mulțime se va desprinde, *sigur*, un element anume, un altul *„probabil“* (pe care-l va găsi *„cu probabilitate“*).

Unul, este, de acum, „probabil“, și se deschide cu siguranță spre oricare din elementele proxime. Spre care element, totuși ? Spre *oricare ;* spre unul din elementele originare vecine pe care-l va alege *la întîmplare*.

Întîmplarea este, deci, „fructul probabilității“. Un eveniment este întîmplător dacă e, în primul rînd, *probabil*, alegerea *unei posibilități anume din mulțimea posibilităților probabile* fiind „întîmplătoare“. Întîmplarea rapor-

Scanned with OKEN Scanner

tează decisiv elementul la un altul, orientîndu-l şi determinîndu-l ; efectul se preschimbă în *eveniment.* Unul se deschide „întîmplător" spre un altul, pentru că unul se îndreaptă spre mai multe elemente, avînd o mulţime de posibilităţi determinante — din care va alege una singură.

Întîmplarea (sau „*contingenţa*") provine, etimologic, de la latinescul *con (cum)-tango* (care se traduce prin „a atinge", „a ajunge"), termenul relevînd „împlinirea" sau „actualizarea" unui eveniment. Ceea ce „se întîmplă" apare : se naşte. Spunem curent : „s-a întîmplat să fie", sau „întîmplător s-a petrecut astfel" şi înţelegem că evenimentul întîmplat a fost posibil, ba, mai mult decît atît, probabil, dar că, avînd mai multe posibilităţi de rezolvare s-a împlinit „astfel" şi un „altfel" : *la întîmplare.* Limbajul scoate, aşadar, în evidenţă „probabilitatea" întîmplării şi posibilităţile multiple (sau „gradul de probabilitate") al evenimentului întîmplat, prezentînd deci conţinutul complex şi nuanţat al „probabilităţii actualizate (sau finalizate) printr-una din posibilităţile sale multiple" : întîmplarea.

Dacă probabilitatea este un concept relativ nou, pe care l-au valorificat doar ştiinţele moderne, filosofii antici au discutat nuanţat şi temeinic „întîmplarea". Empedocle spunea, astfel, că „toate lucrurile sînt foc, apă, pămînt şi aer, ele existînd prin *natură* şi *întîmplare.* Nici unul din acestea nu s-a format prin artă şi nici corpurile care le succed, cum sînt cele ce privesc pămîntul, soarele, luna şi stelele, ci ele s-au născut prin cele spuse mai sus, fiind neînsufleţite. Purtate fiecare la întîmplare, după putinţele conţinute în fiecare, acolo unde s-au nimerit combinaţii armonioase şi oarecum potrivite : calde cu reci, uscate cu umede sau moi cu dure, toate cîte s-au născut astfel prin amestecul contrariilor, s-au combinat *la întîmplare* şi *din necesitate.*" [1] Surprinzătoare

[1] Platon, „Legile", X, (trad. A. Frenkian).

Scanned with OKEN Scanner

este, desigur, această intuiție — ce „completează" necesitatea cu indiferența întîmplării. Căci necesitatea nu se opune, de fapt, întîmplării, semnificația ei conceptuală fiind alta : întîmplarea apare într-un cîmp probabilistic elementar, și descrie raportarea *necesară* a unui element la un altul.

Fizica cuantică vorbește despre „norul probabilistic" al particulelor elementare, arătînd că nu putem cunoaște cu precizie și simultan „poziția" și „viteza" lor (Heisenberg) ; de vreme ce — am spune noi — particulele elementare sînt *în permanentă mișcare* și *se pot îndrepta spre oricare altă particulă* elementară din jur, chiar spre noi, de pildă, spre particulele elementare ale aparatelor de măsură. „Gîndiți-vă la legenda lui Wilhelm Tell — scria Max Born. Atunci cînd Tell, înainte de a ținti mărul, a înălțat către cer o scurtă rugăciune, desigur că el a cerut să aibă o mînă calmă și o privire clară, cu încrederea că atunci săgeata își va găsi singură drumul spre măr. Tot astfel, fizicianul a presupus că dacă el va putea ținti destul de exact electronii săi și proiectilele sale de radiații α vor nimeri sigur atomul dorit ; el nu se îndoia că aceasta nu este decît o chestiune de practică și că va fi soluționată din ce în ce mai bine, pe măsura progresului artei experimentării. Acum, în schimb, se afirmă că țintirea însăși are o limită a preciziei. Dacă Gessler i-ar fi ordonat lui Tell să doboare un atom de hidrogen de pe capul fiului său cu ajutorul unei particule α și dacă i-ar fi dat în locul arbaletei cele mai bune instrumente de laborator din lume, arta lui Tell nu i-ar fi folosit la nimic ; rămînea o întîmplare dacă nimerea în plin sau dacă dădea greș." [1] Căci „particula alfa" pe care ar fi proiectat-o acest Wilhelm Tell modern s-ar fi îndreptat *poate* spre atomul de hidrogen — „țintă", după cum ea s-ar fi putut proiecta, cu aceeași probabilitate, *spre oricare* atom de hidrogen din preajmă, *la întîmplare*.

[1] Born M., *op. cit.*, p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

3. Unul alege, la întîmplare, pe un altul, formînd un cuplu dual

Aşadar, unul se deschide spre mulţimea elementelor dimprejur şi alege, în sfîrşit, *la întîmplare,* un alt şi deosebit element, El *se decide* şi *alege :* alege *la întîmplare* pe un altul. „La întîmplare", căci probabil fiind, poate alege *oricare* element proxim ; dar, cum unul este *numai unul,* el alege din mulţime *numai un singur element,* la întîmplare, căutîndu-se, în altul, doar pe sine : pe unul : pe unul *ca unul.*

Alegerea desprinde, deci, pe unul şi pe altul din mulţime, şi „le înseamnă" („le marchează") fiinţa : unul se distinge prin alt unul, iar altul se distinge *prin* unul. *Individualizînd* pe altul, unul *se individualizează ;* tot astfel după cum, *individualizat* fiind de unul, altul *îl individualizează.*

Din această clipă unul (fiinţei) a intrat în lume. „Zarurile au fost aruncate" ; şi el se va lăsa furat, prins de vîltoarea fiinţării, întemeindu-şi fiinţa.

„Dar deodat-un punct se mişcă... cel întîi şi singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine tatăl...
Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpînul fără margini peste marginile lumii...".

Aşa s-au născut lumile, într-adevăr, ne-o spun şi oamenii de ştiinţă. „Punctul întîi şi singur" al lui Eminescu e, fără-ndoială, „tatăl" ; dar „din chaos face mumă" : din „haosul mulţimii infinite a punctelor originare" — am adăuga noi — se iveşte inevitabil „muma", un alt „punct". Căci fiecare „punct" al lumii este tată-şi-mumă, deopotrivă, lumile născîndu-se *deodată* din mulţimea infinită a elementelor originare, din mulţimea punctelor uitate, fiecare, în arhaica neantului singurătate.

Din această clipă fiecare unul se va defini atît *faţă de sine* cît şi *faţă de altul,* deopotrivă, unul fiind *în doi,* în fiecare din cei doi, fiinţînd totuşi, încă, numai *unul :* elementul s-a individualizat : este un *individ.* Dualitatea

Scanned with OKEN Scanner

este *mulțimea reală* și corespunzătoare ființei *elementare* ; căci mulțimea originară este, după cum bine se știe, o o mulțime „de unul", astfel că unul se poate deschide spre sine și se poate individualiza printr-un *singur* unul. Opoziția „unul-doi" este mai reală și mai corectă decît opoziția unul-mulțime ; dualitatea „păstrează" și „consolidează" individualitatea elementului, spre deosebire de mulțimea infinită ce oferă, la infinit, una și aceeași ființă.

Unul „ca doi" este, așadar, mulțimea, dar este o mulțime *dual*ă : un *cuplu*. Cuplul „leagă" pe unul de altul și „distinge", totodată, cele două elemente interdependente de mulțimea originară (infinită și complementară), fără a le aduce încă la unitate. Unul este unul în aceeași măsură în care este doi, și fiecare unul (din cei doi) se deosebește de „celălalt" unu și de sine, în egală măsură. Cuplul este, deci, *unitatea dual*ă unul-alt-unul ; ponderea element-mulțime se echilibrează ; unul este doi în aceeași clipă-n care este numai unul și, reciproc, doi este unul în aceeași clipă-n care este doi. Cum ar fi spus Lucian Blaga :

„Iată-aceștia suntem noi.
Cînd e singur fiecare,
sufletele nu-s în noi.

Stăm alături, eu și tu ?
Sufletele noastre sunt în noi,
cînd suntem doi.
Altfel nu". [1]

Dacă mulțimea originară se desfășoară „la infinit", uitîndu-l mereu pe unul în spatele limitei, dualitatea evidențiază atît pe unul, cît și pe altul, plasînd fiecare din cele două elemente în centrul atenției : căci unul este mulțimea „de unul" : doi. El este unul numai față de, prin și pentru un anume altul, la fel după cum altul este altul numai față de, prin și pentru „acest" unul. Unul este *individ* în și prin cuplul dual — care „consfințește" individul, *irepetabil* și *original*.

---

[1] „Spune-o-ncet, n-o spune tare".

Scanned with OKEN Scanner

Dar unul este la infinit un altul ; și *fiecare* unul alege din mulțimea originară infinită un alt și deosebit element, la întîmplare, individualizîndu-l și individualizîndu-se pe sine : fiecare unul se plasează, cu alte cuvinte, într-un cuplu dual, cîmpul originar împărțindu-se astfel într-o *mulțime infinită de „cupluri duale“* (fiecare cuplu deosebindu-se de fiecare altul).

4. Unul se cufundă-n altul și se unifică, întemeindu-și astfel „mulțimea“

Să rezumăm cele spuse pînă aici și să examinăm cu atenție situația ființei-nefiinde, aflată, cum bine se știe, *în plină mișcare ;* fiecare element s-a smuls din golul nimicniciei și s-a îndreptat spre sine : spre un *altul ai-doma sieși* — pe care l-a ales din jur și de care *s-a apropiat „pînă la atingere“*. „Pînă la atingere“, am spus, căci „apropierea“ sfîrșește în cele din urmă, inevitabil, cu *atingerea.* Cu atingerea cui ? Cu atingerea acelui altul, desigur, dar, în același timp, cu *atingerea propriei ființe — care se re-găsește și își re-cîștigă unitatea : se unifică.* Mișcarea ființei a sfîrșit, așadar, cu (și prin) repausul unificării. Unul s-a smuls din starea-lui-fără-de-stare și s-a pomenit, la un moment dat, *unul : unul cu adevărat :* unul-în-și-prin-ființa-unui-altul. Unul *este,* din această clipă *unul,* în și *prin* altul (care nu se mai distinge, acum, de unul).

Pacea repausului coboară și se răspîndește în ființa lui (*ce continuă cu altul) ;* unul a revenit la sine și *s-a cunoscut* pe sine. El s-a cufundat în altul și „l-a afirmat“ prin propria lui ființă (care s-a extins în altul), în clipa-n care, simultan, altul s-a cufundat în unul, dezvăluindu-l în și prin propria lui ființă (ce „s-a prelungit“ cu unul). Fiecare unul (al fiecărui cuplu dual) l-a cuprins pe altul, în același timp în care fiecare altul l-a cuprins pe unul : unul „s-a întrepătruns“ cu altul, cunoscînd acum taina (veșnică) a ființei. Dorul diferenței s-a preschimbat în bucuria contopirii, trezind ecoul *amintirii :* unul intră

Scanned with OKEN Scanner

în repaus, și, atingîndu-și ființa, se deșteaptă *în* și *prin făptura lui alt unul : ființa își atinge ființa.* Unul este în și prin altul ceea ce, cu adevărat, el însuși este.

De fapt, tot ceea ce „pare" a fi unul (în natură sau în noi) e, mai adînc și mai adevărat, unificare. Cînd spunem, de pildă, „unul", ne-am și referit la „cel care a devenit" unul, la cel care *este unul în-și-prin-mișcarea-lui-unificatoare.* Rațiunea curentă surprinde și pare a înțelege „unitatea" fenomenului sau obiectului de studiu, dar imaginea statică (justificată, dealtfel, printr-o conceptualizare primitivă) trebuie completată cu semnificația reală a devenirii unificatoare. Unul este, fără îndoială, moment și final, dar el „provine" din unul-care-este-unul, din unul care l-a cuprins pe altul și care s-a cuprins, concomitent, pe sine.

Unul se expune, așadar, prin unificare, fiind simplă *expunere de sine ;* adevăr care-și atinge maxima adîncime în și prin faptul „iubirii". Iubirea, simțămînt atotcuprinzător și despotic se instaurează fulgerător, implacabil, smulgînd spiritul din indiferența „co-existenței" și devenind poruncă sau destin. Cei care iubesc, iubesc pentru că nu pot face altfel, pentru că nu pot ființa altfel, pentru că ființa lor înseamnă iubire. Iubirea este mișcare-și-repaus, deopotrivă : *unificare.* Cum unul este dintotdeauna altul, în aceeași măsură în care de-o veșnicie se deosebește de altul, iubirea este „lipsită de început" ; unul se întrepătrunde cu altul și începe în clipa unificării. „Eu sînt ceea ce ești tu ; iar rostul Tău începe odată cu Mine" pare a spune, fiecare, transfigurat de taina contopirii ; soarele fiecăruia arde-n cerul celuilalt ; fiecare din cei care iubesc e *altul* prin iubire, fiind totuși deabia acum *el însuși, acum,* la ceasul de răscruce al iubirii.

„Vrei să te smulgi din mine ? Smulgîndu-mi ochii poate.
Și nici atunci... De-a pururi stai dincolo de ei,
În tot ce este-n mine duh de eternitate,
În însăși nemurirea în care-am să mă-nchei." [1]

spune Poetul. Unul izvorăște din Altul și *apare,* nou, odată cu Altul (care se ridică, pur, la ființă). Unul *este*

[1] V. Voiculescu, „Sonetul CCXIII".

Scanned with OKEN Scanner

și a fost dintotdeauna, fără îndoială, dar el este de-abia acum „ceea ce este și a fost dintotdeauna". Unificarea *contopește* cele două ființe, aducîndu-le la ființă, simultan : pe unul-identificat-cu-altul ; sau, pe unul-multiplicat-prin-altul ; căci ființa *se multiplică*, de fapt, în clipa de cumpănă a unificării ; își atinge sau „își întemeiază" mulțimea.

Atragem atenția că termenul de „multiplicare" pe care-l folosim este nefericit, de vreme ce unul se naște „în unitate cu altul", prin diferențiere. „Multiplicarea" păstrează încă sensul primordial al *mulțimii* elementare, tentîndu-ne să privim mișcarea unificării multiplicante din perspectiva „mulțimii" (elementare), uitînd unitatea (sau identitatea) elementelor „unificate". Dar trebuie să recunoaștem că și formula „unificării" este la fel de incompletă, atunci cînd „unificarea" scapă din vedere apariția nouă (și „multiplicantă") a ființei — ce *se extinde* și *continuă cu sine*. Sîntem, cu alte cuvinte, ispitiți — din această perspectivă — să acceptăm că ființa multiplă și elementară se reduce (prin contopire) la unitate, mai exact că ființa „se concentrează" prin contopire, uitînd astfel, cum spuneam, adevărul concomitent al *„expansiunii"* ei.

Unificarea pare că „absoarbe" golul dintre elementele ce se întrepătrund ; să nu uităm, așadar, că „reducția" contopirii este o *„reducție a neantului"* (prin care neantul se reduce la neant, dezvăluind ființa). Limbajul este, în general, depășit de adevărul dialectic ce se cere redat și comunicat prin expresiile și termenii uzuali, incapabili uneori de a-i prinde și reflecta sensul. Conținutul conceptual nou „cere" un limbaj nou, dar acest nou conținut trebuie comunicat în și prin limbajul curent, pentru a fi înțeles de cei mai mulți. De aceea conținutul conceptual inedit trebuie „adaptat" formelor lingvistice prezente și funcționale care-l transmit și-l comunică, cu riscul, uneori, de a *forța* limbajul. Se cunoaște străvechea dificultate a cărții lui Heraclit ce părea anticilor atît de obscură, încît, după cum s-ar fi exprimat Socrate, „este nevoie de un adevărat cufundător de la Delos ca să nu te

Scanned with OKEN Scanner

îneci în ea“ [1] ; se cunoaşte, de asemenea, marea dificultate a dialogului lui Platon, „Parmenide“, sau efortul celor ce parcurg, cu Hegel, ţinutul straniu şi miraculos al dialecticii. Cunoaşterea descoperă semnificaţii noi, nevoite „să încapă“ în formule de limbaj comune. Uneori conceptele se lămuresc şi se împrospătează prin „discurs“, alteori se introduc termeni noi. Revenind la discuţia noastră, conştienţi de faptul că formula „unificării“ este incompletă, adăugăm determinantul „multiplicării“, căutînd astfel să refacem echilibrul conceptual al „unificării-ce-multiplică“.

Unificarea *multiplică*. Limitele se destramă, „zidurile“ separatoare se prăbuşesc, întemeind fiinţa. Mulţimea apare în şi prin unificarea „multiplicantă“ — ce extinde, subliniem, atît pe unul, cît şi pe altul : pe unul-prin-altul. Unul „re-naşte“ în şi prin altul ; continuă cu altul sau „durează“ prin altul.

De fapt unificarea *naşte*, multiplicarea *sudează ;* dar şi reciproc, unificarea *sudează*, multiplicarea *naşte*. Căci cel ce apare „se contopeşte“, iar cel care „se contopeşte“ apare, expansiv, sau „se multiplică“. Multiplicarea extinde şi completează conceptul unificării, în aceeaşi măsură în care unificarea extinde şi completează conceptul multiplicării, astfel că, repetăm : unificarea este o unificare *multiplicantă*, după cum, la rîndu-i, multiplicarea este *unificatoare*.

Iubirea unifică-şi-multiplică, deopotrivă. Cel ce iubeşte păşeşte în imperiul etern luminos al fiinţei iubite, ademenind-o spre gura aceleiaşi vecii ; subiectul salvează, prin iubire, obiectul din haosul întunecat al nefiinţei, salvîndu-se, odată cu aceasta, pe sine. Jertfa de sine îl mîntuie. Nici o umbră nu tulbură voluptatea clipei ce reverberează-n ecoul strigătului unic : *fiinţa*.

„Extazul — întreg fără parte :
mistuiţi amîndoi
urlăm, şi ne-atingem de moarte,
şi cădem înapoi“

spune Ştefan Aug. Doinaş („Cîntec“).

[1] Diogenes Laertios, „Despre vieţile şi doctrinele filozofilor“, IX, 12 (trad. C. I. Balmuş), Editura Academiei, 1963.

Scanned with OKEN Scanner

Cel care a ridicat Iubirea la rang de principiu universal a fost Empedocle, unificarea fiind, în filosofia lui, puterea fundamentală ce zămislește și conduce întreaga natură, focul universal aprins în orice viețuitoare, sensul și scopul final al celor ce sînt :

„nu există naștere pentru un lucru muritor", spunea el — *și nici vreun sfîrșit al morții fatale.*
Ci există numai amestec și despărțire a celor amestecate, iar oamenii le numesc pe acestea naștere." [1]
Și „nimic nu se produce în plus și nimic nu încetează de a fi.
Căci dacă ele (elementele) ar pieri cu totul, n-ar mai exista nimic.
Ce lucru ar mai putea să facă să crească lumea ? Și de unde să apară (această creștere) ?
Apoi, încotro să dispară, deoarece nimic nu este lipsit de ele ?
Dar acestea sînt tot ce există. Alergînd unele prin altele, ele nasc mereu alte lucruri, care sînt neîncetat aceleași." [2]...

„În timpul stăpînirii Urii, toate iau forme deosebite și opuse, dar se unesc în timpul stăpînirii Iubirii și se doresc unele pe altele." [3]

După Platon, „deoarece Unul e și multiplu, și pe de o parte ia naștere, pe de alta piere, nu trebuie el, cînd devine Unul, să-și piardă calitatea de multiplu, și cînd devine multiplu, să-și piardă calitatea de Unu ? Dar cînd devine *Unul* și Multe, nu trebuie neapărat să se separe și să se reunească ? („Parmenide") [4]. Deci unul *se separă* de sine și *se reunește* cu sine atunci *cînd devine Unul și Multe*, deopotrivă.

---

[1] Plutarh, adv. Col. 10, p. 1111, F-Aetios, I, 30, 1 (trad. A. Frenkian).
[2] Simplicius, „Physica", 157, 25 (trad. A. Frenkian).
[3] *Ibidem.*
[4] Trad. Șt. Bezdechi.

Scanned with OKEN Scanner

Ştiinţele moderne au descris pe larg procesul unificării, omniprezent în lume. Doi protoni se unesc şi întemeiază deuteriul care, captînd protoni în continuare, întemeiază nucleul de heliu, pentru ca două nuclee de heliu să întemeieze beriliul, iar acesta, captînd încă un atom de heliu să întemeieze carbonul etc. (procesul se desfăşoară în stele).

Atomii „stabili" (înconjuraţi de învelişul electronic) se unifică între ei şi formează molecula ; moleculele primare (apa, bioxidul de carbon, metanul şi amoniacul) s-au unit în străvechiul trecut al Terrei şi au întemeiat aminoacizii, — din care (prin unificare) s-au ivit bazele azotate, şi în cele din urmă, nucleotidele şi acizii nucleici ; aceştia s-au unificat, cuplîndu-se (s-au împerecheat) şi au dat naştere „alfa-helixului", „scheletul arhaic" al oricărei forme de viaţă : de la gena primitivă, nucleoproteina arhaică şi celula anucleată, pînă la celelalte nucleate şi organisme — care îşi vor căuta, fiecare, *perechea :* pe acel Altul echivalent, care să le primească şi să le oglindească fiinţa, trezită „la fiinţă" prin „nuntă".

Aceasta este, credem, şi ideea centrală a poemelor incantatorii, transfigurate de beţia paradisiacă a cununiei universale ce se răsfrînge din vegetaţia luxuriantă, arzîndă, carnală şi înmiresmată a lumii, aşa cum o simţim în „Cartea nunţilor", la Sorin Mărculescu („Imnul al zecelea") :

„Pretutindeni trepte omeneşti inimi şi oglinzi de nebuloase
ochi mărturisind o geneză şi perpetuînd uimirea de sine
şi tot
piatra şlefuită de gînd o ierarhie secretă instaurează
şi cerul fecund sieşi întors de iazuri contemplative
se împlineşte şi se ajunge oriunde în miezul nopţilor lumii
şi pretutindeni o singură mînă vibrează şi cîntă miracolul
. . . . . .
dar peste tot linişte exploziile nunţilor se săvîrşesc
în linişte
universul creşte în sine întors şi în linişte şi-n întuneric."

Scanned with OKEN Scanner

5. Ființa în unificare „se face" : este „facere"

Să rememorăm drumul parcurs pînă în clipa de față, și să ne amintim că ființa „pură și originară" (din inima căreia am pornit) este-și-nu-este, deopotrivă ; am spus „ființă" și ne-am aventurat pe întinderea ei nesfîrșită, lipsită de vreun accident, lipsită în același timp de formă și de conținut : ființa e neant. Am pronunțat și am gîndit apoi „neantul", și ne-am cufundat în bezna fără margini a nimicniciei — care *„este"*, de vreme ce-o putem gîndi sau pronunța, de vreme ce-o opunem ființei. Neantul se confundă, deci, cu ființa ; nu putem vorbi despre neant fără a subînțelege ființa, așa după cum nu putem vorbi despre ființă fără a subînțelege, simultan, neantul, pentru că ființa e neant, și pentru că neantul este, totodată, ființă. Dar ființa este *numai ființă* și nu este neant, așa după cum și neantul e numai neant, și nu ființă. Ceea ce înseamnă că ființa-care-e-neant (sau neantul-care-este-ființă), este-și-nu este, deopotrivă, ceea ce înseamnă că ființa nefiindă *nu este așa cum este ;* ceea ce înseamnă, în sfîrșit, că ființa-nefiindă se desprinde de neant și *devine* în clipa de acum „ceea ce este și a fost dintotdeauna".

Am vorbit, așadar, despre „ființa pură", dar iată că ființa pură a și dispărut, în aceeași clipă, în neantul pe care-l conține și de care se și detașează ; ea *apare* dincolo de sine, dincolo de bezna ființei-nefiinde. Vorbind despre ființa-nefiindă să nu uităm, deci, că ființa-nefiindă *nu este,* că ființa nefiindă *se cufundă în abisul neființei* în clipa-n care o și pronunțăm, scăpînd dorinței noastre de a o cuprinde, spre a și *apărea* apoi din adîncul neființei, „întrupîndu-se" și coborînd în gîndul și cuvîntul care-a pronunțat-o : ființa-nefiindă *este :* ea „apare" : devine : sau *se face.*

Am putea spune, mai aproape de adevăr, că nu vom reuși de fapt să surprindem și să înțelegem niciodată ființa pură și originară (ființa nefiindă), căci ființa-nefiindă „se transformă" cu fiecare încercare a noastră de

Scanned with OKEN Scanner

a o cunoaşte, „strămutîndu-se“ în fiinţa „devenită“ ; dar putem spune, cu drept cuvînt, că nu vom reuşi vreodată să cuprindem şi să înţelegem altceva *decît fiinţa pură şi originară* (care „s-a transformat“ cu fiecare încercare a noastră de a o cunoaşte, „strămutîndu-se“ în fiinţa devenită). Astfel încît, aşa cum spunea Blaga („Taina iniţiatului“)

„din tot ce-a fost
nimic nu s-a schimbat“,

doar

„...dintr-odată, neaşteptat, acest răsărit...
Ca unui orb vindecat
lumea-n lumină mi s-a lărgit“. [1]

Fiinţa luminînd, lumina fiinţei scapără de acum, extatic, ca în acest splendid poem al lui Ioan Alexandru („Lumina neapropiată“) :

„Calc pe morminte de lumini
Furtuni pe mări de veşnică lumină
Ninge cu crini şi plouă nentrerupt
Cu trupuri mari de îngeri şi lumină“ (...)

„Lumină leagăn leac lumini
Lauri şi luntre legămînt lumină
Lacrimă limpede în leat
Lumină lină din lumină“.

Gîndind fiinţa şi enunţînd-o, îi semnăm actul de naştere. Fiecare nou enunţ al ei o aduce la fiinţă sau o *face* : este *facere*. Căci fiinţa „se face“ cu fiecare nouă şi deosebită clipă ; se face sau *fiinţează*. Orice adevăr găsit (şi, deopotrivă, întemeiat), este o *facere* ; orice act sau orice fenomen este o „facere“. Fiinţa *este-şi-se-face*.

Noi cunoaştem, cum spuneam, fiinţa *devenită-şi-originară*, fiinţa care „se face“ odată cu noi, odată cu „facerea noastră“. Căci sîntem ceea ce „sîntem şi am fost dintotdeauna“, dar sîntem ceea ce sîntem şi am fost dintotdeauna *în clipa facerii, prin facerea* — care aduce,

[1] „Schimbarea zodiei“.

odată cu noi, întreg universul la momentul facerii. Ființa este *acum*, în această clipă, ceea ce este, ceea ce a fost și ceea ce ar fi putut să fie dintotdeauna ; noi sîntem, odată cu ființa, acum, în această clipă, ceea ce sîntem, ceea ce am fost și ceea ce am fi putut fi dintotdeauna. Ființa pură sau originară, lipsită fiind de ființă, este „străină" ființei sale ; dar e *străină*, să nu uităm, *ființei care-și e străină*, ceea ce înseamnă că ființa pură sau originară *revine* la sine : că *se re-găsește*.

Reluînd determinația fundamentală a ființei nefiinde și elementare, să observăm, din nou, că unul este altul, chiar în clipa-n care se deosebește de acesta ; că unul „nu este așa cum este" (unitar și deosebit de altul) și că, nefiind așa cum este, se smulge din abisul contradicției unul-alt unul și „se unifică" sau *se face* : se face unul-și-același-unul, multiplicîndu-se, deopotrivă.

Facerea expune. Oricare viețuitoare sau oricare fenomen „se face" și expune adevărul unic al ființei, adevărul „din această clipă" și „dintotdeauna". Fiecare nouă facere scoate la lumină ființa pînă acum neștiută a ființei. Tot ceea ce este pare cu desăvîrșire nou, pentru că ființa este cu adevărat „acum", numai „acum", ceea ce este și a fost dintotdeauna. Nu ne putem „strecura" dincolo de clipa „de acum" a facerii, „în trecut", așa după cum nu ne putem „avînta" dincolo de ea nici în „viitor", sondarea trecutului sau pătrunderea viitorului fiind doar „false probleme" ; căci prezentul pururi nou al facerii este una cu trecutul și cu viitorul, așa cum vom arăta mai pe larg în cele ce urmează. Ființa devenită sau „făcută" este *nouă*, deci, cu desăvîrșire, atunci cînd, simultan, nimic nou nu vom putea găsi sub soare și aiurea, în același timp. Ființa este și a fost dintotdeauna, veșnică și neschimbată, dar ea *se face* de-abia *acum*, fiind o „facere" continuă, *un fapt*.

Tot ceea ce este, este, în această clipă, *fapt*. Am putea vorbi, astfel, despre „faptul ființei", despre „faptul unității" sau despre „faptul multiplicității", faptul ființei fiind deopotrivă „fapt al unității-și-al-multiplicității". Faptul „se face" ; el este mișcarea dar și rezultatul facerii. Universul însuși „este fapt" și este „*în* fapt", atunci

Scanned with OKEN Scanner

cînd ființa se face pe sine (sau *se făptuiește*), atunci cînd ființa *făptuiește* și *se înfăptuiește*.

Universul *apare* sau se face în această clipă, prin fiecare fenomen al naturii, prin fiecare vieţuitoare, prin gîndul nostru însuşi (care-i descoperă adevăratul chip). Ceea ce pare a se ascunde „dincolo" de gînd se află în inima gîndului, devenind în clipa de „acum" ceea ce este, şi, aşa cum este : „...şi-am început să ţip în răsuflarea / sărată ce ţipa dintotdeauna / (dar eu n-o auzisem pînă-acuma !)" — scrie Ştefan Aug. Doinaş („Trei ipostaze ale mării") — amintindu-şi parcă strigătul lăsat altundeva : „Te vei naşte din tine" („Cuvîntarea luntraşului"). „De aia zic, suflete al meu / — rosteşte înţelept Marin Sorescu — Uită-te bine la mine, / Să mă cunoşti de pe acum / Şi la întrebarea referitoare la conţinut, / Să urli : / Absolut, / Care a mai fost în cer o dată / Şi de nenumărate ori" („În cer"). Acest „absolut" a fost de nenumărate ori, dar „în cer", în spaţiul infinit şi re-găsit al ființei care „se re-găseşte".

Căci, tot ceea ce este şi a fost vreodată *este acum*, numai acum, în clipa facerii, aşa după cum tot ceea ce ar fi putut să fie pînă în această clipă *este acum*, numai acum, în clipa facerii. Nu vrem să limităm cu aceasta perspectiva ființei care „s-ar destinde" în şi prin prezentul nesfîrşit, uitînd de limită şi contradicţie ; vrem numai să subliniem faptul că *momentul* de răspîntie al *înfăptuirii* impune ființa. Că acest moment „actual" al înfăptuirii va fi, pînă la urmă, depăşit şi apoi şi anulat de mişcarea izvorîtă impetuos din contradicţia (totuşi prezentă) a ființei devenite, că ființa „se va deschide" apoi mai larg spre sine, mişcîndu-se la sine, o vom demonstra în Cartea ce urmează.

În clipa „de acum" a facerii ființa e *una ;* ea trăieşte surpriza nouă şi ireductibilă a devenirii, extazul unificării multiplicante. Începutul începe. Ființa se cufundă în abisul timpului-lipsit-de-timp ; ea se deşteaptă din confuza ceaţă a nefiinţei şi răsare, strălucind ca fulgerul. Faptul „se distinge pe sine", reflectat în sine, iar lumina ființei devenite sfarmă şi dizolvă orice limită. Unul este doar acum, la momentul facerii, care-l reflectă şi-l confundă cu alt unul.

Scanned with OKEN Scanner

Că lumea apare și se naște constituie astăzi o evidență pe care nimeni nu o mai contestă. Dar *cum* apare, și *de ce* apare, sau ce taină ascunde și dezvăluie nașterea lumii, pare încă de neînțeles, pentru cei mai mulți. Lao-Țzî spunea odată : „Toate lucrurile înfloresc și se întorc la începutul lor. Întoarcerea la început se cheamă repaus, iar repausul se cheamă reîntoarcere la viață. Reîntoarcerea la viață se cheamă permanență.“ [1] Termenul „Dao“ pare a corespunde „ființei“ europenilor ; el enunță *mișcarea*, exprimînd simultan *începutul* și *sfîrșitul* ei (ce aduce ființa la începuturi). Dao se preschimbă-n *de*. După expresia filosofului chinez, „Dao naște (lucrurile), *de* (le) nutrește. Lucrurile iau formă, formele se desăvîrșesc.“ [2]

„Soarele... este în fiecare zi nou“ [3] spunea Heraclit, adăugînd : „toate se nasc din luptă“ [4] ; căci „totuna este începutul și sfîrșitul unei circumferințe“ [5].

Ființa făptuiește și se în-făptuiește : ea „rămîne“ la sine „revenind“ la sine : mișcarea se relaxează în și prin repaus : ființa care „este-și-nu-este“ deopotrivă, „nu este așa cum este“ ; nefiind așa cum este, ea „devine“ sau „se face“. Facerea expune, dezvoltă și încheie contradicția ființei-nefiinde, rezolvînd-o. Materia galactico-stelară se naște din neantul („contradictoriu“) al vidului cosmic (ce „susține“ toate lumile“). Nașterea acestor lumi este permanentă, astronomii observînd pretutindeni o mulțime nenumărată și nenumărabilă de galaxii, de vîrste diferite. Materia galactico-stelară primitivă se numește, după cum se știe, *plasmă (pre-atomică)* formată din particule elementare (protoni și electroni în cea mai mare parte), — neorganizate încă în sistemele atomice cunoscute planetei noastre. Elementele naturii „se fac“ în imensele retorte stelare : doi protoni se unesc și nasc deuteriul — care acceptă protoni și formează heliul, pentru ca două nuclee

---

[1] *Op. cit.*, XVI.
[2] *Ibidem*, LI.
[3] Aristotel, „Meteorologica“, B2, 355 a 13, fragm. 6 (trad. I. Banu).
[4] Aristotel, „Ethica Nicomacheia“, VIII, 2, 1155 b 4, fragm, 8 (trad. I. Banu).
[5] Porphyrios, „Quaestiones Homericae“, la Iliada, XIV, 200. fragm. 103 (trad. I. Banu).

Scanned with OKEN Scanner

de heliu (heliul$_3$ şi heliul$_4$) să se unifice, la rîndul lor, şi să se transforme în beriliu etc. Elementele naturii se nasc dintotdeauna şi se vor naşte pentru totdeauna : ele *apar astăzi, au apărut ieri* şi *vor apărea mîine.* Neantul cosmic, veşnic şi fertil, îşi dezvăluie, la infinit, natura contradictorie — din care izvorăsc particulele elementare şi, mai apoi, atomii — sub forma norilor de gaz interstelar, a galaxiilor, stelelor şi a sistemelor planetare — ce iau naştere odată cu facerea moleculelor, „aluatul" arhaic din care se vor naşte celulele şi, în cele din urmă, organismele vii — ce „se nasc", clipă de clipă, şi sub ochii noştri.

Am putea spune de aceea, cu drept cuvînt, că tot ceea ce trăieşte împrejurul nostru, tot ceea ce respiră şi fiinţează *se naşte* cu fiecare nou moment, prin fiecare nouă clipă. Noi înşine ne naştem şi re-naştem spiritual cu fiecare nouă descoperire, cu fiecare nou moment al vieţii care, chiar dacă pare că ne lasă neschimbaţi, ne-a smuls (fără s-o ştim) din bezna neantului şi ne-a redat luminii şi fiinţei. Aşa cum fiecare făptură a lumii a fost redată, în clipa facerii, luminii şi fiinţei : fiinţei care se întemeiază veşnic, ca în acest poem (Sorin Mărculescu, „Imnul al zecelea") :

„negura s-a închegat în durităţi de metal şi stelele poate
au căzut răsunînd pe tipsia de cobalt a nopţii
totul ca şi la-nceput ca şi mai tîrziu numai clipa a tremurat
oraşele s-au arătat şi praful de sub tălpi a luminat
urma a fost sărutată şi trecerea s-a mărturisit chiar
fără auz".

6. Facerea actualizează : prezentul (devenit) expune trecutul şi, deopotrivă, viitorul.

Facerea înfăptuieşte ; ea smulge fiinţa-nefiindă („strînsă" în mulţimea cuplurilor duale) din abisul contradicţiei şi o preschimbă-n *fapt.* Unul devenit trăieşte voluptoasa beatitudine a împlinirii ; el *se face : este* şi

nu simte, în această clipă, decît bucuria simplă a unificării, bucuria nouă şi neaşteptată care este, pentru fiinţa lui, *eveniment*.

Provenind, etimologic, de la latinescul „evenio" (cu sensul de „a ieşi, a ajunge, a se întîmpla"), evenimentul exprimă, deci, neaşteptata apariţie a fiinţei care se desprinde de o stare anterioară, pentru a atinge o altă şi deosebită stare.

Aşa cum spuneam, în clipa de faţă cîmpul originar „s-a strîns" (sau „s-a repliat") în şi prin mulţimea cuplurilor duale ; fiecare unul se confundă cu alt unul, devenind ; fiecare unul se întemeiază prin alt unul şi trăieşte evenimentul facerii. Fiecare element se smulge din abisul contradicţiei, *nefiind ceea ce nu a fost* nicicînd ; nefiind ceea ce nu a fost vreodată, fiecare unul se confundă, în final, cu altul şi *fiinţează*.

Actul expune fiinţa, dezvăluindu-i adevărul. Latinescul *actus* semnifica „mişcarea", verbul originar *ago* traducîndu-se prin „a împinge, a înainta, a scoate" ; fiinţa se smulge („se scoate") pe sine din abisul nefiinţei, „înaintînd" spre sine ; ea „este-n act" şi *este actul însuşi*.

Fiind actul însuşi, fiinţa *„rezultă"* deci, fără încetare, cucerindu-şi adevărul. Efortul ei de-a se expune este rodnic şi încununat de neaşteptata-i apariţie (prin care unul „se cuprinde", smulgîndu-se din bezna diferenţei. Fiinţa „se pune-n sine", deci, prin actul care *o actualizează* : de acum, din clipa de acum, fiinţa devenită este ceea ce este şi a fost dintotdeauna : e fiinţă *actuală* şi „actualizată".

„A fi în act" înseamnă, aşadar, „a fi actu-al" ; limbajul este plastic şi revelator : fiinţa se pune în act şi *este*, în sfîrşit, *acum* ceea ce este şi a fost dintotdeauna, dezvăluindu-şi conţinutul precedent şi potenţial (încă in-actual). Căci fiinţa este şi a fost dintotdeauna, fără îndoială, dar n-a fost „actuală" ; abia în clipa-n care intră-n act ea „devine" şi fiinţează, fiind ceea ce este şi a fost dintotdeauna.

Fiinţa este, repetăm, actuală şi *prezentă* : prezentă (şi reală), pe de o parte, pe de alta prezentă *în timpul prezent*, „acum". Din nou limbajul sprijină, relevă şi limpe-

Scanned with OKEN Scanner

zește gîndul, prezentul avînd dubla semnificație arătată ; pe de o parte, o semnificație „pur existențială" (ce mărturisește doar „prezența" simplă și reală), pe de alta o semnificație „temporală". Cele două sensuri interferează și sînt, desigur, interdependente ; căci nu poți fi prezent și real fără a exista în timp și prin timpul prezent, după cum nu poți ființa „acum" (în timpul prezent) fără a nu fi real și existent, în aceeași clipă.

Actul aduce, așadar, ființa „în prezent", făcînd-o simultan „prezentă" : ființa se desprinde de neantul ființei nefiinde și își atinge *doar acum* ființa, în această nouă și deosebită clipă. Pînă în această ultimă clipă ea a fost prezentă, fără îndoială, dar la fel de mult *și absentă, prezentă-și-absentă,* deopotrivă. Pînă în această clipă ea ființa pretutindeni și niciunde, dintotdeauna și nicicînd, ca ființă-nefiindă : ca unul deosebit de altul (și îngemănat, la fel de mult, cu altul). Dar iată că, în clipa cea din urmă, ființa nefiindă s-a desprins de golul neființei și *a trecut de sine* (de neantul ființei sale nefiinde), revenind la sine : revenind la sine și actualizîndu-și ființa : fiind, în sfîrșit, cu adevărat, prezentă și reală.

Dar, din această clipă, ființa-nefiindă rămîne numai ca o „amintire" în neantul neființei : ca o amintire a unui „trecut" — care a și trecut de golul ființei sale, regăsindu-și ființa și întemeind-o. Din această clipă vom putea deosebi *prezentul* ființei de *trecutul* ei (prezentul „ființei devenite" de trecutul „ființei-nefiinde"). Dealtfel, trecutul este și poate fi „trecut" numai spre deosebire de și față de prezentul ființei devenite (care-l exclude și care îl și *conține* în aceeași clipă) ; căci ființa nefiindă a trecut de sine, dar a trecut *în* ființa devenită (ce-a revenit, în mod paradoxal, la chipul ei „trecut").

De fapt, trecutul „nu mai este" : trecutul „a trecut de sine", mutîndu-se în prezentul ființei devenite (care-și mai amintește încă de neantul ei de odinioară, numindu-l de acum „trecut"). *Trecutul trece în prezent și ființează ca prezent,* în și prin prezentul ființei devenite, *păși nd la fel de mult, în viitorul* presimțit al ei. (Căci unul originar e unul și, deopotrivă, altul, în clipa-n care se și deosebește de acesta. Prezent dintotdeauna ca alt unul,

Scanned with OKEN Scanner

unul „poate deocamdată deveni" ceea ce este şi a fost dintotdeauna, fiind, cu alte cuvinte, „viitor" ; el se ascunde-n unul şi în altul, el se ascunde în fiece unul prezent ca o mulţime elementară infinită).

Fiinţa viitoare sălăşluieşte, astfel, *în prezent* şi *dincolo de acest prezent originar* — pe care-l năruie şi-l smulge de la sine, sorbindu-l înspre „altceva", fără a-i oferi, cu toate acestea, ţărmul promis. Fiinţa-nefiindă rămîne „numai viitoare" (şi prezentă), dar se şi răstoarnă din prezentul ce *„trece"* în mod firesc, de sine, devenind „trecut". Viitorul se confundă, astfel, cu trecutul (care descrie expresiv prezentul limitat şi detaşat de sine), viitorul se confundă cu prezentul „trecător" şi „îndreptat spre" chipul mai adevărat al fiinţei.

Dacă trecutul şi viitorul trăiesc în şi prin prezentul limitat (pe care-l definesc mai nuanţat şi dinamic, dezvăluindu-i mai temeinic limita), trecutul şi, la fel de mult şi viitorul *împing* prezentul limitat peste inevitabila lui limită. Prezentul *trece ;* trecînd, el se deschide înspre viitorul pe care-l şi *aduce în prezent,* înscăunîndu-se astfel *într-un alt nou prezent* (anticipat de viitor şi-ntemeiat de viitorul care, aparţinînd acum trecutului, dispare odată cu şi prin „trecerea trecutului").

Deci, depăşindu-şi nefiinţa şi păşind, liberă, în prezent, fiinţa devenită păşeşte, simultan, în viitorul presimţit dintotdeauna : în viitorul pe care-l şi aduce la prezent, schimbîndu-l în prezent. Odată cu „actualizarea" lui, viitorul (presimţit odinioară) moare ; sfîrşind, el *se strămută în prezent* şi *fiinţează ca prezent.* (Rămîne ca, la rîndul său, prezentul fiinţei devenite să-şi depăşească limita, în următoarea clipă, chemat din nou de „viitorul" ascuns în sine şi-n mulţime, chemat de glasul pururi însetat al fiinţei — care a fost dintotdeauna şi nicicînd).

„Viitorul şi trecutul
Sunt a filei două feţe,
Vede-n capăt începutul
Cine ştie să le-nveţe ;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate",

Scanned with OKEN Scanner

gîndea Eminescu ; aceeaşi idee o întîlnim la T. S. Eliot :

„Timpul prezent şi timpul trecut
Sînt poate amîndouă prezente în timpul viitor,
Iar timpul viitor cuprins în timpul trecut.
Dacă orice timp este veşnic prezent
Orice timp e de nemîntuit.“ [1]

Deci, ne descoperim şi re-descoperim trecutul (şi, în acelaşi timp şi viitorul) în şi prin prezentul pururi *devenit* al nostru. Fiece nouă devenire ne îndepărtează de neantul fiinţei-nefiinde şi originare şi *ne aduce spre originara fiinţă :* spre începutul care-şi dezvăluie şi îşi surprinde, veşnic, începutul.

7. Fiinţa începe cu adevărat abia din clipa facerii

Căci fiinţa *se pune în fiinţă* (sau „se în-fiinţează“) şi *începe.* Ea este de-abia acum ceea ce este şi a fost dintotdeauna ; ea este de-abia acum, în clipa de răspîntie a facerii, numai acum, ceea ce este şi a fost dintotdeauna.

Pînă în clipa facerii fiinţa a fost una cu neantul : a fost şi nu a fost, deopotrivă ; doar că, ne-mai-fiind ceea ce nu a fost nicicînd, ea s-a întemeiat pe sine (prin alt unul) şi „a început“ : a început cu sine şi cu altul ; a început *ca sine* (identificat cu altul). De fapt, fiinţa-ne-fiindă însăşi s-a regăsit pe sine şi, de acum este, aşa cum arătam ceva mai înainte, fiinţă devenită (ce expune doar adevărul fiinţei-nefiinde). Acum, de-abia acum fiinţa este ceea ce este şi a fost dintotdeauna ; de-abia acum „începe“ ; de-abia acum se află la început şi *în începutul ei.*

Obişnuit se crede că mişcarea facerii şi devenirii desprinde fiinţa de începutul (care ar rămîne-n urmă), îndepărtînd-o de acesta ; obişnuit se crede, aşadar, că ne-am îndepărta mereu de un început pe care l-am putea cu-

[1] „Patru cvartete“ (trad. S. Mărculescu).

Scanned with OKEN Scanner

noaşte doar coborînd în lumea lui primordială, în sensul „invers“ devenirii. Credinţa nu este pe de-a-ntregul eronată, căci, într-adevăr, cu fiecare nou „act“ al facerii sau devenirii, ne îndepărtam de originarul început, de începutul ce rămîne ca o amintire în neantul vremii ; doar că, subliniem, acest început originar „este“ la fel de mult, pe cît de mult *este lipsit de fiinţă ;* acest început originar nu este şi n-a fost niciînd ; nefiind niciînd (ceea ce nu a fost), el *se dezvăluie* şi *se naşte* odată cu şi prin mişcarea devenirii, astfel că, fiinţînd odată cu fiinţa însăşi, noi *ne apropiem* de fapt, mereu, *de începutul originar.*

Acum sîntem ceea ce am fost dintotdeauna ; acum sîntem noi înşine începutul la care revenim. Pînă în clipa „de acum“ fiinţa nu avea vreun început, deşi de-o veşnicie era „la început“ (lipsind la fel de mult din el) ; dar începutul (care-şi lipsea de-o veşnicie), a şi lipsit în clipa următoare „lipsei sale“, revenind la sine : *la început :* la propriul şi adevăratul început.

Ce a fost, oare, înaintea fiinţei ? Neantul ; sau fiinţa-nefiindă. Dar ce a fost înaintea nefiinţei ? Fiinţa ; sau fiinţa-nefiindă. Oricît am căuta să pătrundem „dedesubtul“ fiinţei originare şi nefiinde, nu vom găsi decît „nimicul“ ; nimicul vid şi contradictoriu al fiinţei-nefiinde : nimicul ce „nu este“, imediat, ceea ce nu a fost vreodată, nimicul fiinţei-nefiinde care *este,* nou, în fiecare clipă, regăsindu-şi începutul (şi căutîndu-l, apoi, aşa cum se va demonstra în Cartea următoare).

Fiinţa „fiinţează“ şi „începe“ ; se îndreaptă spre început şi *se pune în început.* Ea este-n clipa facerii ceea ce este şi a fost dintotdeauna ; ea „începe“ în clipa de răscruce a întemeierii, revenind la chipul ei fără de început, revenind la chipul veşnic neschimbat al ei. Căci fiinţa „nu începe“ ; sau, forţînd limbajul încă strîmt şi inflexibil, ea *ne-începe : se pune în începutul-fără-de-început spre a rămîne la începutul-fără-de-început,* în clipa chiar a întemeierii ei.

Dar fiinţa îşi poate atinge „ne-începutul“ numai odată cu şi prin începerea ei de sine, tot astfel după cum, ea îşi atinge începutul numai în clipa-n care „nu începe“ şi

Scanned with OKEN Scanner

„rămîne-n început". *Începerea o ne-începe ;* iar *„ne-începerea" o începe.* Aparentul joc de cuvinte dezvăluie și relevă strania taină a ființării : ființa se descoperă și se întemeiază ; *se naște, spre a-și regăsi doar neschimbata-i ființă.*

Ce sens mai are, în acest caz, facerea sau ființarea ? — se poate întreba, cu drept cuvînt, oricine. De ce se mai îndreaptă ființa spre ființă atunci cînd nu găsește altceva decît ființa ? De ce se mai îndreaptă ființa spre început, atunci cînd ea se află de o veșnicie la începutul și în începutul ei ? Punînd aceste întrebări uităm, de fapt, neantul înafara ființei ; căci ființa care își regăsește ființa n-a fost nicicînd ceea ce-a fost dintotdeauna ; *ne-mai-fiind* ceea ce *nu a fost,* ea „se găsește" și „se re-găsește". *Mișcarea facerii sau devenirii e însăși ființa-care-se-expune :* ființa (îngemănată cu neantul), ființa ca „smulgere din neant" și ca „ființare" sau dezvăluire. Nedezlipită de neant, dar, în același timp, opusă lui, ființa *nu este* și *nu poate fi* nicicînd „ceea ce este și a fost dintotdeauna" ; ființă-nefiindă. Smulgîndu-se în mod firesc și necesar din sine, ea *este,* în aceeași clipă, sau *devine :* se face și se naște, revenind la sine : la sinele ființei sale, desprins de neființa (ce „nu este", în mod firesc și necesar).

Ființa e, așadar, *desprinderea de neființă și înființarea ei de sine.* Ea nu „este", dar nici nu își lipsește, simplu, sieși ; ci, ea *lipsește înseși lipsei sale, găsindu-se și revenind* la sine ; ea însăși fiind „găsirea", „re-găsirea" și cuprinderea de sine ; ea însăși fiind smulgerea din neființă și „ființarea" ce o aduce spre început, punînd-o în începutul ei.

„O iau pe lume înapoi,
Ca firul tricotat,
Din nou spre ghem — spune Marin Sorescu
. . . . . .
De la cei vechi în sus —
Te simți nemuritor" [1]

[1] „Întoarcerea pe jos".

Scanned with OKEN Scanner

„Nici pasăre în zbor, nici fir de-argint / nu mă va-ntoarce iar pe-aceeaşi cale. / Sînt cel care-a plecat ? Ori, poate, sînt / cel care-ajunge“ — exclamă Ştefan Aug. Doinaş („Două invocaţii către timp“). Aşa se întîmplă, fără îndoială, căci „De jur-împrejur — se sfîşie şi se îndrăgostesc / şi-n nimicirea lor semeaţă, elementele / multiplică mitul, întineresc eternitatea / Nemărginirea se naşte continuu“ — cum limpede şi adînc o spune Ion Caraion („Geneze“, VI).

Fiinţa nu este „începutul“, după cum nu este nici „lipsa de început“ ; ea însăşi este actul şi mişcarea fără odihnă a *începerii* (care e simultană *ne-începerii) ;* ea însăşi e mişcarea de aducere spre început, de regăsire şi întemeiere a începutului originar ; ea însăşi e începerea şi ne-începerea de sine. Paradoxal, deci, începutul apare-n clipa cea din urmă : „sfîrşitul“ fiinţei mărginite expune întregul (fără de început) al ei. Fiinţa începe doar sfîrşindu-şi începutul limitat, sfîrşindu-şi începutul-fără-de-început. Mişcarea facerii nu ne îndepărtează, astfel, de originarul început, ci *ne aduce spre (şi ne pune în)* originarul început : în începutul nou şi, totodată, veşnic ; în începutul şi începerea ce se confundă, evident, cu fiinţa : cu „fiinţarea“ ei.

„Toate lucrurile înfloresc şi se întorc la începutul lor“ [1], spunea Lao-Ţzî, pentru ca altundeva să continue : „Cine a cunoscut mama, poate cunoaşte şi pe copiii ei. Cînd sînt cunoscuţi copiii, trebuie să ne amintim din nou de mamă.“ [2] Enunţurile filosofului chinez seamănă izbitor cu profundele axiome ale lui Heraclit : „Totuna este începutul şi sfîrşitul unei circumferinţe“ [3], sau „numele arcului este aşadar viaţă, dar acţiunea sa înseamnă moarte“ [4], căci „drumul în sus şi în jos este unul şi acelaşi“ [5]. Parmenide ar fi spus ceva asemănător : „mi-e tot una de unde voi începe ; căci acolo mă voi întoarce iarăşi“ [6].

---

[1] *Op. cit.*, XVI.
[2] *Ibidem*, LII.
[3] Fragm. 103.
[4] „Etymologicum generale“, fragm. 48 (trad. I. Banu).
[5] Hippolytos, „Refutationes“, IX, 10, fragm. 59 (trad. I. Banu).
[6] Procl., „In Parm.“, I, 16 (trad. D. M. Pippidi).

Scanned with OKEN Scanner

8. Ființa își atinge esența : „se esențializează" prin desprinderea-i de aparența inițială, și „apare" ca fenomen

Ființa a revenit, așadar, la începutul ei ; de-abia acum ea *este*, cu adevărat, „ceea ce este și a fost dintotdeauna" ; de-abia acum *există* cu adevărat, de-abia acum s-a regăsit și s-a întemeiat pe sine, cunoscîndu-și și re-cunoscîndu-și chipul ; de-abia acum a pătruns în adevărul ființei sale în-ființate, fiind *esența* însăși a ei.

Căci esența se confundă cu ființa devenită sau „făcută" : cu *faptul* ființei devenite : cu realitatea sau cu adevărul ei. Provenind etimologic de la infinitivul latin „esse", esența relevă și subliniază categoric apartenența ei la ființă : esența este ființa însăși ; nimic altceva decît ființa, dar ființa *revenită la sine*.

Ființa ar fi, deci, „datum"-ul prim și fundamental, spre deosebire de esența care ar fi „datum"-ul secund. Căci, pornind de la ființă, ne-am despărțit de neantul ființei-nefiinde și i-am atins esența : adevărata ființă : ființa *în-ființată*. Esența enunță și expune, astfel, ființa, sau ființa se expune pe sine ca esență, prin esența ei. Pornind de la ființă, revenim la ființă și o în-ființăm, ca esență ; spunem „esență" și „punem totodată degetul" pe ființă (sau pe adevăr). Căutînd esența nu căutăm, de fapt, altceva decît ființa ; obținînd esența, nu obținem altceva decît ființa : ființa devenită. Așa după cum scrie Hegel, *„adevărul ființei este esența."* [1]

Din această clipă însă, ființa-nefiindă și originară ne va părea *ne-adevărată :* doar *„aparentă"*. Căci ea „era" odinioară, fără îndoială, dar era îngemănată cu neantul, „nefiind" astfel ceea ce a fost ; ea „pare" să fie ceea ce „a fost", doar că mișcarea devenirii i-a dezvăluit inconsistența : ființa-nefiindă n-a fost niciînd ceea ce-a fost (sau ceea ce părea să fie), nefiind decît „aparență".

Aparența relevă, așadar, *neantul* ființei (nefiinde), neant care și-a dezvăluit nimicnicia numai în comparație cu (față de și prin) ființa esențială. În clipa de început ființa „era-și-nu era", deopotrivă, nefiind nici „aparentă",

---

[1] Hegel, *op. cit.*, IV, 3.

Scanned with OKEN Scanner

dar nici „esențială". Mișcarea devenirii i-a întemeiat esența, descoperindu-i, cum menționam, și „aparența". Și totuși, ființa-nefiindă s-a smuls din neființă, întemeindu-și ființa „esențială" ; ea însăși, ființa-nefiindă „s-a pus în ființă", revenind la ființă, ca esență ; ea însăși, ființa-nefiindă („aparentă") a devenit esența însăși.

De aceea putem vorbi doar teoretic despre „aparența" ființei (nefiinde) — ce *„dispare"* odată cu și prin mișcarea facerii, aducînd ființa (nefiindă) la ființă, aparența fiind, astfel, mai curînd, *apariție : apariție a ființei ca esență.* După Hegel, „aparența e negativul care posedă o ființă, dar o posedă în alt ceva, în negația sa ; aparența este lipsa de independență, care e în ea însăși suprimată și nulă. Astfel, ea este negativul ce revine în sine, este dependentul ca dependent în el însuși". [1]

Am opus aparenței esența, în speranța unei înțelegeri mai profunde a esenței : „prin contrast". Am păstrat de o parte ființa-nefiindă (aparența) și de alta ființa-devenită (esența), dar am fost în cele din urmă nevoiți să renunțăm la opoziția aparență-esență, de vreme ce esența este aparența numai „aparentă" sau adevărată, și de vreme ce, la rîndul ei, aparența este tot una cu esența. Cum aparentul se confundă cu ființa-nefiindă și cum ființa-nefiindă „nu este", consecutiv, „așa cum este", (sau, mai bine spus, „așa cum nu este"), aparentul rămîne, repetăm, *doar aparent* și *„apare" ca esență.* Ființa se smulge din abisul contradicției și devine cu adevărat „ceea ce este și a fost dintotdeauna" : ființă ; ea „se înfăptuiește" prin mișcare și apare : este *fenomen* sau *apariție.*

Nu „aparență", ci „apariție" ; fenomenul enunță și *expune,* spre deosebire de aparența rămasă în abisul contradicției. Fenomenul „expune" și destramă aparentul ; expunerea lui aduce ființa la sine, dezvăluindu-i esența. Fenomenul este, el însuși, esența, în același timp în care *esența este fenomen (*sau *fenomenală).* Spre deosebire totuși, de esența — ce reflectă mai curînd „rezultatul (faptul) mișcării, fenomenul păstrează încă „urmele" mișcării ce-au condus la faptul esenței. Fenomenul s-ar situa, altfel spus, „între aparență și esență" : el „sfîrșește" apa-

[1] *Ibidem,* IV, 13.

Scanned with OKEN Scanner

renţa, inaugurînd esenţa. Mişcarea se destramă şi, din iureşul abia stins, răsare, nou şi orbitor, soarele „esenţei-fenomenale".

9. Facerea dimensionează spaţio-temporal fiinţa

Fiinţa-nefiindă se desprinde, aşadar, de neant şi revine la sine : *se întemeiază* ca fiinţă : se atinge doar pe sine, străbătîndu-l pe altul, la momentul de răspîntie al unificării. Unul se confundă cu altul şi *durează ca alt unul* (sau *durează „cît" alt unul* — care, la rîndu-i, se confundă cu unul şi durează *„cît" unul) ;* străbătîndu-se pe sine (prin altul), unul *fiinţează.*

Fiinţa elementară originară „a fost-şi-nu a fost", deopotrivă ; ea n-a durat nicicît, de vreme ce fiinţa i s-a îngemănat cu nefiinţa ; nu avea spaţiu şi nici timp, nu avea întindere şi nici durată, nefiind niciunde şi nicicînd. Elinul „stádion" (în dial. dor. „spádion") avea cîndva înţelesul de „loc de alergare" ; modernii au preluat acest cuvînt din limba latină, generalizîndu-i sensul şi numindu-l, cum bine se ştie, „spaţiu". Ultimele decenii ale secolului nostru i-au redefinit conceptul, apropiindu-l mult de *timpul* care, spun fizicienii, *se confundă, la un moment dat, cu spaţiul.*

De la Einstein încoace, timpul n-a mai putut fi gîndit în afara spaţiului, şi nici spaţiul înafara timpului, existînd, de acum, doar *continuum-ul spaţiu-timp.* „Timpul absolut şi sistemul de coordonate inerţial au fost părăsite de teoria relativităţii" — scria Einstein ; „Fondul pe care se desfăşoară toate evenimentele a încetat astfel să fie timpul unidimensional şi continuumul tridimensional al spaţiului, locul lor luîndu-l continuumul cuadridimensional spaţiu-timp." [1]

---

[1] Einstein A., Infeld L., „Evoluţia fizicii", Buc. 1957, p. 233-234.

Scanned with OKEN Scanner

Căci, fie că durează-n spaţiu, fie că durează-n timp, oricare obiect sau fenomen al lumii (ori, mai general spus, *fiinţa)* se întinde şi durează : fiinţează „spaţio-temporal". Fiinţa nefiindă şi originară nu avea spaţiu şi nici timp, lipsită fiind de sine ; doar că, lipsind din spaţiul său (lipsit de spaţiu) şi din timpul său (lipsit de timp), ea s-a şi smuls din golul nefiinţei şi s-a îndreptat spre altul, pe care l-a cuprins, prin care *a continuat cu sine* şi *s-a întemeiat, „durînd"* (şi *„durîndu-se")* spaţio-temporal. Limbajul ne ajută, limpezind sugestiv gîndul ; căci verbul „a dura" are atît sensul „desfăşurării simple" cît şi acela al „întemeierii" ; timpul „durează" şi întemeiază ; „timpul în care naşterea e o-ntoarcere" — cum spune Sorin Mărculescu („Locul sîmburelui").

Unul *durează prin alt unul,* durează *ca* altul şi *se durează* spaţio-temporal, întemeindu-l pe altul, în aceeaşi clipă. Fiinţa devenită „se desfăşoară", deci, spaţio-temporal ; ea îşi întemeiază spaţiul şi timpul, simultan. Vorbim curent despre durata temporală, căutînd cu privirea întinderea spaţială „parcelată", fixă, sau închipuindu-ne durata temporală „delimitabilă", fără să observăm însă că „întinderea" (sau „durata") nu este altceva decît *realizarea dinamică* a „întinderii parcelate" (sau realizarea dinamică a duratei delimitabile ce „se desfăşoară" temporal). „Care poate fi măsura acestei întinderi ?" ne întrebăm adesea, şi-n momentul în care primim răspunsul evaluant, ochiul minţii se plimbă pe suprafaţa delimitabilă, alunecînd „temporal" odată cu „întinderea", pînă la limitele suprafeţei spaţiale. „Cît durează oare acest eveniment ?" ne întrebăm iarăşi şi în momentul în care primim răspunsul evaluant, gîndul „se desfăşoară" şi „durează" pînă la sfîrşitul presupus al acestuia. Cu alte cuvinte, *trăim dinamic durata spaţio-temporală ;* spaţiul-timp „se derulează" sau „se desfăşoară" la momentul expunerii lui.

Fiinţa durează (se întinde) „de aici pînă aici" ; *aceasta* este dimensiunea ei ; „acesta" este spaţiul-timp ce-o defineşte ; ea durează (şi se întinde) *de la unul,* şi ca unul, *pînă la altul,* şi ca altul. Limitarea spaţio-temporală este inevitabilă, de vreme ce unul este *numai unul* (prin altul — care este „un alt şi deosebit *unul")*. Spaţiul-timp „des-

Scanned with OKEN Scanner

chide“ infinitul, dimensiunea „îl închide“ sau îl mărgineşte : infinitul devenit este finit.

Unul devenit şi dimensionat este, acum, *ceva :* fiinţă prezentă, devenită şi finită. Cuplul dual se transformă şi „se face“, sfîrşind ca unul (prin alt unul). Etimologic, „dimensiunea“ provine de la latinescul *demensio* care înseamnă „măsură“ ; „măsură“, sau, cu alte cuvinte, ceea ce este mărginit şi delimitat : calitatea mărginită. Spaţiul-timp *desfăşoară,* deci, fiinţa, dimensiunea o limitează. Fiinţa *devine spaţio-temporal şi sfîrşeşte dimensional.* Spaţiul-timp durează fiinţa şi expune elementul originar, dimensiunea conferă o margine fiinţei devenite şi „o evaluează“ cantitativ. Unul devenit şi dimensionat este „dimensionat“ de vreme ce „unul este numai *doi* şi *ca doi*“, de vreme ce „doi este *unul,* şi *ca unul*“, limita nouă fiind, altfel spus, fructul şi expresia *cantităţii calitative :* a cantităţii transformate de acum în nouă calitate a fiinţei devenite. Căci, după cuvîntul lui Ştefan Aug. Doinaş („Repetiţia“)

„Spaţiul în care tînjim şi apunem
nu exista : l-am născut împreună“.

*

Rezumînd, aşadar, fiinţa nefiindă şi contradictorie „se mişcă“ din starea ei „fără de stare“, căutîndu-şi repausul : propria fiinţă. Fiecare unul se îndreaptă, la întîmplare, spre un altul — cu care „se unifică“ şi prin care îşi întemeiază natura „multiplă“. Fiinţa „se face“, aşadar, prin fiecare element al ei, trece de neantul fiinţei-nefiinde şi „se actualizează“, intrînd în „prezentul“ (care-i va dezvălui „trecutul“ şi, la fel de mult, şi „viitorul“).

Fiinţa „începe“ de-abia acum cu adevărat, acum, în clipa „facerii“ — care-i descoperă „esenţa“ (detaşînd-o de „aparenţa“ nimicniciei sale) şi care-i dăruie o anume dimensiune spaţio-temporală.

Scanned with OKEN Scanner

Cartea a doua

Desfacerea

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 1

Deschiderea nivelică

1. Unul devenit și limitat ființează ca mulțime devenită și finită

Unul devenit *este* și *ființează*, așadar, cu adevărat, spre deosebire de unul „originar" (care, subliniem, „este" la fel de mult pe cît de mult este „lipsit de ființă") ; unul originar nu are nici o dimensiune (sau dimensiunea lui e infinită), pentru că ființa lui „nu este încă", pentru că ființa lui contradictorie „se mișcă de la sine" și își cuprinde, fulgerător, ființa, *prin unul devenit.*

Unul devenit se întinde (sau „durează") „de aici pînă aici" : de-la-unul-pînă-la-altul, prin-unul-și-prin-altul. El are o anume dimensiune *limitată*, dimensiune care-i „hotărăște" ființa (conferindu-i un *hotar* anume), *limitînd-o* și *delimitînd-o.* De-limitînd-o „de ce" (sau „de cine") oare ? Desigur, de un altul : de un alt unul, *la rîndul său devenit :* de un altul care trebuie să fie cu necesitate undeva, în preajmă, de vreme ce *întreaga mulțime originară s-a mișcat din ne-ființă și s-a întemeiat* prin fiecare cuplu dual alcătuit. Cum cuplurile duale (ipotetic infinite) ale cîmpului originar sînt *învecinate*, cu siguranță că fiecare element devenit va avea în preajmă o mulțime de elemente, *la rîndul lor, devenite.*

Așadar, în clipa de față, fiecare cuplu dual „a devenit" și s-a dimensionat : mulțimea originară s-a născut și s-a întemeiat pe sine ca *mulțime devenită* și *dimensionată.* Fiecare element devenit și dimensionat este „unul",

Scanned with OKEN Scanner

și se deosebește de fiecare alt și deosebit element devenit și dimensionat ; fiecare unul devenit *se plasează altfel* în și prin mulțimea devenită, ocupînd o anume *poziție*, spre deosebire de elementul originar care se afla „pretutindeni" și „niciunde", proximitatea lui fiind infinită (sau „absolută"). Spre deosebire de unul-originar, unul devenit nu se mai poate „deschide spre" și nu se mai poate raporta la „întreaga" mulțime devenită, de vreme ce *fiecare element devenit are*, de acum, *limite spațio-temporale* bine precizate, *limitînd extinderea spațio-temporală* a celorlalte elemente. Unul se desparte acum de altul, și se desparte, în același timp, de fiecare altul ; numai că unul se desparte *de fiecare altul prin alt unul*, prezent, real și dimensionat.

Unul originar (prezent și, simultan, absent) a ființat *în absoluta lui exterioritate*, dar și *în absoluta lui interioritate*. Unul devenit s-a smuls din „interioritatea lui exterioară" și a coborît spre sine, prelungindu-se *în interior* cu sine. El nu mai aparține de acum „exteriorității", și nu se mai raportează la *întreaga* mulțime devenită, ființa lui fiind limitată de fiecare altul ; el „se lovește" de fiecare altul și se mărginește „prin fiecare altul", limitîndu-se, repetăm, față de și printr-o *mulțime devenită limitată* sau determinată : proximitatea fiecărui element devenit este, cu alte cuvinte, determinată sau *finită*.

2. Neantul (ființei originare) co-există alături de ființa și mulțimea devenită

Unul-devenit-și-dimensionat ființează, cum spuneam, *ca* mulțime devenită și dimensionată, *prin* mulțimea devenită. El este unul, și-n același timp alt unul : unul (devenit și dimensionat) față de și prin alt unul (care-l mărginește și-i „mărturisește" ființa). Fiecare element devenit „se confundă", așadar, cu fiecare altul (devenit), în același timp în care fiecare unul (devenit) se deosebește de fiecare altul (devenit).

Scanned with OKEN Scanner

Unul devenit s-a smuls, de acum, din contradicţia fiinţei-nefiinde şi „este“ (în clipa facerii) „ceea ce este şi a fost dintotdeauna“. Dincolo de fiinţa lui se întinde şi se desfăşoară, cum spuneam, mulţimea devenită (care s-a desprins, prin fiecare element originar, din abisul nefiinţei), dar tot dincolo de fiinţa lui devenită (fiinţînd ca mulţime devenită) apare limita : limita ce desparte „fiinţa devenită“ de „ne-fiinţă“ : de *neant* : de *fiinţa nefiindă.*

Surprinzătoare situaţie : mulţimea devenită s-a smuls, după cum am demonstrat, „integral“ din abisul nefiinţei, dar iată că neantul *reapare* dincolo de fiecare element devenit (prezent ca mulţime devenită). „Reapare“ oare nefiinţa cu adevărat ? Să mai examinăm odată cu atenţie problema : fiecare element originar s-a smuls din golul nefiinţei şi „a devenit“, fiinţînd ca mulţime devenită ; „dincolo“ şi „alături de“ mulţimea devenită nu a mai rămas nimic : *„nimic“ ;* adică a rămas „nimicul“ ; sau „neantul“ : fiinţa-nefiindă.

Trebuie să acceptăm această situaţie : nefiinţa „a rămas“ alături de mulţimea-n devenire, chiar în clipa-n care aceasta a şi devenit. Căci oricum am face, oricum am gîndi, dincolo de unul şi mulţimea devenită n-a mai rămas „nimic“ ; *a rămas, deci, ne-fiinţa :* fiinţa nefiindă. Ceea ce înseamnă că fiinţa originară s-a desprins doar *parţial* de nefiinţă, chiar în clipa-n care s-a desprins de ea *integral :* că desprinderea de hăul contradicţiei e, ca atare, „integral-parţială“.

Lumea şi mulţimea devenită „a păstrat alături“ golul fiinţei-nefiinde ; cîmpul originar *co-există,* aşadar, *cu mulţimea (sau cu lumea) devenită,* chiar în clipa desprinderii lui de nefiinţă. De acum va trebui să înţelegem şi să acceptăm mereu această „evidenţă“ care va pune datele problemei altfel de cum au fost puse, în filosofie, pînă acum. Fiinţa devenită s-a smuls din golul nefiinţei, dar a şi rămas „ancorată“ (prin limita şi limitarea ei) de neantul — care „este-şi-nu este“, deopotrivă, de o veşnicie ; fiinţa devenită *a re-găsit* originara fiinţă (pe care a şi *expus-o),* şi, pentru că *dincolo* de fiinţa-i devenită nu mai e „nimic“, ea se şi învecinează cu neantul fiinţei-

Scanned with OKEN Scanner

nefiinde, cu acel cîmp originar (etern prezent, dar şi etern absent). Fie că luăm în considerare vidul „co-existent" al fiinţei nefiinde, fie că îl ignorăm, el „nu este" ; deci, „este" : „este" în aşa fel că „nu este" :

„nu e nimic îndărăt nimic dincolo
nimic în volumele tot mai netede
ale munţilor nimic între tine
şi aer nimic între aer şi
sînge decît o înclinare adormită
a punţilor şi un fulger de panică
mută de Dumnezeu dar prin toate
un început de vînt un zvon de descălecare
o bucurie a închegării vidului
dinspre goluri şi golfuri unde munţii tînjesc..." [1]

spune Sorin Mărculescu într-unul din psalmii zămisliţi din setea şi disperarea fiinţei care îşi caută Chipul, „Sîmburele", „Esenţa" fiinţei care simte nu numai plinătatea împlinirii, dar şi *golul dimprejur şi dinăuntrul propriei sale Împărăţii*, acel *„nimic"* sau poate acea „înclinare adormită a punţilor", ori „fulgerul de panică", dar mai ales acel „început de vînt", „zvonul de descălecare", „bucuria închegării vidului". Căci *„vidul se încheagă"*, fără îndoială, deşi persistă pururi alături de şi în inima fiinţei.

Fiecare element originar *devine*, cum spuneam, *odată cu* fiecare alt şi deosebit element (aparţinînd aceleiaşi mulţimi), dar mulţimea originară este, subliniem, *infinită ;* chiar dacă *fiecare* element al ei s-ar smulge din abisul nefiinţei şi ar „deveni", dincolo de fiecare element devenit s-ar ivi un alt element originar, dincolo de fiecare element devenit ar persista la infinit *nimicul*, eterna şi indescifrabila noapte a nefiinţei-care-este-deopotrivă-fiinţă, eterna şi indescifrabila noapte a nefiinţei care *„se descifrează"* şi se clarifică doar prin actul decisiv al facerii. Ce am putea spune, oare, despre fiinţa originară, atunci cînd ea este lipsită de fiinţă ? Dar spunem, şi putem spune tot ceea ce s-ar putea spune despre ea, *prin fiinţa devenită : prin facerea ei.*

[1] „O bucurie a închegării".

Scanned with OKEN Scanner

Mulţimea originară infinită este, apoi, „inepuizabilă“ conform înseşi nefiinţei sale ; căci, oricît de mult am căuta s-o limităm şi să-i găsim hotarul, dincolo de fiecare nou hotar apare iar neantul fiinţei-nefiinde şi elementare ; chiar dacă fiecare element originar „devine“, dincolo de fiecare fiinţă devenită va apărea iarăşi o altă şi mereu altă fiinţă-nefiindă. De fapt, ne-am aflat mereu „la limita“ şi-n limita fiinţei-originare ; căci fiecare unul „este-şi-nu este“, deopotrivă, mulţimea infinită şi originară fiind, ca atare, limitată (sau finită) şi „epuizabilă“.

Fiecare element originar „devine“, aşadar şi *epuizează* „integral“ cîmpul originar (care este-şi-nu este), dar fiecare element originar „se smulge“ din nefiinţa care va rămîne pururi *nefiindă.*

3. Fiinţa devenită s-a desprins de fiinţa-nefiindă, ridicîndu-se „la sine“, într-un alt „nivel“ al ei

Fiinţa devenită străluceşte ca soarele pe cerul întunecat al fiinţei-nefiinde, conturîndu-se şi luînd o anume formă pe „ecranul vid“. Căci fiinţa devenită este *mai mult* decît fiinţa-nefiindă (aşa după cum „începutul“ este, respectînd aceiaşi termeni, *mai mult* decît „începutul-lipsit-de-început“) : ea este, desigur, *fiinţă,* ca şi fiinţa-nefiindă, dar, spre deosebire de aceasta, fiinţa devenită *este cu adevărat,* la sine şi pentru sine.

Observăm că, dintr-odată, problema fiinţei se pune altfel decît am fost obişnuiţi pînă în clipa de faţă : fiinţa *este* dintotdeauna şi pentru totdeauna, dar fiinţa care este dintotdeauna şi pentru totdeauna pare să fie odată „mai puţin“ decît sine, şi altă dată pare să fie cu adevărat „sine“ ; „adevărata“ fiinţă (fiinţa devenită) scoate-n evidenţă şi subliniază, concomitent, nimicnicia fiinţei-nefiinde ; ea „este“ fiinţă cu adevărat numai faţă de şi prin deosebirea ei de fiinţa-nefiindă, aşa după cum, la rîndul ei, fiinţa-nefiindă pare să fie şi este lipsită de fiinţă nu-

Scanned with OKEN Scanner

mai față de și spre deosebire de ființa devenită. Ființa devenită *expune* ființa-nefiindă (dar *se și diferențiază* de ea).

Unul devenit se mărginește, deci, prin (și mărginește, simultan) mulțimea devenită, dar tot unul devenit se mărginește, în aceeași clipă, cu (și mărginește, evident, la rîndu-i) mulțimea *originară*, nefiindă ; doar că unul devenit (și mulțimea devenită) par a se situa, acum, „mai sus de" (sau „deasupra") neființei originare și multiple (care s-ar afla „mai jos" — sau „dedesubt") într-o imaginare spațială ; altfel spus, unul devenit (și mulțimea devenită) s-ar situa la un alt (și „mai înalt") *nivel* al ființei (și al adevărului), față de și spre deosebire de neantul ființei orginare (care ar rămîne, totuși, „*sub*" acest „nivel" — sau „*dedesubtul*" acestui „nivel").

Termenul de „*nivel*" exprimă noua realitate a ființei devenite (care strălucește, cum spuneam, pe fundalul vid al ființei-nefiinde, la o „altă înălțime", la un „alt nivel"), presupunînd atît noua înălțime (sau „cotă) ce a luat naștere, cît și vechiul fundal. Sigur că din perspectiva (și de la punctul de plecare al) ființei-nefiinde n-am putea aprecia nicidecum „prezența" sau „absența" ființei, de vreme ce, la acel ipotetic moment originar ne-am găsi într-un plan „absolut", lipsit de orice „perspectivă" ; numai de la înălțimea ființei devenite ne putem da seama de „neantul" ființei originare, căci numai raza de lumină a ființei devenite se desparte, pentru prima dată, categoric, de noaptea fără formă și substanță a nimicniciei.

În același timp va trebui să recunoaștem că putem aprecia „plusul" (sau „nivelul") ființei devenite numai față de și spre deosebire de neantul ființei-nefiinde. Căci am putea, oare, vreodată bănui „nivelul" sau „înălțimea" la care s-a înălțat ființa devenită dacă n-am cunoaște, totodată, fundamentul de care „s-a desprins" ? Reciproc, am putea oare, vreodată, distinge și cunoaște „fundamentul" de care „s-a desprins" ființa devenită dacă n-am cunoaște, în același timp, „înălțimea" sau „nivelul" pe care l-a atins ?

Nivelul depinde, așadar, de „*fundament*" (sau de „sub-nivel"), în aceeași măsură în care „fundamentul"

Scanned with OKEN Scanner

depinde de „nivel“, nivelul fiind „nivel“ numai față de și prin „sub-nivelul“ care, la rîndu-i, este „sub-nivel“ numai față de și prin înălțimea „nivelică“.

Cîmpul originar s-a transformat de acum prin noua dimensiune nivelică ce „îl accidentează“. Ființa s-a smuls definitiv din neantul contradicției, dar s-a și ancorat, pe de altă parte, pentru totdeauna, de neantul ființei-nefiinde. Să observăm, deci, că nivelul „plasează“ ființa devenită în mulțimea originară, *definind-o* prin mulțimea originară, și diferențiind-o, totodată, de această mulțime (de vreme ce ființa devenită ființează „la un alt nivel“, față de mulțimea originară). „Adîncurile / își au, de veacuri, adevărul propriu“, spune Ștefan Aug. Doinaș [1].

Nivelul presupune „noutatea“, „plus-ul“ ce apare în lumea de acum „diferențiată“, *distanțînd* cele două mulțimi (devenită și originară). „*Ruptura*“ facerii a zdruncinat din temelie cîmpul originar : de-o parte a prăpastiei create se întinde pămîntul (discontinuu) al ființei devenite, de cealaltă se cască vidul neființei. Lumea s-a diferențiat : „s-a diferențiat“ de sine și „s-a împărțit“ în cele două lumi : în lumea neființei și în lumea devenită.

4. Și mulțimea devenită (contradictorie) va ființa și se va reîntemeia într-un alt și deosebit nivel (secund)

Mulțimea devenită (și nivelică) dezvăluie adevăratul chip al ființei, „păstrînd“ pe margini (sau „dedesubt“) fundalul vid al cîmpului originar (care este-și-nu este, deopotrivă). Fiecare element devenit este cu adevărat „unul“, numai unul ; fiecare unul devenit și dimensionat ființează cu adevărat, dincolo de fiecare altul (*devenit* și dimensionat, la rîndu-i). Fiecare cuplu dual al cîmpului originar a dat naștere, acum, cîte unui element devenit, astfel că ființa se naște ca *mulțime de elemente devenite și contradictorii*, fiecare unul (devenit) deosebindu-se de

[1] „Vînzarea lui Platon...“.

Scanned with OKEN Scanner

fiecare altul (devenit), dar fiind, în aceeaşi clipă, unul şi acelaşi unul (devenit) ; fiecare unul (devenit) „este-şi-nu este", mai exact, alt unul : iată *noua contradicţie* a mulţimii devenite, noua contradicţie prezentă de acum în lumea devenită şi dimensionată.

Fiinţa devenită şi nivelică este, aşadar, la rîndul ei, contradictorie ; alcătuită dintr-o mulţime de fiinţe devenite şi reale, fiecare mărginind pe o alta şi delimitîndu-se pe sine, lumea devenită s-a smuls din contradicţia originară şi s-a născut, unificîndu-se prin fiecare element al ei. Ea a păşit spre sine, şi spre altul, în aceeaşi clipă, întemeindu-şi tărîmul „nivelic", dar iată că s-a pomenit din nou cuprinsă între hotarele-i inevitabile ; căci, atunci cînd fiecare unul devenit „se desfăşoară spaţio-temporal", avînd o anumită dimensiune, este firesc ca, la un moment dat (după ce a străbătut pe altul), să-i simtă marginea şi *„să sfîrşească"* la capătul fiinţei sale (acum unificate), „lovindu-se" de o altă şi devenită fiinţă.

Neantul contradicţiei a apărut din nou, subliniem, dar *într-o nouă dimensiune* a fiinţei : într-un alt şi mai adînc tărîm al ei ; în noua ei dimensiune *nivelică*. Noua contradicţie a fiinţei şi mulţimii devenite are, de acum, *alt conţinut*, o altă şi deosebită „esenţă" decît avea contradicţia originară (a fiinţei-nefiinde). Abisul contradicţiei desparte acum *o fiinţă devenită de cealaltă*, căci fiinţa devenită este-şi-nu este, deopotrivă, ceea ce ea însăşi este (fiinţă devenită). Să reţinem, dar, această observaţie. Contradicţia fiinţei devenite se instaurează *după* actul devenirii, odată cu şi prin „dimensionarea" fiinţei devenite. Noua contradicţie a fiinţei şi mulţimii devenite pare, evident, „mai puţin contradictorie" decît originara contradicţie a fiinţei-nefiinde (de vreme ce fiinţa devenită „este" de acum, chiar dacă e contradictorie). Dar, revenită chiar la sine, fiinţa „devenită" (care s-a găsit şi s-a recunoscut pe sine), a simţit în clipa următoare, iar, nevoia de propria ei fiinţă : *nevoia de propria ei fiinţă devenită* (ce fiinţează ca un altul, alături de şi dincolo de sine) : nevoia de propria ei fiinţă care „este" aici şi dincolo, deopotrivă, „nefiind", la fel de mult, nici dincolo, şi nici aici. Astfel că

Scanned with OKEN Scanner

setea ei de sine (sau setea ei de altul — care să-i fie aidoma în clipa chiar a deosebirii) pare a fi cu atît mai mare și mai imperioasă cu cît ființa s-a zărit pe sine și s-a cunoscut mai mult ; pînă „în această“ clipă ființa a lipsit din sine, fiind-și-nefiind, la fel de mult ; din această clipă, însă, ființa devenită și contradictorie (care a cunoscut extazul voluptos al facerii prin fiecare element al ei) *se va dori mai pătimaș pe sine*, abia de-acum ea *„fiind“*, cum spuneam, *cu adevărat*.

Ființa devenită și elementară se mișcă, de aceea, firesc și logic din neantul contradicției, dorind să cunoască repausul luminos al adevărului ; ea se întoarce spre altul și-l cuprinde, cufundîndu-se în el. Fiecare unul devenit va atrage pe un altul și se va îndrepta spre un altul pe care-l va alege, și acum, *la întîmplare*, din mulțimea elementelor devenite (care se va împărți, din nou, într-o mulțime de *cupluri duale ;* doar că, acum, fiecare cuplu dual va fi alcătuit din elemente devenite). Fiecare unul (devenit) se va cufunda în altul (devenit) și se va unifica, în mod firesc, cu altul (desprins, la rîndu-i, de ființa-i limitată, și „întors“ spre unul). Mișcarea a smuls elementele din golul noii contradicții, spre a le unifica (spre a le *re-unifica)* spre a *le re-în-ființa* și spre a le *re-întemeia* acum într-o altă nouă înălțime a ființei : *într-un alt și deosebit nivel al ei.* Fiecare unul (devenit) revine, așadar, la sine și *se face* iar, fiecare element devenit va cunoaște de acum noua esență a ființei, *re-dimensionîndu-se „spațio-temporal și durînd „prin altul“*, fiecare element devenit va păși *într-un alt și deosebit nivel* (să-i spunem „nivel *secund*“ — față de „nivelul *prim*“ al mulțimii devenite discutate).

Din această clipă, acest ultim nivel devenit („nivelul secund“) devine *nivel* față de și spre deosebire de realitatea *subnivelică* a mulțimii devenite („prim“ nivelice). Nivelul secund *expune* realitatea „prim“-nivelică (sau „sub“-nivelică), unul devenit (și „prim“-nivelic) fiind „ceea ce este și a fost“ numai *ca și prin nivelul „secund“*.

Mișcarea facerii „s-a prelungit“, după cum se vede, „de la un nivel la altul“ ; ființa prim-nivelică se desfășoară și re-naște ca ființă devenită (de nivel „secund“).

Scanned with OKEN Scanner

Considerînd aspectul „pur cantitativ" al mulțimii originare putem spune cu certitudine că mulțimea originară *s-a strîns* (sau „s-a repliat") odată cu și prin mișcarea facerii, că mulțimea originară *s-a unificat* (dar, în același timp, că s-a și multiplicat) „de la un nivel la altul". Să nu uităm, totuși, că ființa prim-nivelică este *altceva* decît ființa originară, așa după cum ființa devenită și „secundă" este altceva decît ființa devenită prim-nivelică. Calitatea ființei originare se deosebește radical de calitatea ființei devenite prim-nivelice, iar calitatea ființei devenite (de nivel secund) se deosebește radical de calitatea ființei devenite prim-nivelice (precum și de calitatea ființei originare). Ființa devenită prim-nivelică este ființă cu adevărat ; totuși, ființa devenită și „secundă" este *mai adevărată* decît ființa prim-nivelică ; dar, atît ființa prim-nivelică devenită cît și ființa devenită — „secundă" se deosebesc de ființa originară nefiindă. Unul „prim-nivelic" *pare lipsit-de-ființă în comparație cu unul devenit „secund"* (care „este" cu adevărat), în aceeași măsură în care *unul originar este cu adevărat lipsit de ființă (față de unul devenit prim-nivelic)*. Subliniem aceste raporturi calitative, pentru a clarifica mai bine noțiunea de „nivel" și noțiunea „diferenței nivelice".

Elementul devenit (de nivel *secund)* s-a extins spațio-temporal prin altul (devenit și de nivel secund) și s-a re-dimensionat, așa cum spuneam ceva mai înainte. El are, de acum, o altă dimensiune și o altă esență, o altă și deosebită *„calitate"* (în această ordine trebuie să menționăm faptul că limbajul folosit de noi scoate-n evidență „ordonarea" mișcărilor facerii, fiind incapabil de a sublinia diferențele calitative „esențiale" ce apar prin succesiunea mișcărilor transformante. Astfel că, dacă ne-am permis să identificăm ființa și mulțimea absolut contradictorie și originară, ființa și mulțimea devenită „prim-nivelică", precum și ființa și mulțimea devenită — de nivel „secund" —, succesiunea ordonată a celor „trei tărîmuri" ale ființei nu exprimă nicidecum *diferențele calitative* existente, atunci cînd *fiecare dimensiune nivelică este o realitate aparte și ireductibilă la oricare alta*. Numerotînd apariția succesivă a acestor „tărîmuri" ale ființei n-am subliniat defel, repetăm, diferența lor calitativă, ordona-

Scanned with OKEN Scanner

rea lor riguroasă lăsînd impresia că ţinuturile nivelice „s-ar asemăna“ între ele. De fapt ele au o notă comună : faptul că *aparţin fiinţei* : faptul că „sînt *ţinuturi ale fiinţei*“. Altfel, fiecare tărîm se deosebeşte *calitativ şi esenţial* de celelalte, fiecare fiind altceva decît fiecare altul). „Pămîntul e sub-patul cerului, / Pe cer umblă comete / Şi sub pat e un alt sub-pat / Totul e o criptă în trepte“ — spune, spiritual, Marin Sorescu [1].

5. Şi mulţimea „secundă“, ca şi mulţimile „următoare“ vor re-naşte într-un alt şi deosebit nivel

Şi mulţimea devenită „secundă“ este compusă din „elemente“ şi este, ca atare, *contradictorie* ; dar, spre deosebire de *contradicţia* mulţimii „prim-nivelice“ şi, spre deosebire de contradicţia mulţimii originare, contradicţia mulţimii devenite şi secunde se desfăşoară într-o „altă înălţime“ nivelică („secundă“), avînd un „alt conţinut“ şi o „altă semnificaţie“. Unul devenit secund este-şi-nu este, deopotrivă, ceea ce el însuşi este : element *secund* ; nefiind ceea ce este (şi nu este, deopotrivă), el se mişcă, la rîndul său, din abisul contradicţiei, se îndreaptă spre un alt şi deosebit element devenit *echivalent*, cu care se va unifica şi prin care *va re-naşte*, păşind într-un *alt şi deosebit nivel* (să-l denumim *„cel de-al treilea“* nivel). „Cel-de-al-treilea nivel“ expune realitatea „sub-nivelică“ secundă şi, odată cu aceasta, desigur, şi realitatea mulţimii prim-nivelice, precum şi adevărul mulţimii originare. Căci unul originar se naşte şi apare ca element prim-nivelic, unul prim-nivelic se naşte şi apare ca element secund, pentru ca elementul secund să devină şi să apară prin fiinţa „celui-de-al-treilea nivel“, *şi aşa mai departe la infinit*, mulţimile devenite şi nivelice se vor smulge progresiv din contradicţia mulţimii lor „elementare“ (contradicţie ce se deosebeşte, cum spuneam, prin conţinut şi semnificaţie de la un nivel la altul), şi aşa mai departe,

[1] „Ce prăfăraie e la tine“.

la infinit, lumile elementar-multiple ale mulţimilor nivelice *se vor dezvolta şi se vor înfăptui, evolutiv, de la un nivel la celălalt*, dezvăluind chipul tot mai clar şi mai distinct al fiinţei luminate (şi iluminate) mereu mai adînc şi mai intens de sine şi de altul : prin sine şi prin altul.

6. Fiinţa „se deschide nivelic" la infinit (spre sine)

Să încercăm, dar, la capătul acestei ameţitoare treceri dintr-un nivel în celălalt să deslușim semnificaţia „salturilor" transformante. Fiinţa s-a îngemănat dintotdeauna cu nefiinţa ; de veci a fost „ceea ce-a fost dintotdeauna", dar veşnic a lipsit de sine ; nimic din ceea ce a fost de-o veşnicie nu a fost cu adevărat „ceea ce-a fost", dar, în acelaşi timp, nimic din „ceea ce a fost de-o veşnicie" *nu a fost cu adevărat ceea ce nu a fost :* fiinţa (nefiindă şi contradictorie) s-a smuls de-o veşnicie din propria ei contradicţie, fiind ea însăşi desprinderea-i de vidul nefiinţei şi *punerea ei în fiinţă* : propria ei *fiinţare* şi *înfiinţare* : propria-i *facere de sine :* propria-i *naştere şi întemeiere*, ca fiinţă devenită *„prim-nivelică"*, la început, apoi ca fiinţă devenită secundă, ca fiinţă „a celui de al treilea nivel",... şi aşa mai departe... fiinţa devenită şi *contradictorie* (elementar-multiplă) s-a smuls mereu din bezna nefiinţei şi s-a înălţat mereu spre sine, *nivel cu nivel*, re-găsindu-se prin altul şi întemeindu-se prin altul, fiind mereu alta şi altfel, dar năzuind mereu spre sine şi căutîndu-se mereu pe sine, ieşind mereu din trupul fiecărui nou tărîm întemeiat. Astfel, spune Sorin Mărculescu :

„lumile vibrînd de o singură mînă s-au ridicat şi s-au privit
degete cu ochi au pipăit spetele cerurilor şi s-au cunoscut
între ele
mărturisind şi perpetuînd uimirea de sine şi tot
lumea a fost turnată în scoici şi-a-nceput să respire" [1].

[1] „Imnul al zecelea".

Scanned with OKEN Scanner

Fiecare nouă ființă devenită *se oglindește* în și prin ființa partenerului echivalent, „alunecînd" dintr-un nivel în altul, spre a-și descoperi tot mai uimită necunoscutu-i chip ; nici o imagine nu e „perfectă", și fiecare nouă „imagine" va trebui, la rîndul ei, „oglindită" și descoperită. Fiecare nou nivel preia „imaginea" subnivelică și o expune, apropiind-o mai mult de adevăr, dar nici o realitate „nivelică" finită nu va putea „epuiza" vreodată „imaginea" ființei (care se ascunde la infinit și care se și dezvăluie la infinit). *„Desfășurarea"* ființei este infinită, și fiecare nou eveniment începe și sfîrșește „nivelic", spre a începe și spre a sfîrși iar, într-un un alt și mai înalt nivel, ș.a.m.d., *la infinit.*

Scopul „absolut" al ființei este *ființa :* ființa însăși : ființa care *ființează-și-se în-ființează :* ființa care se smulge și se va smulge pururi din fiecare „parte" (sau element) al ei, spre a se cufunda în sine și spre *a se unifica* veșnic cu sine (și cu altul). Căci ființa este și a fost dintotdeauna *unul,* unul ce se deschide și se va deschide pentru totdeauna *înspre unul* (și-n *spre mulțimea* lui înființată). Unul „închide", așadar, mișcarea ființei devenite (ce a revenit la sine), dar și „deschide" în același timp ființa devenită înspre sine ; el potolește și ascute, în același timp, setea ființei de ființă.

Ființa *se face,* așadar, *la infinit ;* spunem „ființă" și, pornind din neantul ei, ne desprindem de acest neant spre a *re-găsi* doar ființa : spre *a găsi* doar ființa : ființa devenită și *nivelică.* Spunem apoi, din nou, „ființă devenită" (sau „ființă nivelică") și, detașîndu-ne de neființa ei, *o vom prelungi dincolo* de lumea ce a întemeiat-o, descoperindu-i noua dimensiune, spre a porni din nou din noul ei tărîm pentru ca, mișcîndu-ne din golul nou al neființei sale s-o regăsim într-un alt și mai înalt „nivel" al ei, și așa mai departe, la infinit, mereu vom re-veni, mereu vom fi „în inima" și în esența ființei (originare și nefiinde) ce-a prins a se dezvălui pe sine, luînd chipurile „succesive" ale ființei prim-nivelice, ale ființei devenite și secunde, ale ființei „celui de-al treilea nivel" ș.a.m.d. la infinit. Ființa originară *se dezvăluie* și *se definește* progresiv (sau „nivelic"), căutîndu-se mereu pe sine și gă-

Scanned with OKEN Scanner

sindu-se mereu, spre a se căuta apoi din nou, mai însetată, alunecînd de-o veşnicie pe calea fără margini a fiinţării. După cuvîntul lui Blaga

„Poteca de-acum coboară ca fumul
din jertfa ce nu s-a primit. De-aici luăm iarăşi drumul
spre ţărna şi valea, trădate-nmiit
pentr-un cer chiemător şi necucerit“ [1]

Căci

„Omul nu-i decît măsura
unui drum de împlinit“ [2]

Spunem, deci, „fiinţă“ şi, în acelaşi timp, *îi cucerim* adevărul (de care „ne desprindem“ spre a-l cunoaşte mai adînc) ; şi iar ne îndreptăm spre adevărul fiinţei, chemaţi de chipu-i nezărit, iar ne desprindem de trecutul ei spre a-i surprinde noua „înfăţişare“, „înfăţişare“ pe care n-o vom putea zări altfel decît mişcîndu-ne din „cadrul“ limitat al ei, căutîndu-i imaginea tot mai cuprinzătoare ; şi, astfel, calea facerii sau „dezvăluirii“ se prelungeşte fără capăt, cu fiecare nou şi deosebit eveniment. Fiinţa se înalţă la infinit *spre sine*, revenind *la sine*, prin fiecare alt şi deosebit nivel ; ea se desprinde de neant, se naşte şi e *altceva* de fiecare dată, cu fiecare alt şi deosebit eveniment, deşi, de fiecare dată, cu fiecare alt şi deosebit eveniment ea *se apropie mai mult de sine* : de veşnicul ei chip. Cu fiecare nou nivel fiinţa *începe* şi *este* (de la un nivel la altul) *ceea ce este şi a fost dintotdeauna*. În acelaşi mod înţelege, credem, şi Constantin Noica mişcarea „fiinţării“, o mişcare *„întru fiinţă“* — după cuvîntul său inspirat şi revelator. Căci fiinţa este „o totalitate ce învăluie partea, ca un orizont al ei ; una ce se contopeşte cu partea, devenind intimitatea ei, ca şi principiul ei de organizare şi făcînd ca tot ce este să tindă către o fiinţă în sînul căreia dintru început este, să caute aceea ce şi deţine, să se orienteze către sensul propriu şi să se cufunde

---

[1] „La cumpăna apelor“.
[2] „Pelerinii“.

Scanned with OKEN Scanner

în acesta ca într-un temei unic“ [1]. Căci „devine ceea ce este *întru* ceva ; și devine însuși lucrul (orizontul, întregul) *întru* care este ceva“ [2] ; „tocmai aceasta e devenirea, *(întru țintă“, n.n.)* care exprimă nu capetele de drum, ci drumul însuși, cu capete cu tot“ [3].

Cu fiecare nou eveniment nivelic *ne apropiem de originara ființă, îndepărtîndu-ne de ea.* Fiece *fapt* „se înfăptuiește“ și *cere alt nou fapt,* faptul fiind mereu *altul,* și mereu *același.* Căci faptul (sau esența) ființei *se desprinde de sine spre a reveni la sine,* „dintr-un nivel în celălalt“. Nici o definiție „nu epuizează“ ființa pentru că nici o definiție nu expune adevărul ei *în aceeași înălțime nivelică.* Transformîndu-se, ființa se desprinde și se păstrează ; păstrarea ființei presupune schimbarea ei : ființa *rămîne aceeași prin permanenta ei desprindere de sine,* prin permanenta ei dezvoltare. Deschiderea nivelică păstrează ființa și-o *relevă,* sau ființa se păstrează și se relevă pe sine prin mișcarea infinită a deschiderii nivelice. Mișcarea deschiderii nivelice nu poate sfîrși, de vreme ce un „sfîrșit“ definitiv al ei ar anula definitiv ființa — care este „ceea ce este“ numai *în și prin infinita ei definire.* „Du-te dor / Pînă-i mai nor“ — spune poetul popular — „Că dacă s-a-nsănina / mai departe te-oi mîna“ ; iar după Eminescu

„În cer întotdeauna
Urmăm al nostru mers,
Ca soarele și luna
Rotind în univers“.

„Prinși de plafonul unui cer, / Pe care-l mutăm tot mai sus“ — cum inspirat a scris Marin Sorescu („Turn în jos“). Da, într-adevăr, „Să ne grăbim să ajungem în depărtarea de colo, / Cît mai avem depărtare“ — după vorba aceluiași poet („Călătorim“). Cum oare ? „Noaptea în zori așteptînd și lumina-n lumină“, atunci cînd gîndul „treptei din urmă căderea va sta să-i asculte“ (Mircea Ciobanu,

---

[1] Noica C., „Sentimentul românesc al ființei“, Ed. Eminescu, 1978, p. 178.
[2] *Ibidem,* p. 180.
[3] *Ibidem,* p. 181.

Scanned with OKEN Scanner

„Cele ce sînt“ IV). „Da : creştem, devenind / tot mai flămînzi de nemurire“ — spune Ştefan Aug. Doinaş („Jurnal de bord“),

„Căci nu mă-nvecinez decît cu partea
din mine însumi care urcă-ntruna
tîrîş, şi — detronat numai de mine,
uzurpator şi uzurpat deodată —
sînt nefiind. Iar voluptatea rară
de-a şti că ard, această voluptate
hrăneşte-un foc ce se consumă-n sine“ [1].

Astfel

„Totul căzut e şi decade spre-o treaptă alta dedesubt
Ce urcă îndărăt spre-o decădere mai singură de foarte sus,
Căderea-n jos goleşte sus abisul şi sapă altul
Mai adînc în nopţi...“ [2]

7. Fiinţa se dimensionează şi se extinde spaţio-temporal la infinit, regăsindu-şi începutul şi păşind, la infinit, spre el

„Unul fiinţei“ se naşte şi apare, aşadar, ca element prim-nivelic, elementul prim-nivelic se transformă şi apare ca element „secund“, acesta expune apoi realitatea celui-de-al-treilea“ element devenit ş.a.m.d., la infinit, fiecare nou şi deosebit *eveniment* impune o nouă şi deosebită *entitate elementară limitată :* fiinţa se dezvoltă *discontinuu,* de la un nivel la altul. Mişcarea facerii pare că sfîrşeşte cu fiecare nou şi deosebit nivel, spre a începe cu fiecare nou şi deosebit nivel. Unul originar se deosebeşte de unul „prim-nivelic“, unul prim-nivelic limitat se diferenţiază, la rîndul său, de unul „secund“, acesta se deosebeşte de „cel-de-al-treilea“ element devenit ş.a.m.d., fiecare nouă entitate nivelică se perindă, treptat

[1] Ştefan Aug. Doinaş, „Tărîmul meu“.
[2] Ioan Alexandru, „Ascensiunea“.

Scanned with OKEN Scanner

și discontinuu, sfîrșind parcă fireasca mișcare a deschiderii nivelice.

Dar ființa originară se naște ca (și prîn) unul prim-nivelic, iar unul „prim-nivelic" apare ca (și prin) elementul secund, element care, la rîndul său, expune realitatea „celui-de-al-treilea" element devenit ș.a.m.d., limita ființei „se sparge" în clipa expunerii ei, iar adevărul irumpe și *se dezvăluie continuu*, „nivelic". Ființa „este" și *rămîne ființă* prin continua evoluție nivelică, ființa este și *rămîne una prin permanenta-i unitate la care revine :* unul se determină și se autodetermină, la infinit, prin „partenerul nivelic". Continuitatea elementului originar cu partenerul-proxim-și-echivalent se preschimbă în „continuitate nivelică" ; iar concomitenta discontinuitate a elementului originar (față de și prin partenerul proxim și echivalent) se preschimbă în „discontinuitate nivelică".

Unul originar se naște „discontinuu", de la un nivel la celălalt, prin fiecare alt și deosebit eveniment nivelic, în același timp în care elementul originar se dezvăluie „continuu", de la un nivel la celălalt, prin fiecare alt și deosebit eveniment nivelic : deschiderea nivelică este *continuă și-n același timp discontinuă.* Ființa *se deschide spre sine,* devenind ; lumina-i se aprinde și *se intensifică* odată cu și prin fiecare nou și deosebit eveniment nivelic. Căci ființa *este* față de (și spre deosebire de) nivelul precedent al ei ; ea *este* ființă „prim-nivelică" față de ființa orginară, și *este* ființă devenită și „secundă" față de ființa „prim-nivelică", *fiind* ființa „celui-de-al-treilea" nivel devenit față de ființa devenită și secundă, și așa mai departe ; *noutatea nivelică* permanentă *prelungește ființa dincolo de sine* și o deschide în spre sine, „deschiderea nivelică" fiind mișcarea unică-și-continuă ce dezvoltă-și-păstrează eternul ființei adevăr.

Deschiderea nivelică *redimensionează,* în același timp, ființa ; unul *se spațializează* și, în același timp, *se și extinde temporal,* din nivel în nivel. Ființa „se deschide" astfel *spre sine* și *ca sine,* prin spațiul-timp ce „se dilată" (ca să folosim un termen impropriu, dar sugestiv), progresiv și „durează" dintr-un nivel în altul. *Spațiul-timp se naște,* deci, *nivelic :* ca și cum punctiforma entitate spa-

Scanned with OKEN Scanner

ţială originară „s-ar dilata“ şi ar creşte pluridimensional, desfăşurîndu-se „spre infinit“, ca şi cum originara clipă s-ar deschide prin spaţiul „dilatat“ şi ar dura „spre infinit“, din nivel în nivel.

Prezentul originar (de „aici şi de acum“) se deschide nivelic şi durează nivelic, actualizîndu-se de la un eveniment la altul ; el trece, dar, trecînd, re-naşte în şi prin prezentul devenit, prezent care expune trecutul şi, deopotrivă, viitorul. Întemeindu-se nivelic, fiinţa se cufundă în trecut, descoperindu-l, dar ea păşeşte totodată şi în viitor, actualizîndu-l pentru a trece, astfel, dintr-un „moment“ spaţio-temporal în altul, revenind la sine, mereu „mai adevărată“. Fiinţa este permanent *„aici şi acum“*, prezentă, ireductibilă şi „definitivă“, dar ea este prezentă „aici şi acum“ prin fiecare alt şi deosebit moment nivelic. Momentul originar „aici şi acum“ se deschide „spre infinit“, absolut şi *unic* (prin continuitatea-i spaţio-temporală) ; „istoria“ fiinţei se desfăşoară şi se îndreaptă *spre momentul originar de „aici şi de acum“*, moment care durează „dintotdeauna-şi-pentru totdeauna“.

Căci fiinţa *a durat şi s-a extins dintotdeauna*, durînd şi extinzîndu-se „spre infinit“ ; ea este *„tot mai aici-şi-tot mai acum“*, dar este, la infinit, *„aici şi acum“*. *Prezentul* ei permanent *se deschide*, dezvăluind trecutul şi, deopotrivă, viitorul. Spaţiul ei temporal „se deschide“ dintr-un nivel în altul, sau, folosind un concept „mai palpabil“, entitatea lui originară „se dilată“ dintr-un nivel în altul, prin fiecare nou nivel. Fiinţa este mereu „aici şi acum“, dar ea *trebuie să fie* mereu „aici şi acum“, *revenind mereu* „aici şi acum“.

Dacă „istoria nivelică“ a fiinţei expune doar, permanent, momentul originar şi unic („aici şi acum“) *prin continuitatea deschiderii nivelice, discontinuitatea* acestei „deschideri“ va „fragmenta“ momentul unic al devenirii, în şi prin desfăşurarea succesivă a *momentelor nivelice* ; spaţiul-timp „se deschide“ treptat şi progresiv, de la un eveniment la celălalt, permiţîndu-ne să putem spune, de pildă, că „acest moment“ e mai recent decît momentul anterior, că „spaţiul prezent“ e „mai extins“ decît „spaţiul anterior“, că, în sfîrşit, această fiinţă este „mai actuală“

Scanned with OKEN Scanner

sau „mai prezentă". Fiecare nivel inaugurează o „lume spațio-temporală" ; fiecare eveniment „transformă" și „zidește". Să nu uităm, totuși, că desfășurarea spațio-temporală discontinuă *continuă, de fapt, mișcarea nivelică.* Ființa devenită „se trezește" *prezentă,* „uitîndu-și" istoria și obîrșia, dar și trăindu-și cu adevărat „istoria" și obîrșia ; ea *începe* cu fiecare nou eveniment nivelic.

Istoria ființei se dezvăluie *cu ființa* și *prin ființa însăși ;* cu alte cuvinte, ființa *„își scrie" („își creează") istoria trecută.* Ea capătă, cu fiecare nou și deosebit eveniment nivelic, o altă și deosebită formă și realitate ; ea este *„mai reală" și „mai ideală",* în același timp, cu fiecare nou eveniment nivelic, *eliberîndu-se progresiv* de oprimarea contradicției ; unul devenit și nivelic „atrage" mereu un partener echivalent, desprinzîndu-se de neantul contradicției („sub-nivelice"). Elementele atracției sînt „altele", de fiecare dată ; mișcarea deschiderii nivelice „rezolvă" mereu contradicția mulțimii subnivelice, stabilind eterna pace a repausului ; tihna adevărului se adîncește dintr-un nivel în altul și, în liniștea tot mai deplină, ființa se apropie de sine și se descoperă, uimită.

Ființa *evoluează,* așadar, nivelic sau „se desfășoară" nivelic („evolvo") : ea *desfășoară* ceea ce „subtinde", dar „se desfășoară" pe sine prin mișcarea nesfîrșită a deschiderii nivelice. Spunem „ființă devenită" și ființa devenită se naște *dincolo de sine* („trans"), într-un alt și deosebit „nivel" : *se transformă* sau *se face.* Facerea ființei este „infinită și continuă", „dintr-un nivel în altul". *„Soarele* nu numai că *este în fiecare zi nou,* spunea *Heraclit,* dar este mereu nou" [1] ; căci „Logos-ul propriu al sufletului... se sporește pe sine însuși." [2]

Astfel, din neantul ființei originare ia naștere, mereu, la nesfîrșit, lumea existentă și reală, prezentă ca mulțime finită de mulțimi (ale ființei devenite), fiecare mulțime nivelică fiind alcătuită dintr-un număr definit de „elemente" existente și reale. De fapt, din neantul ființei

---

[1] Aristotel, „Meteorologica", B2, 355 a 13, fragm. 6 (trad. I. Banu).

[2] Stobaios, „Florilegium", I, 180 a, fragm. 115 (trad. I. Banu).

Scanned with OKEN Scanner

originare ia naștere *adevărata lume a ființei* (care se redefinește mereu altfel, mereu altcum, dintr-o înălțime nivelică în cealaltă).

Cu fiecare nouă devenire ființa se strămută într-un alt și mai adînc tărîm (nivelic) ; cu fiecare nouă devenire spațiul (și durata) ființei se re-dimensionează, expansiv, „continuînd" cu altul și prin altul" ; cu fiecare nouă devenire *ființa se întoarce tot mai hotărît spre începutul ei,* regăsindu-se tot mai aproape și tot mai intens, în și prin propria-i ființă (ce pare a fi însoțit-o veșnic, ca o îndepărtată și neștiută umbră).

Și fiecare nou tărîm nivelic *conține-n sine străvechile tărîmuri* (acum „parcurse" și unificate-n chipul cel din urmă al ființei), fiecare nou tărîm conține, așadar, *ființele subnivelice* — care au participat la nașterea lui (sau, altfel spus, ființele sub-nivelice s-au regăsit pe sine și se regăsesc mereu în și prin fiecare nou tărîm nivelic). Iar fiecare nou tărîm nivelic, re-dimensionat și, ca atare, limitat, se re-deschide iarăși spre sine, pășind spre altul proxim și echivalent, cu scopul de a se găsi pe sine. Căci fiecare nou tărîm „sfîrșește" la un moment dat, *sfîrșindu-și,* în cele din urmă, *propriul sfîrșit,* spre a se înălța din nou spre sine, mișcarea ființei continuînd, astfel, neîntrerupt, dintr-un tărîm în altul.

Ființa ia, în acest mod, *ființă :* ființează și se în-ființează, ea însăși fiind *ființare și re-în-ființare,* o veșnică „deschidere de sine" și „dezvăluire". Ea n-a fost „dată" niciodată, dar nici nu a lipsit din sine ; ci ea *s-a dat* pe sine de o veșnicie, descoperindu-și chipul „conținut" în sine, lipsit încă de formă și de realitate. Căci, „lipsind chiar lipsei sale", sau „ascunzîndu-se de propria-i ascundere de sine", ființa s-a deslușit și s-a dezvăluit mereu, *ființînd* cu fiecare și prin fiecare nouă dezvăluire : ființînd dintr-un tărîm în altul, și pășind dintr-un tărîm în altul, ca o veșnic nouă și străveche ființă.

„Ființînd nivelic", ea „a existat", „există" și „va exista" : ființează și va ființa prin propria-i desfășurare dintr-un nivel în altul, prin propria ei „adîncire" dintr-un nivel în altul. Ea, ființa însăși e pătrunderea ei de sine, redeșteptarea-i infinită în veșnicul și tot mai apropiatul

Scanned with OKEN Scanner

început al ei (pe care îl găsește și îl re-găsește împrejur, în altul și prin altul).

Ființa nu face vreun efort de a se naște ; nu luptă pentru o renaștere care i-ar fi străină, incomodă sau „mai puțin la îndemînă". Dimpotrivă, nimic nu-i este mai firesc, mai necesar și mai inevitabil decît propria-i *ființare-și-întemeiere* (prin care ființa „este" cu adevărat ceea ce este și a fost dintotdeauna, desfășurîndu-și propria-i natură). Că, la un moment dat, mișcarea facerii „sfîrșește" din „cauze obiective" (ce vor fi discutate în cele ce urmează), e adevărat ; dar, anticipînd discuțiile ulterioare, vom spune doar că „sfîrșitul" facerii e momentan și trecător, că ființa își va depăși mereu propria ei condiție limitată, re-găsindu-se și adîncindu-se nivelic.

Cunoașterea „esenței nivelice" este veche, pe cît de veche este rațiunea omenească ; ea s-a născut din clipa în care omul *a diferențiat* obiectele și ființele naturii între ele, din clipa în care a putut diferenția cerul și stelele de pietrele pămîntului sau de ierburile vegetale și de animale, din clipa în care a putut diferenția animalele de sine și de semenii lui. Științele au plecat de la această „schemă generală" a naturii „diferențiate nivelic" și au dezvoltat-o cu migală, conturîndu-i detaliile și modelîndu-i scheletul axial pînă la tabloul universal, clar și sistematizat, pe care îl cunoaștem azi.

Realitatea nivelică a naturii a fost, astfel, împărțită de științele exacte în „domenii" separate, fiecărei științe revenindu-i spre studiu unul sau mai multe dintre „nivelele" calitativ diferențiate. Empiricul s-a dizolvat tot mai pregnant în științificul ce a luminat progresiv ungherele umbrite de incertitudini și prejudecată, natura dezvăluindu-și tot mai clar supla ei articulare inter-nivelică. „Mașinăria" extrem de perfecționată a universului și-a trădat, rînd pe rînd, „secretele" : tabloul general al Cosmosului a devenit mereu mai inteligibil și mai coerent, surprinzător de coerent și de „legat". Științele exacte *s-au specializat* succesiv și au *„fuzionat"* în același timp, descoperind „domeniile interdisciplinare" atît de fertile. Pulsiunea vie a cunoașterii științifice preocupată de parte și de întreg, în aceeași măsură, a perfecționat și perfec-

Scanned with OKEN Scanner

ţionează continuu tabloul universal. Raţiunea a descoperit alături de *diferenţele* nivelice, *raporturile internivelice*, mişcarea şi *devenirea nivelică*. Tabloul suplu şi dinamic al naturii trăieşte în şi prin Cartea (nesfîrşită ca întindere) a ştiinţelor teoretice sau experimentale ; a-l cunoaşte în amănunt înseamnă, de fapt, a cunoaşte întregul efort al ştiinţelor teoretice şi experimentale, efort care se amplifică, impetuos, cu fiecare nouă săptămînă, cu fiecare nouă zi.

Sîntem în măsură, astăzi, să vorbim despre deosebirile calitative sau cantitative dintre fiinţele naturii, despre mişcarea sau devenirea lor nivelică, despre „funcţionarea" organizată şi sistematică a lumii. Să enumerăm „treptele nivelice" pe care le cunoaştem : nivelul particulelor elementare, nivelul atomic, nivelul molecular „anorganic", nivelul molecular „organic", nivelul macromolecular organic (aminoacizi — baze azotate — nucleotide — acizi nucleici), nivelul „genei primitive", al nucleo-proteinelor arhaice („virusurile" de azi), nivelul celulei a-nucleate („bacteria" de azi), nivelul celulei nucleate, nivelul pluricelular vegetal, nivelul pluricelular animal (diploblaste, triploblaste, ultimele divizate în procelomate şi celomate, iar celomatele în protostomiene şi deuterostomiene, acestea din urmă dînd naştere cordatelor, dintre care vertebratele — peştii, amfibiile, reptilele, păsările, mamiferele, Omul — încoronează efortul deschiderii nivelice al fiinţei „terestre").

Fiinţa umană „încheie", aşadar, temporar, pe planeta noastră, şi-n zilele noastre, efortul de milenii al „deschiderii nivelice". Dar ea însăşi este o „deschidere nivelică" pornită din imperiul „sub-nivelic" al trupescului şi suind spre infinirea spiritului-şi-a gîndului, prin „treptele" instinctualităţii, afectivităţii, imaginarului, imaginaţiei şi miticului — ce constituie tărîmurile ei. Lumea fiinţei n-a început cu omul şi nici nu va sfîrşi cu el ; fiinţa noastră „umană" (spiritual-gînditoare) este doar un „*moment*" al ei, revelator şi extatic (atunci cînd „umanul" îşi simte, împlineşte şi „îşi respectă" *esenţa*), dar numai un „moment" : un moment aflat într-unul din locurile-i cosmice infinite (pămîntul), într-una din clipele-i cosmice infinite

Scanned with OKEN Scanner

(mileniul al doilea al erei noastre), dar numai un moment : un moment aflat pe calea (și-n calea) ce-o conduce de o veșnicie *înspre sine*, cale ce-o aduce, de o veșnicie, *la sine*.

*

Iată deci, rezumînd, că ființa s-a născut ca mulțime devenită (și contradictorie), pășind într-un „nivel" — delimitat acum de anterioara-i stare („sub-nivelică"). Ființa-nefiindă și originară s-a întemeiat, deci, ca ființă devenită, dar, infinită și ne-fiindă, ea n-a dispărut „integral", ci „a persistat" și „persistă" alături de mulțimea devenită, ca un „fundal vid".

Am văzut apoi că mulțimea devenită (și contradictorie) s-a smuls, la rîndul ei, din neantul contradicției, renăscînd ființa într-un alt și mai adînc nivel („secund") pentru ca și această nouă ființă (și mulțime) devenită să renască într-un alt și deosebit nivel „terț" ș.a.m.d., am văzut cu alte cuvinte, că ființa se regăsește și se întemeiază pe sine la infinit, dimensionîndu-se și extinzîndu-se spațio-temporal cu fiecare nou eveniment, prin mișcarea acestei „deschideri nivelice", ființa însăși fiind o infinită „deschidere nivelică".

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 2

Solitudinea

1. Fiecare mulţime devenită este limitată (ca mulţime)

Spre deosebire de fiinţa-nefiindă şi originară — care este *infinită ca mulţime* (fiecare element al ei ne-fiind faţă de şi prin fiecare altul), fiinţa şi mulţimea devenită este *finită ca mulţime*. Subliniem această deosebire fundamentală : mulţimea originară (şi nefiindă) „continuă" la infinit de vreme ce „sfîrşeşte" la infinit ; mulţimea originară este absolut infinită de vreme ce este absolut finită, de vreme ce „este-şi-nu-este deopotrivă". Unul *devenit* este însă *ceva*, o entitate reală, distinctă şi *delimitabilă* : un *unul-dimensionat*. Vorbind despre „unul devenit" şi „mulţimea devenită", nu-i putem „repeta la infinit" fiinţa (devenită), pentru că ea este prezentă, reală şi delimitabilă. Nu-i putem „ascunde" *limita*, dar, limitînd-o, nu-i putem tăgădui *prezenţa* incontestabilă. Mulţimea devenită nu se pierde nici o clipă „dincolo de sine", aşa cum se pierde mulţimea originară ; ci, mulţimea devenită se reîntoarce, prin fiecare element al ei, la sine şi *„se pierde"*, ca să spunem astfel, *„în sine" :* unul devenit se prelungeşte cu sine, prin sine.

Unul originar se unifică-şi-se multiplică, deopotrivă, în clipa facerii, intrînd „în sine" : *în* fiinţa-i unitară. Am putea spune, de aceea, că mulţimea originară „se îngustează" în clipa facerii (prin actul unificării multiplicante), căci fiecare element se extinde şi se dimensionează prin

Scanned with OKEN Scanner

ființa partenerului ales, întemeindu-se și „durînd" spațio-temporal ; nimicul originar „se reduce la nimic", iar din golul absolut irumpe ființa și mulțimea devenită, *unica mulțime* cu adevărat reală, *unica ființă* cu adevărat reală.

Nu cunoaștem astăzi „particula originară a naturii" (particula mamă), particula care, elementară fiind, s-ar desfășura, contradictorie la infinit, ca mulțime originară. (Se vorbește despre „quarck", dar încă în sfera ipotezelor.) Cunoaștem, în schimb, o mulțime de particule elementare foarte simple, apropiate de modelul particulei „originare" (pe care au gîndit-o filosofii, și, mai recent, fizicienii). Aceste particule elementare foarte simple sînt *„devenite" :* ele sînt *limitate* și posedă o dimensiune anumită, numărul lor fiind *finit.* Numărul electronilor sau numărul protonilor este finit, la un moment dat (el poate crește, desigur, la infinit, prin devenirea infinită a neantului cosmic contradictoriu, dar, la un moment dat, numărul particulelor elementare este finit).

2. Mulțimile devenite se limitează (cantitativ) progresiv, cu fiecare nouă facere nivelică

Dacă mulțimea nefiindă și originară se smulge din abisul contradicției și se naște ca mulțime devenită *prim-nivelică* (finită ca mulțime, prin fiecare element devenit al ei), această mulțime („prim-nivelică" și contradictorie) se smulge, la rîndul ei, din neantul contradicției și se naște ca mulțime *secundă ;* fiecare element al ei s-a unificat cu altul, întemeind ființa (și mulțimea) devenită secundă, mulțime care este „mai condensată" și este, din acest motiv, *„mai limitată"* ca mulțime (decît mulțimea prim-nivelică), deși fiecare element secund „s-a extins" și s-a dimensionat, fiind mai „spațios" decît oricare element prim-nivelic. Mulțimea devenită secundă domină, acum, întinderea lumii, dar, contradictorie fiind, ea se va smulge, la rîndul ei, din neființa elementelor, „se va restrînge" prin fiecare act unificant și va întemeia noua

Scanned with OKEN Scanner

mulțime devenită *(„terțiară“), mai finită ca mulțime* decît sine ; aceasta se va smulge, la rîndu-i, din neantul contradicției și, unificîndu-se prin fiecare element al ei, „se va face“ și *se va limita odată mai mult* (cantitativ), întemeind noua mulțime devenită — care se va smulge, la rîndul ei, din neantul contradicției și, *limitîndu-se* odată mai mult, va expune noua și mai esențiala mulțime devenită, și așa mai departe, deschiderea nivelică *limitează* (cu fiecare altă și deosebită facere „unificantă“) *mulțimile devenite (și așa limitate),* dezvăluind progresiv adevărul „tot mai adevărat“ al ființei, pînă în clipa în care „ultima“ mulțime a ființei *se va reduce la un singur element,* pînă la momentul, deci, la care *limita* „ultimei“ mulțimi devenite va fi, neîndoielnic, *absolută.*

Ființa se deschide, așadar, tot mai hotărît spre sine și re-naște tot mai amplă și mai adîncă, dintr-un nivel în altul, redimensionîndu-se mereu și urcînd tot mai înfometată înspre chipu-i esențial, dar, cu fiecare nou eveniment al facerii unificante, mulțimile devenite și contradictorii se limitează tot mai mult. Unul ființei *„se unifică“* mereu, dintr-un nivel în altul, și se îndreaptă, fără preget, *spre unul,* absorbindu-și fără contenire ființa-i multiplă și contradictorie, desfășurînd-o nivelic.

Este lesne de observat că materia „originară“ este infinit mai răspîndită decît materia „mai devenită“, că *valoarea cantitativă a mulțimilor devenite scade pe măsură ce ființele naturii evoluează.* Galaxiile s-au înrădăcinat în nemărginita beznă a neantului cosmic ; neantul cosmic și substanța galactico-stelară alcătuită din *particule elementare* și atomi domină întinderea universului ; iar hidrogenul protonic, cel mai simplu element al naturii, domină substanța galactico-stelară.

Elementele se formează apoi în și prin sistemele stelare, dar *nu fiecare stea are sistem planetar,* și nu fiecare sistem planetar este *fertil,* apt pentru deschiderea nivelică a vieții. Se presupune că numai stelele mai vechi (de cel puțin trei generații stelare, așa cum se bănuiește că este și soarele nostru) au sisteme planetare, de vreme ce numai discul lor stelar cuprinde și elemente grele, evoluate.

Scanned with OKEN Scanner

Materia *telurică* domină întinderea *Terrei ;* lava și rocile pămîntului, apoi apa mărilor și a oceanelor, sau norii văzduhului ocupă cel mai mare volum din imperiul realității pămînteşti devenite de sub ochii noştri. Urmează după aceea „pelicula fină" a materiei organizate. Și aici legea limitării progresive a ființelor evoluate este evidentă. Vegetația pare a fi cea mai răspîndită formă de viață, urmată fiind apoi de fauna primitivă, „nevertebrată", mult mai răspîndită, după cum bine se știe, decît lumea vertebratelor — în care omul va apărea numai la un moment dat, ca un „punct final" (dar permanent *deschis spre sine și spre ființă),* ca o „mulțime" determinată de făpturi ce cuprinde, astăzi, peste 4 miliarde de persoane.

3. Mulțimile devenite se limitează (cantitativ) pînă la Unul

Spuneam că mulțimile devenite și limitate „se limitează" progresiv, cu fiecare nou eveniment al facerii *pînă la unul.* Unul final, deocamdată *suprem* (din punct de vedere calitativ) și solitar domină „valoric" lumile ființei ; el se naște, la un moment dat, singur și „suprem", dar va fi, de acum, *improbabil.* Nici un „partener echivalent" nu-l va mai putea oglindi, din această ultimă clipă (pentru că nu s-a născut încă partenerul echivalent care să-i oglindească ființa). Lumea a evoluat pînă la răspîntia acestui „punct final", suprema esență, suprem adevăr al ființei.

Acest Unul „încheie" deocamdată mișcarea deschiderii nivelice ; mulțimea originară s-a re-definit nivelic pînă la răspîntia „finală" a ființei sale, definită de o *valoare nivelică anume.* Universul mărturisește la tot pasul *sfîrșitul „nivelic"* al ființelor care ating, la un moment dat, o anume treaptă calitativ-nivelică *definitorie.* Sfîrșitul lor „nivelic" fragmentează mișcarea deschiderii nivelice și „împarte" natura în ființe „mai mult" sau „mai puțin" evoluate.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, de regulă, evoluţia nivelică a elementelor stelare se opreşte la „punctul“ *deuteriu* (după ce hidrogenul protonic s-a unificat şi a format deuteriul), poate pentru că valoarea cantitativă a deuteriului format nu este atît de mare încît două nuclee de deuteriu să poată fuziona şi să formeze heliul. La fel, *carbonul, oxigenul* sau *„neonul iniţial“* vor cunoaşte, în viaţa ulterioară a stelei, „solitudinea culmii nivelice“, preluînd heliul „subnivelic“ (ca şi beriliul sau borul) — prin care evoluează. Dar *zirconiul, bariul, californiul* sau *fermiul* sînt piscuri nivelice „absolute“ ale elementelor stelare, piscuri ce punctează „sfîrşitul“ devenirii *atomice*. De aici înainte fiinţele naturii ar putea continua mişcarea deschiderii nivelice *numai luînd calea moleculară*. Solitudinea zirconiului, bariului, californiului sau fermiului este dramatică ; steaua a împins mişcarea deschiderii nivelice pînă la „capătul“ fiinţei sale : dincolo de acest „capăt“ se deschide *sau abisul morţii* (şi stelele „de zirconiu“, „de bariu“ sau „de californiu şi fermiu“ vor exploda cu siguranţă, cataclismic) *sau calea devenirii moleculare*.

Şi evoluţia fiinţelor vii cunoaşte numeroase „puncte finale“, numeroase „răspîntii“ care au barat calea evoluţiei sau care, dimpotrivă, au deschis-o cu puteri sporite. Istoria devenirii biologice, lentă şi anevoioasă, cunoaşte numeroase „puncte de stagnare“, căderi sau reveniri ; numeroase specii au dispărut, numeroase specii s-au oprit, inexplicabil, la un „punct final“ pe care nu l-au mai putut depăşi niciodată.

Fiinţa umană cunoaşte legic „punctele“ de supremă definire şi re-definire de sine, punctul de respiraţie înalt şi singuratic, solitar dar, în acelaşi timp, luminos şi bogat în conţinut : *geniul*. Despre „geniu“ s-a scris mult. Vom nota aici doar că geniul se defineşte prin perspectiva inedită, *nemaiîntîlnită* pe care o deschide ; prin *noutatea* de netăgăduit a înfăptuirii sale, fie ea artistică, filosofică, ştiinţifică sau politică. Geniul deschide o cale pe care nu a mai călcat nimeni, chiar dacă această cale a fost îndelung şi minuţios pregătită de alţii. De aceea geniul este, prin definiţie, „solitar“ : solitar în lumea pe care „o creează demiurgic“, dar nu „singuratic“ ; „singur“,

Scanned with OKEN Scanner

dar nu „singuratic". Căci geniul creează „pentru ceilalţi" şi îşi dăruieşte propria-i fiinţă (şi descoperire) celorlalţi : lumea lui va fiinţa prin lumea celorlalţi, chiar dacă în clipa de răspîntie a descoperirii lui tărîmul ce-l propune e inevitabil necunoscut, chiar dacă lumea îl va ocoli un timp, precaută, şi, nu rareori, puţin dispusă de a-l înţelege.

4. Mulţimea originară şi mulţimile devenite evoluează simultan, dar „decalate" nivelic

Mulţimea originară a fiinţei-nefiinde se smulge, aşadar, din abisul contradicţiei, şi întemeiază tot mai adînc adevărul fiinţei, dintr-un nivel în altul ; fiinţa se naşte ca (şi prin) mulţimile devenite — ce se limitează progresiv, pînă la „punctul final" al elementului „suprem", echivalentul valoric al lumii.

Contradicţia originară „se reduce" cu fiecare alt şi deosebit eveniment, în acelaşi timp în care fiinţa (devenită) se întoarce, treptat şi progresiv, spre adevăratul ei început, pînă la „culmea nivelică supremă". Fiecare mulţime „devenită şi nivelică" se smulge din contradicţie şi se re-defineşte nivelic odată cu fiecare altă şi deosebită mulţime devenită şi „nivelică" —, aflată la un alt şi deosebit nivel (superior sau inferior) —, dar, subliniem, *şi odată cu mulţimea originară însăşi* (mulţime care, contradictorie fiind, *rămîne pururi, nefiindă,* alături de şi dincolo de fiecare mulţime devenită).

De aceea, straniu şi neaşteptat, mulţimea originară a fiinţei-nefiinde *se smulge dintotdeauna (şi se va smulge pentru totdeauna) din abisul contradicţiei,* întemeind mereu o mulţime devenită prim-nivelică (ce va „străluci", pururi pe fondul vid al fiinţei originare „sub-nivelice") ; această mulţime devenită „prim-nivelică" se va smulge, la rîndul ei, mereu, din vidul contradicţiei şi va renaşte mereu ca mulţime devenită „secundă", *în acelaşi timp în care* mulţimea originară (acum sub-nivelică) se trans-

Scanned with OKEN Scanner

formă și se naște iarăși ca mulțime devenită „prim-nivelică“ etc.

Mulțimea originară a ființei-nefiinde *se naște, deci, dintotdeauna* și se va naște *pentru totdeauna,* dar *succesiv,* dezvăluindu-se mereu, și, de la o clipă la cealaltă, ca o altă și mereu nouă mulțime devenită (ce devine și se definește, în continuare, succesiv, de la un nivel la altul). Mulțimea originară infinită și mulțimile devenite evoluează și se re-definesc nivelic *în același timp,* dar toate aceste mulțimi *se deosebesc* între ele calitativ sau „nivelic“. Am putea spune, astfel, că ființa-nefiindă (ce se întemeiază, pururi, regăsindu-se mai nouă și mai adevărată dintr-un nivel în altul) se îndreaptă spre sine, ea însăși renăscînd cu fiecare nouă facere, ea însăși fiind — în și prin fiecare mulțime devenită învecinată cu cea „originară“) — *decalată nivelic* — cu sine și față de sine. Căci ființa este *una,* fie că e devenită sau originară (deși ea *se deosebește,* cu fiecare nouă mulțime de sine, spre a se naște și renaște succesiv și „nivelic“ cu fiecare nouă clipă, prin fiecare nouă clipă).

Cîmpul originar al ființei-nefiinde *apare la infinit* ca mulțime devenită, dar *și rămîne la infinit „în neființă“,* dincolo de realitatea mulțimilor devenite. Vidul rămîne și va rămîne „vid“, pentru totdeauna, oricît am căuta să ignorăm această situație. Căci neantul „mărginește“ dintotdeauna și va mărgini pentru totdeauna realitatea mulțimilor devenite (de vreme ce „lipsește“ dintotdeauna și pentru totdeauna) ; „lipsind“ dintotdeauna și pentru totdeauna, el și „este“ dintotdeauna și pentru totdeauna ; e ființa-nefiindă — (sau originară).

Rațiunea se cutremură, descumpănită, în fața nimicniciei, și simte că temelia solidă a ființei alunecă surpată : mulțimea originară este „totul“ și-n același timp „nimic“. Realitatea ei „ireală“ alunecă, fără îndoială, „surpată“, în prăpastia neființei, dar „nimicul“ se reduce la nimic și impune ființa devenită. Ființa originară se naște, cu alte cuvinte, *integral,* dintotdeauna și pentru totdeauna, dar ea și rămîne, cum spuneam, *și alături (sau dincolo de)* realitatea devenită, desfășurîndu-se la infinit, contradictorie.

Scanned with OKEN Scanner

În 1826 Olbers punea o întrebare uimitor de simplă : de ce, în timpul nopții, cerul e negru ? De ce, cu alte cuvinte, întunericul domină întinderea infinită a stelelor și galaxiilor pierdute în veșnicia cosmică ? Unii astronomi au căutat să răspundă încă de pe atunci la această întrebare, afirmînd că galaxia noastră ar fi singura din univers, fiind inevitabil înconjurată de bezna neantului. „Protagoniștii acestei din urmă teze, complet eronate, spune Fred Hoyle, își bazau pledoaria pe un argument cu totul neîntemeiat, anume că în direcțiile cuprinse în planul Căii Lactee nu se observă nici o galaxie. Se considera că aceasta dovedește apartenența galaxiilor la Calea Lactee. Proctor însă susținea, așa cum facem și noi astăzi, că această absență aparentă a galaxiilor se datorează, pur și simplu, efectelor de absorbție produse de pulberile situate în planul Galaxiei". [1]

Cu un secol mai tîrziu, în 1929, Edwin Hubble a descoperit deplasarea spre roșu a liniilor spectrale galactice, deplasare cu atît mai acecentuată cu cît galaxiile sînt mai îndepărtate. El a interpretat această realitate apelînd la fenomenul Doppler (înălțimea sunetului scade cînd acesta se îndepărtează de observator) și a elaborat teoria *„dilatării universului"*. Universul „se dilată" — spunea el : sistemele galactico-stelare înconjurătoare se îndepărtează de noi ; de aici, paradoxul lui Olbers : cerul este negru în timpul nopții pentru că lumile galactice se îndepărtează una de cealaltă, pentru faptul că bezna neantului se infiltrează pe nesimțite și continuu între lumile aflate „în derivă". Dacă universul se dilată, au continuat raționamenul unii astronomi, aceasta înseamnă că universul a început *la un moment dat*, dintr-un singur *punct originar* care „a explodat" cîndva în miliardele de particule ce alcătuiesc galaxiile aflate „în respingere absolută".

Această din urmă ipoteză reține, desigur, observația experimentală primară, fără a-i căuta însă temeiul mai adînc. „Galaxiile se îndepărtează, deci repulsia domină universul", spun acești astronomi, uitînd că repulsia pre-

[1] Hoyle F., „Frontierele astronomiei", p. 363 (trad. D. Neagu și C. P. Calimah), Editura științifică, 1971.

supune şi postulează, inevitabil, *atracţia* : cei care se resping de la sine, se resping de vreme ce se îndreaptă *spre ceva*, animaţi de puterea contrarie şi inevitabilă a atracţiei. Dealtfel fizica clasică şi cea modernă vorbesc despre *atracţia* universală. Este posibil, oare, ca principiul fundamental al atracţiei pe care se sprijină toate realizările tehnice moderne să fie neglijat, şi să fie preferată repulsia ? Există o raţiune oarecare în a presupune, de pildă, că atracţia este puterea care se desfăşoară, „în interiorul" galaxiilor, spre deosebire de repulsia care s-ar desfăşura „în afara" lor ?

Evident, este o eroare să credem în repulsia unilaterală, aşa după cum este o eroare să credem în atracţia unilaterală. Repulsia presupune şi postulează atracţia celor ce se află în repulsie, aşa după cum atracţia presupune şi postulează repulsia celor ce se află în atracţie.

Astronomul Fred Hoyle a intuit această realitate şi a contestat cu eleganţă ipoteza începutului unic al universului, ipoteză după care „valoarea cantitativă" a materiei „existente" este dată dintotdeauna şi pentru totdeauna, păstrîndu-se constantă. Căci s-au descoperit în adîncul veşnic al Cosmosului galaxii tinere şi bătrîne, stele abia născute şi stele mature, stele care *apar* şi stele care *dispar*. După Hoyle, materia universului *se generează continuu* (idee care coincide aproape cu ideea *facerii infinte* a cîmpului originar şi contradictoriu). Universul se dilată, fără îndoială, recunoaşte Fred Hoyle, reţinînd observaţia experimentală, dar, spune el, *universul se dilată pentru că materia lui se generează la infinit*, pentru că universul *„se umple" progresiv* cu materia ce „se deschide spaţio-temporal" şi se îndepărtează de sine tocmai prin continua ei *aglomerare* : „universul trebuie să se dilate : îl obligă să se dilate însăşi generarea continuă a materiei. Efectul generării continue este că provoacă o extindere a spaţiului, care îndepărtează galaxiile unele de altele". [1]

După 1960 Fred Hoyle şi-a perfecţionat teoria, căutînd să aprofundeze şi să înţeleagă mişcarea „facerii integral-parţiale" (cum îi spunem noi) ; nemulţumit de soluţia „universului staţionar" — ce explică paradoxul

[1] *Ibidem*, p. 377.

Scanned with OKEN Scanner

lui Olbers și fenomenul de îndepărtare al galaxiilor, precum și nașterea permanentă a lumilor galactico-stelare, dar care nu este în stare să explice variabilitatea incontestabilă și diferențierea expresivă a substanței universale, Fred Hoyle își îndreaptă atenția, de această dată, asupra *substanței generate* (sau *condensate*). „Cîmpul creativ C" generează la infinit materia „condensată" a universului, spune el, dar materia *condensată* a universului *se condensează* la rîndul ei (se condensează „odată mai mult"). Astfel (am spune noi), substanța universală *se diferențiază* „*nivelic*" de sine : „pretutindeni unde se află o bulă de materie condensată, aceasta va avea tendința de a frîna deplasarea către exterior a materiei învecinate, producînd o condensare al cărei centru va fi respectiva bulă" [1].

Căci facerea pornește din inima fiecărei ființe (și mulțimi) devenite, re-întemeind-o mereu, clipă de clipă, într-un alt și deosebit nivel, în același timp în care mulțimea originară (care se dezvoltă și se deschide nivelic, mulțime care s-a născut *dintotdeauna* și *pentru totdeauna*, deși apare *la un moment dat*) se naște, succesiv, *de la un moment la altul*. Ființa este, neîndoielnic, *veșnică* ; totuși, ea *se diferențiază temporal de sine prin „vîrstele succesive" pe care le atinge*.

Dacă mulțimea ființei-nefiinde și originare se smulge „integral" din abisul contradicției și se naște *acum*, la momentul *actual*, mișcarea facerii va cuprinde *fiecare* element al mulțimii originare — care va da naștere mulțimii devenite „prim-nivelice", aceasta, prelungind facerea, mulțimii devenite „secunde"... etc. Momentul unic *aici-și-acum* se cască astfel, amețitor, dezvăluind nivelic *adevărul ființei* (care „se prelungește spațio-temporal" și *durează* spațio-temporal de la un moment nivelic la altul). Unul originar se naște „aici-și-acum", și este „tot-mai-aici" și „tot-mai-acum", cu fiecare nou și deosebit eveniment nivelic.

---

[1] Hoyle E., „Galaxii, nuclee și quasari", p. 103-104 (trad. C. P. Calimah), Editura științifică, 1968.

Scanned with OKEN Scanner

Cîmpul originar se iveşte, aşadar, „aici-şi-acum“, dar, în clipa-n care se descătuşează şi se desfăşoară mişcarea deschiderii nivelice (prelungind celula clipei „acum“ şi dezvăluindu-i, expansiv, realitatea), cîmpul originar se naşte „mai o dată“ şi „încă o dată“, desfăşurîndu-se în şi prin *mulţimea clipelor „acum“. Decalajul temporal* al fiinţei originare este evident : *una şi aceeaşi fiinţă originară se naşte la un moment dat şi durează la un moment dat, totuşi una şi aceeaşi fiinţă originară se naşte şi se defineşte, succesiv, de la un moment la altul, prin fiecare alt şi deosebit eveniment.*

Facerea este, cu alt cuvînt, *începere.* Setea universală de viaţă, setea noastră existenţială, sau, într-un alt plan, setea noastră de cunoaştere exprimă doar setea începutului originar (care-şi lipsea dintotdeauna, deşi „se avea“ dintotdeauna, „lipsind doar lipsei sale“ şi îndreptîndu-se spre sine, spre început, regăsindu-l mereu şi căutîndu-l mereu în adîncul fiinţei sale şi dincolo de sine, deopotrivă). Cum spune Ştefan Aug. Doinaş („Boare de dragoste“) :

„Doamne, nevăzut se sporeşte familia,
osîndită de tine, a celor văzute !
Golul cel veşnic din inima plinului
învaţă greul naturii să zboare.
O clipă, toate ating pragul divinului,
toate uită de sine, tremurătoare“.

Timpul însuşi pare a fi, *odată cu fiinţa, unic-şi-multiplu,* deopotrivă ; aceeaşi clipă este şi poate fi, pururi, o altă şi deosebită clipă. Ceea ce sînt „acum“ am fost, desigur, şi „cîndva“, dar şi voi fi „altcîndva“. Aceeaşi clipă poate izbucni în timpuri deosebite, neştiind de sine, neştiind de propria ei clipă (ce va reapărea altunde şi altcînd).

La fel, acelaşi „tărîm“ (nivelic) va reapărea altunde şi altcînd, dezvăluind „acelaşi chip al fiinţei“ — care a mai fiinţat cîndva şi undeva pe întinderea ei fără margini, călcînd apoi pe o nouă dar aceeaşi treaptă pe care a mai cunoscut-o şi altcînd, altundeva.

Scanned with OKEN Scanner

5. Fiecare element devenit se deschide spre o mulțime finită și proximă de elemente devenite

Spuneam că mulțimea ființei-nefiinde și originare se smulge din abisul contradicției și se naște *integral,* că *fiecare* element originar se deschide spre un alt element originar, că fiecare element originar alege și *își poate alege* din mulțimea originară partenerul echivalent, de vreme ce mulțimea originară este infinită. Dar, totuși, mulțimea originară se transformă și apare, în același timp, doar *parțial ;* aceasta înseamnă că, deși fiecare element originar alege și își poate alege din mulțimea originară infinită partenerul echivalent, totuși, în mod paradoxal și concomitent, *nu fiecare* element originar *își poate alege* partenerul echivalent. Concluzie surprinzătoare și contradictorie, dar reală, de vreme ce mulțimea originară se smulge, cum bine se știe, *integral-și-parțial,* deopotrivă, din abisul contradicției.

Care poate fi, în acest caz, „valoarea cantitativă" a mulțimii originare, absolut finite, dar și absolut infinite ? Evident, *unul ;* dar, în același timp, și *infinitul.* Căci mulțimea originară este *element-și-mulțime infinită,* deopotrivă ; ea se smulge din abisul contradicției și se naște ca mulțime „prim-nivelică", devenită și finită. Dar care poate fi atunci „valoarea cantitativă" a mulțimii „prim-nivelice", ne putem întreba cu drept cuvînt, știind că valoarea cantitativă a mulțimii orginare este „unul" și, deopotrivă, „infinitul" ? Dacă valoarea cantitativă a mulțimii originare este „unul" și „infinitul", atunci, fără îndoială că *mulțimea „prim-nivelică" devenită poate lua orice valoare cantitativă finită, la întîmplare :* cel puțin „1", „2854", sau „10^{19}" etc.

Pe de altă parte, elementul originar se smulge din neantul contradicției, se transformă și se unifică cu un altul, „prelungindu-se" spațio-temporal „ca-unul-și-ca-alt unul". Unul originar se naște și *se dimensionează* prin ființa lui altul, ocupînd un anume „loc" în imperiul mul-

Scanned with OKEN Scanner

ţimii „prim-nivelice“ devenite. Acest „loc“ nu este dat, ci *se stabileşte în clipa facerii*, moment la care fiecare unul originar se naşte (printr-un altul), *întemeind mulţimea* prim-nivelică devenită.

Spaţiul „vid“ al fiinţei-nefiinde „se absoarbe“ şi „se umple“ în clipa facerii : fiinţa se naşte şi „ocupă“ acel ipotetic dar inexistent spaţiu vid, transformîndu-l şi dimensionîndu-l. Proximitatea fiinţei-nefiinde era „absolută“ (pentru că fiecare unul originar e aproape de toţi ceilalţi, *prin ne-fiinţa* fiecăruia — care-i aduce pe toţi împreună-şi-alături, păstrîndu-i totuşi, pe fiecare, în alte lumi, fiecare fiind o „altă lume“) ; proximitatea fiinţei devenite prim-nivelice *„se determină“* însă şi *se reduce*. Elementul devenit *se mărgineşte cu o mulţime devenită şi dimensionată ;* el *aparţine acestei mulţimi*, dar mărgineşte *doar o parte din mulţimea elementelor* dimensionate, şi *se* mărgineşte numai cu o parte din mulţimea lor. Extinderea spaţio-temporală a fiecărui element devenit „limitează“ raportul fiecăruia cu întreaga mulţime. Căci fiecare unul (devenit) este „ceva“ real, prezent şi dimensionat, dincolo de care fiinţează „alt ceva“, la fel de real, de prezent şi dimensionat, dincolo de sine fiinţează un „alt şi deosebit ceva“, la fel de real, de prezent şi dimensionat, şi aşa mai departe,... pînă la *sfîrşitul* mulţimii devenite.

Facerea limitează, deci, *reciproc* elementele devenite, *„ecranîndu-le“ :* dincolo de un element dimensionat fiinţează *o mulţime* dimensionată, dar nu întreaga mulţime (devenită), ci doar *o parte* a ei. *Proximitatea* elementului devenit se determină, repetăm, sau *se circumscrie*. Fiecare unul participă la un *cerc restrîns al mulţimii proxime*, fiind „centru“ şi „periferie“, deopotrivă (în acest restrîns „cerc“). Fiecare unul se deschide *spre fiecare* partener, apartenent aceleiaşi „proximităţi circumscrise“ şi-l poate alege *pe fiecare*, aşa după cum *fiecare îl poate alege* pe el, pe „unul“ despre care vorbeam. Dar unul îşi alege numai *un partener* din mulţimea-i proximă finită ; el se deschide spre un *singur altul* — care-l defineşte la un moment dat :

Scanned with OKEN Scanner

„M-a făcut maica-ntr-o noapte,
Să iubesc fetele toate.
Dar pe toate
Cin'le poate ?
Numai una. Totdeauna !"

spune poetul popular. „Numai una", desigur, din cele cîteva pe care le-a cunoscut.

6. Unele elemente devenite rămîn solitare

Dar dacă mulţimile proxime ale fiecărui element *sînt finite*, dacă deci valorile cantitative ale acestor mulţimi, chiar variabile fiind, sînt oricum finite, şi dacă un element nu poate alege decît pe un altul, aceasta înseamnă că, la un moment dat, unul din elementele devenite (participante la cercul restrîns al mulţimii proxime) *poate rămîne fără partenerul echivalent* şi definitoriu. De ce depinde „prezenţa" sau „absenţa" partenerului echivalent ? De *valoarea cantitativă a mulţimii lui proxime.* Dar de ce depinde „valoarea cantitativă a mulţimii lui proxime" şi *echivalente nivelic* ? De valoarea mulţimii *subnivelice* ei. Dar valoarea acestei mulţimi ? De valoarea mulţimii *subnivelice* ei. Şi aşa mai departe,... pînă la mulţimea *originară,* care dă naştere *necesarmente* unei mulţimi devenite „prim-nivelice", de valoare cantitativă... *„întîmplătoare"*.

Iată deci că valoarea cantitativă a *oricărei* mulţimi proxime devenite, la oricare dimensiune nivelică ne-am referi, are un coeficient ce aparţine *întîmplării,* pe lîngă acela al *necesarului* (dat de dimensiunea nivelică a fiinţei la care ne referim, de raporturile ei cu fiinţele „supra" sau „sub"-nivelice etc.).

Filosofia studiază *generalul ;* ea *generalizează* raporturile cantitative cuantificabile, fără a se pierde în „aproximativ" şi „nedeterminabil", atunci cînd ea surprinde esenţa „eternă" a fenomenelor, neglijînd contingentul pe care-l studiază, totuşi, conceptual. Am putea spune că „precizia" dialecticii presupune „imprecizia" cantitativă a

Scanned with OKEN Scanner

fenomenelor. Căci dialectica este *indiferentă față de valoarea aleatorie sau „indiferentă"*, dezvăluindu-i semnificația legică.

Să reținem, așadar, că oricare unul devenit se poate deschide spre și poate alege pe *oricare* altul (apartenent proximității determinate), dar că posibilitățile de alegere sînt *finite*. Și atunci, dacă mulțimea elementelor proxime este *impară* (ca să luăm cazul cel mai simplu și mai logic) unul din acestea *poate rămîne solitar — în mijlocul mulțimii devenite, proxime și determinate,* mulțime care „s-a ales" prin fiecare element (probabil — de acum), mulțime care „s-a plasat" deja în cupluri duale. Cel ce „nu-și mai găsește" partener rămîne „solitar", „la periferia" mulțimii echivalente (de acum în devenire), după cum poate rămîne solitar chiar „și-n centrul" mulțimii echivalente (ce „se desprinde", divergentă, de ființa lui improbabilă).

Deschiderea nivelică a mulțimilor proxime devenite este, cu alte cuvinte, *incompletă* sau *imperfectă :* mulțimea elementelor „probabile" se desparte de mulțimea elementelor „solitare" sau „improbabile" : probabilitatea restrînsă a elementelor devenite (plasate într-o „proximitate circumscrisă") presupune, concomitent, improbabilitatea elementelor solitare (ce ființează *în mijlocul* mulțimii devenite și „alese", dar, în același timp, *alături* de mulțimea elementelor probabile).

Fiecare mulțime devenită și nivelică se va despărți, așadar, în *„mulțimea elementelor probabile"* și în *„mulțimea elementelor solitare"*, pentru că fiecare mulțime devenită și nivelică *se limitează (ca mulțime)* în clipa facerii. Valoarea cantitativă a mulțimilor devenite „se reduce" progresiv, odată cu devenirea nivelică a ființelor, ceea ce înseamnă (am fi tentați să spunem) că mulțimea elementelor solitare ar crește (cantitativ) odată cu evoluția nivelică a mulțimilor devenite. Să nu uităm, totuși, că prezența sau absența elementelor solitare depinde de valoarea cantitativă a mulțimilor proxime circumscrise, să nu uităm că valoarea cantitativă a mulțimilor circumscrise depinde de raportul dintre valoarea cantitativă a întregii mulțimi devenite și dimensiunea spațio-temporală a ele-

Scanned with OKEN Scanner

mentelor, să nu uităm, deci, că dimensionarea nivelică progresivă a ființei poate schimba valoarea cantitativă a proximității determinate. Nu se poate spune, de aceea, că „mulțimea elementelor solitare crește odată cu evoluția nivelică a mulțimilor devenite", dar se poate spune cu certitudine că *fiecare mulțime devenită finită va conține și elemente solitare*, improbabile. Modelul „solitudinii" este *universal* și *etern* ; el devine model „absolut" în clipa ființării nivelice *supreme*, clipă în care probabilitatea ființei devenite (supreme) este nulă. În această clipă de răscruce, mișcarea deschiderii nivelice *sfîrșește*, ființa nivelică „supremă" fiind incapabilă a se mai re-oglindi și re-defini pe sine.

Știm astăzi că numărul electronilor prezenți „în clipa de față" în univers este finită, după cum știm că un electron oarecare, prezent în și ca „mulțime electronică echivalentă și contradictorie", se raportează, inevitabil, la o mulțime de electroni *proximă determinată* (sau *finită*). Fapt ce-l regăsim și în lumea nucleonilor (protonul și neutronul se raportează la *cîțiva nucleoni vecini*, și nu la întreaga mulțime nucleonică, spun fizicienii, arătînd că forțele nucleare au „bătaie scurtă" ; puterea atracției nucleonice este limitată la un număr definit de nucleoni proximi).

Atomul se raportează, la rîndul său, la un număr finit și determinat de atomi, așa după cum molecula se raportează la un număr finit și determinat de molecule, așa după cum celula interacționează cu un număr bine definit de celule. Viețuitoarele pămîntului trăiesc *în grupuri restrînse*, comunică *și interacționează* „parțial" ; familiile conviețuiesc în „cîrduri".

Se mai știe apoi că electronii atomilor se așează în perechi sau în cupluri „duale" pe orbitele atomice ; cu toate acestea, multe structuri atomice păstrează electroni periferici *solitari* sau „necuplați", electroni care sînt mult mai slab „legați" de sistemul atomic și care pot fi cedați cu ușurință. Și nucleonii nucleelor atomice (protonii și rămîn nucleoni *solitari* „necuplați", care se desfac (așa neutronii) se dispun în cupluri „duale" pe nivele nucleonice deosebite, dar, cu toate acestea, și în nucleele atomice

Scanned with OKEN Scanner

cum se va arăta ceva mai tîrziu) într-un proton, electron și un neutron.

Dacă ne referim, în cele din urmă, la forma cea mai înaltă (sau mai adîncă) de existență, ființa umană, trebuie să menționăm faptul că omul poate rămîne solitar în mijlocul grupului social. Nu toți oamenii se căsătoresc ; cei mai mulți își găsesc Perechea, unii doar temporar, alții rămîn întreaga viață singuri, suferind realmente în această condiție („solitară") și avînd o psihologie aparte (cazul „burlacului", al „domnișoarei bătrîne"). Pe de altă parte există așa-numitele „firi singuratice" care-și pot accentua nota solitudinii (pînă la „schizoidia bizară"), incapabile de a se integra profund și durabil în grupul social. Una din constantele aproape „sine qua non" ale alienării este „însingurarea", condiția „alienată" a ființei umane fiind o „condiție însingurată". Singurătatea presupune suferința ; căci, spune poetul popular,

„M-aș plînge și nu am cui
Relele cui să le spui,
Om care să-mi crează nu-i".

Și parcă auzim, din străfunduri, glasul îndepărtat al lui Eminescu :

„Din ce în ce mai singur mă-ntunec și îngheț".

Să nu confundăm totuși singurătatea „schizoidului" cu singurătatea bogată și fertilă a geniului. Geniul *pare* „rupt" de grupul social imediat, grație perspectivei noi și mai adînci pe care o are asupra lumii, perspectivă deosebită de a celorlalți. Aici, în acest „punct" se desparte el de lumea celor mulți ; și acest „punct de răspîntie" îl condamnă, temporar, la singurătate ; în acest „punct" geniul este și rămîne, în mod implacabil, singur. Altfel, „la nivelele obișnuite ale existenței" el pare (și este, dealtfel) un om obișnuit. Zadarnic ar căuta cineva să-i distingă „genialitatea" în obișnuitele domenii ale persoanei (doar că preocuparea și rîvna lui constantă de a-și urma calea singuratică și necunoscută celorlalți îi dau, totuși, „nota aparte", bizară, „de neînțeles"...).

Scanned with OKEN Scanner

Aşadar, unul devenit îşi poate alege sau nu partenerul echivalent. Ştim şi vom putea şti, oare, vreodată *care* element devenit (participant la cercul restrîns al proximităţii) va rămîne solitar, în mijlocul mulţimii devenite şi finite ? Nu. Căci fiecare unul este *echivalent* sau *identic* celuilalt, şi fiecare unul se deschide spre fiecare altul, fiind ales sau nu *la întîmplare*. Oricare poate fi ales (şi dacă e ales, se poate unifica şi poate *deveni),* oricare poate rămîne *singur,* neraportabil şi improbabil.

7. Elementele se smulg „legic" din contradicţie şi se definesc „legic", în clipa facerii

Totuşi, fiecare unul *se deschide spre altul :* fiecare unul se smulge din propria-i nefiinţă, dorindu-şi şi căutîndu-şi fiinţa ; fiecare unul îl caută *pe altul* aşa cum se caută *pe sine.* Aceasta e *legea* lui : legea *lui unul :* legea *fiinţei înseşi.*

Legea descrie *destinul* implacabil al fiinţei şi se confundă cu acest destin *necesar ;* ea enunţă unica *modalitate a fiinţei de a fi : facerea.* Cunoaştem puţine concepte care au putut face o carieră filosofică atît de strălucită. *Logos*-ul grecilor este strămoşul etimologic al „legii" (şi se traduce prin „cuvînt, idee, raţiune, ordine") ; limba latină i-a preluat semnificaţia şi a propus termenul *lex* „(lege, drept scris, condiţie, punere la cale, fel de a fi"), semnificaţia „concretă" a legii „juridice" cîştigînd apoi „înălţimea" conceptului abstract, astfel că „dreptul" sau „convenţia" s-au confundat, pînă la urmă, cu „dreptul şi modalitatea fiinţei (în general) de a fi". Astăzi, conceptul „legii" domină lumea ştiinţelor concrete şi „abstracte" (dacă se poate cumva face vreo deosebire între „ştiinţele concrete" şi cele „abstracte"). Noi vom reţine „pentru nevoia imediată" doar sensul ei de *necesitate care se afirmă,* de necesitate care *se înfăptuieşte.* Dar îi vom şi „concretiza" conţinutul conceptual, şi, re-

Scanned with OKEN Scanner

ferind-o la adevărul contradictoriu al ființei *elementar-multiple*, vom spune că „legea" contradicției este *contradicția înseși a contradicției* (sau *facerea* — prin raportarea și alegerea elementelor între ele).

Unul devenit se smulge din contradicția mulțimii devenite și se expune „legic" ; el este „ceea ce este" numai față de și prin ființa partenerului echivalent, el se dezvăluie și se definește „legic" prin ființa partenerului echivalent. *Prezența* lui contradictorie *propune și impune legea* devenirii : facerea, prin raportare și alegere. Nici o lege nu enunță soarta unui „singur" element ; legea enunță destinul *repetat* și *repetabil* al elementelor, destinul repetat și repetabil al mulțimilor-elementare. Dacă un fenomen se repetă „de multe ori" și dacă fenomenul respectiv apare la cele mai multe din elementele observate, atunci spunem că acel fenomen este „legic". Prezența legii este condiționată, deci, de *prezența unei mulțimi*, iar prezența *repetată* a unui eveniment (în și prin această mulțime) impune legea — care se manifestă în și prin fiecare element. Lipsit de „mulțime", elementul este lipsit de „puterea legii" (de vreme ce legea se ascunde în și prin mulțimea contradictorie a elementelor).

8. Cum nu toate elementele devenite își pot alege partenerul (spre a se defini legic), unele „fac excepție" de la imperativul legii

Ființa care se deschide spre o altă ființă și se cunună cu ea *împlinește legea* : „legea *ființei*" : legea facerii. Legea înscrisă definitiv *în toate ființele lumii*. Dar pot, oare, *toate* ființele lumii să-și aleagă partenerul ? Sigur că nu. Atunci cînd mulțimile devenite sînt *finite*, unele rămîn — *prin lege* — solitare ; unele *sînt obligate* — *legic* — *să încalce profunda lege a ființării, „să facă excepție"*.

Uimitor, dar așa este ; ființa solitară e nevoită să încalce legea (pe care o conține-n sine și pe care dorește

Scanned with OKEN Scanner

s-o impună și s-o înfăptuiască) de *înseși puterea limitată a legii*. Căci legea presupune excepția și „se limitează" prin excepțiile elementelor rămase „solitare", fără partenerul echivalent. Excepția aparține deci legii, deși rămîne, în același timp, „deoparte", înafară. Latinescul *exceptio* se traduce prin „deosebire, lăsare la o parte". Ființa solitară se desprinde de mulțimea acum *individualizată* (care „se face" și se transformă legic) și rămîne „la o parte", dincolo de legea care-i aparține și pe care ar fi putut-o urma pînă-n clipa alegerii *competitive*. Dar clipa și actul alegerii s-au consumat ; rămasă fără partener, ea „face excepție".

Oricare mulțime devenită „se sparge", așadar, la un moment dat, în clipa alegerii, în mulțimea „submulțimilor" proxime finite ; și fiecare „submulțime" proximă finită se împarte, în clipa alegerii competitive, în mulțimea elementelor „alese" (și individualizate) și în mulțimea „excepțiilor" (elementelor rămase solitare), care alcătuiesc, deci, la rîndul lor, o mulțime, dar o *mulțime mult redusă* din punct de vedere cantitativ, de vreme ce excepțiile sînt, prin definiție, „rare", atunci cînd cei rămași „fără parteneri" sînt puțini. Oricare mulțime devenită și nivelică se împarte, subliniem, în clipa alegerii competitive, în *mulțimea majoritară a elementelor alese (și individualizate)*, și în *mulțimea minoritară a elementelor rămase solitare*. Legea aparține „prin lege" majorității, excepția definește „prin lege" minoritatea.

Științele moderne folosesc curent conceptul de *lege statistică* sau de „lege a numerelor mari", după expresia matematicii statistice și a teoriei probabilităților. Legea statistică descrie „stabilitatea" (de la latinescul „statuo" care se traduce prin „a așeza, a face stabil"), *stabilitatea legică a mulțimilor* reale (sau devenite), considerînd că legea exprimă destinul mulțimii majoritare, „cu excepția" elementelor „minoritare" care se abat de la legea mulțimii. Legea statistică nu caută explicația acestei stări de fapt (pe care doar filosofia se încumetă să o caute), ci enunță, simplu, „legea majoritară" (care presupune excepția). S-ar putea crede că natura funcționează statistic numai în perimetrul anumitor „nivele ale ființei"

Scanned with OKEN Scanner

(atomic, chimic, biologic sau social), gîndindu-ne la legile „statistice" prezente şi funcţionale astăzi în imperiul acestor „dimensiuni nivelice", dar observaţia atentă surprinde şi mărturiseşte destinul *universal* al legii „majoritare" (care se limitează prin excepţiile „minoritare"). Nici una din legile naturii nu este şi nu poate fi „perfectă" : fiecare lege e valabilă doar „pentru majoritatea" elementelor care o exprimă, fiecare lege a naturii cunoaşte „excepţiile" minoritare (care se abat de la rigorile legice fixate).

9. Legea şi excepţia absolută a fiinţei deocamdată „supreme" nivelic

Mulţimile devenite se dezvoltă, aşadar, legic şi se limitează progresiv, „din nivel în nivel", pînă la „punctul deocamdată final" al fiinţei *supreme* şi solitare. Elementul „suprem-şi-solitar" este unul, şi ca unul se deschide legic spre imperiul alterităţii echivalente, căutîndu-şi definiţia şi adevărul în şi prin fiinţa partenerului echivalent ; dar lumea heterogenă şi limitată (pînă la absoluta ei singurătate) nu-i poate oferi, în această clipă, „oglinda" unui partener echivalent, aşa că fiinţa nivelic „supremă" rămîne, deocamdată, *solitară,* dincolo de legea pe care o simte clocotind în sine, dincolo de realitatea a cărei chemare o urmăreşte cu întreaga putere a fiinţei sale. Ea face, aşadar, *şi excepţie de la legea pe care o impune* şi o propovăduieşte în lume (prin realitatea-i devenită).

Dar legea fiinţei „nivelic supreme" este *absolută-şi-singulară,* spre deosebire de legea elementelor subnivelice care cuprinde şi defineşte *mulţimea,* în acelaşi timp în care şi excepţia ei este *absolută-şi-singulară* (spre deosebire de „excepţiile" elementelor subnivelice care completează realitatea legică, fiinţînd „alături de" şi „dincolo de" mulţime). Fiinţa „nivelic supremă" este *singurul element* al lumii care se află, în clipa respectivă, la

Scanned with OKEN Scanner

respectiva „înălțime“ nivelică. Dincolo de dimensiunea ei nivelică se desfășoară, „eșalonate“, mulțimile subnivelice elementare. Cum unul suprem și solitar definește valoric realitatea lumii, putem spune că legea lui se confundă, de fapt, cu *legea însăși a lumii.*

De aceea se poate spune că ființa nivelic „supremă“ este, mai curînd, *lege-și-excepție,* deopotrivă ; este *lege,* de vreme ce mișcarea deschiderii nivelice „sfîrșește“ cu ființa-i nivelică (definiția și valoarea cea mai „completă“ și mai adevărată a lumii) pornind „în sus“, spre ființă, *de la* și *prin* acest nivel al ei ; dar este *și excepție,* de vreme ce legea pe care o propune și o propovăduiește nu se confirmă și nu se instaurează „legic“ prin ființa unui altul echivalent. Lipsind mulțimea, lipsește legea ; realitatea singulară a ființei supreme rămîne deocamdată „suspendată“ și „suspectă“ pînă la momentul confirmării legice.

Am putea spune, mai aproape de adevăr, că ființa deocamdată nivelic supremă ce întruchipează legea lumii și, în același timp, excepția ei, este, de fapt, *excepțională.* „Excepționalul“ se deosebește de „excepția legii“ prin realitatea eminamente solitară și valorică pe care o impune, dezvăluind legea solitară și neconfirmată prin mulțime ; el este unic, suprem și absolut, lipsit de orice parametru „comparativ“. Excepționalul se diferențiază de tot ceea ce este „obișnuit“ sau legic, respingînd legea mulțimilor (subnivelice) pe care o depășește și o definește „la o altă și deosebită înălțime nivelică“, înscăunînd legea nouă, unică și atotcuprinzătoare a ființei supreme : *legea excepționalului.* Excepționalul nu poate fi „cuprins“, „comparat“ sau „raportat“ ; el este *incomparabil* și *neraportabil,* fiind excepție absolută.

Limbajul folosește curent calificativul „excepțional“ atunci cînd dorește să exprime valoarea supremă și irepetabilă ce depășește orice „așteptare“ legică, valoare ce se detașează distinct de rigoarea universală a legii. Excepționalul este *unic ;* legea poate fi confirmată valoric „bine“, „slab“, sau „foarte bine“ (calificativul „foarte bine“ notînd corespondența fidelă a legii cu obiectul), dar excepționalul *depășește legea pentru a o redefini și*

Scanned with OKEN Scanner

confirma într-un „alt plan" sau „la o altă înălțime valorică" (nivelică), el fiind *singura formulă valorică „maximă", la momentul respectiv* (căci vom vedea ceva mai tîrziu cum ființa deocamdată supremă își va depăși, ulterior, singurătatea, și se va defini prin realitatea contradictorie multiplă ce-a renăscut ca mulțime echivalentă nivelic ; dar vom vedea, în același timp, că mișcarea deschiderii nivelice va sfîrși iar, la un alt nou „punct final" care va cunoaște ulterior, din nou, mulțimea ce-l înalță, vom vedea, așadar, că lumea se va defini și se va redefini progresiv, odată cu și prin fiecare nouă și mai „înaltă" ființă supremă — ce se va naște mereu spre a „dispare" mereu în și prin mulțimea echivalentă ei).

Excepționalul strălucește, așadar, dincolo de lege și dincolo și de excepție, în cercul unic și contradictoriu al legii-care-și-este-excepție. Respins de legile subnivelice, dar respins în aceeași măsură și de excepțiile subnivelice, excepționalul domnește peste imperiul pe care și-l clădește singur. El este domnitorul, el este și supusul. Excepționalul începe și sfîrșește cu sine, fiind, cum spuneam, lege-și-excepție deopotrivă.

Drama excepționalului sfîrșește, însă în clipa redefinirii sale legice. Din (și prin) noaptea singurătății sale răsare, impetuos, soarele unificării și al facerii ce va întemeia, de acum, cu adevărat lumea nivelic „supremă" ; chinul extatic al ființei excepționale sfîrșește-n clipa confirmării ei, preschimbîndu-se în bucuria calmă și senină a realității. Excepționalul nu caută „solitudinea" ; el caută numai adevărul, dar adevărul se ascunde, la un moment dat, chiar în piscul nivelic al ființei sale. Mișcarea deschiderii nivelice se desfășoară, însă, la infinit și trece la infinit prin „piscurile" nivelice solitare.

Excepționalul cunoaște, deci, lumina cea mai pură, la un moment dat, a ființei, prețul acestui privilegiu fiind suferința solitudinii. Devenirea spirituală a omenirii cunoaște prea bine tragedia legiuitorilor profetici, stigmatizați și izolați de indiferența ostilă a contemporanilor, și nu o dată de protestul lor agresiv : Socrate a fost ucis, Galilei a fost condamnat la moarte, Giordano Bruno a murit pe rug, Van Gogh a fost hulit, nereușind să vîndă

Scanned with OKEN Scanner

nici o pînză cît a fost în viaţă, Blaga sau Arghezi au fost ocoliţi şi contestaţi, Bach a fost mult timp uitat, Beethoven şi-a zguduit dar şi-a şi iritat contemporanii etc. Cu toate acestea n-au murit nici ideile lui Socrate, Galilei sau Bruno, muzica lui Bach sau Beethoven s-a impus definitiv în conştiinţa omenirii, Eminescu, Blaga şi Arghezi sînt piscuri de neatins în poezia noastră.

Excepţionalul este necesarmente „izolat" şi „refuzat" de „mulţimile subnivelice", la momentul apariţiei sale, pentru că legea lui se deosebeşte de legile subnivelice ; protestul şi respingerea nu exprimă altceva decît *diferenţa* calitativ-nivelică sau „diferenţa legică" dintre fiinţa excepţională şi fiinţele subnivelice.

„O, genii, ce cu umbra pămîntul îl sfinţiţi,
Trecînd atît de singuri prin secolii robiţi,
Sunteţi ca acei medici miloşi şi blînzi în viaţă,
Ce parcă n-au alt bolnav decît pe cel de faţă"

spunea Eminescu. Excepţionalul depăşeşte, dar *confirmă evolutiv* legile subnivelice pe care le-a impus fiinţa ; mulţimile subnivelice se dezvoltă, la rîndul lor, şi vor atinge cu necesitate, *cu necesitatea legii,* la un moment dat, realitatea nivelică supremă, oglindindu-se în şi prin fiinţa „excepţionalului" — care se va defini şi se va oglindi acum, la rîndul său, prin ele. Diferenţa va dispare, cele două „părţi" ale unicei naturi se vor confunda, revenind la eternul adevăr. Excepţionalul se mîntuie prin fiinţele „echivalente" (ce-i alungă suferinţa solitudinii).

Excepţionalul propune şi impune noua lege : *noua lege a mulţimii ;* el n-a fost decît farul spre care s-au îndreptat corăbiile tot mai numeroase ale fiinţei. Destinu-i conduce dintotdeauna (şi va conduce pentru totdeauna) lumea. Dacă pînă mai ieri fizica lui Einstein părea incomodă şi obscură, astăzi se află-n manualele şcolare ; dacă pînă mai ieri Webern a fost ignorat, astăzi e considerat clasicul muzicii moderne ; dacă pînă mai ieri sculptura lui Brâncuşi stîrnea ilaritate şi protest, astăzi formele purificate şi fundamentale se distilează prelung în ochiul şi gîndul privitorului, transportîndu-l spre veş-

Scanned with OKEN Scanner

nicul ţinut al împăcării ; dacă pînă mai ieri muzica lui Enescu era necunoscută, astăzi ea şi-a ocupat locul în lumea spirituală modernă (aşteptînd totuşi să fie „descoperită“ în continuare de mulţimea „celor mulţi“).

10. Elementele reciproc alese (care se pot defini legic), au, la întîmplare, şansa facerii

Legea subtinde şi conduce mişcarea deschiderii nivelice, dezvăluind „seria“ mulţimilor devenite ; mulţimile devenite se limitează (prin mişcarea devenirii), şi limitează, odată cu aceasta, tocmai legea (care va presupune „excepţiile“ elementelor rămase solitare). Fiecare element devenit şi probabil îşi alege *„la întîmplare“* un partener echivalent (din cercul restrîns al proximităţii), cu excepţia, repetăm, a elementelor rămase solitare, elemente care se deschid şi ele înspre mulţimea dimprejur, dar care nu-şi mai găsesc un partener.

Puterea *întîmplării* conduce, aşadar, actul alegerii competitive. Mulţimea elementelor „probabile“ se fixează „la întîmplare“, după cum tot „la întîmplare“ se fixează şi mulţimea elementelor ce rămîn „solitare“. Unul devenit şi „raportabil legic“ rămîne la discreţia întîmplării, care îl poate defini şi dezvolta, sau care îl poate infirma sau „des-face“, aşa cum se va demonstra pe larg în capitolul următor. Elementul devenit şi „raportabil legic“ poate avea, cu alte cuvinte, *şansa* devenirii, sau poate fi lipsit de această şansă, avînd, ca atare, neşansa de a nu deveni („neşansa solitudinii“).

Fiecare element devenit îşi poate alege, deci, partenerul echivalent (şi poate fi ales de partenerul echivalent), dar, la fel de bine, fiecare element devenit poate şi rămîne, în clipa alegerii competitive, „singur“, fiecare element devenit poate „face“, în clipa alegerii competitive, „excepţie“ de la legea pe care o subtinde şi o reprezintă. Totul depinde de puterea şi capriciul întîm-

Scanned with OKEN Scanner

plării, care poate dărui sau nu *şansa* (sau norocul) devenirii, îndreptînd, cum spuneam, pe „unul“ spre „altul“.

Unul devenit *se defineşte prin mulţimea* proximă finită şi îşi alege un singur partener din această mulţime (proximă finită), avînd, cu alte cuvinte, *mai multe şanse* de a deveni. Dar el îşi alege *din mulţimea şanselor prezente, una singură*. Şansa exprimă, astfel, *decizia favorabilă a întîmplării* — care dăruieşte unui element devenit partenerul echivalent. Ea propune, totodată, *una din multiplele* posibilităţi ale alegerii şi facerii : *şansa prezentă* şi reală. Luînd naştere în clipa alegerii competitive, şansa relevă „rezultatul“ *individualizant* al alegerii competitive, elementele individualizate fiind „favorizate“ de puterea întîmplării.

După cuvîntul şi gîndul lui Eminescu, iubirea pare a fi „norocul suprem“, norocul „absolut“, noroc în care, spunea el,

„Prea ne pierdusem tu şi eu
În al ei farmec poate,
Prea am uitat pe Dumnezeu,
Precum uitarăm toate“ ;

acest noroc mistuitor şi absolut ce uită pînă şi pe Dumnezeul atotputernic al Legii pare nepotrivit şi neîncăpător pentru o lume finită :

„...poate că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentr-un atît de sfînt noroc
Străbătător durerii !“

Iubirea poate fi, deci, într-o lume finită, un adevărat şi nesperat „noroc“ : norocul contopirii depline a celei mai adînci fiinţe cunoscute în acest colţ de lume : fiinţa spirituală.

Unul ales şi individualizat este *„favorizat“*, repetăm, de puterea întîmplării, dar primeşte, totuşi, doar *„ceea ce i se cuvine“*, prin lege ; el nu se deosebeşte cu nimic de oricare alt element devenit „favorizat“, dar se deosebeşte de fiinţele rămase solitare şi „defavorizate“ de întîmplare. „Favoarea“ întîmplării nu se poate citi în şi prin mulţimea celor „favorizaţi“, ci numai prin şi spre

Scanned with OKEN Scanner

deosebire de cei „defavorizaţi". Şansa devenirii *exclude neşansa* de a nu mai putea deveni ; ea cere mulţimea şi impune legea (pe care o „descrie" conceptual) ; iar legea se împlineşte sau nu, *la întîmplare,* realizarea „întîmplătoare" a legii purtînd numele de şansă.

Vremurile străvechi au păstrat salutul atît de banal şi, totuşi, atît de ciudat : „Noroc !" — ce spune, parcă, următoarele : „îţi doresc favoarea întîmplării într-o lume finită care ţi-ar putea-o refuza, chiar dacă dreptul legic al facerii — şi, deci, al fiinţei —, ar fi prezent şi indiscutabil ; aceasta, pentru că trăieşti într-o lume finită şi multiplă, aceasta pentru că dreptul legic al facerii poate fi la un moment dat pretins de «altcineva» identic ţie, aceasta pentru că dreptul tău legitim este concurat permanent de mulţimea celor care îţi seamănă şi care îţi sînt echivalenţi". Şansa dezvăluie, deci, limita legii, dar, în acelaşi timp, ea dezvăluie şi puterea fatală a întîmplării ; sau, puterea fatală a întîmplării dezvăluie limita legii prin deciziile „favorabile" sau „defavorabile". Norocul porneşte de la conceptul legii finite, dar se axează, în cele din urmă, pe întîmplarea ce guvernează actul alegerii competitive.

„Cine are noroc, are,
Cine nu, pînă cînd moare",

spune versul popular. Sau :

„Mîndră peană-i norocul,
Nu se face-n tot locul,
Nici nu-l are tot omul.
Că se face lîngă cale
Şi s-alege cine-l are".

Puterea întîmplării conduce, desigur, *întreaga mulţime devenită* şi contradictorie, dar ea *se individualizează* în şi prin fiecare element devenit (care poate avea şansa devenirii sau neşansa solitudinii). Şansa (norocul) aduce, aşadar, conceptele generale şi atotcuprinzătoare ale legii şi întîmplării — ce operează în imperiul mulţimilor, în ţărîmul limitat al *elementului* (devenit). Dacă legea şi întîmplarea descriu comportamentul „general" al mulţimi-

Scanned with OKEN Scanner

lor devenite, șansa (sau neșansa) facerii „traduc" acest comportament „general" al mulțimilor „în limbajul" unui singur element devenit. De fapt, legea devenirii se definește și se înfăptuiește, în cele din urmă, prin element, șansa și neșansa relevînd tocmai „fața" elementară a legii și a întîmplării.

„Jocurile de noroc" relevă subtil și dialectic confruntarea dinamică și permanentă dintre necesitatea legică și decizia favorabilă (sau defavorabilă) a întîmplării ce guvernează întregul univers. Jocul de noroc este numai un „joc", un exercițiu aparent gratuit și liber al rațiunii, care „se relaxează" jonglînd cu legea sub cerul deschis al întîmplării ; legea se dizolvă aparent în gratuitul capricios al întîmplării, dar întîmplarea prelucrează totuși legea și o „studiază" minuțios, prin variantele multiple sub care se prezintă. Jocul de noroc este, ca să spunem astfel, scena pe care se desfășoară, simbolic, drama devenirii legice. El „copiază" și „descrie" conceptul general al întîmplării, prezentîndu-l rațiunii — ce caută realitatea legică „în spatele" jocului întîmplător.

Fiecare joc de noroc presupune și pornește de la *„o lege generală"* ; de cele mai multe ori „regulile" jocurilor sînt simple : ele se referă la ordonarea progresivă a unei mulțimi (de exemplu „1, 2, 3, 4, 5"... și așa mai departe pînă la un număr finit stabilit) sau la orientarea mulțimilor folosind criteriul echivalenței (de exemplu „1, 1, 1, 1" sau „2, 2, 2, 2" etc.). Observăm că *mulțimea* care „se joacă", este, în cele mai multe cazuri, formată din *elemente echivalente* pe de o parte, și din *elemente diferențiate* prin „valoarea" lor cantitativă, pe de alta, și credem că nu greșim prea mult dacă vom căuta semnificația acestei stări de fapt în realitatea însăși a lumii, „formată" din mulțimi echivalente, dar și diferențiate calitativ. Partenerii de joc își împart mulțimea „totală" și primesc *o parte* din ea (corespondentă, la scara conceptului filosofic, mulțimii devenite limitate). Mulțimea „totală" ar reprezenta, așadar, întreaga lume, mulțimea „împărțită" reprezentînd mulțimea „devenită și finită" (cu aproximația și artificialul inerent acestei comparații).

Scanned with OKEN Scanner

Jocul pretinde ca *unul din principiile legii generale să se nască şi să se impună în şi prin mulţimea limitată* pe care o are fiecare jucător ; folosind aceeaşi comparaţie, partenerii de joc ar fi obligaţi să ordoneze „echivalent" sau „progresiv" mulţimea limitată împărţită, pînă la performanţa *refacerii legice integrale* a ei. Mulţimea totală este împărţită, „la întîmplare", în mulţimile limitate pe care le au jucătorii, mulţimi care se ordonează „la sugestiile" întîmplării. Mulţimile împărţite şi limitate nu pot rivaliza, desigur, cu mulţimea integrală „absolut ordonată", aşa după cum mulţimile devenite nu pot rivaliza cu fiinţa infinită (admisă ipotetic), dar mulţimile împărţite *se pot apropia de principiile mulţimii generale* — pe care le pot chiar reproduce — cu „limita" sau „parţialitatea" lor (aşa după cum mulţimile devenite enunţă şi impun permanent realitatea fiinţei infinite, la nivelul respectiv al ei). Mulţimile împărţite ale jocului pot fi, deci, mai aproape sau mai departe de adevărul legic al regulii (aşa după cum mulţimile devenite şi finite pot reflecta mai pregnant sau mai palid realitatea fiinţei infinite). Totul depinde de puterea întîmplării, care, 1) poate ordona „integral" mulţimea împărţită, stabilind legea mulţimii totale la nivelul mulţimii împărţite (şi atunci „norocul este maxim"), 2) care poate ordona „parţial" mulţimea împărţită, stabilind parţial legea mulţimii totale sau 3) care poate, în cele din urmă, ocoli orice rigoare ordonantă a mulţimii împărţite (şi atunci spunem, exagerînd poate, că „neşansa este absolută"). De fapt, ultima eventualitate este puţin probabilă, de vreme ce jocurile de noroc sînt concepute astfel încît mulţimea împărţită să poată cuprinde, la un moment dat, oricare ar fi decizia întîmplării, cel puţin unul din principiile legii generale (în expresia lui „minimă"). Cele spuse mai sus ar corespunde, reluînd comparaţia precedentă, cu deciziile — favorabile sau defavorabile — ale întîmplării (care guvernează mulţimile devenite, proxime, şi finite).

Jocul „începe", şi şansele se succed „la întîmplare", ordonînd sau nu mulţimile (împărţite şi limitate o dată mai mult de numărul finit al „mişcărilor"). El se încheie în clipa-n care prima mulţime împărţită atinge „perfecţiu-

Scanned with OKEN Scanner

nea legii“ (spre deosebire de „jocul“ real al facerii — care „se aprinde“ cu atît mai mult cu cît mulțimile devenite limitate se dezvoltă legic „mai profund“, cu cît mulțimile devenite și limitate fac „mai puțin“ excepție de la rigorile legii, cu cît șansele facerii sînt mai mari). „Manșele“ succesive corectează progresiv legea mulțimii împărțite, prin deciziile repetate și imprevizibile ale întîmplării, fiecare manșă pornind de la un „datum“ legic primordial (mai mult sau mai puțin ordonat), „datum“ pe care fiecare îl corectează și-l perfecționează la sugestiile progresive ale întîmplării. Aici se relevă, însă, „arta“ sau „știința“ jucătorului care, cunoscînd regulile jocului, poate folosi *rațional* decizia întîmplării, căutîndu-i *semnificația legică*. Cel care descoperă mai curînd și mai inspirat legea „în spatele“ deciziei întîmplătoare, acela va putea impune mai curînd „finalul legic“ perfect. Manșele succesive ale jocului corectează succesiv legea mulțimii împărțite (așa după cum continua mișcare a deschiderii nivelice corectează progresiv realitatea lumii : fiecare element al lumii se transformă și se definește prin ființa partenerului echivalent — pe care îl alege *la întîmplare* din mulțimea devenită și finită) ; decizia întîmplării exprimă necesitatea și puterea legii ce irumpe din inima fiecărui element, iar sugestiile întîmplării (pe care le propun manșele succesive) se preschimbă în evenimente legic determinate, sub ochiul atent al jucătorului (așa după cum deciziile întîmplării — ce guvernează legic mulțimile devenite — dezvăluie realitatea legică a ființei).

Am putea spune, păstrînd comparația, că mișcarea deschiderii nivelice ar fi „jocul de noroc al ființei“ care se naște *prin sine, și de la sine,* și care *folosește „întîmplarea“ spre a-și dezvălui, de fapt, adevărul legic.* Căci legea guvernează alături de puterea întîmplării ținutul lumii, legea însăși exprimîndu-se și relevîndu-se prin întîmplare. Ființa „speculează“ situațiile favorabile, întocmai ca jucătorul abil (care transformă și forțează deciziile întîmplătoare în sentințe legice). Jocul infinit al întîmplării expune progresiv realitatea legică, jocul de noroc fiind „jocul de noroc al rigorilor legice“. Parte-

Scanned with OKEN Scanner

nerul cel mai inteligent și mai experimentat poate „forța" deciziile întîmplătoare, folosind mai inspirat avantajele lor minime, spre deosebire de partenerul mai puțin inteligent (sau mai puțin experimentat) care nu știe profita la maximum de avantajele comparativ mari ale întîmplării. Norocul pare să fie, astfel, de partea celui ce știe să-l descopere și să-l prețuiască, și pare că „fuge" de cel care nu cunoaște legea (sau de cel care nu îl observă) : „O, Zeiță a Norocului, deșartă e puterea ta divină, cînd ni-i dată înțelepciunea", spunea Juvenal, pentru ca Vlahuță să exclame : „Norocul ? De cînd alergi după el, ți-l făceai singur". Dar, la fel de adevărat este și faptul că, dacă jucătorii sînt, prin ipoteză, la fel de inteligenți și la fel de experimentați, victoria depinde, în mare măsură (dacă nu exclusiv) de favoarea întîmplării.

Jucătorul „nenorocos" poate „ocoli" neșansele, observînd cu atenție repartizarea soluțiilor în mulțimile complementare împărțite, luptînd cu „neșansa" pe care o poate transforma în „șansă". Căci, lansat pe pista unei anumite ordonări legice, el poate accepta sau respinge neșansa întîmplării, în funcție de situația prezentă a mulțimilor complementare împărțite, situație pe care o poate cîntări sau intui cu spirit atent și pătrunzător, în timpul desfășurării jocului, „ghinionul" de acum putînd fi răsturnat și preschimbat în „șansă". O vorbă populară spune : „în tot răul e și-un bine", încercînd parcă să releve, printre altele, și limita inertă a neșanselor (ce pot avea, la o privire atentă și un sens „instructiv").

Așa după cum legea devenirii presupune excepția, *șansele* (elementele probabile) *postulează neșansele* (elementelor rămase solitare). Elementele probabile „au șansa" devenirii pe care ar fi putut-o avea și elementele rămase solitare, dacă puterea întîmplării nu le-ar fi defavorizat ; sau, elementele rămase solitare au neșansa solitudinii pe care ar fi putut-o avea oricare element probabil și „norocos", dacă puterea întîmplării nu l-ar fi favorizat. Căci, repetăm, pînă în clipa alegerii competitive, *oricare* element devenit (aparținînd mulțimii proxime finite) are șansa devenirii sau neșansa solitudinii. *În clipa alegerii*

Scanned with OKEN Scanner

competitive însă, „zarurile se aruncă", iar puterea întîmplării împarte, cum spuneam, mulțimile (devenite, proxime și finite) în mulțimile elementelor probabile, pe de o parte, și pe de alta, în mulțimile (minoritare) ale elementelor ce rămîn solitare ; în clipa alegerii competitive puterea *întîmplării* împarte, deci, șansele și neșansele.

Avem noroc pentru că n-am avut nenoroc, și avem nenoroc pentru că n-am avut noroc. Avînd acum, de pildă, norocul devenirii, am fi putut gusta la fel de bine fructul amar al neșansei, dar puterea întîmplării ne-a favorizat și ne-a dăruit, acum, norocul devenirii. Aceasta nu înseamnă că norocul pe care îl avem și pe care ni l-a dăruit puterea întîmplării ne oferă mai mult decît ceea ce ni s-ar fi cuvenit ; puterea favorizantă a întîmplării ne-a dăruit doar „ceea ce ni s-a cuvenit" ; ea satisface dreptul și legea devenirii. Avînd noroc, ne definim și oglindim printr-un partener echivalent, dezvăluindu-ne, astfel, legea interioară. Dar definirea și dezvăluirea legii și ființei noastre interioare depinde, evident, de prezența sau absența *alterității echivalente*, de *șansa* sau de *neșansa* pe care ne-o oferă întîmplarea. Avem noroc, deci, pentru că întîmplarea ne-a *favorizat* și ne-a acordat *nouă* șansa facerii — care ni s-a cuvenit, fără îndoială, dar care ar fi putut fi la fel de bine oferită altcuiva, avem noroc pentru că întîmplarea ne-a dăruit *nouă* șansa devenirii pe care n-a dat-o altcuiva.

11. Ființa nefiindă și originară are, în egală măsură, șansa-și-neșansa, devenirii, facerea ei fiind „întîmplătoare"

Dar ființa nefiindă și originară ? Are, oare, „*norocul*" *absolut* al facerii ? Sigur că ea se smulge *cu necesitate, prin definiție,* din abisul nimicniciei, și „se face". Totuși, unul este, la infinit, un altul. Și, oricît de mult s-ar smulge din neantul nimicniciei, el va continua la infinit *ca altul (originar),* dezvăluind „infinitatea rea" și concomitentă a

Scanned with OKEN Scanner

cîmpului originar. Ceea ce înseamnă că *nu fiecare fiinţă* originară se va smulge din bezna nimicniciei, că fiinţa-nefiindă *va şi rămîne, parţial,* în abisul nefiinţei.

Care va fi, totuşi, fiinţa care „se va naşte", care va fi aceea care va rămîne „ne-fiindă" ? *Oricare. Fiecare* element originar se poate naşte, ca fiinţă devenită, în acelaşi timp în care *nu fiecare* element originar se va naşte ; *oricare* element originar se poate naşte ca fiinţă devenită, în acelaşi timp în care *nu oricare* element originar se va naşte. Facerea elementului originar este *necesară,* dar la fel de mult, *numai posibilă ;* sau, elementul originar se naşte la *întîmplare.*

Unul originar (prezent ca mulţime originară infinită) *se poate naşte,* sau *poate rămîne în bezna nimicniciei,* după cum decide *puterea întîmplării* — ce are, ca să ne exprimăm astfel, „drept de existenţă sau drept de non-existenţă" asupra fiinţei originare. Adevăr paradoxal şi tulburător, care zdruncină din temelie convingerile aparent ferme şi lucide ale raţiunii, atunci cînd facerea cîmpului originar se dezvăluie a fi, cum spuneam, o „pură întîmplare", întocmai ca şi ne-facerea lui. Oricum ar fi, însă, mulţimea originară se naşte *„cu necesitate"* ca mulţime devenită, chiar dacă numai „parţial", şansa elementelor originare fiind absolut necesară (ca şi neşansa lor).

„Originea" conceptuală a şanselor şi neşanselor trebuie căutată, cu alte cuvinte, *în mulţimea originară — ce se naşte integral-parţial.* Şansa şi neşansa elementelor devenite dezvăluie şi dezvoltă, de fapt, şansa unică (şi-n acelaşi timp multiplă) a fiinţei originare. Umbrele neantului veşnic „se prelungesc" deci, în ţinutul ferm al realităţii, luînd chipul neşansei şi estompînd lumina fiinţei devenite (ce izvorăşte şi ea, din abisul vid şi plenar al fiinţei nefiinde).

*

Am văzut, în cele de mai sus, că şansele şi neşansele se împart la întîmplare în mulţimile devenite şi finite, elementele „norocoase" redefinindu-se nivelic, spre deosebire de cele solitare, lipsite de o'inda partenerului echivalent.

Aceasta pentru că mulţimile fiinţei devenite sînt, inevitabil, finite (ca mulţimi), fiinţa devenită fiind „reală" şi avînd o dimen-

Scanned with OKEN Scanner

siune finită, precum și o valoare cantitativă anume, valoare cantitativă ce „se micșorează" cu fiecare nouă unificare.

Așadar, chiar dacă ființa se deschide nivelic și progresiv, prin fiecare mulțime devenită (ce rămîne, totuși, „decalată" nivelic sau temporal de celelalte mulțimi subnivelice sau „supra"-nivelice), chiar dacă facerea cîmpului originar al ființei-nefiinde este continuă și practic infinită, fiecare mulțime devenită are o valoare cantitativă finită, și, în și prin fiecare mulțime devenită, alegerea elementelor este competitivă, unele avînd șansa facerii, altele avînd neșansa de a rămîne solitare, așa după cum hotărăște puterea întîmplării.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 3

Desfacerea (moartea)

1. Ființa solitară se deschide spre neantul ei și se definește „negativ", murind

Dacă soarta elementelor „norocoase" și probabile, care și-au ales un partener echivalent, ne este bine cunoscută (*facerea* sau *deschiderea* nivelică), să vedem, în capitolul de față, ce se va întîmpla cu elementele ce au rămas „solitare" în urma alegerilor competitive.

Fiecare element devenit (dar rămas *solitar*) se deschide legic și firesc spre „alteritatea" mulțimii echivalente, în speranța autodefinirii ; dar iată că, în clipa următoare, va fi nevoit să constate că „alteritatea" a rămas „vidă", șansele facerii fiind „consumate" de celelalte elemente. Oglinda partenerului echivalent (înspre care se deschide) *îi lipsește*. Dincolo de insula ființei lui freamătă oceanul indiferent al mulțimilor „subnivelice", pe întinderea căruia nu se distinge nici un „far călăuzitor". Și privirile ființei solitare se plimbă însetate împrejur, sperînd să afle o cale de ființare, dar zadarnic ; dincolo de mulțimea cuplurilor duale deja alese (care „se închid" în cercul facerii lor) se cască prăpastia descumpănitoare a mulțimilor — doar „subnivelice".

Unul devenit și solitar *dorește să fie ; încearcă, totuși, să fie* și, în speranța „ființării nivelice", *se deschide*, cum spuneam, *înspre alteritatea acum „vidă"*. Ființa lui simte în adîncuri imperativul absolut al facerii, simte că poate fi într-adevăr „ceea ce este și a fost dintotdeauna", așa

Scanned with OKEN Scanner

cum i-o cere legea, dar, în mod fatal, oglinda partenerului echivalent *nu este*. Și unul devenit (și solitar) se deschide, în adevăr, spre alteritate *„absentă"* sau *„nefiindă"* a ființei sale — care, din această clipă, se va defini prin „vidul" ei, *ne-mai-fiind ceea ce este (sau „ceea ce a fost pînă acum") : ființă devenită și nivelică.*

De fapt, atunci cînd spunem „ființă devenită", căutăm adevărul acesteia *în interior*, dar la fel de mult, *și dincolo de sine*, într-o altă și deosebită ființă echivalentă ; căci spunem „ființă devenită" și o și raportăm la partenerul echivalent, reflectînd-o și definind-o prin ființa acestui altul echivalent. Iar atunci cînd spunem, în aceeași ordine de idei, „ființă devenită *solitară*", și-i căutăm adevărul „în interiorul" ei (precum, la fel de mult, și „dincolo de" sine), căutăm s-o raportăm „la" și s-o definim, la fel, prin partenerul echivalent, spre a o cunoaște cu adevărat. Dar iată că partenerul echivalent „nu este" : *lipsește :* ceea ce înseamnă că de acum, ea însăși, ființa devenită și solitară, *„nu este"*, evident, „ceea ce părea să fie", că ea însăși, ființa devenită și solitară, se neagă pe sine, negația ei chiar *descriind-o și relevîndu-i adevărul.* Cu alte cuvinte, ființa devenită solitară *„nu mai este de acum ceea ce este sau ceea ce a fost"* cu o clipă mai înainte ; ea *moare.* După Leucip „vidul dă naștere dezagregării și distrugerii" [1].

2. Dar adevărul ei „negativ" este ființa sub-nivelică (dualã), moartea fiind des-facere (în părți)

Moartea exprimă simpla „negativitate" a ființei devenite : anihilarea sau „re-aducerea ei la neființă", moartea fiind tocmai neantul re-instalat în inima ființei devenite. De acum, din această clipă, ființa devenită „nu mai este ceea ce este" — sau „ceea ce a fost" pînă în această clipă : ființă *devenită ; moare.* Moare, fără îndoială, ca

---

1 Aristotel, „De gen. et corr." I, 8 (trad. H. Mihăescu).

Scanned with OKEN Scanner

ființă calitativ nivelică, dar și *rămîne*, totodată, ca *ființă ne-devenită* sau ca *ființă sub-nivelică*. Căci ființa devenită și nivelică (precum și mulțimea echivalentă ei) se sprijină pe „fundamentul" mulțimii sub-nivelice.

Neantul ce re-definește ființa solitară nu este un neant „vid", ci neantul absenței partenerului nivelic : neantul *prezenței doar a mulțimii sub-nivelice* — prin care se va defini de acum ființa solitară. Solitarul se deschide, așadar, spre „alteritatea vidă", dar nu zărește decît mulțimea sub-nivelică ; și ființa lui „nu va mai fi", din această clipă, ceea ce a fost ; dar va fi totuși (sau *va rămîne*) ființă *sub-nivelică*, ființa sub-nivelică din care s-a născut la momentul precedent al facerii. Unul solitar *moare*, deci, sau *se desface* : se anulează — ca „rezultat" al facerii și revine la ființa lui ne-devenită, la ființa lui sub-nivelică. Sau, cum profund sugerează și cuvîntul, se des-face de sine, dar *se și des-face în ființele sub-nivelice* care i-au dat naștere (după cîte știm, pînă în această clipă, în număr de „două"). Solitarul moare, așadar, și *se des-face în cele două* ființe sub-nivelice din care a provenit.

Mai exact, el *rămîne ca ființă sub-nivelică* de acum dual*ă în mulțimea sub-nivelică „de dedesubt"*. Mulțimea sub-nivelică (ce i-a sprijinit ființa nivelică) n-a propus „modelul sub-nivelic" pe care l-ar fi acceptat ea, atentă — să spunem — la chipul non-echivalent al alterității ; ci, ființa nivelică solitară a rămas, ea însă-și, în clipa desfacerii, izolată și „suspendată", deasupra mulțimii sub-nivelice, iar ființa-i nivelică s-a desfăcut și s-a preschimbat, ea însăși, în mulțime sub-nivelică dual*ă*, *„coborînd"* — ca mulțime sub-nivelică dual*ă* — *în mulțimea sub-nivelică*. Elementele solitare „n-au remarcat" în prima clipă mulțimea sub-nivelică (pe fondul căreia „strălucește"), ci în prima clipă au remarcat doar *absența partenerului* echivalent, definindu-se „prin absența" acestuia.

„Dragostea cînd se desparte
Parcă bei pahar de moarte",

Scanned with OKEN Scanner

spune poetul popular, anticipîndu-l parcă pe Eminescu după care

„...o iubire în zădar
Cu moartea-i sor de gemeni".

Unul solitar moare, aşadar, şi coboară „ca mulţime sub-nivelică dual㔠în mulţimea sub-nivelică „de dedesubt". Dar el *se desface chiar în clipa-n care mulţimea elementelor probabile dimprejur se smulge din contradicţie şi se re-defineşte nivelic.* Moartea lui pare a fi, la o primă vedere, simplă *mişcare :* unul solitar („ceva") se preschimbă într-o mulţime sub-nivelică dual㠄alt ceva"). Ceva trece, deci, în altceva : fiinţa devenită trece înspre ne-fiinţă şi în ne-fiinţă. Sigur că este vorba, în primul rînd, despre „mişcare", dar, spre deosebire de mişcarea *facerii* (care porneşte de la fiinţa-nefiindă şi contradictorie şi sfîrşeşte cu fiinţa devenită sau „făcută"), mişcarea „des-facerii" porneşte de la fiinţa devenită nivelică şi sfîrşeşte cu fiinţa-nefiindă şi contradictorie. Mişcarea des-facerii reflectă parcă „în oglindă" mişcarea facerii. Sensul facerii este *pozitiv ;* sensul desfacerii este *negativ.* Moartea începe în imperiul luminat al fiinţei devenite şi sfîrşeşte-n bezna ne-fiinţei contradictorii, spre deosebire de facerea care izvorăşte din întunericul nefiinţei contradictorii şi care sfîrşeşte cu şi în lumina deplină a fiinţei devenite. Amurgul morţii se deosebeşte, astfel, fundamental, de răsăritul devenirii : sensul mişcării este fundamental *opus.*

Fiinţa contradictorie (plasată, după cum bine se ştie, în cuplul dual) se smulge, aşadar, din contradicţia mulţimii elementare şi „se desfăşoară" *evoluînd,* pe cînd fiinţa solitară se desface şi recade în contradicţia cuplului dual : „se înfăşoară" sau *involuează.* Etimologic, involuţia provine de la latinescul „involvo" (contrariul lui „evolvo") care se traduce prin „a cufunda, a ascunde, a înfăşura". Termenul „involvo" se compune din rădăcina verbală „volvo" („a rostogoli") şi particula „în" ce *neagă,* pe de o parte, fiinţa-în-mişcare, şi care propune, pe de alta, *sensul* mişcării negative : „înspre interior" ; „înspre înapoi". Mişcarea involutivă opreşte, mai înainte de

Scanned with OKEN Scanner

toate, mișcarea evolutivă a ființei („evolvo") și o întoarce, cum spuneam, „spre înapoi" sau „spre interior". Ființa involutivă nu se mai „desfășoară" ci „se înfășoară" : se mișcă *înspre negativul ei, spre ceea ce a fost cîndva :* spre modul *precedent* de existență, *subnivelic.* Involuția exprimă, astfel, „desfășurarea negativă" a mișcării sau *închiderea.* Să mai notăm că *ființa-nefiindă și originară nu cunoaște moartea,* de vreme ce ea nu cunoaște nici măcar ființa, singura ei modalitate de „a fi" fiind „facerea" (așa după cum singura modalitate de „a fi" a ființei devenite și *solitare* este „moartea"-sau „des-facerea").

Desfacerea este, subliniem, *contrariul facerii.* Particula „dis" enunță *sciziunea, despărțirea.* Mișcarea facerii și realitatea faptului „nu sfîrșesc", pur și simplu, în desfacere, ci mișcarea facerii *se desfășoară negativ și distruge faptul,* sau faptul se distruge prin mișcarea negativă a desfacerii. Căci desfacerea presupune, desigur, *faptul* (care se desface), *cu care* și *de la care* începe mișcarea ei negativă. Faptul (care se desface) *se reduce la neantul* său (neantul faptului devenit), de vreme ce „faptul realizat" este ființa devenită, nivelică și unificat-multiplicată ; faptul *unificat* se desface, așadar, eliberîndu-și contrariile subnivelice : unul și mulțimea, sau *unul și alt unul* (de vreme ce mulțimea subnivelică precedentă a fost, prin convenție, mulțime subnivelică duală).

Limbajul curent dezvăluie semnificația dialectică a „desfacerii" — ce exprimă, uzual, eșecul *calitativ (anihilant)* al unui fenomen, pe de o parte, și, pe de alta, eșecul lui și *cantitativ :* preschimbarea *calității în cantitate,* cu reducția calității : preschimbarea unității (multiplicate) în mulțime (elementară) : *descompunerea.* Particula *dis* enunță, repetăm, sciziunea : despărțirea „în două" ; faptul se preschimbă, deci, despărțindu-se *„în două".* Să reținem, așadar, momentul *dualității* pe care îl propune faptul desfăcut, moment al dualității „gravat", cum spuneam, și în limbajul curent. Opoziția este „duală" : unul (multiplicat) se desparte în două. Fără îndoială că răsunetul semantic al particulei *dis* (plasată alături de rădăcina verbală a

Scanned with OKEN Scanner

„facerii“) este mai larg. Căci desfacerea exprimă, evident, și „sciziunea“, „opoziția“, „contradicția“ fenomenului (care se desface), și nu doar desfacerea lui („în două“). Dar semnificația originară a particulei *dis* a fost, probabil, „dualitatea“, dualitatea devenind apoi simbol al opoziției sau contradicției ; orizontul semantic al particulei *dis* s-a lărgit, deci, cu trecerea timpului, și s-a desprins de concretul originar al „dualității“, pentru ca acum să revină la momentul „dualității“, subliniind intuiția rațiunii ce a descoperit contradicția pornind de la simpla existență dual㠠a fenomenelor. Căci „unul dual“ nu mai este unul ; ci este doi, în același timp în care și rămîne unul, prin simpla lui ființare „dual㠓 ; doi se reduce la unul, de vreme ce fiecare unul rămîne „dincolo de unul“. Faptul că limbajul a surprins contradicția în și prin momentul dualității (și nu prin momentul existenței „triadice“ sau „multiple“) este semnificativ : unul „perfect“ contradictoriu este „doi“, și el se smulge din contradicție „ca doi“, pentru a recădea în abisul contradicției tot „ca doi“. Dualitatea este, așadar, „contradicția perfectă“ de la care pleacă unul (pentru a se naște) și la care se și reîntoarce (în clipa desfacerii sau morții).

Desfacerea „desface“, așadar, faptul *în două ;* sau, faptul (unificat și multiplicat, deopotrivă) se reduce, murind, la neant, se desparte de sine și se împarte în două : în unul și în altul. Unul rămîne izolat de altul (care-l reprezintă și care-l expune, ca mulțime). „Cea de a treia vîrstă“ a contradicției, afirmația, se reîntoarce, fulgerător, la „prima ei vîrstă“ : *enunțul* simplu al *contradicției.*

De fapt, ființa *solitară trăiește deja momentul contradicției :* căci, nefiind „ceea ce ea însăși este“, ființa ei *rămîne să fie unul* (sub-nivelic) *și alt unul* (sub-nivelic). Non-afirmarea dimensiunii ei „nivelice“ reface, fulgerător, contradicția mulțimii subnivelice (duale). Căci afirmația ființei este și trebuie să fie *continuă* (prin mișcarea deschiderii nivelice), realitatea ei fiind o *continuă realizare : ființa ființează.* Spunînd „ființă“, prelungim ființa dincolo de ființa-i limitată, relevîndu-i adevărul devenit, pentru a spune iarăși „ființă-devenită“ și pentru a

Scanned with OKEN Scanner

o prelungi dincolo de sine (în altul şi prin altul), relevîndu-i noua fiinţă nivelică, şi aşa mai departe, la infinit, fiinţa se dezvăluie şi se defineşte „nivelic". Dar, iată că, la un moment dat, fiinţa devenită a rămas solitară, iar afirmaţia ei (prelungită nivelic) conteneşte : fiinţa afirmată „nu se mai afirmă de acum pe sine" : ci, dimpotrivă, *se infirmă*. Unul (care s-a unificat şi care s-a multiplicat, deopotrivă) *se des-face* şi reface contradicţia mulţimii elementare (duale) ; *infinitul se reduce la finit, calitatea se destramă-n cantitate.*

Dimensiunea spaţio-temporală a fiinţei nivelice se scindează şi se limitează, ferecîndu-se în noua şi mai redusa dimensiune spaţio-temporală („subnivelică"). Unul nu se mai prelungeşte dincolo de sine ca alt unul ; dimpotrivă, el părăseşte fiinţa lui altul şi, odată cu aceasta se părăseşte şi pe sine, reducîndu-se, cum spuneam, la dimensiunea spaţio-temporală sub-nivelică (mai limitată). Prezentul devenit, expresia dezvăluită a trecutului şi-a viitorului, recade în „prezentul-subnivelic" (prezent lipsit de prezentul abia întemeiat, lipsit de trecut şi lipsit, totodată, şi de viitor). Fiinţa „moartă" se smulge, aşadar, din prezentul „ultim" şi recade-n realitatea ei „trecută", timpul pe care-l trăieşte de acum fiind un „timp-lipsit-de-timp", aşa după cum şi spaţiul pe care îl trăieşte şi-l străbate e un „spaţiu-fără-de-spaţiu". Moartea reface realitatea subnivelică de care fiinţa s-a desprins odinioară şi la care, acum, revine ; ea reface „trecutul" precedent, lipsit de realitate, istorie şi dimensiune.

„Iar cînd voi fi pămînt..."

rostea îngîndurat Eminescu, ...sau, cum straniu a lăsat în urmă-i Blaga :

„Încă un an şi-un vis şi-un somn —
şi-oi fi pe sub pămînturi domn
al oaselor ce drepte dorm". [1]

---

[1] „De profundis".

Căci

„Din veac în slujbă viermii sînt.
Sub glie-i văd lucrînd, lucrînd.
Intra-voi iar, sub veghea lor,
în ciclul elementelor.
. . . . . .
Avea-voi fața nimănui
asemenea pămîntului“. [1]

Dacă ființa (contradictorie) se regăsește doar pe sine în clipa facerii și *se recunoaște* doar *pe sine,* desfacerea ființei nivelice este, dimpotrivă, „non-cunoaștere“, simplă anihilare a realității care, la un moment dat, „nu se mai recunoaște“ pe sine și se risipește, în mod firesc, în sine și dincolo de sine, deopotrivă. Se mai crede azi că moartea ar deschide porțile adevărului, că, murind, ființa „revine“ la sine și „se recunoaște“, străbătîndu-și sistematic veșnica istorie. Dar moartea destramă prezentul, și la fel de mult, și amintirea, preschimbîndu-le-n neant. Ființa care „se desface“ nu-și mai amintește nimic, pentru că *nu mai este nimic : nimic din ceea ce a fost în clipa anterioară,* evident. Istoria ei se distruge odată cu distrugerea prezentului, odată cu distrugerea trecutului (pe care-l relevă prezentul devenit), odată cu distrugerea viitorului (ce se impune mereu în și prin prezentul devenit). Numai facerea poate *„scrie“* sau *„rescrie“* istoria ființei ; numai facerea poate cunoaște, recunoaște și dezvălui trecutul veșnic al ființei, după cum numai facerea poate cunoaște, recunoaște și cuceri eternul ei viitor. Desfacerea dizolvă, simplu, ființa „făcută“, coborînd-o într-un „spațiu-lipsit-de-spațiu“ și într-un „timp-lipsit de timp“ ; esența ființei devenite se preschimbă-n *aparență.* Dar, spune Nichita Stănescu, tocmai de aceea

„Nu-ți fie frică de moarte,
adu-ți aminte de cum erai
înainte de a te naște.
Așa vei fi și după ce vei muri“. [2]

---

[1] „Glas de seară“.
[2] „Lupta lui Iacob cu îngerul“, IV.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru că

„Ce am simțit înainte de a mă naște
voi simți și după ce nu voi mai fi.
Cum a fost atunci așa va fi atunci“. [1]

3. Desfacerea este contrariul facerii

Desfacerea este, repetăm, contrariul facerii ; moartea reflectă „în oglindă“ calea facerii, parcurgînd-o *„invers“*. Comparația facerii cu desfacerea este, desigur, posibilă, dar cele două mișcări sînt fundamental opuse : facerea compune, desfacerea descompune. Așa după cum ființa este contrariul neantului (și se confundă cu neantul, în aceeași măsură), „tensiunea comparativă“ ființă-neant culminînd cu actul revelator al facerii, așa după cum, reciproc, neantul este contrariul ființei (și se confundă cu ființa, în aceeași măsură), tot astfel facerea este contrariul desfacerii și presupune „desfacerea“ (de care se diferențiază fundamental), la fel după cum și desfacerea, contrariu al facerii, presupune facerea (de care se deosebește, totodată, fundamental). Facerea este *altceva* decît desfacerea, așa după cum desfacerea este *altceva* decît facerea. Facerea exprimă *mișcarea pozitivă* a ființei *înspre sine*, desfacerea exprimă *mișcarea negativă* a ființei *de la sine*. Să mai subliniem o dată că singura modalitate de ființare a ființei nefiinde și originare este facerea, pe cînd lumea ființei devenite cunoaște *două mișcări fundamentale : facerea și desfacerea*. De fapt, desfacerea pornește de la „ideea“ facerii, prezentîndu-i versantul „negativ“ : des-facerea.

Desfacerea este, în fond, totuna cu *lipsa facerii* sau cu *ne-facerea*. Ființa care „nu se face“, se des-face :

---

[1] „Nimic nu este altceva“.

Scanned with OKEN Scanner

„Tinere sunt încă, tinere toate popoarele. —

(rostea ostenit Lucian Blaga)

Eu, fiul lor, cît de bătrîn !

. . . . . .

Stihiile, ele mai cred în obștească poruncă.
Eu trepte în sus — nu reiau“. [1]

Nu mai „reiau“... trepte în sus, și-atunci, în adevăr, „cît de bătrîn“ mă simt ! Într-adevăr, atunci,

„Încă un an și-un vis și-un somn —
și-oi fi pe sub pămînturi domn“...

Dacă facerea descrie soarta ființei *probabile,* desfacerea descrie soarta ființei *solitare,* improbabile : ființa probabilă se deschide spre ființă și cunoaște ființa, spre deosebire de ființa solitară care se deschide „spre neant“ și care cunoaște „neantul desfacerii“. Desfacerea descoperă *limita* ființei devenite, dar nu rămîne la momentul „enunțiativ“ al limitei, ci o dezvoltă și o aprofundează, relevîndu-i consecințele : limita se impune și se gravează adînc în trupul ființei devenite ce „se desface“ sfîșiat, în mulțimea subnivelică duală. (Elementele „probabile“ trăiesc, desigur, momentul „enunțiativ“ al limitei, dar ele „trec peste“ limita interelementară și o anulează prin mișcarea facerii unificant-multiplicante). Elementele solitare „se lovesc“, în schimb, de limita ființei lor improbabile, nu-i mai pot depăși pragul, și „se destramă“ (dincolo de limita care „dispare“ odată cu desfacerea ființei devenite, sau care „apare“ prin desfacerea ființei devenite).

Ființele solitare *nu se mai fac,* și pentru că nu se mai fac, ele „nu mai sînt ceea ce sînt și ceea ce au fost“ : *se desfac.* Stagnarea sau „nefacerea“ ființei devenite instaurează, repetăm, neantul — ce-i „dizolvă“ realitatea. „Neschimbarea“ ființei se confundă, astfel, cu „schimbarea ei negativă“ ; căci ființa se definește cu necesitate *prin mișcarea „pozitivă“ a facerii, sau prin mișcarea „negativă“ a desfacerii.* Spunem „ființă devenită“, și ființa devenită se și definește, deci, cu necesitate, *„evolutiv“*

[1] „Ecce tempus“.

sau „involutiv“, facerea fiind *echivalentă* — și-n același timp *contradictorie* — desfacerii. Ființa care „se face“ *continuă* nivelic cu sine, spre deosebire de ființa care „se desface“ și care *nu mai continuă* nivelic cu sine ; nemaicontinuînd nivelic cu sine, ea *recade, evident, în discontinuitatea mulțimii subnivelice (duale).* Dacă definiția elementelor probabile este „facerea“, definiția elementelor solitare este „desfacerea“.

Facerea este, mai exact, o continuă mișcare „afirmativă“ : ființa contradictorie se smulge din abisul contradicției și se naște, afirmîndu-și realitatea prezentă dintotdeauna (și absentă, deopotrivă, pînă-n clipa devenirii) ; dar faptul „afirmat“ este limitat, la rîndu-i, și se pomenește iar în contradicția noii mulțimi (devenite și elementare), pentru a se smulge iarăși din neantul ei, și pentru a re-naște, într-un alt și deosebit „nivel“, afirmîndu-și o dată mai mult și mai adînc ființa, și așa mai departe, ființa se dezvăluie și se afirmă progresiv, prin mișcarea „deschiderii“ nivelice“, facerea fiind *o continuă afirmație ; o continuă afirmație a faptului afirmat.*

Unul solitar *nu se mai afirmă,* dar nici nu rămîne „suspendat“ în tărîmul nivelic cucerit, ci se autodefinește și *„se afirmă“ prin neantul* care-l mărginește : mai exact, *se infirmă* (ca ființă calitativ-nivelică), sau „involuează“. Căci ființa devenită *se afirmă,* cum spuneam, *sau se infirmă ;* ea se deschide spre sine, prin mișcarea facerii, sau „se închide“ în sine, prin mișcarea desfacerii. Dar, oricum ar fi, *ființa devenită și contradictorie se smulge cu necesitate din contradicția mulțimii elementare ;* zborul ei spre sine poate continua, adînc, și atunci ființa „se reflectă“ prin partenerul echivalent, cucerindu-și noua înălțime nivelică, sau, dimpotrivă, zboru-i solitar se poate frînge, și atunci ființa se prăbușește (smulsă din contradicția mulțimii nivelice) în contradicția mulțimii subnivelice. Adevărul ființei este, așadar, *dinamic :* el *se stabilește,* de fapt, ființarea fiind, ca să ne exprimăm astfel, *o continuă „stabilire“* a ființei. Ființa devenită „se face“, și atunci „este“, sau ea „se desface“, și atunci „nu mai este“ : moare.

Desfacerea *„afirmă“ prin infirmație,* așa cum sugerează termenul „desfacerii“, ce păstrează, pe lîngă semnifi-

Scanned with OKEN Scanner

cația negativă anihilantă, și semnificația pozitivă, afirmativă ; adesea vorbim despre „desfacerea" unui fenomen (despre „desfacerea nopții", despre „desfacerea mugurilor", etc.), și subînțelegem că fenomenul respectiv *se dezvoltă* expansiv, se desfășoară. Semnificația desfacerii este, în acest caz, contrarie semnificației anihilante, dar această semnificație contrară a ei (expansivă sau afirmativă) nu este doar o simplă coincidență, atunci cînd desfacerea *afirmă*, cum spuneam mai sus, *prin infirmație*. Ființa devenită „se desface" sau „se destramă" și astfel *își expune* („își desface") *conținutul vid*.

Ființa se mișcă, deci, „pozitiv" sau „negativ". Ea poartă în lumea devenită, numele de „facere", așa după cum neantul poartă, în aceeași lume devenită, și numele de „desfacere". „Deschiderea nivelică" a ființei probabile presupune, cum spuneam, închiderea nivelică a ființei solitare, mișcare negativă *paralelă-și-contrarie* ei. Neantul morții urmărește ca o umbră trupul tot mai viguros și mai real al ființei devenite, profilîndu-i conturul imperfect și modificat prin „anihilarea" elementelor solitare.

Mulțimile devenite se împart, în clipa alegerilor competitive, în mulțimea elementelor probabile, și în mulțimea celor solitare, după cum decide puterea întîmplării. Elementele probabile se dezvoltă legic, păsind într-un alt și deosebit nivel, în clipa-n care cele solitare se desfac și coboară, ca mulțimi subnivelice (deocamdată duale), în mulțimea subnivelică. Ființa devenită se deschide nivelic, pe de o parte, prin mulțimea elementelor probabile („se înalță *nivelic*"), în același timp în care, pe de alta, ea involuează și se anihilează calitativ, prin mulțimea elementelor solitare *(„se de-nivelează")*.

Filosofii au meditat de timpuriu asupra morții sau desfacerii, căutînd să înțeleagă misterul acestui „fascinant fenomen" care înspăimîntă, uneori, gîndul. Trebuie să spunem de la început că ideea morții se leagă parcă de la sine de „viață" (sau de „viețuire"), așa după cum neantul s-a legat, necesarmente, de ființă. Lao-Țzî spunea cîndva : „Contradicția este acțiunea lui *dao*, slăbiciunea este însușirea lui *dao*" [1], iar „neființa pătrunde pretutindeni

[1] *Op. cit.*, XL.

și peste tot“ [1], astfel că (ființele) se nasc și mor. Din zece oameni, trei (merg) spre viață și din zece — trei oameni spre moarte. În fiecare zece oameni mai există trei, care mor de pe urma acțiunilor lor“ [2] ; căci „dacă văile nu înfloresc, ele se transformă într-un pustiu ; dacă lucrurile nu se nasc, ele dispar“ [3] (să reținem adevărul ultimei propoziții).

Heraclit afirma, în aceeași ordine de idei : „Pînă și ciceonul se descompune dacă nu e agitat“ [4], mișcarea („agitația“) păstrînd și dezvoltînd, spre deosebire de nemișcarea (sau „lipsa-agitației“) care „descompune“, moartea fiind, deci, totuna cu descompunerea. Dar, mai spunea acest gînditor, „Ca unul și același lucru coexistă în noi viața și moartea, veghea și somnul, tinerețea și bătrînețea ; ultimele, preschimbîndu-se, devin primele, iar primele, la rîndul lor, printr-o nouă schimbare, devin ultimele.“ [5] Moartea presupune viața, așa după cum viața presupune moartea, dar, mai mult decît atît, moartea se preschimbă-n viață, așa după cum viața (care presupune moartea) se preschimbă-n moarte.

După Empedocle esența morții este *„despărțirea“* : desfacerea : „există numai amestec și despărțire a celor amestecate“ [6], spunea el ; „cînd (elementele) se despart, atunci se vorbește de destinul nenorocit al morții“ [7]. Unificarea sau „iubirea“ rezolvă contradicția unul-multiplu, spre deosebire de „descompunerea“ sau „ura“ ce o refac : „...mai întîi a crescut numai unitatea, luînd ființă din multiplicitate, apoi iarăși s-a despărțit, formîndu-se din unitate multiplicitatea“ [8].

Leucip a gîndit la fel, și a pus semnul de egalitate între moarte și „dezintegrare“ : corpusculii fundamentali „se

---

[1] *Ibidem*, XLIII.
[2] *Ibidem*, L.
[3] *Ibidem*, XXXIX.
[4] Teofrast, „De vertiginibus“, 9, fragm. 125 (trad. I. Banu).
[5] Plutarh, „Consolatio ad Apollonium“, 10, p. 106 E, fragm. 88 (trad. I. Banu).
[6] Plutarh, adv. Col. 10, p. 1111 F—Aetios, I, 30, 1 (trad. A. Frenkian).
[7] *Ibidem.*
[8] Simplicius, *op. cit.*, 157, 25 (trad. A. Frenkian).

Scanned with OKEN Scanner

mișcă în vid (căci acesta există) ; unirea lor înseamnă naștere, dezagregarea moarte“ [1], astfel că „din (elemente) se nasc lumile nenumărate și tot în ele se desfac“ [2]. Democrit a păstrat și a dezvoltat ideea descompunerii. „Sînt lumi care cresc — spunea el, altele se află la apogeu, altele descresc. În unele locuri lumile abia iau ființă, în altă parte însă sînt pe cale de dispariție. Ele pier, rostogolindu-se unele peste altele... Universul se dezvoltă pînă în momentul cînd nu mai poate lua nimic dinafară“ [3].

Vorbind despre moarte, Platon a observat *aneantizarea* ființei ce se desface : „a lua naștere și a pieri e oare altceva decît a lua parte la ființă, și a pierde această ființă ?“ [4] întreba el, afirmînd implicit : desfacerea sau moartea *reduce ființa la neant*.

Nimeni nu s-ar putea ascunde vreodată, și nicăieri, de puterea implacabilă a morții : moartea reduce la neant ființele devenite și finite, domnind veșnic alături de puterea facerii. Ființele universului se smulg din contradicția nimicniciei și se nasc, se extind spațio-temporal, gustînd beția infinirii, dar se limitează apoi și „sfîrșesc“ la un moment dat, de vreme ce „au și început“ la un moment dat. Sfîrșitul ființei „sfîrșește“, desigur, în clipa „începerii“, dar începutul „sfîrșește“, fără îndoială, limitat, atunci cînd se așterne pe calea infinită a deschiderii nivelice.

Blaga spunea : „Înainte de a mă naște, am fost o vecinicie întreagă «nimic». De ce mă tem acum de aceeași «neexistență» cu care am avut o vecinicie timp să mă obișnuiesc și-n care am fost deja ? Nu înțeleg.“ Moartea bîntuie dintotdeauna și pretutindeni ; ea bîntuie despotic și de la început realitatea primelor mulțimi „devenite“ ale naturii.

Lumea *particulelor elementare* cunoaște neantul desfacerii : fizica atomică vorbește despre *anihilarea* particulelor ce are loc atunci cînd o particulă întîlnește antiparticula. Straniu și misterios fenomen : electronul ră-

---

[1] Aristotel, „De gen, et. corr.“ I, 8 (trad. H. Mihăescu).
[2] Diogenes Laertios, *op. cit.*, IX, 31.
[3] Hipollytos, „Refutationes“, I, 13 (trad. H. Mihăescu).
[4] „Parmenide“ (trad. Șt. Bezdechi).

Scanned with OKEN Scanner

mîne stabil pînă-n clipa în care întîlneşte pozitronul, clipă în care se produce „anihilarea" : electronul şi pozitronul „dispar", transformîndu-se în doi (cîteodată trei) fotoni : electronul „se reduce", cu alte cuvinte, la fiinţa fotonică „mai simplă".

Anihilarea particulelor elementare „polarizate contradictoriu" este generală : oricare particulă se anihilează atunci cînd îşi întîlneşte antiparticula. Dacă un nucleon (proton sau neutron) întîlneşte un antinucleon (antiproton sau antineutron) nucleonul-şi-antinucleonul se anihilează. Şi dacă fenomenul se desfăşoară în razele cosmice (limitate), anihilarea se desfăşoară *în trepte* sau „în cascadă", anihilînd progresiv realitatea nucleonului şi antinucleonului, pînă la pragul celor mai simple particule elementare.

În lumea *atomului* se vorbeşte despre *ionizare* (proces prin care nucleul atomic se desparte de învelişul electronic) şi despre *fisiunea nucleului* atomic. Atomul ionizat „moare" (se desface), dar rămîne nucleul atomic şi rămîn electronii. Nucleul atomic moare, la rîndul său (se fisionează), dar rămîn cele două *fragmente* nucleare (aproximativ egale), fragmente care vor reprezenta cele *două elemente „subnivelice"*, mai simple, corespondente calitativ şi cantitativ maselor fragmentate.

Moleculele se desfac, la rîndul lor, în atomi, sau *„se disociază"*, moartea lor purtînd deci numele de „disociere" : sensul de rotaţie al moleculei dispare, la un moment dat, şi atomii vibrează intens („predisociere"), pînă la desfacerea moleculei în *atomii* componenţi (care formează astfel „mulţimea subnivelică").

Dacă desfacerea defineşte (alături de mişcarea facerii) existenţa lumii anorganice (aparent „neschimbată" şi stabilă), cu atît mai clar şi mai pregnant se face ea simţită în lumea *organică* (macromoleculară, celulară şi organismică). Din cele mai vechi timpuri s-a ştiut că formele vii sînt „muritoare", spre deosebire de cele „nevii" ce păreau, cum spuneam (şi mai par încă, pentru ochiul neformat al cunoaşterii) „nemuritoare". Fiecare ştie că substanţele organice „se descompun" : că mor şi „se desfac", cu alte cuvinte, în substanţe „mai simple". Omul de azi duce, în acest sens, o adevărată „luptă" pentru a-şi

Scanned with OKEN Scanner

conserva alimentele, de pildă, ferindu-le de căldura ce grăbește descompunerea. Fiecare știe că ființele unicelulare, plantele și animalele mor, și „putrezesc" („Iar cînd voi fi pămînt"...) ; de unde și practicile străvechi de a îmbălsăma și îngropa, la scurt timp după deces, pe cei morți. Nu vom insista asupra amănuntelor ; procesul complex și treptat al descompunerii este bine cunoscut științelor care l-au analizat cu migală.

Referitor la „moarte", științele pun astăzi următoarea întrebare, pe deplin justificată : „Cînd se poate afirma cu certitudine că omul a murit ? În clipa-n care dispare viața psihologică ? În clipa încetării mișcărilor respiratorii și a bătăilor cardiace ? Sau odată cu descompunerea ireversibilă a țesuturilor și celulelor ? Întrebarea va mai fi pusă, poate multă vreme, răspunsurile continuînd a fi, neîndoielnic, „discutabile". De ce ? Pentru că ființa umană este un adevărat univers structurat *nivelic* („pe nivele"), așa cum logica ființei o va arăta în paginile următoare.

Sînt cazuri în care viața sufletească a încetat de mult ; totuși, centrii instinctuali, viața vegetativă și trupul mai trăiesc încă. A murit omul sau nu ? *Da și nu.* În alte cazuri funcția cardiorespiratorie conteneşte pentru cîteva clipe ; a murit atunci omul sau nu ? *Da și nu.* Apoi, cînd creierul încetează de a mai funcționa, cînd respirația și cordul se opresc, trupul mai trăiește un timp (prin celule și țesuturi : se știe, spre exemplu, că morților le mai cresc fanerele). A murit omul sau nu ? *Da și nu.*

Este greu de spus pentru că, repetăm, moartea este înțeleasă de regulă, ca un eveniment negativ „absolut", total aneantizant, ce trebuie să descrie eșecul „integral" al unei ființe care este, totuși, extraordinar de complexă și plurinivelic organizată. La un moment dat, sigur că desfacerea unor dimensiuni nivelice „esențiale" face imposibilă refacerea ulterioară, moartea fiind „ireversibilă" ; dar pînă atunci ființa umană moare (se des-face) *progresiv*, coborînd dintr-un nivel în altul, mai simplu și mai limitat. Am putea distinge, extrem de schematic, desigur, următoarele „trepte ale desfacerii" : a) moartea psihică, b) moartea vegetativă (a centrilor bulbari, pre-

Scanned with OKEN Scanner

cum și moartea cardio-respiratorie), c) moartea organelor și țesuturilor, d) moartea celulelor, e) moartea substanțelor organice rezultate prin descompunerea celulelor, f) moartea substanțelor anorganice rezultate prin descompunerea celor organice, sau chiar g) moartea moleculelor simple și atomilor sau a particulelor elementare (rezultate prin descompunerea substanțelor anorganice), dacă aceste „componente" nu au intrat deja în „circuitele refacerii".

Revenind la termenul de „moarte psihologică : se poate vorbi cu adevărat despre „moartea psihologică", și ce ar însemna ea ? Pentru a răspunde cît de cît la această întrebare ar fi necesar să definim, mai înainte, „viața psihologică". Cum spațiul acestei scurte note nu ne îngăduie considerații prea extinse, vom aminti doar că, așa cum se admite în general, psihismul „trăiește" și „ființează" atunci cînd poate „integra" persoana în lume, atunci cînd o poate „unifica" (am spune noi) cu lumea Celorlalți, cu lumea viețuitoarelor și cu lumea „ne-vie" (prin „comunicare"). Moartea psihologică ar surveni, din această perspectivă, atunci cînd procesul „integrator" (sau „unificator") eșuează, uitîndu-l pe om în singurătatea alienată și alienantă.

Psihiatrii cunosc una din cele mai profunde și mai dureroase „morți psihologice" întîlnite, boala numită de Bleuler „schizofrenie" (de la grecescul „schizein" — a despărți, a disocia și „phren" — minte, spirit). Ce se petrece în această boală ? Prea multe nu se știu nici astăzi ; s-au descifrat doar cu destulă pătrundere „trăirile" alienate ale pacienților. Așa cum sugerează și termenul (fericit ales), psihicul pare „a se disocia" de sine și de lume. Dacă omul „normal" se simte unitar cu sine și cu lumea, participînd mereu mai adînc și mai plenar la ființa Celorlalți, regăsindu-se pe sine mereu mai profund prin ființa Celorlalți și a lumii, schizofrenul simte de multe ori că Eul propriei sale ființe „se scindează" și „se dedublează", că în spațiul intim al Eului apare un Altul străin sieși, un Altul pe care-l distinge și-l identifică, suferind cumplit în și prin această paradoxală disociere de sine. În același timp, preajma-i pare dintr-odată ostilă, amenințătoare, violentă chiar. Ca atare, schi-

Scanned with OKEN Scanner

zofrenul se izolează, solitar, apărîndu-se îndîrjit de imaginarii agresori și ferecîndu-se tot mai deplin în propria-i lume de coșmar, lume himerică și „delirantă“ (o numesc specialiștii) ce se golește progresiv de conținut, pînă la desprinderea lui totală și amorfă de realitatea socială și chiar de realitatea nevie (în cazurile cele mai grave).

„Solitudinea“ este, așadar, unul din semnele ce anunță și întovărășesc disocierea. Schizofrenul „se însingurează“ treptat, devenind pînă la urmă „absent“ din realitate („autist“) și „rupt“ de ea („disociat“) : rupt de sine și de Ceilalți. Dar „solitudinea“ este și unul din semnele „generale“ și consecutive ale suferinței psihice (care „însingurează“, dar care se și manifestă, reciproc, prin „singurătate“). Toți pacienții spitalelor de psihiatrie (cu excepția, aparent, a maniacilor — care „se însingurează“, totuși, fiind izolați de grupul social, în ciuda aparentei lor efervescențe comunicante) sînt, în fond, și într-o măsură mai mare sau mai puțin exprimată, niște „însinguрați“. Solitudinea presupune, cu alte cuvinte, *suferința*. Iar solitudinea „provocată“ (sau „izolarea forțată“) este profund dureroasă și alienantă (se cunosc experiențele de „deprivare senzorială“ sau de „izolare absolută de preajmă“ care au sfîrșit adesea cu adevărate stări psihotice, după cum se cunosc și influențele nefaste din punct de vedere psihologic, ale izolării prelungite și forțate).

Geniul, chiar, suferă în singurătatea lui. Să ne gîndim doar la Eminescu, la Beethoven, la Van Gogh. Doar că, subliniem, singurătatea lui „forțată“ este efemeră și bogată. Geniul nu s-a desprins de oameni ; dimpotrivă, s-a apropiat mai mult și mai adînc de ei, printr-o dimensiune a ființei care lor le este deocamdată străină. S-ar putea spune, de aceea, cu drept cuvînt, că de fapt Ceilalți „au rămas îndepărtați“ de Geniul — care s-a apropiat de ei, comunicarea lor fiind, deocamdată, anevoioasă, dacă nu chiar imposibilă. Impresionant spune Giuseppe Ungaretti :

„...mă simt exilat în mijlocul oamenilor.
Dar pentru ei îndur suferința“. [1]

---

[1] „Pietatea“ (trad. M. R. Paraschivescu și Al. Balaci).

Scanned with OKEN Scanner

Același sunet dureros vibra și-n glasul aproape stins al lui Blaga :

„Cat în preajmă, pretutindeni, printr-o rană.
Iscodesc prin văi, prin larga-mpărăție,
vreo făptură de mai este — să mă știe.

Chiem spre miază-zi și noapte, n-am răspuns.
Să ard singur, orice zare să mă-nfrîngă
ursitoarele-nceputului m-au uns.“ [1]

Solitudinea geniului poartă însemnul valoric al „comunicării probabile“, spre deosebire de solitudinea alienatului ce poartă însemnul nonvaloric al morții ; al desfacerii iminente și progresive (de sine, de Ceilalți, de lumea însăși).

Moartea presupune, așadar, „singurătatea“, singurătatea fiind deja semnul „neființei“ : al incapacității (sau al imposibilității) de a mai fi, de a mai deveni, — cu „aneantizarea“ consecutivă a ființei solitare. Cum se întîmplă, de pildă, în clipa *despărțirilor* atît de firești, totuși, uneori, atît de dureroase. „Partir, c'est mourir un peu“, spunea Haraucourt, observînd că despărțirea e o moarte ; o moarte chiar parțială, dar o moarte : o moarte simultană a ființelor ce se despart (de sine și de altul). Moartea celor dragi este resimțită, într-adevăr, ca o surpare iremediabilă a unei părți din temelia ființei, ca o definitivă despărțire de altul și de sine. Cel ce moare sfîrșește, parcă, de mai multe ori : o dată, pentru sine, și de mai multe ori, apoi, pentru și prin fiecare din cei ce l-au iubit ; (dar el are, în același timp, și nesperata șansă de a mai trăi, o vreme mai îndelungată sau mai efemeră — prin ființa celor care l-au iubit și care-l poartă în gîndul și simțirea lor, mărturisindu-i astfel „nemurirea“).

---

[1] „Lîngă vatră“.

Scanned with OKEN Scanner

Spuneam că elementele solitare se desfac și „coboară“ ca mulțimi subnivelice (deocamdată duale) în mulțimile subnivelice lor, în clipa-n care elementele probabile se smulg din neantul contradicției și re-nasc într-un alt și deosebit nivel. Mulțimile subnivelice *primesc*, deci, mulțimile *subnivelice* (deocamdată „duale“) pe care mulțimile nivelice le-au cedat în clipa desfacerii, astfel că *valoarea cantitativă a mulțimilor subnivelice crește*. Sau, mulțimile subnivelice *se extind cantitativ*.

Mulțimile nivelice „se sprijină“, cum bine se știe, pe realitatea „mai profund contradictorie“ și „mai extinsă“ a mulțimilor subnivelice, sau, ceea ce este același lucru, mulțimile subnivelice „sprijină“ realitatea „mai puțin contradictorie“ și „mai densă“ a mulțimilor nivelice. Mulțimile subnivelice *urmează*, „la distanța unei clipe“, mulțimile nivelice, astfel că elementele nivelice solitare „se desfac“ și „coboară“ *ca mulțimi subnivelice* (duale) *în mulțimea subnivelică lor*: dimensiunea subnivelică a ființei ce „se desface“ coincide cu dimensiunea elementelor subnivelice „de dedesubt“.

Să nu uităm însă că mulțimile subnivelice se întemeiază și „se fac“, chiar în clipa-n care elementele nivelice solitare se desfac, să nu uităm deci că poziția „*solitară*“, despre care am vorbit extrem de schematic mai sus poate fi *anulată* de apropierea întîmplătoare a unui element „în devenire“, pornit din imperiul mulțimii subnivelice, sau de un element echivalent coborît din mulțimea de nivel superior — prin desfacere. Nu toate elementele solitare se vor desface, de aceea, la un moment dat, ba, mai mult decît atît, desfacerea multora din ele va fi „barată“ de „refacerea“ ulterioară (prin partenerii „desfăcuți“). Pentru claritatea expunerii vom admite însă cazul cel mai simplu: elementele solitare se desfac în mulțimea subnivelică (ce le-a dat naștere), coboară (sau „rămîn“) în mulțimea subnivelică lor — pe care o extind cantitativ.

Scanned with OKEN Scanner

Extinderea mulțimilor subnivelice și augmentarea lor cantitativă *augmentează, evident, probabilitatea elementelor subnivelice*. La „creșterea probabilității" se ajunge fie prin deschiderea elementelor solitare spre elementele echivalente „desfăcute" și „cedate" de mulțimea „supranivelică" (și atunci solitudinea se preschimbă subit în probabilitate), fie prin simpla participare a mulțimii subnivelice duale („eliberate" prin desfacerea elementelor nivelice solitare) la mulțimea subnivelică, fie prin „urcarea" în tărîmul nivelic (la care ne referim) a noi elemente devenite — care anulează solitudinea celor desperecheate.

Se știe, de pildă, că atunci cînd masa stelară depășește o anumită limită („Chandrasekhar") și steaua atinge treapta nivelică a *fierului*, fierul și elementele evoluate din grupa lui se desfac brutal în și prin explozia stelei care „împrăștie" substanța ; steaua *„se extinde"*, astfel, ca „mulțime subnivelică" („nova") ; dar steaua „risipită" în spațiu (ca mulțime subnivelică) „se adună" din „cioburile subnivelice") și se reface, pentru a exploda apoi, iarăși, limitată ; procesul se repetă de zeci de ori, de sute de ori, pînă la „denivelarea" substanțială a materiei stelare care „degenerează", pierzîndu-și structura atomică („steaua pitică"). La fel se întîmplă cînd masa stelară depășește această „limită Chandrasekhar" și elementele stelare ating treapta nivelică a *californiului sau fermiului* : în acest caz californiul și fermiul se desfac cataclismic în și prin explozia generală a stelei („supernova"), care se extinde spațial (ca „mulțime subnivelică"), și care „se adună" apoi din materia subnivelică răspîndită în spațiul ambiant, refăcîndu-și calitatea nivelică, pentru a exploda iarăși, încă o dată, de zeci de multe ori, pînă la „degenerarea" absolută a substanței stelare — ce se transformă în „pulsar" (stea neutronică degenerată și formată dintr-un lichid neutronic, în cea mai mare parte, care exclude structurarea atomică a particulelor elementare).

Scanned with OKEN Scanner

5. Elementele „desfăcute" și rămase iar solitare se desfac din nou și progresiv, din sub-nivel în sub-nivel

Așadar, elementele solitare se desfac, la oricare nivel al ființei, în „părțile" subnivelice, și coboară, ca mulțimi subnivelice (duale), în mulțimea subnivelică lor, mulțime orientată și grupată deja, la momentul respectiv, în 1) mulțimea elementelor *probabile* și 2) în mulțimea celor rămase *solitare ;* mulțimile subnivelice „desfăcute" rămîn, așadar, *„la întîmplare"*, fie în proximitatea elementelor subnivelice probabile, fie în proximitatea elementelor subnivelice solitare.

1) Dacă elementele „desfăcute" rămîn („la întîmplare") *în proximitatea elementelor subnivelice probabile,* care s-au ales și s-au individualizat reciproc, smulgîndu-se din contradicția mulțimii elementare, elementele „desfăcute" se vor putea *re-face* doar *prin ele însele* (așa cum se va demonstra pe larg în paginile următoare, revenind la „vechea" înălțime nivelică).

2) Dacă elementele „desfăcute" rămîn („la întîmplare") în proximitatea unui element subnivelic solitar, atunci acesta din urmă se poate deschide (și poate ființa) printr-unul din elementele desfăcute, în timp ce perechea lui (sau restul elementelor desfăcute) va rămîne, *solitară,* în mijlocul mulțimii subnivelice (acum orientate) ; și acest din urmă element „desfăcut" și rămas-iarăși-solitar *se va desface* din nou, în „părțile" subnivelice, coborînd, ca mulțime subnivelică (dual) în *noua mulțime subnivelică,* desfacerea (elementului desfăcut) fiind, așadar, *progresivă :* elementul solitar s-a desfăcut o dată în mulțimea subnivelică (dual), pentru ca, în clipa următoare, unul din cele două elemente subnivelice desfăcute și rămas iarăși solitar să se desfacă iar, coborînd ca mulțime subnivelică (dual) în noua mulțime subnivelică. Altfel spus, dacă elementul solitar s-a desfăcut odată „integral", el s-a mai desfăcut apoi din nou, dar „parțial", coborînd „din subnivel în subnivel" : ființa solitară s-a destrămat, deci, progresiv, prin *închiderea ei nivelică progresivă.*

Scanned with OKEN Scanner

Desfacerea progresivă (sau „închiderea nivelică") este *contrariul deschiderii nivelice,* relevînd *solitudinea mereu nouă a ființei desfăcute.* Dacă elementul rămas solitar „s-a infirmat" odată și a coborît, ca mulțime subnivelică (dual㠄), în mulțimea subnivelică, ființa „desfăcută" se poate afirma, la rîndul ei (refăcîndu-și dimensiunea nivelică) sau „se poate infirma" (și desface, coborînd în noua dimensiune subnivelică), pentru ca noua ființă „desfăcută" subnivelică să-și caute definiția și realitatea în sine, dar în același timp și dincolo de sine ; căci noua ființă „desfăcută" subnivelică „se face", la rîndul ei, sau „se desface", *și așa mai departe, „dilema"* ființei se rezolvă continuu „afirmativ" sau „infirmativ", pînă la *„pragul ultim"* al cîmpului originar, prag la care contradicția ființei-nefiinde este *absolută :* ființa este-și-nu este, deopotrivă : unul originar este, la infinit, un altul, în același timp în care el este, la infinit, doar unul și același unul.

Actul desfacerii nu mai are nici o semnificație în această mulțime ; ființa originară și nefiindă nu se mai poate „desface", de vreme ce *este neant ;* dar cîmpul originar *se smulge cu necesitate* din abisul neființei și *„re-face"* mulțimea devenită prim-nivelică. Așadar, repetăm : mulțimea originară nu se mai poate „desface", *ea se poate doar face,* și se face (necesar-întîmplător), smulgîndu-se din abisul contradicției. Actul desfacerii sfîrșește, deci, în imperiul contradictoriu al cîmpului originar (unde domnește și va domni doar „facerea infinită").

Deschiderea nivelică „afirmă afirmatul", spre deosebire de închiderea nivelică (desfacerea progresivă) ce *„infirmă infirmatul" ;* desfacerea progresivă continuă *pînă la momentul probabilității subnivelice,* pînă în clipa în care elementul desfăcut întîlnește un partener asemănător lui, spre care se întoarce și prin care se va reface.

Facerea domină, cu toate acestea, evenimentul negativ al desfacerii ; căci desfacerea ființei devenite nivelice este *parțială ;* și desfacerea ființei devenite este numai „parțială", pentru că cel puțin unul din elementele subnivelice solitare se reface, în clipa următoare. Cu alte

Scanned with OKEN Scanner

cuvinte, chiar dacă unul devenit se desface progresiv, *cel puțin un element subnivelic se reface la fiecare subnivel* (în același timp în care cel puțin un „al doilea“ element subnivelic „se risipește“ parțial în mulțimile subnivelice).

Desfacerea corectează, astfel, „mai superficial“ sau „mai profund“ opera necesar-aleatorie a facerii, barată fiind de probabilitatea subnivelică. Mulțimile devenite se smulg din abisul contradicției — prin mulțimea elementelor probabile, dezvăluind tot mai clar și mai pregnant chipul de veci nedeslușit al ființei, în clipa-n care desfacerea (elementelor solitare) *statornicește* pe de o parte *evenimentele facerii, „conservînd“ ființa și sensul elementelor probabile, pentru „a retușa“*, pe de altă parte, opera de întemeiere a ființei, anulînd (progresiv sau nu) elementele nivelic solitare, precum și sensurile precedente ale elementelor subnivelice (care au propus, în clipa anterioară, dimensiunea nivelică respectivă — rămasă apoi solitară).

Puterea morții se măsoară pururi cu puterea facerii. „Murim odată“ și ne putem smulge imediat din eșecul (efemer) al morții, refăcîndu-ne „înălțimea nivelică“ (așa cum se va demonstra în capitolul următor) ; dar putem aluneca progresiv și adînc în bezna neființei, și atunci biruința morții este *mai durabilă* (sau *mai puțin durabilă*, după cum ne vom smulge, mai tîrziu sau mai curînd, din neantul ei).

Cu alte cuvinte am putea *„evalua cantitativ“* evenimentul negativ al desfacerii, referindu-ne, fără îndoială, la înălțimea *calitativ-nivelică* a mulțimii subnivelice pînă la care coborîm. Cît de adîncă este și poate fi moartea ? Depinde, repetăm, de calitatea mulțimii subnivelice pînă la care coboară ființa desfăcută. Moartea e cu atît mai „adîncă“ și mai deplină cu cît apropie mai mult ființa desfăcută de bezna lumii *originare ;* ea este *absolută* atunci cînd ființa desfăcută se și confundă cu lumea originară, lume în care moartea „dispare“ sau „nu mai are sens“ (căci se preschimbă necondiționat în evenimentul pozitiv și absolut al *facerii).*

Scanned with OKEN Scanner

*

În rezumat : ființele rămase solitare se definesc negativ, prin „moartea“ (sau „desfacerea“) care le descompune în părțile subnivelice, părți ce vor rămîne (sau vor coborî) în mulțimile subnivelice „de dedesubt“. Moartea anulează calitatea nivelică, dar extinde cantitativ mulțimile subnivelice, crescîndu-le probabilitatea.

Dacă, însă, ființele desfăcute rămîn iarăși solitare (și-n noua mulțime subnivelică), ele se vor desface iar în părțile subnivelice componente, coborînd progresiv, din subnivel în subnivel, pînă în clipa în care vor întîlni un partener echivalent (prin care se vor reface).

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 4

Refacerea

1. Fiinţele „des-făcute“ se re-fac în clipa în care întîlnesc partenerul echivalent

Fiinţele solitare se desfac, aşadar, în părţile subnivelice componente şi coboară, ca mulţimi subnivelice *proxime*, în mulţimea subnivelică „de dedesubt“ ; fiecare din elementele desfăcute a revenit la (şi în) dimensiunea subnivelică precedentă, mai „îngustă“ (sau mai „strînsă“), retrăind neantul contradicţiei (la şi în acea dimensiune subnivelică). Dar fiecare element desfăcut *se smulge, cu necesitate şi inevitabil,* din neantul contradicţiei, căutîndu-şi adevărul nivelic, în şi prin fiinţa *partenerului echivalent.* Îşi poate găsi, oare, partenerul ? Desigur : căci în preajma lui imediată sălăşluieşte „vechiul“ partener ales — de care s-a desprins în clipa dinainte a desfacerii. Elementele „desfăcute“ au coborît în mulţimea subnivelică „de dedesubt“, mulţime *deja orientată ;* ele au rămas izolate, dar *„probabile“, prin ele,* în tăcerea tot mai adîncă a solitudinii, dincolo de murmurul abia perceptibil al mulţimii subnivelice orientate şi probabile (care „se întrepătrunde“, întemeindu-se nivelic).

Şi privirile fiinţelor „desfăcute“ se întîlnesc fulgerător şi se întrepătrund firesc, alegerea şi individualitatea lor reciprocă fiind inevitabilă ; ele se înlănţuie şi se cufundă în extazul facerii, mişcîndu-se „de la sine spre sine“ şi „în sine“ : se unifică. Dar ele, elementele niveli-

Scanned with OKEN Scanner

ce „desfăcute", se cunună, de fapt, *„pentru a doua oară"*, de vreme ce neantul morții le-a anihilat, în clipa dinainte, ființa nivelică ; ele *se re-fac.*

Ființele „ne-făcute" se fac ; ființele „des-făcute" odinioară se refac. Facerea expune și dezvăluie noua dimensiune nivelică ; refacerea re-dezvăluie și expune vechea dimensiune nivelică. Refacerea „păstrează amintirea" faptului spulberat, la momentul precedent, de neantul solitudinii. Elementele desfăcute „se re-fac", de vreme ce ele au cunoscut, odinioară, tărîmul nivelic ; dar „se re-fac", în aceeași măsură, de vreme ce n-au mai păstrat nimic din dimensiunea nivelică precedentă. Amintirile „se fac", astfel, și „se refac", deopotrivă, în clipa refacerii. Căci refacerea expune vechea dimensiune nivelică, păstrînd „urmele" desfacerii : *neantul.* Refacerea smulge „ființa-care-se-reface" din neantul desfacerii, dezvăluindu-i esența nivelică, așa după cum facerea smulge „ființa-care-se-face" din neantul contradicției, dezvăluindu-i noua dimensiune nivelică.

Faptul *începe* în clipa facerii ; dar faptul *începe* și-n clipa refacerii. Se deosebește, oare, „ființa-care-se-face", calitativ sau nivelic, de „ființa-care-se-reface" ? Evident, nu. Evenimentul pozitiv al facerii se confundă cu evenimentul pozitiv al refacerii, de vreme ce atît facerea cît și refacerea expun *aceeași dimensiune nivelică.* Dar, pe cînd facerea poartă însemnul noutății ireductibile și singulare, refacerea presupune *mulțimea succesivă a evenimentelor devenirii.* Facerea izvorăște din neantul contradicției și „se sprijină pe acest neant ; refacerea izvorăște din neantul desfacerii și „se sprijină" pe neantul desfacerii, după cum „se sprijină", în același timp, și pe dimensiunea nivelică precedentă. Facerea expune faptul ; refacerea *expune iarăși faptul, la un alt și deosebit moment.*

Refacerea relevă unitatea contradictorie a facerii și a desfacerii ; căci faptul „desfăcut" se re-face. Desfacerea limitează faptul și mișcarea facerii, așa după cum faptul și mișcarea implacabilă a facerii (sau „re-facerii") limitează desfacerea. Desfacerea „nu durează" la infinit, așa

Scanned with OKEN Scanner

după cum nici facerea „nu durează" la infinit. Sfîrșitul facerii este desfacerea ; dar sfîrșitul desfacerii anihilante este, reciproc, facerea : *„re-facerea"*. Refacerea preia contrariile pozitive și negative ale mișcării, prezentîndu-le unitar și contradictoriu. Unitar spunem, de vreme ce faptul *se desface*, și numai după aceea *revine la fapt*, Facerea refacerii presupune desfacerea, așa după cum desfacerea faptului presupune refacerea.

Refacerea este „cel de al treilea" moment fundamental al mișcării, alături de momentele facerii și desfacerii. Ființa se smulge din abisul contradicției și *se face*, dezvăluind dimensiunea nivelică limitată — care *se desface*, la un moment dat ; dar ființa care se desface coboară (ca mulțime subnivelică) în mulțimea subnivelică „de dedesubt", o extinde și crește probabilitatea elementelor subnivelice, astfel că ființa desfăcută *se reface* (parțial sau integral, după cum decide puterea întîmplării) în clipa refacerii.

Moartea enunță *limita* ființei devenite, dar evenimentul negativ al morții *îi limitează, el însuși, limita*, proiectînd inevitabil ființa (limitată) *dincolo de limita* pe care o atinge la un moment dat, așa cum se va demonstra în continuare. Mișcarea deschiderii nivelice conține, în clipa morții, pentru a izbucni mai impetuos și mai strălucitor apoi, dincolo de nimicnicia vidă a desfacerii. Refacerea se confundă, conceptual, cu facerea, dar, spre deosebire de evenimentul facerii ce se naște fără a cunoaște limita, refacerea presupune limita faptului și a facerii, precum și *trecerea de această limită :* re-facerea. Mișcarea deschiderii nivelice se prelungește, așadar, nivelic, dincolo de cutremurul anihilant al desfacerii, grație refacerii ce culege ființa din abisul morții, „o re-face" și o proiectează spre lumina noii dimensiuni nivelice. Izbînda ființei este implacabilă ; moartea apare astfel ca o himeră, și dispare ca o himeră sub soarele dominant al devenirii. Mișcarea devenirii nivelice conține, la un moment dat, dar desfacerea limitează ea însăși limita ființei devenite, prin evenimentul pozitiv al refacerii, *prelungind („la infinit") mișcarea deschiderii nivelice.*

Scanned with OKEN Scanner

„Viaţa-i cuibul morţii — moartea sămînţa vieţei noua“ — spunea Eminescu, adăugînd :

„Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi un visternic de vieţi“.

Natura moare prin fiecare fiinţă solitară, se desface şi coboară (ca mulţime subnivelică) în mulţimea subnivelică „de dedesubt“, pentru a se reface şi pentru a recuceri, integral sau parţial, precedenta calitate nivelică. Moartea conteneşte (integral sau parţial) la fiecare treaptă subnivelică : fiecare treaptă subnivelică poate curma alunecarea vidă a fiinţei, ce se destramă şi poate restabili realitatea fiinţei devenite. Facerea şi refacerea domină puterea negativă a desfacerii. Fiinţele universului par *stabile* şi *durabile ;* prea puţine schimbări se petrec, aparent, de la o clipă la cealaltă ; fiece făptură a naturii trăieşte şi respiră, sigură şi întemeiată, biruind „golul subnivelic“ care se cască de jur împrejur. Liniştea lor existenţială pare cu atît mai deplină cu cît dimensiunea lor „durează“ mai mult în faţa ochilor noştri.

Dacă vom pătrunde însă în intimitatea lor, împreună cu savanţii ce au sondat şi disecat cu migală fiecare „treaptă nivelică sau subnivelică“, vom observa că această calmă stabilitate este fructul unei zbuciumate şi dramatice lupte a contrariilor : facerea se zbate în cătuşele desfacerii, se smulge permanent din limitele ei anihilante şi continuă cu refacerea pînă în clipa cea de pe urmă a morţii, cînd vidul desfacerii se instalează plenar în inima fiinţei devenite, risipind-o în şi prin mulţimile subnivelice. Nici o fiinţă a naturii nu este „dată“ şi nu este „ceea ce este“, fără a se smulge, permanent, din neantul morţii, fără a *deveni* sau fără a *redeveni* mereu ceea ce este cu adevărat. Fiinţele naturii *se dau,* sau *se fac-şi-se refac* de la o clipă la cealaltă, afirmîndu-şi cu fiecare nou şi deosebit eveniment, realitatea lor pururi „nouă“ sau „înnoită“. Fiinţele naturii par şi sînt *stabile* pentru că *se refac* continuu : calma lor egalitate cu sine, de la un moment la altul, reflectă de fapt neobositul lor efort de a se impune şi de a supune abisul desfacerii anihilante, de a rămîne „ceea ce sînt“ prin continua lor

Scanned with OKEN Scanner

reculegere din moarte. Noi sîntem, aşadar, ceea ce sîntem pentru că *devenim ;* dar sîntem cu adevărat ceea ce *sîntem, şi pentru că re-venim,* cu fiecare nou şi deosebit eveniment, la precedenta noastră calitate nivelică, mai înainte de a păşi spre alte culmi. *Fiinţa este,* aşadar, facere sau refacere : *facere-şi-refacere.*

Poate că nu ne-am fi aşteptat să întîlnim evenimentul refacerii în lumea arhaică a *particulelor elementare.* Şi totuşi, spre surprinderea noastră, fizica particulelor elementare cunoaşte destul de bine „re-facerea". Ea vorbeşte despre aşa-numitele *„procese virtuale",* procese prin care o particulă elementară anume *se conservă, stabilă,* „schimbînd" cu mediul ambiant „particule subnivelice". Electronul, de pildă, este o particulă elementară stabilă ; cu toate acestea fizicienii au descoperit profunda instabilitate a electronului care *„emite-şi-absoarbe"* fotoni permanent, păstrîndu-şi astfel calitatea „electronică". Dar poate că cel mai cunoscut „proces virtual" al refacerii (prin schimbul permanent de particule „subnivelice") este cel al refacerii *nucleonice.* Se ştie astăzi că neutronul cedează protonului un mezon pi negativ şi se transformă în proton, în acelaşi timp în care protonul se transformă, primind mezonul pi negativ, în neutron. Noul neutron cedează, la rîndul său, mezonul pi negativ protonului şi se transformă în proton, în acelaşi timp în care noul proton acceptă mezonul pi negativ, transformîndu-se în neutron, şi aşa mai departe, protonul şi neutronul se transformă unul în celălalt, *păstrîndu-şi calitatea nucleonică prin schimbul permanent de particule „subnivelice" (mezonice).*

Atomii „se refac" la fel de necesar ca şi particulele elementare. Ei se pot „ioniza", desfăcîndu-se în nucleu şi păturile electronice, dar *atomul ionizat se recombină* la un moment dat, alăturînd păturile electronice nucleului şi restabilind astfel calitatea atomică. *Moleculele „vibrează" :* atomii lor se îndepărtează şi se apropie permanent unii de ceilalţi, desfăcînd şi refăcînd permanent „calitatea moleculară". Vibraţia moleculei relevă procesele contradictorii şi „legate funcţional" ale facerii-desfacerii-şi-refacerii moleculare. Acelaşi proces domină şi viaţa

Scanned with OKEN Scanner

macromoleculelor — ce cunosc (ca și moleculele, dealtfel) „pierderi" de atomi sau de grupări moleculare, precum și „refacerea" acestor pierderi prin capturarea unor atomi sau molecule asemănătoare.

Dar procesul „refacerii" perpetue este cel mai bine cunoscut la nivelul *„celular"* și la cel *„organismic"*. Fiecare știe că materia „vie" (a ființelor celulare și pluricelulare) *schimbă substanțe* cu mediul, că materia vie „se conservă" prin acest schimb inevitabil și permanent care, dacă ar înceta, ar fi semnul sigur al morții progresive și ireversibile. Ființele vii „captează" sau „ingeră" din preajmă apă, materii minerale și organice pe care „le digeră", simplificîndu-le pînă la compușii esențiali necesari spre a *înlocui* „pierderile" structurale intime rezultate prin desfacerea însăși a ființelor lor.

Oricare trup animal pare „stabil" și „durabil", dar „stabilitatea" lui este profund „instabilă" și mereu „cîștigată" : viața „se re-stabilește" permanent, mereu amenințată de neantul desfacerii. Fără apă și hrană, deci fără înlocuirea produselor „degradate", oricare viețuitoare moare : se desface progresiv și irevocabil. „Viețuirea" presupune „ingestia" permanentă de material ce va servi „refacerii" continue.

La fel de instabilă apare și așa-numita viață psihică, circumscrisă și definită, extrem de vag și general, de „cîmpul de conștiință". Cîmpul de conștiință nu este „dat" ; ci el „se dă" permanent, îngustîndu-se și lărgindu-se „pulsatil", desfășurîndu-se dinamic și definindu-se printr-o serie de „stări intermediare" ale „clarității" sale, ce coboară de la „conștiința extatică de sine" la „banala luciditate existențială", la „imaginarul obscur și magic" (determinant în somnul cu vise), sau pînă la simpla și arhaica „instinctualitate" (atît de expresivă, de pildă, în actul copulator, în somnul fără de vise, sau în exploziile „scurt-circuitale" agresive). Fiecare *cunoaștere* este, în mare parte, *re-cunoaștere ;* cunoaștem preajma, semenii și lumea pentru că „re-cunoaștem" (de aici „memoria" despre care se vorbește atît). Dar, paradoxal, și fascinant e faptul că fiece *nouă și ireductibilă cunoaștere* strecoară,

Scanned with OKEN Scanner

pe lîngă sentimentul evident al „surprizei nemaiștiute", și sentimentul *re-cunoașterii*. De parcă fiecare nouă cunoaștere ar fi (ceea ce și este, de fapt, „pe jumătate"), o re-cunoaștere. Gîndul cunoaște, *re-cunoscînd :* re-cunoscînd chiar noul. Sau, mai adînc, *ființa se cunoaște pe sine, re-cunoscîndu-se.*

Prietenia (sau iubirea, chiar) se re-leagă și se re-face mereu, intensitatea sentimentelor „coborînd" — în mod „psihofiziologic", ca să ne exprimăm astfel, — pe o scală graduală ce sfîrșește cu „indiferența" naturală (din somnul profund). Fiecare nouă clipă re-afirmă (sau re-face) sentimentul, după un „hiatus" precedent, fiecare nouă clipă re-întemeiază unitatea, care este, cum spuneam altcînd, „unificare".

2. Ființa revine, în refacere, în aceeași dimensiune nivelică : „stagnează" nivelic

Ființa care se reface revine la sine ; ea *este* de acum *ceea ce a fost odinioară,* ea este, de acum, ceea ce este și a fost dintotdeauna : rămîne *aceeași anterioară ființă.* Refacerea impune, deci, *aceeași* precedentă realitate, același *precedent* nivel calitativ. Ființa se dezvoltă, așadar, prin re-facerea realității sale, dar ea nu depășește nivelul precedent : *„stagnează" nivelic.*

Evenimentul „refacerii stagnante" pare, de aceea, că nu se deosebește cu nimic de evenimentul facerii (care expune-și-păstrează ființa, simultan), atunci cînd ființa în devenire se naște spre a rămîne pururi „aceeași" ; spre a rămîne aceeași, dar și *spre a fi cu adevărat,* spre *a ființa cu adevărat.* Dar, pe cînd ființa „în facere" se naște și se definește dintr-un nivel în celălalt, dezvăluindu-și *progresiv* chipul, ființa „stagnantă" *re-naște* nivelic, *spre a rămîne* în vechea dimensiune *nivelică.* Ea nu progresează „dintr-un nivel în celălalt", ci *revine* în tărîmul *nivelic* precedent.

Scanned with OKEN Scanner

3. Ființa se face-se desface-și-se reface „ciclic"

Ființa „stagnantă" pornește de la un *punct* nivelic anume, *se desface și revine*, în cele din urmă, *la punctul de plecare* (nivelic). Mișcarea refacerii se poate „descompune", astfel, în cele trei „momente" distincte : 1) momentul nivelic (momentul facerii), 2) momentul subnivelic (momentul desfacerii), și 3) momentul nivelic (momentul refacerii).

Dimensiunea nivelică se reface, și mișcarea ființei se desfășoară „circular", de la punctul de plecare nivelic, la punctul subnivelic, sfîrșind, în cele din urmă, cu precedentul punct de plecare nivelic. Acesta ar fi *ciclul „pozitiv"* al ființei.

Din punct de vedere conceptual, ciclul expune mișcarea stagnant-circulară a ființei care se face, se desface și se reface. Ființa nu se deschide și nu se re-definește nivelic ; ea *revine*, pur și simplu, la nivelul precedent, pe care *îl păstrează*. Nu trebuie să confundăm mișcarea *(aparent „circulară")* a facerii, cu mișcarea *realmente circulară* a refacerii stagnante și ciclice. Mișcarea (aparent „circulară") a facerii „păstrează", parcă, eternul adevăr al ființei, dar eternul ei adevăr *se naște nivelic*, spre deosebire de mișcarea circulară a refacerii ciclice care-i *păstrează aceeași dimensiune nivelică*. Ființa nu se mai definește nivelic, ființa definește, în schimb, *din nou* dimensiunea subnivelică, prin „vechea" ei calitate nivelică. Mișcarea (aparent „circulară") a facerii *dezvăluie*, desigur, „punctul ei de plecare", *îndepărtînd-o, în același timp, de acest „punct"*, pe cînd mișcarea circulară a refacerii *păstrează punctul de plecare* nivelic.

Dacă am porni de la punctul de plecare subnivelic (sau de la momentul precedent facerii), am putea spune că ființa subnivelică se face și atinge „punctul nivelic", spre a se desface, după aceea, și spre a coborî, din nou, în imperiul dimensiunii subnivelice. Acesta ar fi *ciclul „negativ"* al ființei.

Scanned with OKEN Scanner

Ciclul expune dialectic opoziţia (contradictorie şi unitară) a *permanenţei* şi *efemerităţii*. Fiinţa pleacă de la punctul nivelic (în ciclul pozitiv) şi revine, stagnant, la punctul de plecare : *permanenţa ;* dar ea *revine* la punctul de plecare, după ce l-a părăsit, astfel că „permanenţa" stagnării dezvăluie mai curînd *„efemeritatea"* fiinţei nivelice. Tot astfel, ea părăseşte punctul nivelic, în acelaşi ciclu pozitiv, şi coboară în mulţimea subnivelică, mărturisindu-şi *efemeritatea,* spre a re-veni la punctul de plecare nivelic : „permanenţa". Blaga spunea :

„Natura-şi împlineşte ciclul
şi iarăşi de la cap şi-l ia.
Istoria înaintează pe Via Appia". [1]

Căci

„E acelaşi, nu-s aceleaşi.
E acelaşi unic soare
inimă prin lumi bătînd.
Să îngîne-n vreme rugul
alte-amurguri sunt la rînd." [2]

Care este, totuşi, semnificaţia conceptuală a refacerii ciclice ? Facerea nivelică sfîrşeşte, la un moment dat, prin desfacerea elementelor solitare, dar desfacerea elementelor solitare „sfîrşeşte" la momentul următor, prin facerea (sau refacerea) elementelor subnivelice ; *facerea se preschimbă în contrariul ei, desfacerea, aşa după cum desfacerea se preschimbă în contrariul ei, facerea ;* facerea şi desfacerea se succed contradictoriu, oponent şi unitar, dezvăluind tot mai pregnant chipul neştiut al fiinţei, aşa cum se va demonstra în cele ce urmează.

Fiinţa se smulge cu necesitate din contradicţia mulţimilor elementare şi „se face", limitîndu-şi odată cu aceasta natura multiplă ; ea se desface (prin mulţimea elementelor solitare) şi „revine" la modalitatea „subnivelică" de fiinţare, dar desfacerea elementelor solitare extinde mulţimile subnivelice şi creşte probabilitatea sub-

---

[1] „În timp".
[2] „Giordano Bruno cîntă balada permanenţei".

Scanned with OKEN Scanner

nivelică, astfel că ființa nivelică „se reface", revenind în și la dimensiunea nivelică precedentă. Facerea conține în clipa desfacerii, așa după cum desfacerea conține în clipa facerii (sau refacerii). Facerea și desfacerea se presupun, se fundamentează și se condiționează reciproc.

Ciclul descrie mișcarea unitar-contradictorie a lumii care „se face", „se desface", și „se reface" succesiv (sau ciclic). El este *„elementul" contradictoriu al mișcării deschiderii nivelice ;* căci mișcarea deschiderii nivelice se desfășoară la infinit în și prin „oscilațiile" efemere, pozitive sau negative ale desfacerii și refacerii ciclice. La noi, Vasile Conta a propus „teoria *ondulațiunii universale*" : „Orice formă evolutivă, spunea el, de la nașterea pînă la moartea sa, face, gradat și pe nesimțite, o cale, care ar putea fi figurată cu un semicerc. Din cauza analogiei, voi da acestui semicerc denumirea de *undă.* Voi numi *curbă suitoare* cea dintîi jumătate a căii pînă la punctul culminant și *curbă coborîtoare* pe cealaltă jumătate.

Orice formă evolutivă este o undă, și, din cauza relativității ce cunoaștem, fiecare undă conține alte unde secundare, care constituiesc tot atîtea trepte pe curbele ei suitoare și coborîtoare ; și, la rîndul său, ea este conținută de o undă mai mare, în care ea ține locul de o simplă treaptă. Cu chipul acesta, materia în metamorfozarea sa veșnică face o adevărată mișcare ondulatoare. Și ceea ce e mai mult, este că valurile sale onduliforme se aruncă în toate direcțiunile, crescînd și scăzînd în întindere pînă la nesfîrșit. În toate aceste mișcări, materia ascultă de ceea ce am numit *legea ondulațiunii universale."* [1]

Omenirea a surprins mișcarea ciclică a firii din timpuri străvechi, repetabilitatea ciclică a celor mai de seamă evenimente ale naturii fiind astăzi o evidență de necontestat. Omul a învățat să observe și să gîndească lumea în ritmul alternant și ciclic al zilelor și al nopților, în ritmul alternant și ciclic al veghei și somnului. Cunoașterea s-a trezit la viață odată cu lumina zilei și s-a tulburat odată cu lăsarea nopții. Putea să ignore gîndul acest puls

[1] Conta V., „Opere filozofice", Ed. Acad., 1967, p. 233-234.

Scanned with OKEN Scanner

fundamental și ancestral, mai vechi, desigur, decît propria lui ființă ? Omul „a măsurat“ natura de la început, folosind unitatea *ciclului* : el a împărțit (în civilizația noastră) timpul și istoria în zile și nopți, în săptămîni de 7 zile, în luni de aproximativ 30 de zile sau de 4 săptămîni, în anotimpuri și în ani, în decenii și secole, în milenii... ; a măsurat ciclurile stelare, a învățat să numere și a descoperit ciclul zecimal, a învățat să scrie și să cînte și a descoperit ciclul cuvintelor (versul) sau ciclul melodiei, întemeiate pe ciclurile mai primare ale metricii sau ritmului.

Astăzi modelul ciclic al naturii este acceptat fără rezerve. Științele pozitive au găsit „cheia“ repetabiiității ciclice și au descris cu migală desfășurarea ciclică a facerii-și-a-desfacerii la fiecare „nivel calitativ“ al lumii.

Să coborîm, pentru început, în tărîmul „originar“ al *particulelor elementare*. Greșim oare dacă, vorbind despre refacerea continuă a electronului prin particulele fotonice ambiante, vorbim despre *ciclul electronului* ? Sau dacă, vorbind despre refacerea continuă a nucleonului prin particulele mezonice, vorbim despre *ciclul nucleonului* ? Evident, nu : căci electronul „se desface-și-se reface“ ciclic prin particula fotonică, așa după cum nucleonul „se desface-și-se reface“ ciclic prin particula mezonică.

Astronomii cunosc azi *pulsarii* sau „stelele neutronice pulsante“, resturi ale supernovelor, formate din materie neutronică „degenerată“, emițătoare de radiații ciclice cu o perioadă foarte stabilă. Se mai cunosc *cefeidele* (sau „stelele pulsante ciclic“, a căror strălucire variază ciclic din cauze necunoscute încă) și stelele pulsatile *„RR Lyrae“* (a căror dimensiune variază ciclic). Procesul de formare al stelelor este, după cum arăta Fred Hoyle, un proces ciclic : stelele se nasc din haosul norilor stelari și mor în același haos, pentru a renaște ciclic din acest „leagăn-și-mormînt“ al lor.

Moleculele „vibrează“ ciclic : atomii lor se apropie și se îndepărtează ciclic, desfăcînd și refăcînd, ciclic, calitatea moleculară. Odată cu apariția „vieții“ și cu nașterea *celulei* (și mai apoi a *organismelor)* modalitatea „ciclică“ de existență devine expresivă. Și este firesc să fie

Scanned with OKEN Scanner

astfel, atunci cînd fiinţele vii s-au născut şi se nasc într-un univers ce fiinţează ciclic, atunci cînd întreaga natură animată trăieşte pe o planetă ce descrie o mişcare de rotaţie („ciclică", deci) în jurul soarelui şi-n jurul axei sale. Este binecunoscut astăzi marele „ciclu metabolic" : anabolism-catabolism-anabolism — compus, la rîndu-i, dintr-o mulţime de alte „cicluri".

Viaţa însăşi a celulei şi organismelor are o desfăşurare ciclică : viaţă-moarte-viaţă : individul moare, dar trăieşte prin urmaşii (care vor muri, la rîndul lor, trăind prin urmaşi) ; dar moare chiar o generaţie întreagă, vieţuind prin următoarea generaţie, chiar un popor sau chiar o limbă pot muri (şi vieţui prin limba şi poporul ce urmează) ; moare chiar „specia" sau chiar „încrengătura", vieţuind, desigur, prin urmaşi. Ciclul „susţine" de o veşnicie universul, relevîndu-i subtila şi complexa lui dinamică.

4. Fiinţa „îşi aşteaptă", staţionînd (nivelic), propria fiinţă subnivelică

Refacerea ciclică „curbează" traiectoria ascendent-liniară a deschiderii nivelice şi prelungeşte (aparent steril) mişcarea devenirii : fiinţa devenită se reîntoarce la sine ciclic, se înfăptuieşte, dar îşi păstrează, stereotip, *aceeaşi calitate.* Ce se întîmplă, în acest timp, dincolo de această „linie stagnantă" ? Ce se întîmplă cu celelalte mulţimi ale fiinţei ?

În primul rînd, cîmpul originar se smulge, clipă de clipă, „integral-şi-parţial" din abisul contradicţiei, întemeind progresiv mulţimile devenite şi finite — care se împart, în clipa alegerilor competitive, în mulţimea elementelor probabile (ce se re-definesc nivelic), şi în mulţimea celor solitare (care se desfac şi coboară, ca mulţimi subnivelice, în mulţimile subnivelice „de dedesubt" : *mişcarea deschiderii nivelice înaintează,* cu alte cuvinte,

Scanned with OKEN Scanner

parțial, dar se și frînge *parțial*. Mulțimile devenite se ridică, impetuos, spre inima ființei (prin elementele „probabile“) în același timp în care ele se și cufundă (parțial) în adîncurile subnivelice, apropiindu-se cu fiecare eveniment al desfacerii, de imperiul vid al cîmpului originar.

De parcă ființa-nefiindă și originară „ar atrage“ toate mulțimile devenite (ce-și desfac elementele solitare, pulverizate de golul neființei). Este adevărat că elementele subnivelice se refac, în clipa următoare (în și prin mulțimea subnivelică), dar nu mai puțin adevărat este și faptul că mulțimile devenite și nivelice *„alunecă“ mereu spre neant, prin elementele solitare*. Mișcarea pozitivă a deschiderii nivelice este și va fi pentru totdeauna „frînată“ de mișcarea negativă a desfacerii. Ființa devenită se deschide și se definește, pe de o parte, „nivelic“ (prin mulțimea elementelor probabile), dar ea se destramă, pe de alta, și coboară (ca mulțime subnivelică) în mulțimile subnivelice „de dedesubt“.

Refacerea *restabilește*, mereu, printr-o serie de „cicluri succesive“, aceeași calitate nivelică — ce *se păstrează*, cu alte cuvinte, de-a lungul *mai multor evenimente* (sau de-a lungul mai multor „momente“) ; *ființa nivelică parcă așteaptă mulțimile subnivelice*, sau, mai corect, ființa nivelică pare că *se așteaptă pe sine* (prin mulțimile subnivelice), căutînd să-și re-facă în acest timp ființa, să și-o întemeieze mai temeinic și expansiv, pentru a se putea apoi adînci mai mult în sine.

Ființa este, la urma urmei, *una*, fie că ne referim la dimensiunea ei „nivelică“ și definitorie (a lumii), fie că ne referim la dimensiunea ei „subnivelică“. Ea izvorăște din cîmpul originar al propriei sale ne-ființe și se smulge *la infinit* din acest abis, spre a se naște la infinit ca mulțime devenită ; dar ființa și *persistă*, totodată, în abisul contradicției originare (prin nimicnicia vidă ce „se desfășoară“ la infinit, dincolo de lumile mulțimilor devenite). Ea se desparte de sine și se naște nivelic, în același timp în care rămîne, pentru totdeauna, „în sine“ și „dincolo de sine“, ca mulțime originară și contradictorie. Așadar, *una și aceeași ființă se întemeiază, una și aceeași*

Scanned with OKEN Scanner

ființă rămîne la infinit în contradicția mulțimii originare. Așa ia naștere (și se intensifică la infinit, cu fiecare nou eveniment), *tensiunea* dintre fundamentul vid al cîmpului originar și lumile devenite, așa ia naștere (și se intensifică, la infinit, cu fiecare nou eveniment) tensiunea *decalajului nivelic.*

Această „tensiune" se reduce însă în clipa desfacerii, atunci cînd elementele solitare (la oricare nivel ne-am referi) revin în dimensiunile subnivelice și „se apropie de neantul originar", spre a spori cantitativ mulțimile subnivelice și spre a fortifica o lume abia născută. Fapt necesar și legic, atunci cînd mulțimea originară se naște *integral-parțial,* deopotrivă, atunci cînd una și aceeași ființă se desparte de sine și se definește, în același timp în care și persistă „în sine" și „dincolo de sine", ca ființă-nefiindă. Ființa se întemeiază, așadar, „parțial" în clipa facerii, dar și revine „parțial" în sine, în clipa desfacerii, așteptîndu-și ființa „subnivelică", *privată* parcă de adevărul nivelic. După Simplicius, „Anaximandru a afirmat... drept principiu... al realităților Nemărginitul... De acolo de unde se trage nașterea realităților, de la acele lucruri le vine și pieirea întru acestea, după legiuita cuviință. Căci ele au a-și da socoteală și unele altora pentru nedreptate, potrivit cu rînduiala timpului" [1]. Uimitoare și profunde cuvinte, pe drept comentate atît de mult azi ! N-am crede că sîntem prea departe de gîndul lui Anaximandru dacă am apropia „Nemărginitul ...de unde se trage nașterea realităților" de cîmpul originar al ființei nefiinde, cîmp al neființei de la care, într-adevăr, „le vine și pieirea" tuturor celor cîte sînt, căci toate ființele devenite săvîrșesc, întemeindu-se, o „nedreptate" — în fond — față de cele ce dorm și vor dormi o veșnicie somnul (treaz) al ființei nefiinde. Murind, ele „ispășesc vina de a fi fost cu adevărat ființă", vina dar și privilegiul, norocul unic de a se fi contopit cu ființa !

---

[1] „Physica", 24, 13 (trad. C. Noica și S. Noica).

Scanned with OKEN Scanner

5. Ființa refăcută și consolidată se redefinește nivelic, prin mișcarea „spiralică“ a facerii

Am putea spune, în cele din urmă, că ființa nivelică staționează „așteptîndu-și“ propria ființă subnivelică *nu pasiv*, ci *activ, chemînd-o la sine, „trăgînd-o“ spre sine*, prin „punctele de apel“ ale elementelor nivelice, pe de o parte, și, pe de alta, prin desfacerile inevitabile (ce extind cantitativ mulțimile subnivelice) ; căci probabilitatea elementelor subnivelice *crește*, astfel că mulțimile sub-nivelice „actuale“ sînt, de acum, *mai probabile* decît cele „precedente“. Și mulțimile subnivelice „mai probabile“ se smulg din neantul contradicției și re-fac mulțimea nivelică, dar e limpede că *valoarea lor cantitativă crește*, în clipa de față. *Extinderea mulțimii sub-nivelice extinde*, deci, *mulțimea nivelică ;* sau, altfel spus, *creșterea probabilității sub-nivelice crește probabilitatea nivelică.*

Ființa nivelică este, deci, în clipa de față, *mai probabilă* (decît a fost în clipa precedentă a alegerii competitive) ; de aceea ea se smulge și *se poate smulge din nou din contradicția mulțimii* elementare, întemeindu-se și definindu-se din nou, într-o altă dimensiune nivelică. Mișcarea refacerii se închide, așadar, *pentru a se deschide* ulterior spre o nouă dimensiune nivelică. Ființa se reface ciclic, dar mișcarea ciclică „stagnantă“ este numai unul din infinitele momente ale deschiderii nivelice.

Ciclurile zidesc și susțin noile etaje ale mulțimilor nivelice. Dincolo de veșnica „revenire“ ciclică se nasc, la infinit, noile tărîmuri. Lumea se ridică pe „treptele“ ciclurilor stagnante și se avîntă în zborul fascinant al deschiderii nivelice. Ființa se reface și devine, deopotrivă. Tărîmul ei se deschide tot mai mult, chipul i se dezvăluie tot mai clar și mai pregnant în și prin mișcările ciclice ; murind, ființa „își soarbe puterea subnivelică“ și evoluează, pentru a se prăbuși apoi în imperiul subnivelic („mai înalt“ cu fiecare alt și deosebit eveniment).

Scanned with OKEN Scanner

„podeaua lumilor mele e de gumă
şi dansul sfîrtecat de miracole
este talpa jupuită de surpriză
şi reîntoarcerea pururi în geneză
fruntariile se dilată
şi zboară surprinse tot mai departe
descolăcite din sîmburele pămînturilor
. . . . . .
aici e podiumul creator
în gîndul elastic ce încheagă imponderabilul
şi recîştigă îmbrăţişarea vlăguită
în grăuntele de explozii arătînd
plutirea de somn a elementelor“ [1]

spune Sorin Mărculescu.

Cerul fiinţei se deschide treptat, zguduit de respiraţia ritmică a lumii ce se naşte şi se recunoaşte, surprinsă şi înfricoşată, în şi prin oglinda definitorie a partenerului echivalent. Fiecare ciclu evolutiv porneşte *de la punctul nivelic suprem* pe care *îl pierde* cu necesitate, dar la care *revine* cu necesitate, spre *a-l depăşi* apoi şi spre a începe iar de la noul punct nivelic „suprem“, părăsindu-l, revenind la el şi depăşindu-l, într-o ameţitoare facere „spiralică“. Ciclurile facerii-desfacerii-şi-refacerii se succed unul după celălalt, „legate“ prin punţile facerii (care unesc ciclurile şi le despart, deopotrivă), fiinţa păşind spre sine şi în sine mereu mai adînc, *„punînd degetul“ pe propria ei fiinţă şi descoperindu-şi propria privire, în şi prin curgerea continuă a facerii* (care se consolidează nivel cu nivel, fortificîndu-şi tărîmurile subnivelice), ca în acest „cîntec deasupra exilului interior“ :

„jur împrejur omul îşi reclădeşte ciclurile
şi lămurindu-se şi vibrînd de spaimă
şi botezînd şi pregătind neînţelesul
şi evadarea din faţa operei pline
pe care alte trepte o vor primi
şi căreia alte mirări îi vor strecura adumbrirea
închinîndu-se culmii într-o nouă zidire de cicluri“ [2].

[1] „Imnul al unsprezecelea“.
[2] Sorin Mărculescu, „Imnul al şaisprezecelea“.

Scanned with OKEN Scanner

Ființa este, așadar, *în facere : este facerea însăși :* facerea și descoperirea propriei sale ființe ; ea ființează prin această continuă dezvăluire a ei, „punct cu punct“ (sau nivel cu nivel, „tărîm cu tărîm“). Fiecare nou punct (nivelic) atins îi deschide și-i întemeiază „conturul“ distinct și real (și totuși, în veșnică descoperire și „punere de sine“), contur al ființei „prezent dintotdeauna“ (dar și „absent dintotdeauna“), „contur“ ce *„se poate contura“ numai din (și prin) eterna lui „absență din propria-i absență“*, tot mai clar *și mai distinct, apropiindu-se (cu și prin fiecare nouă mișcare) de propriul său început : de începutul ființei.*

Fiecare ciclu închide în imperiul lui o altă și deosebită lume, astfel că ființa se desprinde de sine și revine la sine, coborînd ciclic în pămîntul subnivelic (din care izvorăște și de care va rămîne pentru totdeauna ancorată) ; fiecare punct nivelic se preschimbă în mulțime subnivelică, fiecare mulțime subnivelică a fost odinioară punct nivelic suprem. Fiecare ființă a lumii coboară periodic în imperiul mulțimilor subnivelice, *spre a-și consolida temelia subnivelică.* Ea *evoluează-și-se-stabilizează* în aceeași măsură : se dezvăluie și *se fortifică,* mereu mai reală și mai adevărată, în același timp în care *își fortifică și fundamentul subnivelic.* Templul ființei se ridică, astfel, odată cu temelia : cele două procese sînt simultane, se presupun și se condiționează reciproc : devenirea nivelică păstrează și statornicește mulțimea subnivelică, iar mulțimea subnivelică „sprijină“ și „susține“ piscul nivelic, barîndu-i desfacerea anihilantă și facilitînd astfel reluarea deschiderii nivelice a ființei — care se îndreaptă, alunecînd, spre

„...țara Orindo pe dealul pe care de jur împrejur
Dumnezeu aleargă și floarea se deschide
și fructul stă în fuga rotundă a zeului“ [1].

Știm astăzi că *fotonii* „devin“ *electroni,* că electronii „devin“ *mezoni* și mezonii *nucleoni,* știm că nucleonii „devin“ *atomi* și atomii *molecule,* că moleculele „devin“ macro-

[1] Sorin Mărculescu, „Imnul al paisprezecelea“.

Scanned with OKEN Scanner

molecule de aminoacizi, că aminoacizii „devin" *nucleotide*, iar acestea *acizi nucleici* — care dau naştere nucleoproteinelor (virusurilor) şi mai apoi *celulelor* anucleate (bacteriile), că toate aceste lumi vor întemeia celula nucleată, şi-n cele din urmă *organismele pluricelulare*. Mai ştim, apoi, că electronii şi nucleonii se refac ciclic, la fel cu atomii, moleculele, celulele, pînă la organisme şi societăţi. Dar această „facere spiralică", atît de spectaculoasă azi, evidentă pretutindeni în jur, re-face pe scurt un drum anevoios şi străvechi.

Astronomii au observat că stelele captează gazul interstelar, în timp ce galaxiile se alimentează permanent din „halou" ; particulele elementare „captate" participă la substanţa stelelor tinere (formate, la început, din hidrogenul protonic). Ulterior se naşte deuteriul, care acceptă hidrogenul protonic şi impune heliul (ciclul proton-proton Critchfield), pentru ca întemeierea lui să ducă la naşterea elementelor ceva mai grele (carbon, azot, oxigen) şi la acumularea lui masivă — ce va extinde, la un moment dat, steaua (devenită o „gigantă roşie"), facilitînd „evoluţia" progresivă a elementelor, pînă la „pragul" nivelic suprem, ce sfîrşeşte cu explozia ei (în funcţie de limita Chandrasekhar), fie ca „novă", fie ca „supernovă".

Exploziile cataclismice ale supernovei împrăştie materia şi elementele *„subnivelice" (evoluate totuşi)* în spaţiul interstelar, unde „vegetează" sub forma particulelor de *„praf"* (interstelar), adevărate *nuclee de condensare*, „puncte de apel" pentru particulele elementare ambiante. La un moment dat, din mulţimile „subnivelice" părăsite (ale stelei descompuse prin explozia supernovei) se aprinde focul unei *stele tinere*, mai bogate în elemente evoluate. Aceasta este o stea *„de altă generaţie"* : praful interstelar se strînge la periferia stelei, formînd discul peristelar din care vor putea lua naştere cîndva, şi în anumite condiţii, *planetele*. Stelele se nasc, aşadar, şi mor, dar ele *renasc* „ca pasărea Phoenix" din propria lor cenuşă „stelară". Ciclul proton-proton al lui Critchfield domină viaţa stelelor arhaice, spre deosebire de ciclul Bethe (carbon-azot) care apare şi funcţionează la stelele mai tinere.

Walter Baade a deosebit în 1942 „stele de populaţia II" (sau stele arhaice) şi „stele de populaţia I" (sau stele

Scanned with OKEN Scanner

tinere). S-a observat, apoi, că această clasificare, valabilă în mare parte, este mult prea generală. De aceea Paul Parnego a clasificat în 1950 vîrstele stelare după 5 generații, clasificarea lui fiind omologată în 1957. Soarele ar fi, după el, o stea de generația a doua sau a treia ; cu alte cuvinte, soarele s-a născut pentru a doua sau pentru a treia oară din cenușa stinsă a sorilor precedenți (care au cunoscut cîndva „revelația nașterii", „entuziasmul maturității" și „tragedia morții"). S-au perindat, astfel, veșnicii, soarele s-a născut și a murit de mai multe ori pînă cînd materia s-a putut organiza și a putut împinge mișcarea deschiderii nivelice pînă la culmea nivelică a gîndului conștient.

6. Ființa este mulțime, își conservă mulțimea și evoluează ca (și prin) mulțime

Așadar, lumea este alcătuită din (și „trăiește" prin) mulțimile devenite și diferențiate calitativ-nivelic (ce izvorăsc din bezna contradictorie a cîmpului originar), evoluînd și întemeindu-se nivelic, pînă la „punctul final" al ființei nivelice — deocamdată „supreme". Fiecare element al lumii este multiplu, fiecare element *aparține unei mulțimi* și *este el însuși o mulțime*.

Chiar în clipa „solitudinii" elementul „tinde spre" și „se întoarce spre" mulțime : fie că se desface *în mulțimea subnivelică* ce-l compune, fie că, după ce se desface și se reface stagnant și ciclic (prin părțile lui componente) se deschide spre un altul echivalent (și caută *mulțimea*).

Ființa ființează de o veșnicie în și prin mulțimile ei contradictorii, fapt atît de firesc și de „natural" încît aproape că nici nu-l băgăm în seamă. Din copilărie știm că *un* copac „viețuiește" ca o *mulțime* (de copaci), că *un* om viețuiește ca o *mulțime* (de oameni), că fiecare entitate a naturii ființează ca *mulțime*. Dar nu e tulburător, oare, să vezi că un copac *se repetă ca „mulțime"*, nu e tulburător să vezi că propria ta ființă chiar se repetă ca

Scanned with OKEN Scanner

„mulțime“ de ființe conștiente ? De ce se repetă ea de atît de multe ori, în fiecare tărîm nivelic al ei ?

La aceste întrebări am căutat să răspundem în Cartea întîi. Am văzut atunci că ființa *este* dintotdeauna și va fi pentru totdeauna contradictorie sau elementar-multiplă, de vreme ce contradicția este modalitatea ei fundamentală de a fi : ființa originară (sau ființa „pură“) este ființă în aceeași măsură în care „este“ și neant : ceea ce înseamnă că ea „sfîrșește“ la un moment dat, în același timp în care se și desfășoară dincolo de sine, la infinit, că ea este finit-infinită sau elementar-multiplă.

Ființa este, așadar, mulțime : și *se naște ca mulțime :* ca mulțime de particule elementare, ca mulțime de atomi sau de molecule, ca mulțime de organisme sau, în sfîrșit, de ființe conștiente. Și *mulțimea se conservă* permanent, prin faceri sau desfaceri.

„Substanța“ ființei noastre corporal-spirituale este, așadar, mult mai veche decît ne-am fi putut aștepta. Ea a cunoscut de cîteva ori miracolul aprinderii stelare, a strălucit în imensitatea unui cer primar, altfel organizat, a cunoscut veșnicia care „se măsoară“ în miliarde de ani, a cunoscut răsărituri și amurguri nebănuite încă de ochii noștri — ce au uitat totul, pentru a *descoperi-și-redescoperi* totul, în clipa revelatorie a cunoașterii. Ființa noastră ascunde un destin străvechi și tragic, răsărind și asfințind de miliarde de ori (de la nașterea galaxiilor trecute sau a celor prezente, de la nașterea sistemului solar sau a celui planetar, de la nașterea oceanului primar și a primei făpturi vii, sau de la nașterea primului om, prin nesfîrșitele generații de oameni care s-au născut și au murit).

Calea facerii a fost lungă, infinit de lungă și de anevoioasă ; ființa s-a încleștat de infinit de multe ori cu neantul — pe care l-a învins, în cele din urmă, și pe temelia căruia și-a clădit lumina. Dar acest drum lung și nesfîrșit prin veșnicie expune tocmai adevărul ei, tocmai ființa ei : ființa-în-ființare sau „în facere“ : adevărul ființei care se *regăsește pe sine* mereu mai deplin și mai adînc, odată cu și prin fiecare nouă și deosebită cale nivelică. (Cu atît mai sumbră și mai dementă pare, de

Scanned with OKEN Scanner

aceea, înarmarea atomică a omului — ce mînuieşte puterea aneantizantă, capabilă de a preface-n pulbere şi-n vid cazna de miliarde şi miliarde de ani a firii. Crima atomică nu este doar crimă împotriva omului ; ci crimă împotriva faunei şi vegetaţiei, crimă împotriva planetei, crimă împotriva fiinţei înseşi, la oricare nivel al ei, la oricare vîrstă a ei ne-am referi, crimă împotriva jertfei sale de o veşnicie de-a se regăsi şi întemeia.)

7. „Soarta" elementului este necesar-întîmplătoare

Mulţimile lumii (întemeiate) sînt alcătuite, desigur, din *elemente :* dintr-o cantitate *variabilă* de elemente care se smulg fiecare, cu fiecare nouă clipă, din neantul contradicţiei, evoluînd nivelic şi limitîndu-se cu fiecare nou eveniment, pînă la „punctul final" al fiinţei supreme (şi solitare). Fiecare element se deschide spre un altul, dar nu fiecare îşi poate alege partenerul echivalent, nu fiecare element devenit are, în clipa alegerii competitive, şansa facerii. Căci, aşa după cum bine se ştie, şansele devenirii sînt *limitate* şi se împart *la întîmplare ;* acelaşi element poate avea sau nu şansa facerii, după cum decide puterea întîmplării.

Puterea întîmplării are, cu alte cuvinte, „drept de viaţă şi de moarte" asupra fiinţei *singulare* (sau „elementare") ; ea îi poate dărui şansa devenirii sau neşansa solitudinii, favorizîndu-l sau defavorizîndu-l. În imperiul mulţimii întîmplarea îşi pierde semnificaţia (sau este *indiferentă).* Mulţimile devenite se smulg *legic* din neantul contradicţiei, chiar dacă legea facerii se limitează (prin excepţiile elementelor solitare) ; mulţimea *se conservă* oricum, „pozitiv" sau „negativ" (prin nivelul superior sau în şi prin mulţimea subnivelică), aşa cum s-a demonstrat în paragraful precedent. „Soarta" („destinul", sau „fatalitatea") — ce domină fiinţa singulară — nu are nici o putere asupra mulţimii, împinsă cu necesitate *spre facere,* spre deosebire de elementul care *se poate face sau*

Scanned with OKEN Scanner

desface, cu aceeași ușurință. Chiar dacă o mulțime de elemente rămase solitare (în și prin mulțime) mor, mulțimea în ansamblul ei se conservă și evoluează.

Elementul rămîne, în schimb, *singur*, în clipa alegerii competitive, în și prin mulțimea devenită proximă și *finită* (care îl poate defini sau nu), la discreția necesității-și-a-întîmplării ; la discreția „oarbei fatalități". Soarta (sau fatalitatea) exprimă, din punct de vedere conceptual certitudinea devenirii legice și necesare, „reglată" de capriciul deciziei întîmplătoare. Fatalitatea este „oarbă" nu pentru că ar putea dezvălui sau anula ființa care „este" sau „nu este", ci pentru că dezvăluie sau anulează, cu aceeași ușurință, o realitate care *este* și care își cere *dreptul la existență*.

Tragedia greacă a rămas profundă și zguduitoare pentru că a surprins, pentru prima dată, poate, semnificația contradictorie și derutantă a „destinului" (ce conține-n sine „dreptul-la-ființă" și „jertfa", deopotrivă). Existența este, prin ea însăși, profund luminoasă, dar și tragică, lumina ei strălucind pe fondul de întuneric al suferinței și al morții. Omul este *stăpîn-dar-și-supus* al soartei ; o poate schimba, desigur, o poate conduce spre zări tot mai deschise și mai largi, dar nu poate ocoli jertfa permanentă ce-i însoțește pasul. Oedip-ul nostru e Meșterul Manole ; lucrarea mîinilor și-a gîndului său își cere jertfa : propria și cea mai scumpă ființă : Ana. Pierind zidită, ea împlinește doar destinul „orb", „fatal", tragic-și-luminos, în aceeași măsură.

8. Elementul reglează mulțimea și se autoreglează prin mulțime

Dar, oare, rămîne elementul „pasiv" și indiferent ? Acceptă el cu indiferență puterea oarbă a fatalității, sau încearcă să i se sustragă, „luîndu-se la trîntă" cu destinul, așa cum a încercat să ne spună tragedia greacă ?

Scanned with OKEN Scanner

Să examinăm mai cu atenţie situaţia creată şi să observăm ce se întîmplă de fapt în realitate. Am văzut că elementul (fiinţa „singulară“) *caută mereu mulţimea* şi *se abandonează mereu mulţimii,* fie în clipa facerii şi a re-definirii sale (cînd se deschide *spre „altul“* — reprezentant al mulţimii echivalente), fie în clipa desfacerii (cînd se preschimbă *în mulţime subnivelică).* Fiinţa „singulară“ *îşi caută,* aşadar, *definiţia pozitivă sau negativă,* îndreptîndu-se fie spre mulţimea „nivelică“, fie spre mulţimea „subnivelică“. Ea cere contradicţia mulţimii, o caută, şi, mai mult decît atît, *o şi pregăteşte singură,* îndreptîndu-se spre altul şi reflectîndu-se prin el (dacă are şansa facerii), sau desfăcîndu-se în mulţimea subnivelică (dacă are neşansa solitudinii).

Am putea spune că fiinţa singulară „se auto-guvernează“ sau *„se auto-reglează“,* în funcţie de deciziile favorabile sau defavorabile ale necesităţii-şi-întîmplării. Dacă „necesitatea-întîmplătoare“ îi oferă un altul echivalent, elementul se deschide spre acesta, plasîndu-se în contradicţia dualităţii ; dacă nu, el se desface şi coboară, ca mulţime subnivelică, în mulţimea subnivelică „de dedesubt“, plasîndu-se astfel, iar, în contradicţia mulţimii subnivelice.

Unul devenit „se loveşte“, astfel, de „datum“-ul alterităţii (prezenţa sau absenţa necesar-întîmplătoare a partenerului echivalent), dar nu se lasă „copleşit“ şi „condus“ de proximitate, ci se autoreglează. Etimologic, cuvîntul „reglare“ provine, probabil, din limba sanscrită unde verbul *rag* însemna „a cîrmui, a comanda“ ; de aici şi derivatul *rigra-s* (călăuz), de aici, probabil, şi latinescul *regere* care se traduce prin „a cîrmui, a conduce, a îndrepta“. Unul devenit „se guvernează“ sau „se reglează“ pe sine, după chipul (favorabil sau defavorabil) al alterităţii. El „ţine cont“ de alteritate, devenind sau involuînd, dar este şi rămîne „stăpînul“ fiinţei sale înseşi.

Scanned with OKEN Scanner

Rezumînd, aşadar, fiinţa desfăcută se reface în clipa în care îşi întîlneşte partenerul echivalent, revenind stagnant la (şi în) vechea dimensiune nivelică. Ea poate rămîne, apoi, în aceeaşi dimensiune nivelică (stagnînd), prin faceri, desfaceri şi refaceri ciclice, dar, la un moment dat, se va deschide cu necesitate nivelic, de vreme ce în acest răstimp („al stagnării") mulţimile subnivelice se extind cantitativ.

Mulţimile fiinţei, la oricare nivel ne-am referi, se conservă permanent şi evoluează, spre deosebire de elementul — supus unui destin necesar-întîmplător, căruia i se opune prin continua „autoreglare".

Scanned with OKEN Scanner

Cartea a treia

Nucleonul

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 1

Re-unirea

1. Și ființarea doar „stagnantă" are un sfîrșit

Să recapitulăm, pe scurt, ideile expuse în primele două Cărți ale lucrării, și să vedem ce putem răspunde dacă ne întreabă gîndul : „Ce înțelegi *acum* prin ființă ? Care pare a fi, acum, esența ființei ? („acum", adică așa cum îți apare ea în acest moment al cunoașterii).

Ce înțeleg „acum" prin ființă ? „Tot-ceea-ce-este", desigur, dar tot-ceea-ce-este ființînd unitar *ca și printr-o entitate* (pe care o numesc „ființă") și care se definește *dinamic* pe sine, clipă de sine, *re-venind* mereu la propriul ei adevăr (prezent-și-absent de o veșnicie). Căci ființa *ființează* : ea însăși e *facerea ei de sine* și re-venirea ei la sine.

„Cum, și în ce modalități ?" — ne va întreba iar gîndul. „În două sensuri" — vom răspunde. „1) Fie prin „*deschiderea nivelică*" (a ființei) *spre sine* și *în sine* — modalitate *esențială* și *esențializatoare* a ei, 2) fie printr-o ființare *stagnantă* (prin care ființa revine — ciclic — în același tărîm nivelic, și își păstrează aceeași calitate)". Ființa *durează*, cu alte cuvinte, fie ca (și prin) deschiderea ei nivelică (și atunci *se și durează*, se și întemeiază nivel cu nivel, tărîm cu tărîm, ființînd ca și prin această re-definire și re-întemeiere nivelică a ei), fie durează

Scanned with OKEN Scanner

stagnant, „durînd" — cum spune cuvîntul — doar „temporal" ; durează-în-timp, nu se „și durează" (pe sine).

Dar care sînt, în cele din urmă, factorii ce hotărăsc „natura" duratei ? Cînd și din ce motive ființa „durează nivelic", cînd și din ce motive ea rămîne doar „stagnantă" ? Știm, din paginile anterioare, că soarta (pozitivă sau negativă) a ființei (originare sau devenite) depinde de *prezența sau de absența* partenerului echivalent. Prezența imediată, proximă și simultană a partenerului echivalent o întemeiază (sau „o face"), pe cînd absența acestuia o desface : o neagă, dezbinînd-o. Dar la rîndul ei, „prezența sau absența partenerului echivalent" depinde, evident, de *cîtul* și *alcătuirea mulțimii devenite echivalente*, pentru ca mărimea cantitativă a mulțimii echivalente să depindă, la rîndul ei, a) de *rata* facerilor și desfacerilor din mulțimile subnivelice (ce depind, fiecare, de cîtul și alcătuirea fiecărei mulțimi subnivelice lor), precum și, la fel de mult, b) de cîtul și alcătuirea mulțimilor de nivel superior, de *rata* facerilor și desfacerilor prezente în mulțimile de nivel superior, într-un cuvînt, așadar, *de preajma mulțimilor echivalente, subnivelice și supra-nivelice*.

Durata va putea fi, *„exclusiv esențializantă"* numai dacă ființa se va putea deschide nivelic, *în și prin fiecare nou moment*, numai dacă ea va găsi, în fiecare nouă clipă, un altul echivalent în preajmă, numai dacă probabilitatea facerii nivelice va fi, cu alte cuvinte, în fiecare nouă clipă absolută. Or, am văzut că acest lucru este *imposibil* : mulțimile devenite se limitează cu necesitate, de la o clipă la cealaltă, prin mișcarea deschiderii nivelice ; valoarea lor cantitativă scade, iar neșansa desfacerii sporește, cu fiecare nouă „înălțare". De aceea ființa nivelică *sfîrșește* la un moment dat, se desface și coboară, ca mulțime subnivelică, în imperiul mulțimii subnivelice subiacente. Ea poate *rămîne* doar *la același prag nivelic, „supraviețuind stagnant"* prin mișcările facerilor, desfacerilor ciclice stagnante. Chiar dacă ființa se va putea „deschide nivelic" „pe parcursul" *cîtorva trepte nivelice*, ea va sfîrși la un moment dat, *cu necesitate* (moment ce punctează *limita* dimensiunii nivelice respective).

Scanned with OKEN Scanner

Dar, oare, „durata stagnării" este (sau poate fi) infinită ? Va putea rămîne ființa nesfîrșit de mult la același prag nivelic ? Va putea ea, oare, subzista (sau „supraviețui") la infinit ? Da, vom răspunde, *dacă desfacerile vor fi urmate imediat și necondiționat de refaceri,* dacă *fiecare* desfacere, în *fiecare* dimensiune nivelică (sau subnivelică) a ființei va fi urmată, *imediat și riguros,* de mișcarea refacerii. Aceasta ar însemna însă ca preajma mulțimilor echivalente să poată oferi, *la fiecare nivel,* și *imediat,* cel puțin un element necesar refacerii, aceasta ar însemna ca probabilitatea refacerii să fie, *la fiecare nivel, absolută.* Fapt evident, imposibil. Cum vor putea fi desfacerile urmate, în fiecare dimensiune nivelică a ființei, de refaceri, atunci cînd preajma mulțimilor echivalente nivelic, subnivelice (sau supranivelice) este nedeterminată și nedeterminabilă din punct de vedere cantitativ, atunci cînd *întîmplarea* guvernează (alături de necesitate și îngemănată cu necesitatea) soarta elementelor ce o compun ?!

Poate avea, deci, ființa nivelică respectivă „siguranța stagnării sale nivelice" („siguranța zilei de mîine") ? Se va putea ea reface, oare, mereu, atunci cînd în juru-i mulțimile (echivalente, subnivelice și supranivelice) își urmează destinul și chemarea, în parte *independent* de soarta și dorința ei ? Evident, răspunsul este negativ.

Spuneam că „ființa durează nivelic" și am înțeles că *durata ei nivelică (sau „esențializantă") este necondiționat finită,* mulțimile devenite limitîndu-se progresiv, odată cu fiecare nouă înălțare ; dar iată că acum se pune sub semnul întrebării însăși posibilitatea de a supraviețui a ființei nivelice (la același prag nivelic), iată că acum *se pune sub semnul întrebării însăși posibilitatea simplei sale ființări stagnante și durabile,* de vreme ce preajma mulțimilor devenite (echivalente sau nu) este guvernată de puterea întîmplării. Cum a putut, totuși, supraviețui ființa (căci a supraviețuit, neîndoielnic, urcînd dintr-un tărîm nivelic în altul, pînă la culmea de lumină a gîndului conceptual) ?

Scanned with OKEN Scanner

2. Unul devenit strînge în jurul lui (sau re-unește) mai multe elemente echivalente, alcătuind un nucleon

Pentru a răspunde la această întrebare să mai privim o dată, cu atenție, „piscul nivelic" al elementului — și să încercăm să-i înțelegem destinul care se desfășoară în preajma mulțimii echivalente nivelic, în preajma mulțimilor subnivelice, precum și a celor „supranivelice" lui.

Spuneam că ființa nivelică „supraviețuiește" prin desfacerile și refacerile consecutive, ce „re-fac", ciclic, aceeași dimensiune nivelică. Dacă, așadar, la un moment dat, partenerul nivelic și echivalent lipsește, ea se desface și coboară, ca mulțime subnivelică, în imperiul mulțimii subnivelice, prin care se reface, revenind la precedenta dimensiune nivelică. În mod firesc, *prezența însăși a elementului nivelic garantează un timp* (nedeterminat, desigur, dar dependent de alcătuirea preajmei) *subzistența lui* stagnantă, de vreme ce mulțimile devenite subnivelice și-au dovedit deja puterea de a-l impune, mărturisindu-și, ca atare, „probabilitatea" (relativ constantă). Cu alte cuvinte, ființa nivelică respectivă nu a putut apărea „pe un teren viran", ci, așa cum s-a demonstrat în Cărțile anterioare, ea și-a durat edificiul pe temelia mulțimilor subnivelice (care au intrat, de acum, sigur, într-un *regim constant* de faceri, desfaceri și refaceri ciclice stagnante).

Prezența însăși a ființei nivelice garantează deci, „*un timp*" (subliniem *aproximativul* duratei stagnante ce depinde de alcătuirea mulțimilor echivalente, subnivelice și supranivelice ale „preajmei") supraviețuirea ei, grație probabilității subnivelice.

În acest răstimp „al stagnării", mulțimile subnivelice se extind mereu (prin facerile subnivelice dominante), astfel că, la un moment dat, după o serie de evenimente ale lumii, deci după un *timp anume* (să-l notăm cu „T"), probabilitatea subnivelică va crește necondiționat și în asemenea măsură încît *va putea impune cu siguranță un partener echivalent*. Totul depinde de cîmpul probabilis-

Scanned with OKEN Scanner

tic în care s-a născut ființa nivelică respectivă, de plasamentul ei în lume și de suprafața ce o are acel cîmp.

În acest răstimp („T") ființa nivelică (pe care am discutat-o) își păstrează ciclic aceeași dimensiune, fiind un veritabil *„punct de apel"* pentru oricare altul echivalent ce s-ar naște în intervalul specificat („T"). Ea creează, prin simpla ei prezență, un *cîmp nivelic probabilistic* și *generator*, un „spațiu nivelic probabilistic" — ce oferă mulțimilor subnivelice un „sprijin", o „culme" nivelică, ispitindu-le mereu, și înlesnindu-le facerea. În spațiul lumii, ființa nivelică devine „farul" coordonator ce atrage „navele" subnivelice „neorientate" încă, oferindu-le propria lumină și soluție. Căci Unul nivelic se auto-reglează : *își impune mulțimea* care va fi, la început, dual ; înfruntă destinul „necesar-întîmplător" și, luptînd cu neșansele, își *va întemeia, repetăm, mulțimea dual*. „Cu o floare nu se face primăvară" — spune, adînc, proverbul popular. Cu prima celulă a lumii nu s-a făcut încă Celula, și nici cu primul organism nu s-a făcut încă Organismul. Cu o singură carte nu se poate face o Literatură ; și nici cu un singur filosof nu s-a făcut Filosofia („miracolul grec" n-ar fi putut apare în filosofie fără acea splendidă *mulțime de gînditori).* Unul nu înseamnă încă nimic, deși e *totul.* E „totul", căci e semnul a „ceva" : semnul calității. El anunță „dezghețul" : *începerea.* Îl anunță pe Altul ; așa cum, în poezia noastră, Alecsandri „l-a anunțat" pe Eminescu, iar Eminescu — pe Arghezi, Blaga, Barbu... aceștia „anunțînd" pleiada strălucită de poeți ai zilelor noastre.

La un moment dat, deci, la un anume *„moment critic"*, alături de unul nivelic apare *cu necesitate un altul echivalent,* care va fi prezent de acum *în mod constant,* și care va alcătui *cuplul nivelic* unul-alt unul. Acest cuplu nivelic, creat *în acest „cîmp generator"* al lumii va supraviețui, la rîndu-i, doar un timp, șansele ființării stagnante fiind, de acum, mai mari, dar amenințate încă de alcătuirea și dinamica aleatorie a mulțimilor din preajmă ; căci, dacă cele două ființe se vor putea deschide una spre cealaltă, și dacă ele se vor putea oglindi una prin cealaltă, păsind pe o nouă și mai înaltă culme

Scanned with OKEN Scanner

nivelică, ele vor şi rămîne cu necesitate *solitare*, la un moment dat (mulţimea lor dual㠄 fiind limitată), se vor desface şi vor coborî în precedentul ţinut nivelic, despărţite iar de (şi prin) fiinţa lor „dual㠄".

Şi totuşi *probabilitatea* „fiinţării stagnante" *a devenit*, din această clipă, evident, *mai mare* ; căci cîmpul probabilistic şi generator s-a extins, constituind un „punct de apel" mai puternic, format acum din două elemente, cu linii de forţă mai prelungi şi mai adînci, augmentînd o dată mai mult probabilitatea deschiderii nivelice. În acest timp mulţimile subnivelice cresc mereu, din punct de vedere cantitativ, prin facerile continue ale cîmpului originar ; ele vor avea de acum un „punct nivelic de apel" mai ferm, mai extins, un spaţiu probabilistic (nivelic) mai amplu, care-şi va centra mai lesne şi mai rapid „următorul" element nivelic ce va apărea, *alăturîndu-şi-l* din nou şi *sporindu-şi, odată cu aceasta, probabilitatea „fiinţării stagnante"*. Cîmpul generator se extinde prin noua „captură", în mod firesc, „liniile lui de forţă" se vor adînci mai mult, prelungindu-se în spaţiu şi amplificîndu-se, pentru ca, la un moment dat *să-şi alăture iar* un nou element nivelic apărut, şi aşa mai departe, *fiecare nou element nivelic ce va apărea* în imperiul (şi din imperiul) mulţimilor subnivelice *va fi „absorbit" de „cîmpul generator" creat* şi se va alătura firesc *grupului* de elemente — care alcătuiesc, din această clipă, un *„nucleu"* generator, format dintr-o *mulţime determinată* de elemente (care se deschid, unul spre fiinţa celuilalt şi care se oglindesc, unul prin fiinţa celuilalt, *păşind* în acelaşi timp, spre şi într-o *nouă dimensiune nivelică* — pe care o ating, dar în spaţiul căreia „se opresc", coborînd periodic în vechiul tărîm nivelic şi păstrîndu-şi vechea calitate nivelică, graţie subzistenţei lor de acum *„grupale"*).

Ce s-a întîmplat, de fapt, cu fiinţa nivelică singulară ? *Într-un anume loc* al lumii şi la un moment dat anume *(„moment critic") mai multe elemente s-au re-unit* într-un grup determinat de elemente nivelice, *„legate"* dinamic unul de celălalt, şi *„dependente"* dinamic unul de celălalt (prin probabilitatea lor „reciproc determinantă"). Ele *nu s-au unificat deocamdată împreună*, ci doar

Scanned with OKEN Scanner

pe rînd și ritmic, „două cîte două", așa cum vom arăta mai pe larg în cele ce urmează (de aceea spunem că *„s-au re-unit"*, cuvîntul „reunire" subliniind *simpla „strîngere laolaltă"* sau „adunare" a elementelor într-o nouă unitate, de alt tip, într-o nouă unitate „grupală"). De fapt, aceste elemente *s-au înlănțuit*, unul cu celălalt, *intrînd în „lanțurile" unor legături (sau raporturi) de reciprocă dependență* : fiecare determină și condiționează ființarea stagnantă a elementului vecin, fiecare e determinat și condiționat de ființarea stagnantă a partenerului vecin. Dar toate aceste elemente alcătuiesc *împreună un întreg*, o mulțime determinantă de elemente, un grup de elemente interdependente care-și conservă reciproc ființa, și care se definesc, în aceeași clipă, fiecare, prin *deschiderea lor nivelică* înspre un alt și mai înalt *tărîm nivelic*, cum ar spune Nichita Stănescu („A șaptea elegie") :

„...pentru a rezema ceea ce se află
de ceea ce va fi".

S-a născut, deci, repetăm, un grup interdependent de elemente, un *nucleon*, definit de un anume *cît* (ce-i propune *măsura*). Această nouă „formațiune nucleonară" mărturisește, de fapt, noua modalitate de subzistență a ființei (ce *se refugiază din imperiul haotic și aleator al mulțimilor în cercul finit, ordonat și interdependent al grupului determinat*). Fiecare element nucleonar se deschide înspre altul, pășind într-o nouă dimensiune nivelică, fiecare nouă culme nivelică întemeiată se desface, periodic, restabilind vechea calitate nivelică și *păstrînd-o dinamic* (prin facerile, desfacerile și refacerile succesive), conservînd calitatea nivelică inițială, dar conservînd, în același timp, și noua dimensiune nivelică ce apare mereu, spre a se desface mereu, deocamdată haotic și întîmplător, cum spuneam mai sus, re-venind la sine din dispersia elementelor.

Scanned with OKEN Scanner

De fapt unul nivelic pe care l-am discutat mai înainte *şi-a ordonat preajma subnivelică şi cea nivelică, înconjurîndu-se cu cîţiva „parteneri“* care-i vor garanta de acum „supravieţuirea stagnantă“, el însuşi garantînd fiecăruia „supravieţuirea stagnantă“ (punctată, din timp în timp, de noua deschidere nivelică). *Unul s-a auto-reglat prin mulţime* (prin mulţimea subnivelică mai înainte, şi apoi prin mulţimea nivelică), *potenţîndu-şi fiinţa şi garantîndu-i, în acelaşi timp, supravieţuirea stagnantă,* prin re-unirea lui cu cele cîteva elemente de alături. Aşa a luat naştere nucleonul care este, repetăm, o nouă modalitate de „a fi“ a fiinţei, o nouă unitate.

Prin apariţia formaţiunii „nucleonare“ fiinţa îşi întemeiază şi primul „Centru“ al ei ; mai exact, primii „Centri“ ai ei. Căci pînă acum ea fiinţa *ca mulţime,* prin mulţimea uniformă a elementelor, fiecare element fiind centru-şi-periferie, deopotrivă, fiecare fiind, cu alte cuvinte, „centru al lumii“, dar şi „periferie“ a ei. Cu apariţia nucleului şi nucleonului, fiinţa îşi întemeiază o „formaţiune“ care va fi „centralizată“, care va avea *un centru : un nucleu.*

Dacă nebuloasele de gaz interstelar se pierd în risipirea vană şi uniformă a substanţei lor „dispersate“, stelele vor fi deja entităţi centralizate, masa lor dispunîndu-se în jurul unui „miez“ dens ; la fel vor fi organizate şi planetele, la fel „părţile“ microscopice ale substanţei lor : particulele elementare, atomii, moleculele, celulele, organismele. Grupurile umane, oricît de simple şi neorganizate ar fi, îşi caută, subconştient sau conştient, un „lider“, pentru ca societăţile să fie conduse de un „şef“ (şef de stat). La fel, spiritul, oricît de mult s-ar ridica deasupra contigentului şi limitării“, îşi caută o „întruchipare nucleară“, un „nucleu“ de susţinere, un Spirit anume : poezia noastră l-a găsit pe Eminescu, pe Blaga, pe Arghezi... filosofia pe Parmenide, Platon, Kant sau Hegel etc.

Fiinţa ar putea spune, de acum, odată cu Nichita Stănescu :

Scanned with OKEN Scanner

„dar eu locuiesc pe o sferă,...
Totul este bazat pe economie.
Maximum de conținut,
minimum de formă". [1]

3. Nucleonul este format dintr-un „nucleu nivelic" și dintr-un „înveliș subnivelic".

Fiecare element ce compune „nucleonul" *este înconjurat de partenerii echivalenți* — spre care se deschide, pe rînd, într-o ordine (deocamdată întîmplătoare) și într-un ritm (deocamdată aleator). Nucleonul are, cum spuneam, un anumit „cît", o anume „măsură"; el este limitat în timp și în spațiu, avînd, cu alte cuvinte, un *hotar* — prin care se mărginește cu mulțimile din preajmă (echivalente, subnivelice sau supranivelice), „hotarul" fiind alcătuit, evident, *din elementele care se învecinează cu preajma*, din elementele „mărginașe", din elementele care stau atît lîngă partenerii nucleonari, cît și lîngă elementele „dinafară", din *„exterior"*. Elementele „hotarnice" nu-și pierd calitatea nivelică (prin faptul mărginirii); ele nu sînt dezavantajate de inevitabila lor „mărginire" de vreme ce *aparțin în continuare și intim grupului nucleonar*, urmîndu-i ritmul și dinamica. Dar aceste elemente se deosebesc de altele (apartenente aceluiași grup nucleonar) tocmai prin poziția lor „mărginașă", prin „contactul" lor inevitabil cu mulțimile din preajmă. „Contactul" nu le fură, evident, spre exterior, dar, spre deosebire de alte elemente nucleonare, ele au *o proximitate deosebită.*

Fiecare element nucleonar este înconjurat, așadar, de elemente, avînd o anume *preajmă probabilistică „absolută"* (pentru elementele nucleare înconjurate numai de elemente nucleare) și *„parțială"* (pentru elementele hotarnice, înconjurate atît de elementele nucleare cît și de elementele mulțimilor din preajmă). Căci fiecare

[1] „Cercetarea lui Euclid", I.

element nucleonar are o anume *poziţie* în nucleon : o poziţie *„de margine“* sau *„centrală“*.

Iată, aşadar, că grupul nucleonar şi-a diferenţiat elementele „de margine“ de elementele „centrale“ : elementele „de margine“ înconjoară şi *„învelesc“* grupul elementelor „centrale“. Iată, aşadar, că nucleonul este alcătuit, după cum se vede, dintr-un „nucleu“ (în care preajma probabilistică a fiecărui element este „absolută“) şi dintr-un *„înveliş“* — ce înconjoară nucleul (şi în care preajma probabilistică a fiecărui element este doar „parţială“). Cînd spunem „înveliş“ nu ne referim doar la o „membrană învelitoare“ sau „margine“, ci presupunem o *formaţiune marginală* „de înveliş“ — ce poate avea diverse măsuri şi configuraţii, ca o „vietate nedăruită, păstrată în sine, / adunată în jurul centrului ei singuratic“ [1], cum ar spune Nichita Stănescu.

Probabilitatea nucleonară „absolută“ va garanta, din această clipă, *refacerea stagnantă „regulată“ a dimensiunii nivelice* a fiecărui element, şi, mai mult decît atît, *întemeierea unei noi dimensiuni nivelice*, în timp ce probabilitatea doar „parţială“ a elementelor învelişului va depinde, *parţial*, de preajma nucleonului, ritmul facerilor-desfacerilor-şi refacerilor „periferice“ fiind *neregulat*.

Dar, ceea ce este foarte important, ritmul „regulat“ al fiinţării nucleare *va menţine* şi *va influenţa* ritmul „neregulat“ al învelişului, păstrînd calitatea nivelică a elementelor „mărginaşe“ (care aparţin, totuşi, nucleonului — şi nu preajmei). Ritmul nuclear va influenţa deci şi *va determina chiar ritmul „periferic“* — care va depinde, cu alte cuvinte, de „centru“, lăsîndu-se purtat şi guvernat de „centru“. Dacă, aşadar, elementele nucleare vor cuceri mai rapid şi mai frecvent noua dimensiune nivelică, elementele „învelişului“ vor supravieţui mai mult în albia vechiului tărîm nivelic (de fapt sub-nivelic de acum), participînd şi ele, desigur, la evenimentele deschiderii nivelice, dar mai puţin frecvent.

Grupul nucleonar s-a diferenţiat, deci, la un moment dat, inevitabil, în *nucleu* (definit de probabilitatea absolută a fiecărui element nivelic, distribuţia preajmei nive-

[1] „Text pe o piatră“.

Scanned with OKEN Scanner

lice fiind, ca atare, *echiprobabilă)* şi-n înveliş (definit de probabilitatea constantă, dar *parţială* a elementelor — acum „hotarnice"). Odată cu aceasta ritmul aleator şi haotic al facerilor, desfacerilor şi refacerilor ciclice din interiorul grupului nucleonar *se ordonează,* subliniem, prin interdependenţa ritmului nuclear cu cel marginal, nucleul „aspirînd" liniile de forţă ale mişcărilor „hotarnice".

Acest proces este universal, cel puţin în formele originare de fiinţare. Modelul nucleonar apare deja în lumea particulelor elementare (odată cu „protonul" sau „nucleonul" — alcătuiţi, fiecare, dintr-un sîmbure dens şi o masă înconjurătoare), spre a se perfecţiona în lumea atomică (unde nucleul atomului se va distinge clar de păturile electronice înconjurătoare) şi în cea moleculară, pentru ca celula (formată, cum se ştie, din nucleu şi masa citoplasmatică) să-l impună definitiv în lumea vie. Dar şi formaţiunile cosmice originare au acelaşi model : stelele sînt alcătuite dintr-un nucleu format din elemente mai dense (de obicei heliu, sau cînd steaua este matură, din elemente grele : fier, nichel etc., pînă la uraniu sau californiu) şi dintr-un înveliş format din hidrogen (sau, mai tîrziu, din heliu); la fel, planetele sînt alcătuite dintr-un nucleu format din elemente mai grele şi dintr-un înveliş compus din elemente mai uşoare.

Spuneam că elementele nucleului se deosebesc de cele ale învelişului prin probabilitatea lor nivelică „absolută" (spre deosebire de probabilitatea nivelică „parţială" a celor din urmă). Aceasta înseamnă că elementele nucleului vor supravieţui, fără îndoială, şi că, mai mult decît atît, ele se vor deschide spre o nouă dimensiune nivelică, întemeind-o şi alcătuind un grup chiar de elemente *nucleare* (definite de noua dimensiune nivelică), grup nuclear care, dacă va avea „cîtul necesar", va putea da naştere *la un nou şi mai înalt tărîm nivelic,* tărîm ce *va defini* de acum întreaga formaţiune nucleonară. Spre deosebire de ele, elementele învelişului vor putea supravieţui doar pe vechiul tărîm nivelic (de fapt sub-nivelic) ; eventual, ele se vor putea deschide din timp în timp,

Scanned with OKEN Scanner

spre altul, păşind pe prima „culme nivelică“, spre deosebire de elementele nucleare ce se pot redefini mereu, la o (şi printr-o) altă şi mai înaltă dimensiune nivelică, inaccesibilă elementelor învelişului.

Nucleonul este alcătuit, rezumînd, din *nucleul* — ce impune un alt şi mai înalt nivel de fiinţare (care va fi, de acum, *Nivelul* definitoriu al nucleonului respectiv), şi din *învelişul* — ale cărui elemente vor rămîne în vechea dimensiune nivelică (sau pe *Sub-nivelul* noului nivel nuclear).

4. Nucleonul se ordonează „în trepte“ nivelice şi are un ritm de fiinţare ordonat

Spuneam că marea densitate probabilistică a nucleului impune şi întemeiază o altă şi mai înaltă dimensiune a fiinţei (ce apare *numai în nucleu),* în timp ce învelişul „rămîne“ mereu la (şi în) vechea dimensiune nivelică. Nucleonul *se ordonează,* cu alte cuvinte, *în trepte,* treptele nivelice „cele mai înalte“ fiind situate „central“, cele periferice fiind şi „cele mai joase“ (în acelaşi timp, toate mişcările facerilor, desfacerilor şi refacerilor ciclice sînt „aspirate“, ordonate, şi guvernate, subliniem, de centrul nuclear — care „adună“ fiinţa la sine, întocmai ca-n acest poem al lui Nichita Stănescu unde fiecare element pare a spune :

„înapoi spre mine însumi alerg,
smulgîndu-mă de pretutindeni,
smulgîndu-mă de dinaintea mea,
dinapoia mea, din dreapta, şi
din stînga mea, de deasupra, şi
de dedesubtul meu“. [1]

Ordonarea în trepte e vizibilă la o simplă examinare a formaţiunilor nucleonare existente : nucleul atomic este

---

[1] *„A unsprezecea elegie“,* VI.

Scanned with OKEN Scanner

format din protoni și neutroni (particule elementare „grele"), învelișul — din electroni (particule elementare „ușoare" : subnivelice). Nucleul stelelor este format din elemente grele, învelișul din elemente ușoare (din hidrogen). Nucleul planetelor este format din elemente grele, suprafața din elemente ușoare. Nucleul celulei este format din acizi nucleici (molecule organice evoluate), citoplasma, în cea mai mare parte, din proteine, glucide și lipide (molecule organice mai puțin evoluate), nucleul guvernînd autoritar supraviețuirea și refacerea întregii celule.

Ordonarea „graduală" (sau „în trepte") a formațiunii nucleonare în jurul nucleului (ce sprijină învelișul subnivelic format, la rîndu-i, dintr-o mulțime determinată de elemente subnivelice, asemănătoare, și, ca atare, distribuite *uniform* în jurul lui) se apropie de modelul „ideal" al *sferei*. Matematicienii înțeleg prin sferă „mulțimea punctelor din spațiu care se află la o distanță constantă, numită rază, de un punct fixt, numit „centru". Așa cum spune Daniel Turcea *(„Epifania")* :

„totul depinde de centru
ca o piramidă ce și-ar pierde sensul
Als ob
atrasă în același timp de o gravitație
bizară".

Științele experimentale ne-au arătat că mai toate formațiunile „nucleonare" orginare sînt *sferoidale*. Să ne gîndim doar la atom, la stele, la planete, corpuri cerești prin excelență „sferoidale" ; și celula primitivă a protozoarelor (ca și organismul primelor metazoare) se apropie, mai mult sau mai puțin desigur, de forma sferoidală, modificarea acestei forme fiind unul din primele semne ce relevă „complexificarea" și trecerea spre o altă „formă" (pe care-o vom studia în Cartea următoare). Microgrupul uman și-a găsit, în și prin ritmul ancestral al dansului, forma privilegiată : *cercul*. „Hora" noastră adună într-un singur „tot sferoidal" pe dansatorii prinși în iureșul mișcării, întruchipînd parcă arhaicul și dinamicul model nucleonar.

Scanned with OKEN Scanner

5. Nucleonul are o măsură optimă (eundantă)

Nucleonul se naşte, aşadar, într-un anume loc al lumii şi la un moment dat („moment critic"), într-o anume *preajmă* (a mulţimilor nivelice echivalente, a mulţimilor subnivelice, precum şi a celor supranivelice), mulţimi care l-au durat, *în funcţie de alcătuirea şi dinamica* lor. La „momentul critic" respectiv fiinţele nivelice re-unite au fost *suficiente* pentru a putea „supravieţui" în şi prin noua formaţiune nucleonară : cîtul (sau *măsura)* lor a atins *o valoare cantitativă optimă* sau *eundantă* — pentru a folosi un concept propus de Eduard Pamfil, „eundanţa" semnificînd „cîtul optim" (spre deosebire de *redundanţa* ciberneticii — care exprimă „cîtul excesiv" — şi spre deosebire apoi de *subundanţa* — am completa noi — care ar defini „cîtul insuficient").

Cîtul eundant (sau „măsura eundantă") s-a stabilit dinamic, prin facerile, desfacerile şi refacerile succesive ce au sfîrşit, la un moment dat, cu formula nucleonară „ideală" pentru (şi în) preajma respectivă a lumii (formată, repetăm, din mulţimile nivelice echivalente, din mulţimile subnivelice, precum şi din mulţimile supranivelice).

6. Cuplul dual re-apare în şi prin fiecare eveniment

Fiecare element nucleonar are, de acum, alături, oglinda definitorie a partenerului echivalent ; şi fiecare *se deschide* înspre altul, oglindindu-se prin el şi oglindindu-l ; fiecare element depinde acum de partenerul echivalent, de întreaga mulţime (determinată) a partenerilor nucleonari, mulţime care „se împarte", la momentul deschiderii, în *cuplurile duale* — ce apar inevitabil.

„Cuplul dual" este modelul *premergător unificării ;* el apare ori de cîte ori unul se deschide înspre altul,

Scanned with OKEN Scanner

sfîrșind odată cu (și prin) mișcarea unificantă. Chiar dacă mulțimea determinată a elementelor nucleonare este *inter-dependentă*, fiecare element supraviețuind nu numai prin partenerul „din această clipă", ci prin fiecare alt element nucleonar, totuși fiecare va „reface", de fiecare dată, modelul originar al cuplului dual, de vreme ce fiecare este *unul* (care se deschide și se poate deschide, în clipa respectivă, numai înspre altul). Ca în acest poem al lui Nichita Stănescu :

„...o, tu, refacere-n interior,
tu, potrivite de jumătăți, aidoma
îmbrățișării bărbatului cu femeia sa,
. . . . . .
izbire solemnă
a jumătăților rupte" [1].

Sigur că în clipa următoare partenerii duali de mai înainte se pot desface, anulînd odată cu aceasta precedenta dimensiune nivelică ; ei se pot întoarce spre alți parteneri, spre care se și deschid, dar vor reface din nou cuplul dual : un *alt cuplu*, dar *un cuplu* dual totuși ; un alt cuplu dual care-și păstrează dinamic forma (așa cum și-o va păstra și nucleonul în imperiul noii forme a „Făpturii", cum vom arăta în Cartea viitoare).

Unul originar este, deci, „prima" formă a ființei care, îndreptîndu-se spre altul, a creat *cuplul*, „ceea de-a doua" formă ce nu va mai dispare nicicînd, chiar dacă va fi apoi integrată în forma *nucleonară* (sau, ulterior, în cea a „făpturii"). Ea va re-apare mereu, odată cu și prin fiecare nou moment unificant, consfințind un tipar străvechi și originar, pe urmele căruia ființa (dornică de sine) va călca mereu, indiferent în ce tărîmuri nivelice se va regăsi și re-întemeia. Așa cum „unul" a fost, este și va fi *moment* al ființei contradictorii, cuplul dual a fost, este și va fi *moment* al ei : moment de care va trece mereu, dar pe care îl va regăsi mereu în drumul ei (pururi deschis) spre sine.

---

[1] „A patra elegie", II.

Scanned with OKEN Scanner

7. Elementele își schimbă locul între ele, prin schimbul intra-și-internivelic

Spuneam că nucleonul este alcătuit din nucleul nivelic și din învelișul subnivelic ; elementele nivelice inițiale *au devenit apoi subnivelice,* prin deschiderea nivelică progresivă a elementelor nucleare ; mai spuneam că mișcările nucleare guvernează mișcările periferice, stabilind ritmul integral și ordonat al facerilor, desfacerilor și refacerilor din interior. Aceste mișcări se desfășoară în și prin cuplurile duale (nucleare și nivelice, precum și marginale și subnivelice) ; altfel spus, elementele nivelice nucleare se plasează-n cuplurile duale „nucleare", ca și elementele subnivelice ale învelișului — ce se plasează-n cuplurile duale subnivelice, marginale ; cu mențiunea esențială că forma cuplului dual este universală și neschimbată (în clipa premergătoare unificării), pe cînd *partenerii elementari* (nucleari sau marginali) *pot fi mereu alții,* deci *se pot schimba între ei.*

Să reținem ultima afirmație : „partenerii se pot schimba" — și *se schimbă,* desigur, între ei, „forma cuplului dual rămînînd aceeași". Doi parteneri (nucleari sau marginali) se alătură — formînd cuplul dual —, se unifică apoi și, atingînd limita noii dimensiuni nivelice, se despart, revenind „pe vechiul loc" ; dar ei se pot deschide, în următoarea clipă, spre un alt partener echivalent, refăcînd iarăși cuplul dual și unificîndu-se cu noul partener, pentru ca în clipa următoare să atingă iarăși limita noii dimensiuni nivelice, revenind „pe vechiul loc". S-a schimbat ceva, oare, în interiorul formațiunii nucleonare ? Desigur, *ordinea* sau *sensul* deschiderii nivelice. Cuplul dual și-a păstrat forma, dar nu ambii parteneri : unul dintre ei s-a deschis spre un alt element vecin, participînd la un alt cuplu dual, *locul său fiind luat de un altul.* Partenerii *și-au schimbat,* deci, *locul* (în interiorul formațiunii nucleonare), *schimbînd* în același timp, cum spuneam, *și sensul deschiderilor nivelice.* Nivelul partenerilor „de schimb" a rămas însă *neschimbat.* Este vorba de un simplu „schimb" (de „parteneri") ca în acest cîntec popular :

Scanned with OKEN Scanner

„Fagul-și schimbă frunzele,
Feciorii drăguțele ;
(Fagu-și schimbă frunzuța,
Iar feciorul drăguța,
Și se duce la alta !)“

Facerile, desfacerile și refacerile nivelice se desfășoară *în interiorul* formațiunii nucleonare, prin schimbul dintre elementele ce respectă o anume ordine interioară a mișcărilor (impusă de „stratificarea nivelică“ a nucleonului). Schimbul se desfășoară *pe nivele* (partenerii nivelici ai nucleului schimbîndu-se cu partenerii nucleari nivelici, iar partenerii subnivelici ai învelișului schimbîndu-se cu partenerii subnivelici „marginali“), dar, în același timp, schimbul se poate desfășura și *între nivele*, între elementele învelișului și cele nucleare, de vreme ce *învelișul subnivelic susține mulțimea nivelică nucleară ;* desfacerea elementelor nucleare și nivelice „sfîrșește“ în imperiul subnivelic al învelișului, așa după cum facerea *„continuă“* a elementelor învelișului le poate împinge în centrul nuclear și nivelic.

Dar elementul „de schimb“ este și poate fi *doar elementul subnivelic* unei dimensiuni nivelice anume („de referință“) ; căci numai un element subnivelic pătrunde într-o nouă dimensiune nivelică, „luînd locul“ unui element subnivelic participant la acea dimensiune și „schimbîndu-l“. La oricare schimb inter-nivelic ne vom referi, așadar, în continuare, să nu uităm că elementul „schimbat“ nu poate fi decît *subnivelic*. „Subnivelul“ este „terenul“ egalizator între un tărîm nivelic (ce pornește, de obicei, de la tărîmul subnivelic al învelișului) și tărîmul subnivelic acestuia, știut fiind faptul că nucleonul poate fi „stratificat“ în și prin mai multe dimensiuni nivelice, fiecare tărîm fiind „nivelic“ față de cel „sub-nivelic“ lui, fiecare tărîm nivelic fiind „sub-nivelic“ față de cel „nivelic“ lui ; fiecare nucleon este definit, însă, de tărîmul nivelic *deocamdată suprem* — care centrează și definește celelalte tărîmuri subnivelice ordonate.

Elementele nucleonare „se schimbă“, deci, între ele, fie *în și prin același tărîm nivelic*, fie *între tărîmuri nivelice deosebite*. Să deosebim, așadar, schimbul din inte-

Scanned with OKEN Scanner

riorul aceluiaşi nivel (schimbul *intra-nivelic)* — care este „orizontal", de schimbul dintre două tărîmuri nivelice (schimbul *inter-nivelic)* care este *„vertical"*, desfăşurîndu-se între nivel şi subnivel.

De fapt, la o privire mai atentă, schimbul *intranivelic* va fi cu necesitate şi *internivelic*, aşa după cum schimbul „internivelic" este cu necesitate şi „intranivelic". Căci schimbul presupune unificarea ulterioară (a elementelor ce „îşi schimbă locul"), iar unificarea presupune facerea sau *deschiderea nivelică*. Schimbul intranivelic nu va putea evolua ulterior decît internivelic. Tot astfel schimbul „inter-nivelic", prin care elemente *subnivelice* trec în dimensiunea nivelică (sau invers), presupune şi schimbul intranivelic, elementele aceluiaşi nivel schimbîndu-se cu necesitate între ele, în şi prin schimbul internivelic.

Atît schimbul intranivelic cît şi cel internivelic *păstrează măsura* formaţiunii nucleonare, pe de o parte, păstrînd totodată şi măsurile nucleului şi învelişului, pe de alta. Căci atît nucleul nivelic, cît şi învelişul subnivelic *îşi vor stabili dinamic propria măsură eundantă* (după mecanismul similar stabilirii măsurii nucleonare).

8. Elementele nucleonare se implică reciproc şi participă „pe rînd" la nucleu

Schimbul relevă o dată mai mult faptul că elementele nucleonului se află, toate, într-o *relaţie de reciprocă dependenţă* pe care am putea-o numi *„implicaţie"*. Verbul latin *implico* are sensul 1) de „a încolăci, a împreuna, a uni, a încinge" şi 2) de „a amesteca, a angaja, a încurca". Elementele nucleonului se angajează, dacă acceptăm aceste sugestii, într-o relaţie ce „le păstrează împreună, interdependente", *fără a le unifica, deocamdată, „multiplicant"* — în sensul facerii şi al devenirii (care se realizează, totuşi, dinamic, în interiorul formaţiunii nucleonare). Vorbind despre alcătuirea nucleonului din elemente ne referim în primul rînd la structura lui predo-

Scanned with OKEN Scanner

minant „ne-unificată", dar legată totuși prin relația implicantă. Ca și cum elementele nucleonului ar fi ținute împreună de o „așteptare comună", de un „potențial unificator" ce se realizează, desigur, fragmentar, la momentul deschiderilor nivelice intranucleonare, elementele fiind „în-lănțuite" între ele.

„Așteptarea (lor) comună" (și, ca atare, relația de implicație) sfîrșește însă cu mișcările unificant-multiplicante ale deschiderilor nivelice, mișcări ce întemeiază noile tărîmuri, urcînd pînă la dimensiunea *nucleară definitorie*. La această mișcare participă, în primul rînd, elementele *centrale* (ce au o preajmă probabilistică „absolută") și numai în al doilea rînd elementele învelișului (care vor participa și ele, desigur, la nivelul nuclear, dar mai puțin frecvent, și *pe rînd*, în funcție de *ritmul* facerilor, desfacerilor și refacerilor intranucleonare). Putem deosebi, astfel, elementele *participante* la dimensiunea nucleară de elementele *neparticipante* la acest nivel (elementele ce rămîn „la margine", în aria învelișului). Elementele „participante" vor impune dimensiunea nivelică *definitorie* pentru respectiva formațiune nucleonară, pe cînd elementele neparticipante rămîn în relația de implicație, într-o „așteptare" ce permite doar păstrarea dimensiunii nucleare nivelice, ba chiar supraviețuirea însăși a nucleonului. Elementele neparticipante nu sînt, cu alte cuvinte, „inutile" ; ele sînt *rezerva* indispensabilă nucleului, „rezerva" ce garantează supraviețuirea stagnantă a fiecărui element subnivelic sau nivelic, participant sau neparticipant.

Latinescul *participo* are sensul de „a împărți cu cineva, a împărtăși" ; elementul participant împarte cu ceilalți „participanți" bucuria și lumina noii dimensiuni nivelice, fiind *parte* („pars") a ei. Dar, mai mult decît atît, însăși noua dimensiune nivelică ce s-a ridicat pe temelia subnivelică „face parte" din ființa nucleonară și participă la ființa nucleonară, în ciuda faptului că „partea ei" s-a desprins de temelia subnivelică și s-a înălțat într-un alt și deosebit nivel ; „partea ei" presupune subnivelul și *participă la subnivelul* (ce o susține) : o implică. Elementele „actualmente" neparticipante sînt, apoi, *„potențial*

Scanned with OKEN Scanner

participante", tot astfel după cum elementele actualmente participante sînt *„potențial neparticipante"*.

Participarea sau neparticiparea elementelor la noile dimensiuni nivelice este impusă, desigur, de *ritmul ordonat* al facerilor, desfacerilor și refacerilor interioare, ritm determinat, la rîndu-i, de măsurile nucleului și învelișului, de măsura însăși a formațiunii nucleonare (măsură ce s-a stabilit, cum spuneam, *dinamic*, în funcție de aspectul și dinamica mulțimilor echivalente, subnivelice și supranivelice din preajmă, în funcție, așadar, *de preajma* nucleonului respectiv).

9. Nucleonul schimbă elemente cu Exteriorul

Nucleonul este înconjurat de preajma mulțimilor subnivelice și a celor supranivelice, dar, în primul rînd, de preajma mulțimilor echivalente lui (din punct de vedere nivelic). El „supraviețuiește" în și prin această „preajmă" dezordonată și aleatorie, desfășurîndu-și existența „dinamic", prin permanentele-i faceri, desfaceri și refaceri. Nucleul se sprijină pe învelișul „marginal" — ce sfîrșește cu limita sau *hotarul*.

Dacă în preajma imediată a hotarului nucleonar se ivește, întîmplător, un element *echivalent* nivelic (aparținînd mulțimii echivalente), elementul „marginal" sau „hotarnic" se poate deschide, în mod firesc, spre acest altul „exterior", părăsind nucleonul și lăsînd, astfel, măsura nucleonară „subundantă". Iar dacă, după un timp oarecare, în preajma hotarului nucleonar se ivește, „compensator", un alt element echivalent nivelic, acesta are toate șansele de a fi absorbit în interiorul formațiunii nucleonare, grație ariei probabilistice dense : măsura nucleonară se reface atunci, revenind la valoarea ei anterioară, eundantă. În acest răstimp nucleonul „a schimbat cu preajma" un element marginal.

Fenomenul se poate petrece și invers : dacă în preajma imediată a hotarului nucleonar se ivește, întîmplător, un

Scanned with OKEN Scanner

element echivalent (aparținînd mulțimii echivalente), acesta poate fi „absorbit" de formațiunea nucleonară, grație marii densități probabilistice ; el *pătrunde în interior*, participînd activ la evenimentele nucleonare. Măsura nucleonară devine, în acest caz, *redundantă :* apare un „surplus" cantitativ — ce perturbă ritmul existențial deja statornicit (prin facerile, desfacerile și refacerile permanente).

Dar facerile, desfacerile și refacerile intranucleonare se desfășoară, în continuare, ritmic și ordonat, într-o altă succesiune însă, și într-un ritm deosebit, de vreme ce măsura are o valoare cantitativă „ușor modificată". Totuși măsura actuală (perturbată și redundantă) se apropie, ca valoare cantitativă, mult de măsura anterioară ; ordinea evenimentelor interioare este, de acum, „sensibil alta", dar *asemănătoare totuși* precedentei ordini de desfășurare, ordine ce a fost *definitorie* pentru măsura nucleonară respectivă, impunînd tiparul (modelul) optim al supraviețuirii. Facerile, desfacerile și refacerile intranucleonare permanente se vor desfășura acum într-o ordine (ușor perturbată), care *va gravita* însă „spre ordinea anterioară", *spre ordinea optimă,* pînă la un moment dat (alt *moment* critic, cînd „perturbațiile" se vor elimina parcă „de la sine", prin revenirea logică și firească la formula optimă de existență : la ritmul existențial optim, ritm care a păstrat și a statornicit respectiva formațiune nucleonară (căci este puțin probabilă alegerea unui alt ritm de ființare, atunci cînd măsura cantitativă se modifică imperceptibil).

Odată cu revenirea la vechiul ritm de ființare și la vechea ordine interioară *se reface și măsura* nucleonară, unul din elementele marginale (dar nu neapărat cel care a pătruns în Interior), rămînînd, după o serie de evenimente „interioare", *solitar,* lipsit de partenerul echivalent corespunzător, ba, mai mult decît atît, *„inutil"*. El se poate desface, *părăsind* interiorul nucleonar, sau, dacă în proximitatea imediată a hotarului apare un element echivalent, se poate deschide spre acesta (părăsind, la fel, interiorul). S-ar putea spune că elementul respectiv *„a fost eliminat"* de formațiunea nucleonară ; de fapt el a

Scanned with OKEN Scanner

fost eliminat de măsura redundantă, el însuşi *pregătindu-şi propria eliminare.* [1]

După cum se vede, elementul pătruns în interior a fost reţinut, un altul fiind eliminat : între Interior şi Exterior a avut loc, astfel, un *schimb* de elemente (ca şi-n cazul în care elementul eliminat a fost înlocuit, după un timp, cu altul, aflat în preajmă). „Schimbul" se desfăşoară, deci, nu numai în interiorul formaţiunii nucleonare, ci şi între interiorul nucleonar şi lumea exterioară. Să reţinem însă că schimbul *porneşte de la dimensiunea nivelică a hotarului* nucleonar, elementele pătrunse fiind abia ulterior „captate" de noile dimensiuni nivelice şi cucerind abia ulterior noile tărîmuri.

Acest schimb relevă, printre altele, diferenţa dintre Interior-ul (nucleonar) şi Exterior-ul (lumii) ; în Interior domneşte ordinea ritmului ordonat şi legic de fiinţare, în Exterior, haosul şi dezordinea întîmplării (îngemănate cu necesitatea). Lumea interioară este „probabilă" şi previzibilă ; lumea exterioară este „mai puţin probabilă" şi „mai puţin previzibilă" (dacă nu chiar „imprevizibilă").

Schimbul leagă, în acelaşi timp, Interiorul de Exterior, păstrînd constantă măsura nucleonară : acelaşi cît cantitativ ; măsura redundantă se poate reface — eliminînd unul sau mai multe elemente interioare, aşa după cum măsura subundantă se poate reface — captînd unul sau mai multe elemente exterioare. Dacă măsura eundantă s-a stabilit în timp, printr-o mulţime de evenimente pozitive şi negative (faceri, desfaceri, refaceri), legate între ele printr-un efort ordonator imens, ea *se va păstra cu rigurozitate.* Chiar dacă eliminarea (sau captarea) elementelor este posibilă, măsura devenind subundantă (sau redundantă), ritmul existenţial interior şi cîmpul probabilistic al nucleonului impun refacerea ei continuă, prin schimbul de elemente ; căci *măsura nucleonară trebuie respectată.*

---

[1] Raţionamentele de mai sus sînt simplificator-schematice, în dorinţa de a prezenta cît mai clar un „mecanism" logic simplu şi universal.

Scanned with OKEN Scanner

Dar schimbul dintre Interior şi Exterior subliniază şi *universalitatea* fiinţei, identitatea elementelor nivelice între ele (chiar „aproximativă"). Nucleonul „nu se închide" definitiv „în sine", deşi spaţiul său probabilistic e împrejmuit de un hotar limitativ care-l desparte de lumea exterioară ; ci nucleonul *primeşte lumea prin fiecare element „pătruns"*, aflîndu-se, cum spuneam, într-un permanent schimb cu Exteriorul, schimb ce restabileşte fără contenire propria-i măsură, *în funcţie de lume*, prin lumea dinafară.

10. Acelaşi model nucleonar (nivelic) poate avea mai mulţi varianţi (cantitativ). „Tipul" nucleonar are, deci, „varianţi" (izotopi)

Măsura nucleonară a luat naştere şi s-a stabilit dinamic, aşa cum arătam mai înainte, prin facerile, desfacerile şi refacerile necontenite ale nucleonului — plasat *într-o anumită arie* a lumii exterioare. El şi-a cîştigat formula cantitativă optimă *în această arie* a lumii şi *prin* această arie. Ceea ce înseamnă, fără îndoială, că *într-o altă arie* a lumii, aceeaşi formaţiune nucleonară, de aceeaşi dimensiune nivelică, va putea „supravieţui" într-o altă formulă cantitativă, într-o *altă măsură*. Nucleonul poate fi definit, cu alte cuvinte, *de aceeaşi calitate nivelică* (sau de aceeaşi dimensiune nivelică), dar el poate avea *o altă măsură*, un alt cît cantitativ (ce stabileşte *o altă ordine* interioară, *un alt ritm* de fiinţare). Să reţinem faptul esenţial ce introduce, încă de pe acum, un parametru universal : *variaţia* sau *varianţa* : varianţa („izo-topia") formaţiunii nucleonare în intima ei articulare, cu păstrarea *aceleiaşi dimensiuni nivelice* : varianţa cîtului cantitativ sau, pur şi simplu, varianţa simplă a ritmului existenţial şi a ordinii interioare, cu păstrarea aceleiaşi dimensiuni nivelice.

De acum nu se va mai putea vorbi despre „simpla *identitate*" a două sau mai multe fiinţe nucleonare, ci va trebui să acceptăm că identitatea aceleiaşi dimensiuni

Scanned with OKEN Scanner

nivelice poate fi *concomitentă cu varianţa formulei sale cantitativ-dinamice*, cu varianţa formulei sale „arhitecturale". Această realitate devine inerentă şi legic necesară atunci cînd o anume dimensiune nivelică nu poate „supravieţui" decît în şi prin unirea (implicantă) a mai multor elemente echivalente, elemente ce se pot articula într-o mulţime de „formule", scopul fiecărui „model" nefiind altul decît păstrarea dimensiunii nivelice respective.

Universul fiinţei a recurs de timpuriu la modelul nucleonar, de la primele dimensiuni nivelice, întemeiate încă în lumea particulelor elementare ; de la primele dimensiuni nivelice identitatea va însemna, deci, mai aproape de adevăr, „asemănare" : asemănare ce *se apropie de „identitate"* cu cît ne apropiem mai mult de universul originar al primelor particule, dar care se îndepărtează de „uniforma identitate" cu cît ne îndepărtăm mai mult de cîmpul originar şi ne apropiem mai mult de culmile nivelice ale fiinţelor „vii", lumi în care identitatea, de pildă, chiar a gemenilor univitelini, este iluzorie. Nichita Stănescu spune :

„Animal cu animal nu se aseamănă
Frunză cu frunză nu e geamănă
Fiecare iarbă altfel se seamănă..." [1].

Căci elementele nucleonare se pot dispune *într-o mulţime de modalităţi ordonante, chiar dacă au aceeaşi măsură, chiar dacă fac parte din aceeaşi arie a lumii. Ordinea* lor „interioară" *variantă* poate impune un *ritm de fiinţare variant*, ritm ce poate diferenţia întrucîtva un nucleon de altul, în ciuda dimensiunilor nivelice identice. Dar varianţa ritmului de fiinţare se accentuează, cum spuneam, pe măsură ce fiinţa nucleonară este definită de un tărîm nivelic mai înalt, şi pentru faptul că, odată cu fiecare nou tărîm nivelic, *cresc posibilităţile de ordonare interioară*. Măsurile devin mai ample, mai complexe, iar cîtul îşi pierde, cu fiecare nouă culme nivelică, rigoarea cantitativă, în sensul că fiinţa nivelică respectivă va putea „supravieţui" (cu şanse mai multe sau mai puţine de

[1] „Laus Ptolemaei", VII.

Scanned with OKEN Scanner

reușită) cu valori cantitative ce *„se apropie de cîtul eundant“* și care *oscilează* în jurul acestui cît, îngăduind *aproximativul* (discret-continuu).

Cu fiecare nou și mai înalt tărîm nivelic măsurile devin „mai aproximative“, fără a-și pierde însă din rigoare (îngăduind, adică, valori distonante). Limita lor „aproximativă“ (dar *riguroasă,* totuși) permite varianța formațiunii nucleonare respective (varianța discretă a măsurii, varianța ordinii interioare și a ritmului de ființare), cu păstrarea necondiționată a *dimensiunii nivelice* respective, cu păstrarea, deci, a *tipului nivelic* respectiv.

Două sau mai multe formațiuni nucleonare pot avea, așadar, același „tip“, deosebindu-se, una de cealaltă, prin *varianța* formulei lor de ființare. Tipul propune, cu alte cuvinte, dimensiunea nivelică *(universală),* varianța descrie formele *(particulare* și *individuale)* pe care le poate lua „tipul“. Universalitatea nu exclude particularitatea și nici individualitatea, ba chiar le presupune și le implică, așa după cum tipul nivelic presupune varianța formelor sale.

Constantin Noica a vorbit despre *izotopia* ființei, referindu-se, credem, la același concept al *„varianței“* — în formularea noastră. El spune : „Ființa însăși — ca realitate individuală, cel puțin — se dedublează astfel, sau se multiplică. Alături de ce este ea în imediat, va putea fi, sau va fi fiind și altceva. Ea *este* ca fiind și altceva. Suspendată în versiunile ei izotope, în-doită, în-treită sau în-cincită, ființa este într-*altfel* una.“ [1]

Noi vom folosi de acum în mod curent conceptul „varianței“, fundamental pentru înțelegerea dialectică a ființei. Fiecare nou tărîm nivelic propune, astfel, un *alt tip nucleonar,* iar fiecare nou tip nucleonar *se descrie* pe sine *prin variantele* multiple ale ființei sale. Putem merge, desigur, mai departe, și putem accepta că pe întinsul „aceleiași dimensiuni nivelice“ pot apărea mai multe „tipuri“, care, fiecare, se descriu pe sine, în amănunt, prin variantele respective, dar cu aceasta n-am făcut altceva decît să reluăm discuția și să o plasăm în interio-

[1] „Sentimentul românesc al ființei“, p. 42.

Scanned with OKEN Scanner

rul dimensiunii nivelice respective, înlocuind termenul de variant (care-şi centrează o mulţime de varianţi „secundari") cu termenul de „tip". Este corectă, desigur, şi această accepţiune, utilă şi circulantă astăzi în biologie sau psihologie (psihologia, de pildă, descrie cîteva „tipuri caracteriale", fiecare avîndu-şi varianţii), atunci cînd fenomenul însuşi al varianţei duce la apariţia unor formule *mai cuprinzătoare* (sau „particulare"), dar nu neapărat universale — în sensul larg al termenului —, formule în aria cărora pot fi găsite o serie de variante (individuale). Putem „desface" astfel varianţa tipului într-o serie de *ramificaţii* primare, secundare, terţiare, cuaternare etc. pînă la *individualitatea irepetabilă şi ireductibilă*. Limbajul este insuficient, desigur ; el descrie simplu şi vag un fenomen care se imprimă adînc în lumea fiinţelor aflate-n continuă facere-şi-refacere, fenomen care se va desfăşura apoi liber şi expansiv, cu mult deasupra şi cu mult înafara oricărei posibilităţi clasificante. Am putea vorbi chiar de varianţa infinită a lumii vii, de pildă, fără a greşi cu ceva ; dar n-am înţelege prea multe din dialectica varianţei dacă n-am păstra reperul general al tipului-ce-variază.

Aşa cum spuneam, deci, chiar dacă variaţiile tipului pot constitui, la rîndul lor, o mulţime de „tipuri" secundare variante (variante care pot constitui, la rîndul lor, o mulţime de „tipuri terţiare" variante ş.a.m.d.) nu trebuie să pierdem nici o clipă din vedere faptul că ne-am referit mereu la cei doi „poli" fundamentali şi contradictorii : tipul şi variantul său. Zoologii au căutat să sistematizeze, în acest sens, cît mai fidel, lumea animalelor ; au împărţit vieţuitoarele în regnuri, subregnuri, diviziuni, subdiviziuni, încrengături, clase, subclase, ordine, subordine etc. pînă la exemplarele individuale. Ar fi mai simplu, în acest caz, să deplasăm termenii generali pe care i-am folosit (de „tip" şi „variant") mereu „mai în urmă", vorbind despre un tip nivelic anume ce cunoaşte o mulţime de varianţi, fiecare din aceştia constituind, la rîndu-i, un alt tip (ce cunoaşte alţi varianţi), fiecare variant constituind un alt tip (cu alţi varianţi)... etc. pînă la fiinţa *individuală*, dar cu aceasta n-am făcut totuşi

Scanned with OKEN Scanner

decît să deplasăm discuţia şi să ne lăsăm furaţi mereu de fenomenul expansiv al varianţei.

De aceea, vom reţine, în rezumat, pentru mai multă operativitate conceptuală, doar termenii de *tip* şi de *varianţi* (ai tipului), considerînd că tipul propune dimensiunea nivelică, iar variantul descrie formele nucleonare particulare (ce se pot descompune, la rîndul lor, repetăm, în varianţi primari, secundari şi terţiari etc.).

11. Nucleonul pierde succesiv din elemente, preajma lui fiind aleatorie

Spuneam mai înainte că, dacă în preajma imediată a hotarului nucleonar pătrunde un element echivalent, dar *exterior*, unul din elementele mărginaşe se poate deschide spre fiinţa lui, *părăsind* formaţiunea nucleonară („absorbit“ de elementul dinafară). Măsura eundantă a nucleonului devine subundantă, dar nucleonul îşi păstrează totuşi forma, modificîndu-şi ritmul de fiinţare şi ordinea evenimentelor interioare : cîmpul probabilistic interior este încă destul de puternic spre a-i păstra „coeziunea“. După un timp, desigur nedeterminat, nucleonul poate *capta* un element echivalent, aflat în preajma-i imediată, dacă mulţimile din preajmă (mulţimea echivalentă, mulţimile subnivelice şi cele supranivelice) îl *oferă*. Măsura se reface şi devine *eundantă*. Astfel că, ori de cîte ori un element este captat, un altul poate pătrunde-n locul lui, restabilindu-i precedentul „cît“ şi *refăcînd* arhitectura nucleonară.

Acest schimb se poate repeta (şi el se şi repetă) *de mai multe ori*, păstrînd intactă formaţiunea nucleonară ce *„supravieţuieşte“ în acest răstimp*. De cîte ori se poate repeta ? Răspunsul este simplu : de cîte ori preajma mulţimilor (echivalente, subnivelice şi supranivelice) *oferă* un partener echivalent, *la momentul oportun*, partener capabil de a pătrunde-n interiorul nucleonar şi de a-i reface cîtul.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, oare, mulțimile din preajmă (echivalente, subnivelice și cele supranivelice) *pot oferi la infinit un partener echivalent, și, totdeauna „la momentul oportun“* ? Desigur, nu ; căci în mulțimile din preajmă domnește *întîmplarea* (îngemănată cu necesitatea) ; alcătuirea și mișcarea lor este „întîmplătoare“ ; ele nu-și pot păstra aceeași „densitate“ și nici același ritm, supuse fiind hazardului inevitabil. Mulțimile acestea se desfășoară și „trăiesc“ în jurul nucleonului, sînt *influențate*, fără îndoială, de nucleonul (ce impune preajmei o anumită densitate probabilistică, un cîmp probabilistic anume — care „centrează“ liniile de forță ale mulțimilor din jur), dar ele nu pot (și n-au putut oferi, așa cum științele concrete au și arătat-o) decît *un timp determinat* elementul echivalent și necesar refacerii măsurii nucleonare.

Acest „timp determinat“ a măsurat și a determinat, la rîndu-i, „durata“ însăși a formațiunii nucleonare (durata „supraviețuirii“ ei). Căci nucleonul își păstrează dinamic alcătuirea prin schimbul cu Exteriorul, cît timp acest schimb este posibil. Din clipa-n care schimbul nu mai e posibil, din clipa, așadar, din care preajma mulțimilor (echivalente, subnivelice și supranivelice) nu-i mai poate oferi partenerul echivalent și necesar refacerii, măsura nucleonului se va perturba treptat, așa cum vom arăta în cele ce urmează.

Să presupunem, pentru început, că unul din elementele „marginale“ sau „hotarnice“ a fost captat de un element dinafară, părăsind ținutul nucleonar. Măsura eundantă „s-a micșorat“ și a devenit *subundantă*. Dar moare, odată cu aceasta, întreaga formațiune nucleonară ? Se năruie întreaga arhitectură a nucleonului ? Sigur că nu. Măsura este subundantă, dar cîmpul probabilistic este deocamdată încă destul de dens și de puternic spre a păstra relația de implicație și de interdependență a elementelor, spre a permite încă deschiderile nivelice din cîmpul nucleonar. Totuși ritmul existenței nucleonare *se modifică* inevitabil, chiar dacă „doar imperceptibil“ la început. Ordinea evenimentelor interioare se modifică și ea, astfel că încă de pe acum „deschiderile nivelice“ interioare vor fi „mai puțin frecvente“, mai rare.

Scanned with OKEN Scanner

12. Măsura nucleonului poate descreşte pînă la „spargerea“ (sau des-facerea) lui, cînd elementele-i subnivelice rămîn, dintr-odată, solitare

Dacă, din întîmplare, mulţimile din preajmă oferă totuşi partenerul necesar, măsura se reface şi ritmul fiinţării se restabileşte ; dar dacă *nu,* şi dacă, după o vreme, un alt element marginal părăseşte cercul nucleonar (captat de vreun element exterior, sau prin desfacerile inerente ale elementelor nivelice), măsura nucleonară *descreşte* mai mult, iar *subundanţa se accentuează :* cîmpul probabilistic nucleonar sărăceşte, dar „supravieţuirea“ sau „subzistenţa“ formaţiunii nucleonare va mai fi posibilă deocamdată, deşi ritmul de fiinţare se schimbă simţitor, redefinirile în noua dimensiune nivelică fiind mai puţin frecvente ; viaţa va pulsa „mai palid“ acum între hotarele nucleonului şi, dacă măsura nu se va mai reface, ba mai mult, dacă un alt element, şi apoi altul vor părăsi cercul nucleonar, ritmul existenţial se va dezechilibra progresiv, măsura va sărăci alarmant, pînă la un moment dat *(„moment critic“),* moment la care formaţiunea nucleonară *se va destrăma (sau desface) dintr-odată,* cîmpul probabilistic fiind incapabil de a mai păstra relaţia implicantă a elementelor — ce *vor rămîne dintr-odată solitare,* rupte unul de celălalt şi *divergente.*

Nucleonul a supravieţuit, aşadar, un timp, subzistenţa lui fiind mereu mai ameninţată de neantul *absenţelor* (sau *lipsei) progresive,* care i-a descumpănit măsura pînă la momentul *desfacerii.* Se poate spune că desfacerea nucleonului a fost *treptată,* progresivă, că ea a început, de fapt, odată cu primul eveniment „eliminator“ şi s-a accentuat cu eliminările ulterioare, pînă la momentul critic decisiv *„al morţii“.* S-ar putea spune că, odată cu *„descompletarea“ progresivă a măsurii* (ce şi-a accentuat subundanţa) *şi relaţia implicantă s-a relaxat progresiv* şi inevitabil, de vreme ce cîmpul probabilistic interior a diminuat progresiv ; şi relaţia implicantă s-a relaxat, subliniem, într-adevăr, *pînă la anularea ei,* pînă la *„spargerea“* formaţiunii nucleonare.

Scanned with OKEN Scanner

Iată, aşadar, cum se pune problema desfacerii (deci, a morţii) în imperiul formaţiunii nucleonare. *Solitudinea* — despre care am vorbit în Cartea precedentă — rămîne factorul determinant ce „cauzează", în final, desfacerea întregului nucleon, doar că moartea *se pregăteşte*, de acum, *în timp*, — aşa cum vom arăta pe larg şi-n Cartea următoare, prin micşorarea progresivă şi *perturbantă* a măsurilor, prin absenţa progresivă a cîte unui element — atunci cînd nucleonul rămîne *singur, într-o preajmă vidă*.

„Merg înainte spre moarte,
Cu coada ochilor
Tîrîş pe lucruri"

spune Marin Sorescu („Drum") remarcînd această *continuă pregătire pentru moarte* a fiinţei întemeiate şi asamblate (nucleonar), moarte care va surveni la un moment dat, cataclismic, cufundînd în neant faptul (în desfacere) al fiinţei, dezvăluind astfel vidul implacabil (dar „mascat" pînă acum) al solitudinii.

13. Nucleonul „trăieşte" un timp determinat

Nucleonul are, aşadar, o durată de viaţă *determinată* : limitată : limitată de mulţimile din preajmă (care-i pot asigura schimbul interior-exterior doar un timp determinat). Viaţa lui sfîrşeşte, la un moment dat, inevitabil, căci mulţimile din preajmă (echivalente, subnivelice şi supranivelice) sînt limitate, incapabile de a-i oferi la infinit elementele necesare refacerii, chiar dacă prezenţa însăşi a formaţiunii nucleonare în cîmpul respectiv al lumii *creează în juru-i o anumită densitate probabilistică*. Nucleonul îşi va putea restabili măsura după un număr — *statistic constant* — de schimburi „cu exteriorul", număr determinat de alcătuirea şi dinamica relativ asemănătoare a mulţimilor lumii (ce *gravitează în jurul aceleiaşi dimensiuni nivelice*).

Scanned with OKEN Scanner

Evenimentele facerilor, desfacerilor și refacerilor pornesc din imperiul originar al ființei-nefiinde, dar, pe măsură ce ființa se re-întemeiază și se re-definește în nivele din ce în ce mai înalte (sau din ce în ce mai adînci), distribuția lor *se nivelează statistic*, astfel că diferitele „formațiuni" nucleonare vor avea, *în lumi (sau în spații) diferite, aspecte asemănătoare*. Să dăm cîteva exemple : substanța norilor de gaz are o anume densitate „universal constantă", dimensiunile și formele stelelor sau galaxiilor sînt, în general, asemănătoare în univers, la fel și compoziția lor ; planetele au forme, dimensiuni și compoziții apropiate ; în ultimul timp s-a mai descoperit că structura unor molecule originare aflate pe alte planete, ba chiar și-n spațiul interstelar nu se deosebește de structura moleculelor terestre.

Așadar, forme nucleonare *similare* (de aceeași dimensiune nivelică sau de același tip) *au durate existențiale statistic asemănătoare*, grație *„compoziției" și dinamicii statistic constante a mulțimilor din preajmă* (a mulțimilor echivalente nivelic, subnivelice și supranivelice). Dar fiecare nucleon va ființa într-o *anume arie* a lumii, într-o anume preajmă strict individuală care, chiar dacă va purta amprenta distribuției și compoziției statistic determinante, va avea o pregnantă coloratură *individuală*. Astfel că și *„viața medie"* a formațiunilor nucleonare se va individualiza în și prin *durata individuală* de supraviețuire a fiecărui nucleon, durată ce va gravita, desigur, spre o valoare „medie statistică". Un singur exemplu : omul trăiește *azi, pe pămînt*, 70 de ani în medie ; dar fiecare om trăiește un număr variabil și individual de ani ce „gravitează" numai spre medie ; el poate muri în prima copilărie, sau poate trece, excepțional, de 100—125 de ani (ca ființă individuală), viața lui medie rămînînd, astăzi, de 70 ani.

Viața nucleonului (durata lui „determinată" de ființare) este, așadar, finită ; desfacerea formațiunii nucleonare poate începe cu mult înaintea momentului critic și definitiv al morții, cînd nucleonul își păstrează (prin faceri, desfaceri și refaceri perpetue) alcătuirea, în ciuda măsurii subundante, „supraviețuind". Panta desfacerii este

Scanned with OKEN Scanner

„lină", în acest caz, și „prelungă", spre deosebire de situațiile în care desfacerea nucleonului este *„subită"* și brutală, ne-precedată de permanentul deficit cantitativ (să ne gîndim doar la deosebirea dintre o maladie consumptivă prelungă și un accident, ambele încheiate cu sfîrșitul imanent, dar definite de „pante „existențiale" pregnant diferențiate).

14. Desfacerea nucleonului (într-o mulțime de elemente) crește „substanțial" probabilitatea subnivelică

În clipa critică a morții, nucleonul se desface „dintr-odată", *eliberînd o mulțime de elemente* care sînt smulse din relația implicantă a interdependenței și rămîn *solitare*, în mijlocul mulțimilor subnivelice (precum și-n mijlocul mulțimii echivalente și a celor supranivelice). Elementele nivelice solitare *se desfac* în prima clipă și rămîn, deci, în mijlocul mulțimii subnivelice lor, *îmbogățind-o*. Dar, fapt deosebit de important, și pe care-l subliniem, corectînd astfel afirmațiile făcute în Cartea precedentă (unde se arăta, pentru o mai mare claritate, că elementele nivelice se desfac în *„două"* elemente subnivelice), nucleonul se desface, nu în două, ci *într-o mulțime de elemente nivelice* (care se vor desface, la rîndul lor, *într-o mulțime de elemente subnivelice)*, îmbogățind astfel substanțial „cîmpul subnivelic" al lumii.

Desfacerea nucleonului anulează dimensiunea nivelică ce-l definește, lăsîndu-i elementele componente „solitare" și cauzîndu-le desfacerea, dar desfacerea nucleonului „îmbogățește", cum spuneam, „substanțial" mulțimile subnivelice, *crescînd substanțial probabilitatea subnivelică*. Creșterea substanțială a probabilității subnivelice atrage după sine *creșterea substanțială a probabilității nivelice*, astfel că desfacerile nucleonilor augmentează intens șansele refacerilor.

Se poate vedea, așadar, că odată cu apariția formei nucleonare, ființa își conservă și își apără cu strășnicie

Scanned with OKEN Scanner

dimensiunea nivelică pe care a cucerit-o și că, mai mult decît atît, ea *își asigură supraviețuirea* și *„după moarte“* ; căci odată cu apariția nucleonului, re-facerea (și, ca atare, și facerea), *domină pregnant* evenimentele negative ale desfacerii, fiecare moarte nucleonară *pregătind*, de fapt, *terenul ulterioarei deveniri (și faceri).*

Ființa și-a construit și ales forma nucleonară de supraviețuire (sau subzistență) odată cu întemeierea primelor ei dimensiuni nivelice ; această formă este, de fapt, și modelul *fundamental și electiv* de subzistență al particulelor elementare *nucleonare* (de la care i-am și împrumutat denumirea), al *atomilor* și *moleculelor ;* ulterior, la următoarele nivele de ființare, forma nucleonară s-a complicat și s-a preschimbat, pe nesimțite, într-o altă și complexă formă de subzistență *(a „făpturii“),* modelul nucleonar păstrîndu-și cu toate acestea *scheletul originar* (care s-a modelat în funcție de și prin această din urmă formă).

Dacă ipoteticul quarck, fotonul (particula gamma), ori neutrinul și antineutrinul se apropie cel mai mult de prima formă, forma *originară* de existență a ființei (elementul contradictoriu, infinit multiplu), *electronul* pare să fie deja o particulă elementară „ceva mai complexă“, la alcătuirea căreia participă, după cum se știe, doi sau trei fotoni, electronul „supraviețuind“ prin schimbul fotonic (cu preajma cîmpului electromagnetic).

Dar modelul nucleonar apare în toată splendoarea lui abia în următoarea dimensiune nivelică, la particulele elementare *nucleonare*. Căci nucleonii atomilor (protonii și neutronii) au un *nucleu* (un „sîmbure“) și un *„înveliș“* („affinat“) ; atît sîmburele cît și învelișul sînt alcătuiți din mezoni pi ; doi mezoni pi „pot genera“ o pereche nucleon-antinucleon (ce impune, cu alte cuvinte, *noua dimensiune nivelică* a nucleului nucleonar), „învelișul“ nucleonilor rămînînd format, după cum atestă datele existente, din mezoni pi ; mezonii pi din învelișul (sau „norul“) mezonic se generează și se absorb tot timpul : se află într-o permanentă mișcare de facere-desfacere-și-

Scanned with OKEN Scanner

refacere, într-un permanent *schimb* cu sîmburele nucleonar (ce impune noua dimensiune nivelică).

Odată cu apariţia formei nucleonare de subzistenţă apare şi fenomenul *varianţei* în lumea subatomică. Pe lîngă marea varietate a particulelor elementare fundamentale (ce se datoreşte, pe de o parte, *dimensiunilor nivelice* variate, pe de alta, fenomenului însuşi al variaţiei — fizica particulelor elementare va avea mai multe de spus în această privinţă), în universul subatomic s-au întîlnit şi particule *„neobişnuite"* (sau *„stranii"*) : „mezonul K", de pildă.

Atomul impune şi întemeiază apoi o nouă dimensiune nivelică, fiind compus dintr-un nucleu (format din particule nucleonare) şi dintr-un înveliş electronic. Să remarcăm de la început noua dimensiune nivelică a nucleului (ce defineşte, de fapt, atomul), precum şi dimensiunea subnivelică a învelişului electronic (despre care se spune, curent, că ar juca rolul principal în relaţiile interatomice, ignorîndu-se totuşi în parte unitatea nucleo-electronică : învelişul electronic depinde cu stricteţe de nucleu, fiind „coordonat" de nucleu). *Nucleul atomic* poate fi considerat, la rîndu-i, un *nucleon* compus din mai multe „straturi", „pături" sau nivele ale particulelor nucleonare, aflate într-o relaţie de *interdependenţă*. S-a descris, în acest sens, „modelul în pături" al nucleului (ce subliniază structura lui „nivelică"), „modelul în picătură" (ce relevă mai curînd interdependenţa particulelor nucleonare componente), precum şi „modelul unificat" (ce ia în considerare ambele aspecte, dezvăluindu-le dialectica unitate).

Nucleonii se plasează în interiorul nucleului, în cupluri duale proton-neutron şi *schimbă între ei* particule mezonice : şi anume, protonul, cedînd neutronului un mezon pi pozitiv, se transformă într-un neutron. Apoi procesul decurge în sens invers. Protonul şi neutronul se transformă continuu unul în altul. Acestea sînt „forţele nucleare *de schimb*" : protonul şi neutronul se transformă ciclic, unul într-altul, prin schimbul mezonic. Două particule nucleonare „schimbă", aşadar, între ele, mezoni. Dar „schimbul" se poate efectua şi în nivele mai înalte, unul din aceste nivele fiind dat de „cuplurile de cupluri

Scanned with OKEN Scanner

protono-neutronice" ; de *„particulele alfa"* (de fapt, nuclee de heliu). Şi anume, se ştie astăzi prea bine că nucleele „radioactive" *emit-şi-absorb* particula alfa, în mod „ritmic".

Dacă *varianţa* apare în lumea particulelor elementare, cu atît mai exprimată va fi în ea lumea atomilor ; nu ne referim la *varietatea atomilor* (ordonaţi, pentru prima dată de Mendeleev, după masă şi proprietăţi) ce relevă mai curînd *eşalonarea lor nivelică,* atomii „mai grei" aflîndu-se, de fapt, în nivele mai înalte de fiinţare (şi avînd „dimensiuni existenţiale" mai ample), ne referim mai cu seamă la prezenţa izotopilor ; nucleele *izotopilor* au mase diferite, dar aceeaşi sarcină. Se cunosc, azi, peste 92 de elemente şi peste 300 de izotopi, dintre care o parte sînt radioactivi.

Să trecem la următorul nivel de fiinţare, la cel *molecular ;* se ştie că mai mulţi atomi formează o moleculă, fie *bi-atomică* (de H_2 sau O_2, cînd doi atomi *identici* se înlănţuie în aceeaşi unitate, reeditînd forma originară a cuplului dual), fie *pluri-atomică* (atunci cînd mai mulţi atomi se înlănţuie şi alcătuiesc, de acum, *nucleonul molecular).* Ne vom opri asupra acestei din urmă forme şi vom distinge, odată cu chimiştii, două situaţii :

a) molecule formate din atomi aflaţi „la aceeaşi înălţime nivelică", molecule în imperiul cărora nu vom putea distinge vreun „pol" — nuclear — (am spune noi), molecule, aşadar, *ne-polare* (de pildă, molecula bioxidului de carbon : O=C=O) ; şi

b) molecule formate din atomi aflaţi la înălţimi nivelice *deosebite,* molecule în imperiul cărora se distinge deja un „centru gravitaţional", „un pol", un *nucleu* — (am spune noi), nucleu format, cel mai adesea, de un atom *mai greu* (dintr-o dimensiune nivelică mai înaltă), înconjurat de atomi „mai uşori" (aflaţi, respectiv, în dimensiuni nivelice mai puţin înalte) ce alcătuiesc „învelişul" subnivelic. Acestea sînt moleculele *polare,* tipică fiind molecula apei : H — O — H. Se observă că oxigenul polarizează molecula, fiind înconjurat de cei doi atomi de hidrogen, cu numărul de ordine 1 în tabloul lui Mendeleev. De fapt hidrogenul alcătuieşte, cu cea mai mare frecvenţă,

Scanned with OKEN Scanner

învelişurile moleculelor poliatomice, cu deosebire în lumea organică (moleculele fundamentale ce au dus la naşterea vieţii au o alcătuire nucleonară tipică : nucleul moleculei este format dintr-un atom greu, învelişul subnivelic din hidrogen, fie că ne referim la apă : H_2O, fie la metan : CH_4, fie la amoniac : NH_3).

Molecula se află într-o permanentă „mişcare", într-un „ritm de fiinţare" ordonat şi specific ; viaţa ei interioară se dezvăluie prin „vibraţiile" pe care le-au deslușit chimiştii, vibraţii ce sînt acompaniate adesea şi de *„rotaţiile"* întregii molecule sau ale fragmentelor moleculare.

Moleculele s-au asociat, apoi, ridicîndu-se într-o altă şi mai înaltă dimensiune existenţială *(inter-moleculară)* şi formînd nucleoni specifici ; aşa au luat naştere, în primul rînd, *aminoacizii* (din apă, bioxid de carbon, amoniac şi metan), *glucidele* şi *lipidele,* substanţe fundamentale pentru apariţia vieţii. Rolul „principal" l-au jucat însă, după cum bine se ştie, aminoacizii (formaţi dintr-un schelet molecular nespecific sau „comun" — şi dintr-o regiune moleculară *specifică :* particulară). Scheletul nespecific ar putea fi acceptat ca „nucleu" al macromoleculei lor, nucleu ce impune şi *tipul („amino-acid"),* în timp ce gruparea „specifică" (şi „mai puţin centrală") ar impune *varianţa :* nota lor particulară.

Mai mulţi aminoacizi s-au înlănţuit apoi, la rîndul lor, alcătuind noua dimensiune nucleonară a *bazelor azotate* (aşa cum au demonstrat experimental Cyril Ponnamperuna şi Carl Sagan), la care se poate distinge o regiune „centrală" sau *„nucleară"* (un „cerc nuclear" format din atomi grei : carbon şi azot) şi o regiune *„periferică"* sau „mărginaşă" (formată din atomi de hidrogen şi „radicali" — anexă).

Nucleonul „bazic" şi-a alăturat, după aceea, în timp, o pentoză (riboză sau dezoxiriboză), formînd *nucleozidul* care, alăturîndu-şi acidul fosforic, a dat naştere *nucleotidului,* pentru ca mai multe nucleotide să se atragă („preferenţial"), să se înlănţuie şi să dea naştere formei nucleonare a *acidului nucleic* (să remarcăm faptul că biochimiştii au accentuat dintru început, prin limbaj, poziţia „nucleară", centrală a acestor molecule, pornind de la

Scanned with OKEN Scanner

nucleo-zidul originar, trecînd la nucleo-tid, şi, în cele din urmă, la acidul *nucleic).*

Odată cu apariţia acizilor nucleici au apărut şi primele „organisme vii" pe care le întîlnim şi astăzi, pretutindeni în natură : *nucleo-proteinele (virusurile* de azi), alcătuite din *nucleul acidului nucleic* (monocatenar sau bicatenar) şi din învelişul subnivelic *proteino-lipidic ;* căci acizii nucleici s-au plasat „în centru", în timp ce învelişul proteino-lipidic a rămas „pe margini", proteina fiind macromolecula subnivelică firească, ce respectă, deci (descendent) ordinea evoluţiei.

Următoarea „treaptă nucleonară" este cea *bacteriană ;* unii cercetători vorbesc despre bacterie ca despre o *celulă primitivă* (procariotă — lipsită, cu alte cuvinte, de nucleul elaborat al celulelor „eu-cariote"). La bacterii, mai mulţi acizi nucleici „nucleari" s-au înlănţuit şi au dat naştere *cromozomilor :* cromozomii vor constitui, de acum, *nucleul* nucleonului bacterian, iar *citoplasma* va reprezenta *învelişul* subnivelic.

Celula eu-cariotă are, în mare, aceeaşi alcătuire ca şi cea bacteriană, cu deosebire că aici mai mulţi cromozomi se înlănţuie formînd *nucleul* — care „se sprijină" pe *învelişul citoplasmei.* Nucleul celulei are, la rîndu-i, o alcătuire „nucleonară", fiind format dintr-o măsură riguros definită de cromozomi (plasaţi în *perechi complementare* — ce reeditează formula originară a cuplului dual), alcătuiţi din „grupări de gene", apoi din „gene" (la rîndul lor alcătuite din acizi nucleici bicatenari).

În era arhaică fiinţele unicelulare s-au înlănţuit şi au format primele forme „nucleonare" pluricelulare. Procesul poate fi regăsit astăzi la formele coloniale ale protozoarelor. Am putea accepta metazoarele ca formaţiuni nucleonare alcătuite din „nucleul" sistemului nervos central şi din „învelişul" somei. Dar organismele din zilele noastre s-au îndepărtat mult de modelul nucleonar, prea primitiv, model pe care l-am putea regăsi mai curînd la *grupurile* de indivizi pluricelulari (fie la animale, fie la oameni), grupuri în care indivizii „se înlănţuie" şi stabilesc legături implicante ce nu exclud (ba chiar presupun) cuplurile duale ale *perechilor,* grupuri care se pot orga-

Scanned with OKEN Scanner

niza, la un moment dat, atunci cînd apare și un individ „*nuclear*“ coordonator (chiar la grupurile de animale). *Liderul* microgrupurilor este „nucleul“, membrii grupului alcătuind „învelișul“. Microgrupurile „schimbă“, cum bine se știe, membri cu exteriorul, avînd un anume tip de relații comunicante, un anume ritm existențial (determinat, printre altele, și de lider).

*

Am văzut, așadar, în capitolul de față, că ființa nivelică își reglează (în orice dimensiune s-ar afla) preajma, devenind un „punct de apel“ ce strînge (sau „re-unește“) în jurul ei mai multe elemente echivalente, legîndu-le prin relația „de implicație“ și formînd un „nucleon“.

Acest nucleon, la început uniform, își diferențiază lăuntric un nucleu și un înveliș, stabilindu-și o măsură optimă și un ritm specific de ființare. Prin faceri, desfaceri și refaceri interioare permanente, elementele lui se schimbă între ele, schimbîndu-se concomitent și cu preajma ; se creează astfel formule nucleonare „variante“ (ale unui anume „tip“ nivelic).

Cînd preajma nu-i mai oferă elemente suficiente „de schimb“, la momentul oportun, măsura nucleonară va diminua progresiv (păstrîndu-i încă forma), pînă cînd întregul nucleon „se va sparge“ (sau „des-face“) în mulțimea elementelor.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 2

Întrepătrunderea

1. Ființele nucleonare variante se atrag „preferențial"

Ființa s-a deschis, așadar, spre sine și s-a întemeiat, construindu-și *forma nucleonară.* Unul ființei devenite este nucleonul : nucleonul-ca-unul, nucleonul-„tip" (ce are o mulțime de „variați"). Nucleonul este un unul ; o ființă „unificată" și, inevitabil, limitată ; o ființă care-și simte „limita" și care *se va smulge din neantul ei,* păși spre altul : spre altul echivalent ființei sale — inerent „nucleonare", spre *o altă ființă nucleonară echivalentă.*

Dar oare își va putea găsi ființa nucleonară în preajmă un partener *echivalent,* atunci cînd ea nu mai este „identică" alteia ci doar *„asemănătoare"* ? Se va mai putea oglindi, oare, ființa nucleonară printr-un partener echivalent, atunci cînd alcătuirea și ritmul lor de ființare se deosebesc ?

Răspunsul nu poate fi, în prima clipă, decît *afirmativ.* Da, ființa nucleonară se va regăsi în și prin oglinda partenerului chiar „variant", atunci cînd varianța este doar varianța aceluiași *tip nivelic,* atunci cînd *dimensiunile nivelice* ale celor două ființe nucleonare sînt *identice.* Cele două tărîmuri nivelice *se pot regăsi,* unul prin ființa și oglinda celuilalt, se pot *unifica.* Și unul ființei nucleonare (variante) se va smulge din abisul contradicției și va

Scanned with OKEN Scanner

păşi spre altul — pe care-l va alege din mulţimea „variantilor", unificîndu-se nivelic şi re-întemeindu-şi fiinţa. Tipul nivelic i-a atras şi i-a cununat ; varianţa „n-a rezistat" forţei primordiale şi fundamentale a facerii. Aşa că, indiferent de varianţă, două fiinţe nucleonare *de aceeaşi dimensiune nivelică* se atrag şi, în cele din urmă, *se unifică* (fenomenul este universal şi exemplele sînt nenumărate).

Se poate spune însă că totuşi situaţia în acest moment este alta : şi anume, dacă fiinţa nucleonară este înconjurată de mai multe fiinţe de dimensiuni nivelice variate, evident că ea se va deschide spre cea *de aceeaşi dimensiune nivelică*, de acelaşi tip. Dar atunci cînd există *mai multe fiinţe nucleonare de acelaşi tip nivelic* ? Dacă în preajma uneia sînt mai mulţi *varianţi* ai aceluiaşi tip, *spre care* partener variant se va îndrepta ? Care o va atrage ? De fapt, care o va atrage *mai puternic* sau *mai mult* ? Căci evident, atracţia nu mai poate fi „uniformă", atunci cînd în jurul fiinţei sînt mai mulţi parteneri, cu alcătuiri şi ritmuri de fiinţare variante.

Atracţia *se va diferenţia*, deci, cu necesitate, devenind de acum încolo *electivă : preferenţială*. Fiinţa nucleonară (şi variantă) *„va prefera"* o fiinţă nucleonară *anume* (din mulţimea fiinţelor nucleonare echivalente nivelic, existente în preajmă).

„Maică, măiculeana mea,
Eşti bătrînă şi nu crezi,
Lumea-i mare şi nu vezi.
Că din sută şi din mie
Numai una-mi place mie".

spune poetul popular.

Pe care o va prefera ? Greu de răspuns la prima vedere. Pentru a înţelege mai bine fenomenul „alegerii preferenţiale" să revenim la actul simplei alegeri ne-preferenţiale. Vom neglija, deci, la început, fenomenul varianţei spre a înţelege, în primul rînd, atracţia şi unificarea acum *nucleonare*, în speranţa că acest fenomen va dezvălui (măcar în parte) „misterul" atracţiei şi alegerii preferenţiale.

Scanned with OKEN Scanner

2. Fiinţele nucleonare nu se unifică prin „întrepătrundere", ci prin strînsa lor „alipire"

Fiinţa a luat, aşadar, forma „nucleonară", fiind definită de un anume *tip nivelic* — ce are *o dimensiune spaţio-temporală anume*. Fiecare nucleon are, deci, o anume întindere şi durată ; şi fiecare se îndreaptă *spre altul* (pe care-l atrage şi care-l atrage, la rîndu-i) pentru a se cununa : pentru a se uni-fica. Dar cum „se unifică", oare, un nucleon cu un altul, atunci cînd fiecare dintre ei are o anume dimensiune spaţio-temporală ? Se pot „întrepătrunde" ? Sau rămîn, fiecare, doar în preajma celuilalt ?

Fenomenul este complex şi depinde, aşa cum ştiinţele experimentale au şi arătat-o, de tărîmul nivelic la care ne referim. Un lucru putem spune însă : actul unificării (multiplicante), aşa cum s-a petrecut în cîmpul fiinţei-nefiinde şi originare nu va mai putea fi reeditat. Căci fiinţa originară „era" la fel de mult pe cît de mult era „lipsită de fiinţă" : nefiind ceea ce nu a fost niciodată, ea s-a smuls din nefiinţa-i a-spaţială şi a-temporală, întemeind în prima clipă fiinţa : fiinţa devenită şi dimensionată : fiinţa care s-a desprins, la rîndu-i, de neantul nefiinţei (sale devenite), păşind spre altul (devenit), şi re-întemeindu-şi fiinţa.

Numai că fiinţa devenită are de acum o dimensiune spaţio-temporală anume (ca şi fiinţa nucleonară pe care o discutăm) ; ea „nu se poate întrepătrunde" literalmente cu alt unul (la rîndu-i devenit şi dimensionat), ci i se poate doar *alătura* şi *alipi*, fiinţînd *în imediata lui proximitate, prin el şi cu el*. Astfel ia naştere noua dimensiune spaţio-temporală a fiinţei dimensionate ; în acest fel ia naştere (spre a reveni la discuţia noastră) şi *noua unitate internucleonară*, noua unitate a celor două fiinţe nucleonare-*alipite* sau *„alăturate"* strîns, de acum, şi *interdependente*.

Noua dimensiune nivelică (spaţio-temporală) nu le desfiinţează vechile *hotare*, ci *le păstrează ;* hotarele vor indica, pur şi simplu, limitele nucleonilor, conturîndu-le dimensiunile spaţio-temporale (care „se alătură" de acum

Scanned with OKEN Scanner

între ele, *continuînd una-cu-şi-prin cealaltă).* Unificarea întemeiază noul tărîm nivelic (inter-nucleonar) prin alăturarea strînsă a formaţiunilor nucleonare — ce se deschid, una spre fiinţa celeilalte : unul (nucleonar) se deschide spre altul (nucleonar), primindu-l pe altul în propria-i fiinţă. Iată modalitatea-n care

> *„...Cuplul,*
> *fiind un punct, e pururea în punctul*
> *de pură mistuire, al iubirii...“* [1].

Co-existenţa lor proximă, simultană şi independentă devine *existenţă : fiinţare : facere* sau *deschidere* nivelică prin care un nucleon continuă cu (şi prin) altul, redimensionîndu-şi fiinţa şi redimensionîndu-l pe altul. Cele două fiinţe nucleonare, „se prelungesc“ una cu cealaltă şi devin inseparabile (chiar dacă „ochiul“ obiectiv al aparatelor de măsură a putut surprinde, de pildă, distanţele dintre nucleoni, „distanţe“ ce le marchează pur şi simplu limita sau hotarul, şi care se pot augmenta în momentele „îndepărtării“ sau „desfacerii“ lor incipiente).

Cîteva exemple : mezonii alcătuiesc noua unitate a protonilor sau neutronilor, dar fiecare îşi păstrează (în şi prin noua dimensiune nucleonară) vechile dimensiuni şi hotare ; la fel, protonii şi neutronii alcătuiesc nucleul atomic, dar fiecare din aceste particule îşi păstrează vechile dimensiuni. Mai mulţi atomi formează o moleculă, dar fiecare atom îşi păstrează, în linii mari, structura şi hotarele, aflîndu-se în preajma celorlalţi, însă la anumite „distanţe“ ce nu pot depăşi o anume valoare, pentru că la o apropiere intempestivă forţele de atracţie se preschimbă în forţe de repulsie ; atomii se resping, şi se resping tocmai cu scopul de a-şi păstra nealterată structura individuală. La fel se întîmplă şi-n cazul ansamblurilor moleculare, celulelor, sau, în sfîrşit, la organismele pluricelulare. Oamenii se pot apropia „pînă la atingerea epidermelor“, dar nu dincolo de aceasta ; pătrunderea dincolo de acest hotar „distruge“ : agresionează. Dar „apropierea“ sau „îndepărtarea“ fiinţelor umane este un „parametru“ în primul rînd *sufletesc :* „apropierea poate

[1] Ştefan Aug. Doinaş, „Întîlnirea de la Bruxelles“.

Scanned with OKEN Scanner

merge pînă la cununia extatică a iubirii, iar „îndepărtarea“ poate deveni o dimensiune definitorie pentru unele persoane, intercalînd între acestea şi ceilalţi un fel de „perdea opacă“ ce le condamnă la solitudine.

3. Nucleele se atrag, învelişurile „le urmează“

Fiecare nucleon este alcătuit din *nucleul* nivelic şi din *învelişul* periferic (şi subnivelic). Nucleul impune noua dimensiune spaţio-temporală (mai extinsă, evident, decît dimensiunea spaţio-temporală a fiecărui element subnivelic), nucleul fiind de fapt, el însuşi, fiinţa nivelică (pornită în căutarea propriei sale fiinţe), tărîmul devenit care îşi caută, însetat, oglinda şi fiinţa. Am putea spune că nucleul se îndreaptă, la urma urmei, *spre un alt nucleu :* spre nucleul nucleonului vecin, spre nucleul asemănător — care-i va dezvălui tărîmul şi esenţa.

Nucleul *guvernează,* deci, nucleonul, *şi-l conduce* spre altul : „îl tîrăşte“ spre o altă şi deosebită fiinţă nucleonară, spre un alt şi echivalent „nucleu“. Învelişul *urmează* doar, „supus“, iniţiativa nucleului, lăsîndu-se purtat de forţa ce-l stăpîneşte ; (elementele învelişului se deschid, în acest timp, unul spre altul, şi se definesc unul prin altul ; ele nu caută „alte elemente“ subnivelice, atunci cînd „setea lor de fiinţă“ e satisfăcută. Doar nucleele definitorii şi nivelice sînt limita dimensiunii lor abia întemeiate şi se deschid spre o altă şi mai înaltă dimensiune).

Cele două nuclee vor ajunge, în cele din urmă, inevitabil, *în spaţiul aceleiaşi lumi „nivelice“,* învelişurile lor „rămînînd“ în spaţiul aceleiaşi „dimensiuni subnivelice“ ; cele două fiinţe nucleonare *se vor unifica, deci, nivelic* (sau *pe nivele), respectîndu-şi reciproc dimensiunile nivelice.*

Cîteva exemple : atomii se unifică prin „alipirea“ învelişurilor electronice (subnivelice), la fel moleculele (ce-şi alătură „învelişul“ atomilor celor mai simpli — de hidrogen) ; celulele (guvernate de „nucleu“) se alipesc

Scanned with OKEN Scanner

prin membranele (ce „punctează" sfîrșitul citoplasmelor), așa cum fac și protozoarele (care vor recurge la un pedunculul marginal comun). La om puterea „atractivă" fundamentală este cea „spirituală" (sau „nucleară"), trupul urmînd — de obicei — supus, decizia spiritului. Spiritele se împărtășesc și se cunună, unificîndu-se, trupurile le urmează doar. Sigur, adesea ispitește în primul rînd trupul ; dar cît vor putea rămîne legați oamenii între ei prin „carnalitate", atunci cînd sufletele se resping ?

4. Dacă ritmurile de ființare ale partenerilor sînt „con-sonante", aceștia se atrag ; dacă nu, se resping

În clipa alipirii, fiecare ființă nucleonară „ființează" ca unul (ca „sine"), păstrîndu-și dinamic alcătuirea (prin facerile, desfacerile și refacerile succesive și ordonate). Fiecare nucleon se îndreaptă spre un altul *condus* de forța nucleului (ce-și caută definiția și oglinda în și prin nucleul echivalent), dar fiecare din cei doi are un ritm de ființare *individual*, fiecare din cei doi „atinge" culmea nivelică nucleară *cu o frecvență anume și la anumite intervale de timp*, într-un ritm *„individual"*.

Și, în clipa în care unul din cei doi atinge „culmea nivelică", *în aceeași clipă* el *se și deschide spre dimensiunea nivelică a celuilalt* — care „ar trebui să-i apară" alături. Cele două culmi nivelice trebuie să fie, deci, *proxime* și *simultane*, proximitatea și simultaneitatea nivelică fiind posibile, evident, numai dacă cele două ritmuri de ființare sînt *asemănătoare*.

„Pe cînd ne povesteam ceva-ntr-o doară,
fără temei — o pauză — și-n ea,
adîncurile noastre se aflară"

spunea Christian Morgenstern [1]. De fapt ființele nu vor putea ști „de la început" dacă ritmurile lor intime sînt sau nu asemănătoare ; ele se vor apropia una de cealaltă și *vor încerca să ființeze împreună* ; vor face, cu alte cuvinte, *experiența „alipirii"* — care le va confirma

[1] Trad. M. Banuș.

asemănarea (sfîrşind cu alipirea şi cu supravieţuirea lor „continuă"), sau nu, îndepărtîndu-le, după un răstimp.

Unul „se alipeşte" de altul ; cei doi „îşi pun ritmurile împreună" ; le com-pun. Vom avea, extrem de schematic, două situaţii : 1) dacă ritmurile de fiinţare sînt asemănătoare şi se compun *armonic*, momentele „culmilor nivelice" (precum şi momentele „căderilor" subnivelice) fiind *simultane*, „sferele" nucleare se vor putea întîlni şi cununa, întemeind noua dimensiune inter-nucleară (ce redimensionează şi re-defineşte fiinţa). Alipirea va fi *durabilă*. Cei doi parteneri vor supravieţui un timp determinat, unul prin fiinţa celuilalt, iar noua dimensiune (inter-nucleară) se va desfăşura într-un ritm, la rîndu-i particular. 2) Dacă ritmurile de fiinţare sînt deosebite, şi dacă momentele nivelice vor fi atinse *asimultan*, sigur că cele două ritmuri vor fi *distonante*. Fiecare tărîm nivelic atins îşi va căuta imediat definiţia şi oglinda (se va deschide spre „altul"), dar nu va găsi în acea clipă decît *neantul ne-fiinţei* acestuia. Cei doi parteneri *nu se vor putea alipi durabil*, ci vor rămîne *unul înafara celuilalt, solitari*, ferecaţi în cercul finit şi determinat al propriei fiinţe. Fiecare îşi va trăi destinul individual ; fiecare va fi atras spre celălalt, graţie aceluiaşi tărîm (sau tip) nivelic, dar alipirea lor va fi *efemeră* : ei *nu-şi vor putea compune durabil ritmurile de fiinţare* (ce vor funcţiona ordonat şi perfect, totuşi, pentru fiecare), întîlnirile lor necesare sfîrşind, de cele mai multe ori, cu inevitabila *solitudine* (ce înseamnă, de această dată, simpla „supravieţuire" nucleonară individuală, fără a conduce însă la desfacere, cît timp fiinţa nucleonară „supravieţuieşte" prin sine şi faţă de sine).

„Te duci, ş-am înţeles prea bine
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu !

Că te-am zărit e a mea vină
Şi vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăşi-voi visul de lumină
Tinzîndu-mi dreapta în deşert."

Cele două situaţii extreme (consonanţa absolută sau distonanţa absolută) se întîlnesc în realitate rar, ba chiar în mod excepţional. De cele mai multe ori consonanţa este *doar parţială* (dar dominantă), sau invers.

De fapt am putea eşalona *gradual* aceşti parametri, în funcţie de frecvenţa consonanţelor (sau a distonanţelor) ; doi parteneri pot fi, astfel, mai mult sau mai puţin asemănători, după cum sînt mai frecvente „consonanţele" sau „distonanţele". Frecvenţa crescută a consonanţelor relevă o atracţie puternică, o alipire mai prelungă, mai prelungă fiind şi durata „supravieţuirii lor împreună" ; frecvenţa crescută a distonanţelor relevă, în schimb, o atracţie slabă, o alipire mai scurtă (în timp), cu mai scurtă „supravieţuire împreună".

5. Asemănarea sporeşte asemănarea

Iată că misteriosul fenomen al „preferinţei" prinde acum contur. Doi parteneri se apropie şi fiecare fiinţează „în ritmul" individual, căutînd „corespondenţa", „consonanţa" în şi prin ritmul de fiinţare al celuilalt. Momentul „nivelic" îşi caută oglinda, la fel şi momentul „subnivelic". Preferinţa presupune, aşadar, *experienţa întîlnirii* şi *compunerea ritmurilor lăuntrice*. Dacă cele două fiinţe rămîn mai mult timp împreună, întîlnirea a sfîrşit „pozitiv", ritmurile lăuntrice s-au compus. Dacă nu, atunci înseamnă că apropierea a dus la eşecul ce subliniază ne-asemănarea. Căci fiecare este atras de fiinţa *„cea mai asemănătoare"*, pe care o va alege din mulţimea varianţilor şi pe care o va prefera după experienţa întîlnirii. Uneori preferinţa poate fi „citită" de la prima privire, fulgerător, ca-n universul sufletesc ; o privire, un gest, o reacţie, un cuvînt pot redeştepta uimitor de rapid nenumărate experienţe anterioare şi pot „constata", pe loc chiar, asemănarea sau neasemănarea, cum inspirat a spus-o Eminescu :

Scanned with OKEN Scanner

„Cînd mă atingi, eu mă cutremur,
Tresar la pasul tău, cînd treci,
De-al genei tale gingaş tremur
Atîrnă viaţa mea de veci.“

Întîlnirea cunună : ritmurile *se compun :* „se pun împreună“. Momentele nivelice se caută reciproc, aşa după cum reciproc se caută şi cele „subnivelice“. Dar ritmurile de fiinţare sînt „numai asemănătoare“, nu identice : ele nu-şi vor corespunde „absolut“, pe distanţa întregului drum al fiinţării parcurs împreună, deşi în majoritatea timpului culmile nivelice (sau căderile subnivelice) pot fi simultane.

Faptul însuşi al alipirii *schimbă* însă din temelie datele problemei, de vreme ce el schimbă din temelie preajma. Căci fiecare din cei doi parteneri (acum „alipiţi“) nu vor mai avea alături doar preajma mulţimilor subnivelice (sau a fiinţelor „supranivelice“), nici golul nefiinţei, ci *fiinţa preferată, tărîmul ei nivelic, cîmpul ei intens probabilistic.* Toţi parametrii iniţiali se vor schimba. Lumea exterioară nu va mai fi „vidă“, ci „plină“, *saturată* de un altul sieşi asemenea, de un altul a cărui prezenţă *întemeiază noua dimensiune nivelică* şi impune alte legi, ale unui alt şi mai înalt tărîm. Ritmurile particulare (individuale) ale fiinţelor unificate se vor compune, repetăm, şi se vor integra în noul ritm de fiinţare „rezultant“, *guvernat* de legile noii dimensiuni nivelice.

„Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adînc o linişteşte
Ca răsărirea stelei în tăcere ;

Iar cînd te văd zîmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte,“

spunea Eminescu.

Ritmul rezultant *va modifica* fiecare „subritm“, în funcţie de şi prin noua dimensiune nivelică, pe de o parte, în funcţie de armonizarea dinamică şi reciprocă a „subritmurilor“, pe de alta. Cele două procese sînt, în fond,

Scanned with OKEN Scanner

concomitente și se presupun reciproc, de vreme ce noua dimensiune constă din cei doi parteneri. Aceasta înseamnă că cele două „sub-ramuri" *se vor apropia* dinamic și în timp mai mult unul de celălalt, că vor deveni *„mai intens asemănătoare"*. Ele *au fost de la început asemănătoare,* din clipa chiar în care ființa și-a ales partenerul preferat, dar *asemănarea lor „s-a și accentuat"* în timp, în și prin alipirea lor, în și prin supraviețuirea lor unitară.

„De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcé,
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un «nu știu cum» ș-un «nu știu ce».
. . . . . .
Astfel robit de-aceeași jale
Petrec mereu același drum...
În taina farmecelor sale
E-un «nu știu ce» ș-un «nu știu cum»."

Dacă asemănarea a atras ființele „preferențial", una spre cealaltă, *atracția și alipirea lor le-a și accentuat asemănarea ;* momentele consonante s-au compus și au atenuat distonanțele, cu atît mai mult cu cît durata alipirii și a supraviețuirii lor împreună s-a prelungit.

Dar cum se vor compune ființele ne-asemănătoare, cum se vor compune ritmurile lor „distonante" ? În primul rînd, ritmurile distonante nu duc la alipirea lor „durabilă", așa că influența lor reciprocă va fi minoră și, uneori, chiar neglijabilă. Vor exista totuși „consonanțe", urmate curînd (și frecvent) de „distonanțe" ce vor atenua biruința întîlnirilor, anulînd dimensiunile nivelice create și *separînd,* astfel, cei doi parteneri. Solitudinea lor va fi iminentă : ne-întîlnirea nu-i va respinge, dar nici nu-i va apropia prea mult ; ritmurile fiecăruia vor rămîne, în mare parte, neschimbate. Și totuși, spunea încă Eminescu, totuși

„...cînd al nostru dor
Pieri în noapte-adîncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă."

Scanned with OKEN Scanner

6. „Învelișurile" se cuplează între ele, atunci cînd nucleele se alipesc

Spuneam că apariția în preajma imediată a lumii a unui „altul asemănător" (sau a unui cîmp probabilistic dens) schimbă din temelie datele problemei. De acum ființa nu va mai fi înconjurată de vidul neființei (sau de vidul subnivelic al lumii exterioare), ci de o altă și asemănătoare ființă *alipită* ei (prin care și cu care întemeiază noul tărîm nivelic). Dacă partenerii sînt asemănători, ei vor supraviețui împreună („alipiți") un timp determinat (un răstimp „T"), evenimentele lor interioare desfășurîndu-se în acest răstimp *în preajma cîmpului probabilistic* dat de fiecare. Fiecare partener are o măsură anume și un anume ritm de ființare stabilit în timp, *în funcție de preajma* (precedentă) a lumii, cînd probabilitatea fiecăruia era mult redusă ; și fiecare din parteneri a putut supraviețui în acest cîmp probabilistic „redus" numai *în și printr-o anumită măsură* (construită vreme îndelungată, prin numeroase tatonări, prin facerile, desfacerile și refacerile elementelor componente), măsură ce *corespunde,* desigur, *preajmei sale anterioare,* individuale, „neprobabilistice" (sau caracterizată de o probabilitate mult „redusă").

În clipa alipirii însă, preajma fiecărei ființe se schimbă, repetăm, radical : fiecare va supraviețui în proximitatea unui cîmp probabilistic dens, astfel că fiecare se va putea „reface" mult mai ușor de acum, de pildă prin schimbul interior-exterior, acum, cînd o parte a Exteriorului (sau a lumii) devine o ființă sieși asemănătoare. Măsura fiecărei ființe alipite devine, de aceea, *redundantă* : redundantă față de valoarea ei inițială (care pornea de la o altă preajmă, ne-probabilistică, a lumii) ; astfel că, în cursul evenimentelor ce vor urma, măsura fiecărui partener va putea *pierde* unul sau mai multe elemente *subnivelice marginale* (sau *hotarnice)* care participă, cum arătam ceva mai înainte, la schimbul Interior-Exterior. Măsurile celor două ființe vor tinde, de aceea, spre o valoare cantitativă *eundantă,* concordantă situației nou

Scanned with OKEN Scanner

create (prezența cîmpului probabilistic dens al partenerului echivalent).

Dar ființele se alipesc una de cealaltă respectîndu-și forma și alcătuirea : ele pun, cu alte cuvinte, *înveliș lîngă înveliș*, învecinîndu-se *prin hotarele* lor și „schimbînd elemente" prin zonele marginale. Hotarele alăturate sînt *de aceeași dimensiune subnivelică* (de vreme ce nucleonii alipiți au aceeași dimensiune nivelică), astfel că, de fapt, *în „aria de contact"* a lor, mulțimea elementelor subnivelice hotarnice *se augmentează*. Măsurile celor două ființe devin redundante, în primul rînd *prin surplusul de elemente hotarnice*. Și, dacă ele vor pierde (sau vor renunța la) unele elemente, acestea vor fi, în primul rînd, elementele hotarnice.

Măsurile redundante se reduc și devin, așadar, *eundante (prin pierderea*, în primul rînd, *a elementelor hotarnice) pentru noua unitate inter-nucleonară*. De acum hotarul va aparține atît fiecărui nucleon în parte (respectînd limitele fiecăruia) cît și „amîndurora împreună" : el va fi un hotar *unic* (totuși, „parțial dublu"). Căci cei doi nucleoni „s-au atins" într-unul din punctele marginale : *s-au cuplat*, mai exact spus, unul cu celălalt.

Cuplarea lor „marginală" a fost inevitabilă, de vreme ce ființele s-au apropiat și s-au alipit legîndu-se împreună prin porțiunile marginale. Cuplarea presupune nu doar simpla alipire (unificant-multiplicantă), ci, mai mult decît atît, *întrepătrunderea* învelișurilor subnivelice, „legarea" lor împreună prin „punerea în comun" a unui sau mai multor elemente marginale. Exemplele sînt numeroase (pornind de la primele dimensiuni nivelice ale ființei) : nucleonii (protonii și neutronii) se leagă, unul de celălalt, prin punerea în comun a mezonilor ; atomii, prin punerea în comun a unuia sau mai multor electroni ; moleculele, prin punerea în comun a unuia sau a mai multor atomi de hidrogen („punțile de hidrogen"), uneori de sulf ; celulele, prin punerea în comun a membranelor ; protozoarele primitive își pun în comun un „pedunculă" (la Coanoflagelate, la Collotoum, la Carchesium etc.), modalitate observată și la metazoarele primitive (la Celenterate, clasa Hidrozoare, ordinul Sifonofore, indivizii

Scanned with OKEN Scanner

își pun în comun „hidrozomul" sau „axul coloniei", înșirîndu-se pe el ca florile pe o creangă). Organismele evoluate „își pun în comun" preajma subnivelică aparținentă ființei lor : vizuina, casa, obiectele etc. Și ce altă semnificație pot avea, la om, îmbrățișările și mîngîierea, dacă nu întrepătrunderea „învelișurilor trupești" care ascultă, supuse, intensa și profunda chemare a spiritului, pășind spre eterna (și totuși abia întemeiata) lui unitate ?

7. Măsurile ființelor nucleonare alipite se modelează (se „în-măsoară")

Așadar, „alipirea" a doi nucleoni sfîrșește cu legarea (sau cuplarea) învelișurilor subnivelice : măsurile lor *se întrepătrund* și se condiționează reciproc : ritmurile de ființare individuale interferează și se armonizează, în și prin rezultanta unui ritm de ființare *comun*. Este firesc să se întîmple astfel, atunci cînd elementele hotarnice se alătură și alcătuiesc *hotarul comun* al noii unități internucleonare (ce întemeiază noua ființă, definită de o altă și mai înaltă dimensiune nivelică). Mișcările facerilor, desfacerilor și refacerilor ambelor ființe nucleonare pornesc, desigur, de la temelia lor subnivelică, și se înalță spre noul centru nuclear, cuplarea învelișurilor legînd (sau *cuplînd)* și cele două ritmuri — care *„se modelează"* reciproc.

Termenul *„modelare"* provine de la verbul italian *modellare*, la rîndu-i derivat al latinescului popular *modellus* — formă a clasicului *modulus* („măsură"). Cuvîntul a făcut o remarcabilă carieră științifică astăzi și are sensul originar de *„aducere la măsură"* : de *„în-măsurare"*, spre a forța limbajul ; de aducere, așadar, la „măsura adevărată", la *noua* măsură, cerută de o *nouă situație*. Căci „vechea măsură" nu mai corespunde, de acum, și se cere schimbată. De fapt, referindu-ne la discuția noastră, „vechea măsură" se schimbă ea însăși (prin evenimentele desfășurate ale facerilor, desfacerilor și refacerilor ce

Scanned with OKEN Scanner

alipesc nucleonii) și trece în „noua măsură" ; vechea măsură se modelează inevitabil (se „în-măsoară") prin alipirea celor două ființe nucleonare și prin cuplarea învelișurilor, stabilindu-și noul cît cantitativ ce va *corespunde situației actuale.*

Modelarea pornește, așadar, de la o măsură *inițială* (de la modelul inițial) care *se schimbă,* „cu măsură", sau „în măsură" : în noua măsură ce corespunde noii situații create. Măsura inițială se corectează și trece în măsura actuală : modelul ei „se modelează", stabilindu-și formula optimă și eundantă pentru situația creată *acum, la acest moment, în această situație.* Modelarea exprimă, deci, schimbarea măsurii ce *se retușează* (sau *se corectează)* doar, păstrîndu-și tiparul („schema") general.

Măsura fiecăruia din cei doi nucleoni se modelează *în funcție* de măsura celuilalt, prin măsura celuilalt, dar, la fel de mult, și „prin sine" (de vreme ce facerile, desfacerile și refacerile permanente „o fac, des-fac și re-fac" permanent).

8. Varianța fiecărui partener „variază" în funcție de sine și de altul, prin noua unitate creată („inter-varianța" sau „inducția reciprocă")

Fiecare din cele două ființe nucleonare (de aceeași dimensiune nivelică) sînt *variante ale aceluiași tip.* Și fiecare *variază :* variază în funcție de sine și de cealaltă, precum și *în funcție de noua dimensiune nivelică,* atunci cînd fiecare nouă dimensiune nivelică va fi definită, la rîndul ei, de un anume *tip* nivelic *variant.* Diferențele (imanente și inevitabile) ale partenerilor nucleonari *se reduc,* astfel, sau *se accentuează* — în funcție de noua unitate inter-nucleonară, *prin noua unitate* inter-nucleonară. Să numim acest fenomen (de „varianță a varianților") *intervarianță.*

Fiecare nucleon *își modifică ritmul și măsura în funcție de partenerul ales* (în și prin noul tărîm nivelic), fie-

Scanned with OKEN Scanner

care nucleon cauzează (sau induce) schimbări în ritmul și măsura partenerului ales, „suportînd", la rîndul său, modificările pe care le cauzează (sau induce) partenerul. Fiecare-l *induce*, cu alte cuvinte, pe celălalt, fiind la rîndu-i *indus* de celălalt. Dar să nu uităm că fiecare „induce și suportă inducția" prin măsura lui individuală și prin ritmul de ființare individual, așa că, de fapt, fiecare ființă nucleonară *își induce* (prin altul ales și prin noua unitate inter-nucleonară) modificările respective, fiind *propriul său inductor*, și, simultan, *propriul său indus*.

Inducția este reciprocă : ba, mai mult decît atît, inducția reciprocă este o simultană și „bilaterală" autoinducție. Inductorul induce și este, la rîndu-i, indus ; el induce pe altul, dar se induce, în același timp, pe sine ; este indus de sine prin altul ; și indus de altul prin sine.

Modelarea presupune inducția reciprocă, atunci cînd fiecare partener este obligat să se integreze în tiparul noii unități nivelice, unitate ce impune o altă și mai înaltă lege de ființare, *supunînd* ființele nucleonare (pînă atunci izolate) și *„variindu-le"*. S-ar putea ca cele două ființe nucleonare să-și schimbe prea puțin măsura și ritmul (situație întîlnită cu deosebire la primele formațiuni nucleonare ale lumii) în și prin noua dimensiune nivelică, dar, de cele mai multe ori, și îndeosebi la formațiunile nucleonare proprii dimensiunilor nivelice evoluate, fiecare partener variază în funcție de celălalt (și, astfel, în funcție de noua dimensiune nivelică), schimbîndu-și măsura și ritmul, deci *diferențiindu-se* de partenerul ales, prin ființa partenerului ales.

9. Partenerii nucleonari „se diferențiază" unul de altul, unul prin altul

Am văzut, în cele de mai sus, că ființa nucleonară se alipește de un partener *asemănător* pe care îl alege *preferențial* din mulțimea varianților (de același *tip*

Scanned with OKEN Scanner

nivelic) prezenți în preajmă. Învelișurile se cuplează, ritmurile de ființare se compun și se modelează reciproc, odată cu măsurile respective ; fiecare din cei doi nucleoni („varianți") *variază* în funcție de partenerul ales, modelîndu-și alcătuirea și ritmul evenimentelor interioare după noua lege, impusă acum de noul tărîm nivelic. Fiecare variant (asemănător celuilalt) *se abate*, așadar, de la măsura și ritmul de ființare inițial, alegîndu-și o altă măsură și un alt ritm *față de și prin măsura și ritmul partenerului*, față de și prin măsura și ritmul noii unități create, pentru ca ființa lui să funcționeze armonios și cursiv în și prin noul tărîm nivelic, alături de altul. Fiecare din cele două ființe „se îndepărtează", cu alte cuvinte, sau *se diferențiază* de ființa lor inițială și de ființa partenerului, cu scopul de *a se integra* eficient și armonios noii unități internucleonare. Ritmul și măsura fiecăreia se diferențiază (prin inducția reciprocă a inter-varianței) de ritmul și măsura anterioară, precum și de ritmul și măsura partenerului ; în realitate, această diferențiere *apropie* mai mult cele două ființe nucleonare, integrîndu-le mai eficient în tiparul noii unități create.

Acesta este, așadar, paradoxul diferențierii : *diferențierea îndepărtează* (măsurile și ritmurile de ființare ale partenerilor) *spre a le apropia* mai mult, *spre a le cupla* (spre a le lega) mai strîns și mai unitar, în și prin noua unitate. Diferențierea este „rezultatul" firesc și legic al inter-varianței sau inducției reciproce, fenomene ce modelează ambii parteneri, din *perspectiva* noii dimensiuni nivelice. Noua dimensiune a ființei hotărăște și impune diferențierea ; noua lege abia instaurată modifică și desparte, modelează și corectează din perspectiva și din punctul de vedere al noii dimensiuni nivelice abia întemeiate. Ființa nucleonară *a devenit ;* ea este de acum *altceva ;* și *își supune „partea" subnivelică* precedentă (partenerul nucleonar) *spre a o integra „întregului"*.

Diferențierea „îndepărtează", repetăm, cei doi nucleoni (de modelul inițial — precum și de modelul partenerului —) doar spre a-i apropia mai strîns și mai adînc, spre a-i unifica mai adînc și mai ferm (în și prin noua dimensiune nivelică). Varianța inițială *se accentuează*

Scanned with OKEN Scanner

doar „spre a se reduce“, de fapt, doar spre a apropia ambii parteneri de noua lege acaparantă şi unitară ce se instituie în amîndoi deodată, fiinţînd *prin fiecare.* Fiecare partener se dăruie întregului ce *se îm-parte* acum *„în părţile“* diferenţiate.

Căci fiecare din cele două fiinţe nucleonare devin, de acum, *parte a întregului* re-dimensionat ; şi fiecare se supune acestui întreg pe care-l *constituie* cu propria fiinţă. (Partea este doar „parte a întregului“, întregul vieţuind, la rîndul său, prin părţile diferenţiate.) Fiecare parte nucleonară (fiecare fiinţă nucleonară) *se completează* prin cealaltă şi o completează pe cealaltă, „completarea“ lor reciprocă relevînd tocmai *diferenţele* apărute în şi prin unificarea lor multiplicantă. Partenerul asemănător ales este, de acum, *şi complementar,* atunci cînd noua unitate inter-nucleonară s-a diferenţiat.

Partenerul nucleonar „se completează“, aşadar, prin fiinţa celuilalt şi-l completează pe celălalt.

10. Mai mulţi nucleoni se alipesc şi formează un „nucleon al nucleonilor“

Am vorbit mereu despre „unificarea multiplicantă“ prin alipirea *unei* fiinţe nucleonare cu o *alta,* prin alipirea, deci, a doi nucleoni. Fenomenul este real şi omniprezent, desigur, dar să nu uităm că fiinţa se va putea deschide nivelic (şi va putea „supravieţui stagnant“) numai dacă va urma aceleaşi căi pe care le-am descoperit la începutul acestei Cărţi, numai dacă îşi va întemeia, în şi prin fiecare o nouă dimensiune nivelică, *o nouă formaţiune nucleonară.*

Şi e firesc să fie astfel, atunci cînd prin alipirea a două fiinţe nucleonare ia naştere noul tărîm nivelic *limitat* şi *singular,* noua *individualitate* nivelică, noul *unul* — incapabil de a impune, prin sine, cîmpul probabilistic „necesar“ (sau *suficient)* pentru a-i menţine timp mai îndelungat fiinţa la aceeaşi înălţime nivelică, atunci cînd

Scanned with OKEN Scanner

ea este înconjurată doar de mulțimile subnivelice. Noua unitate, noul „unul" este abia *nucleul* sau *„punctul de apel"* ce atrage formațiunile nucleonare echivalente (grație cîmpului probabilistic dens), după mecanismul re-unirii prezentat în primul capitol. Doar că acum se re-unesc și se înlănțuie, într-o *altă și mai înaltă formațiune nucleonară* (definită de un alt și mai înalt tărîm nivelic, și re-dimensionantă prin acest alt și mai înalt tărîm nivelic) nu elementele devenite, ci *nucleonii.* Nucleonii se vor integra, deci, într-o altă și mai înaltă dimensiune, *păstrîndu-și,* fiecare, alcătuirea (nucleonară) *sub-nivelică,* și modelînd-o în funcție de și prin noua formațiune nucleonară întemeiată, după legile prezentate mai sus.

La rîndul ei, noua dimensiune nivelică nu va putea supraviețui, așa cum arătam în primul capitol, decît într-un spațiu probabilistic eundant — și nucleonar — astfel încît, pentru a putea ființa și pentru a se putea, mai apoi, deschide nivelic, fiecare nou nucleon se va alipi, în timp, de *cîțiva* nucleoni proximi, cu care se va cupla și prin care se va modela (în funcție, desigur, de mai noua unitate nucleonară întemeiată), stabilindu-și, în timp, o anume măsură și un anume ritm de ființare. Așa ia naștere, după cum se poate vedea, *„nucleonul nucleonar"* : noul „nucleon al nucleonilor" : noua formațiune nucleonară alcătuită *din unitățile nucleonare sub-nivelice* (de acum).

Fiecare „nucleon (al nucleonilor)" va avea, evident, o măsură eundantă, o anume alcătuire, un ritm de ființare individual, precum și un *tip* nivelic anume *(variante)* ; și fiecare nucleon al nucleonilor *va „respecta" parțial* formațiunile nucleonare subnivelice, pe care *le va modela,* însă, în funcție de și prin noua lui dimensiune nivelică. Alcătuirea lui se complexifică, diferențierea se accentuează, modelarea restructurează pe nesimțite tiparele nucleonare fundamentale astfel că, la un moment dat, se face trecerea spre o altă și mai complexă *formă de existență* a ființei, ce păstrează tiparul originar al elementului angajat în cuplul dual, precum și tiparul nucleonar, dar pe care le restructurează din temelie ; această nouă formă de existență va purta numele de *„făptură"*.

Scanned with OKEN Scanner

11. „Nucleonul nucleonilor" ia naștere în timp, lent, prin „acomodarea" (și modelarea) progresivă a partenerilor

Înainte de a trece mai departe și de a o studia, vom mai spune doar că *întemeierea noului „nucleon al nucleonilor"* — ce va duce apoi la tiparul făpturii — *este un proces progresiv, lent* și *dinamic*, desfășurat *în timp*, prin alipiri (și „dez-lipiri") continue, prin continue faceri, desfaceri și refaceri, prin tatonări și încercări permanente — ce vor *alege treptat* formațiunile nucleonare, spre *a le alipi treptat* și spre *a le modela treptat*, în răstimpul unei perioade de timp anume („T"), dependentă de „starea de la un moment dat a Universului", de alcătuirea și dinamica „de la un moment dat" a mulțimilor nucleonare (echivalente, subnivelice, ori supranivelice), cu alte cuvinte de *evoluția în timp a evenimentelor lumii.*

S-ar putea, astfel, ca unele încercări de întemeiere a noilor dimensiuni nivelice și a noilor formațiuni nucleonare să fie încununate de succes, spre a eșua mai tîrziu, pentru ca, ulterior, într-o altă „stare a Universului" să renască și să păsească pe culmea noilor tărîmuri ale ființei (ce se apropie, astfel, tot mai ferm și mai distinct *de începutul ei, de adevărul ei, de ființa ei.* Vom reveni asupra acestei probleme. Deocamdată să reținem doar că întemeierea noii formațiuni nucleonare este un proces dinamic, progresiv și treptat, ce nu exclude nicidecum (ba chiar presupune) eșecurile repetatelor „des-lipiri" („de-cuplări" sau „des-faceri").

Căci „desfacerea" noului „nucleon al nucleonilor" presupune, în primul rînd, *îndepărtarea* unui nucleon de altul ; alipirea se preschimbă în *„dez-lipire"*. Fiecare nucleon se dezlipește de celălalt : se des-prinde de celălalt : *își de-cuplează* învelișul din lanțul învelișurilor, *măsurile fiecăruia rămînînd,* din această clipă, *subundante* (subundanța va putea fi corectată apoi prin schimbul permanent interior-exterior —, ce „procură" un timp elementele necesare, eliminînd — atunci cînd măsura e redundantă — „surplusul").

Scanned with OKEN Scanner

Eşecurile „de-cuplărilor“ sau des-facerilor nucleonare nu au, însă, semnificaţia negativă pe care au avut-o desfacerile elementelor devenite. „De-cuplarea“ *desprinde* o formaţiune nucleonară de cealaltă, dar şi presupune fenomenul *anterior al inter-varianţei* (prin care nucleonii varianţi *se apropie* între ei, graţie inducţiei şi modelării reciproce). Fiecare întîlnire a nucleonilor varianţi *(asemănători-şi-complementari) îi apropie,* chiar dacă apropierea nu este suficientă la început spre a le „cupla“ fiinţele, „apropierea“ lor fiind, de fiecare dată, doar *punctul de pornire* care-i va împinge, apoi, spre o nouă întîlnire şi spre o nouă cuplare (ce va modela mai mult nucleonii, apropiindu-i mai mult de această dată), apropiere care, chiar dacă va eşua (îndepărtînd partenerii), va aduce totuşi mai mult fiinţele nucleonare la punctul de la care cuplarea lor va fi *durabilă* şi acompaniată de o *mulţime de cuplări simultane* şi complementare, la punctul de la care va lua naştere, deci, o nouă şi mai înaltă formaţiune nucleonară, definită de un alt şi mai înalt tărîm nivelic.

Fenomenul atracţiei preferenţiale apare deja în universul particulelor elementare : protonul atrage neutronul (şi se unifică, simultan, cu el) prin schimbul mezonic, protonul şi neutronul fiind, după expresia lui Heisenberg, forme de existenţă complementară ale *aceleiaşi particule* elementare „nucleonare“. De fapt unitatea (sau „cuplul“ — în limbajul specialiştilor) protono-neutronică „supravieţuieşte“ prin schimbul de mezoni pi aflaţi, de regulă, în norii mezonici. Cei doi nucleoni s-au alipit, cu alte cuvinte, unul de celălalt, cuplîndu-şi învelişurile periferice. Unul şi acelaşi „nucleon“ *s-a diferenţiat,* aşadar, în cele două ipostaze ale sale : protonul şi neutronul.

Dar atracţia preferenţială e mult mai clară în universul atomo-molecular : atomii se atrag preferenţial, alipindu-se şi cuplîndu-şi învelişurile electronice, pentru a forma o mulţime de molecule *heterogene* (alcătuite din atomi diferiţi — exemplele sînt nenumărate). Atomii se leagă („se cuplează“), modelîndu-şi reciproc orbitele electronilor ; învelişurile electronice alăturate „îşi pun împreună“ *unul, doi* sau cel mult *trei* electroni (legăturile

Scanned with OKEN Scanner

fiind, în aceste cazuri, „simple", „duble", sau „triple"), astfel că măsurile lor (subundante sau reundante) devin *eundante*. „Electronii de legătură" vor aparține, de acum, *ambelor molecule*.

Și moleculele se atrag, la rîndul lor, preferențial, preferința fiind deja o „constantă universală" ce va dirija și de acum înainte alegerile și alipirile noilor unități nucleonare, în toate dimensiunile nivelice următoare. Chimiștii vorbesc despre „forțele de atracție moleculară", (așa-numitele „forțe Van der Waals") ; moleculele se leagă și se pot lega între ele atunci cînd *măsura* lor este corespunzătoare (eundantă) spre a supraviețui un timp determinat, pe de o parte, pe de alta atunci cînd atracția celor doi parteneri este *preferențială-și-complementară*. Atunci și numai atunci poate lua naștere „noul nucleon *intermolecular*" ce alipește respectivele molecule, alăturînd și *cuplîndu-le* învelișurile (formate, de această dată, din *atomi de hidrogen* — în și prin noua dimensiune nivelică inter-moleculară).

Moleculele de apă, bioxid de carbon, metan și amoniac s-au atras *preferențial* și s-au unificat (prin alipire), formînd amino-acizii — care s-au atras, la rîndul lor, preferențial, întemeind *bazele* pirimidinice și purinice, baze ce păstrează *scheletul nuclear* al atomilor grei (scheletul cuplat al aminoacizilor) și învelișul atomilor de hidrogen sau „radicalilor". Bazele s-au cuplat, apoi, cu o pentoză (riboză sau dezoxiriboză) formînd *nucleozidul* și, în cele din urmă, cu acidul fosforic, formînd *nucleotidul*. Mai multe nucleotide s-au atras *preferențial*-și-complementar formînd *acidul nucleic* monocatenar (ADN sau ARN), pentru ca, în sfîrșit, acidul nucleic monocatenar să se cupleze cu altul *complementar* spre a forma acidul nucleic *bi-catenar*. Acizii nucleici se leagă, unul de celălalt, prin aceleași *„punți de hidrogen"*.

Apariția acizilor nucleici a impus *„viața"*, în formele ei primare ; nucleonul acidului nucleic s-a înconjurat de învelișul subnivelic proteino-lipidic și a dat naștere *nucleo-proteinelor arhaice* (asemănătoare, în parte, virusurilor de azi) pentru ca apoi, mai mulți acizi nucleici să dea naștere unui *nucleu cromozomial* (ce s-a înconjurat

Scanned with OKEN Scanner

cu învelişul proteino-lipido-glucidic al *citoplasmei) : bacteria* („celula *procariotă*"). De la bacterii începînd, atracţia preferenţială va purta amprenta decisivă a sexualităţii care va deveni universală, polarizînd întreaga lume vie în cele două mari contrarii : *masculinul* şi *femininul.*

Şi celulele se atrag *preferenţial* între ele (se cunoaşte destul de bine *„conjugarea"* parameciului). Preferenţial se atrag şi celulele organismului, alcătuind *ţesuturi* diferenţiate („cuplarea învelişurilor" este un proces obişnuit la organismele pluricelulare : celulele *îşi alipesc membranele,* „cuplîndu-se" atît de strîns încît uneori limitele inter-celulare par a dispare, ca la muşchiul cardiac, de exemplu).

Este binecunoscut faptul că organismele pluricelulare se atrag preferenţial, cu deosebire cele evoluate. Ar fi destul să pomenim atracţia complementară *sexuală,* dacă n-ar fi, la fel de evidentă, o mai fină şi, poate, mai complexă atracţie preferenţială a *varianţilor* individuali între ei. Oricare animal îşi caută, la vremea împerechierii, partenerul „de sex opus", dar, mai mult decît atît, oricare animal *îşi alege* din mulţimea lor *unul anume,* partenerul *preferat.*

Fenomenul a fost mult mai bine studiat însă la fiinţa umană, atracţia preferenţială mobilizînd atenţia multor psihologi. Există o seamă de teorii în acest sens. Ne vom mulţumi să le enumerăm doar ; Freud a descris şi subliniat atracţia *sexuală,* Moreno cea *afectivă,* alţii (Steward, Beegle) motivînd preferinţa prin *vîrsta* care, mai aproape de adevăr, este de fapt „vîrstă mentală" (Bonney, Grossman, Wrighter) ; parametru ce pune, inevitabil, problema *inteligenţei* şi *raţiunii.* F. Znaniecki vorbeşte despre preferinţa *caracterială,* iar după J. Maisonneuve atracţiile preferenţiale dintre indivizi sînt inseparabile de *cadrele sociale* şi de *situaţiile* în care apar. Achim Mihu propune criteriul *axiologic* [1].

Se observă aşadar, că „motivaţia" atracţiei preferenţiale a fost căutată în toate sferele (nivelele) de fiinţare ale psihismului. Şi pe bună dreptate ; căci ea izvorăşte

[1] Grama D., „Preferinţa interpersonală", Ed. ştiinţifică, 1974.

din întregul persoanei (care este atît instinct, afectivitate, cît și rațiune, intelect, valoare, persoană socială).

*

Se poate spune, deci, că ființele nucleonare („variante") se atrag „preferențial" între ele, „alipindu-se" în clipa unificării : nucleele întemeiază noua dimensiune nivelică, în timp ce învelișurile „se cuplează". Ritmurile lor de ființare („consonante") se compun și se întrepătrund în timp, astfel că partenerii se modelează, unul prin ființa celuilalt, în funcție de (și prin) noua dimensiune nivelică. Varianța fiecăruia „variază" („intervarianța" sau „inducția reciprocă"), fiecare partener diferențiindu-se de sine și de altul, prin sine și prin altul.

Scanned with OKEN Scanner

Cartea a patra

Făptura

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 1

Principii de organizare

1. Ce înţelegem prin „făptură" ?

Am văzut, aşadar, că fiinţa „fiinţează" şi „se deschide nivelic", construindu-şi, în timp, forma *nucleonară,* că ea se re-uneşte (sau se înlănţuie) la fiecare alt şi deosebit nivel cu un număr definit de parteneri *nucleonari,* întemeind (cu şi prin fiecare nou tărîm nivelic) o mereu mai amplă şi mai esenţială formaţiune nucleonară, la rîndu-i definită de o mereu mai înaltă „cotă" nivelică. Am mai văzut apoi că, pe măsură ce fiinţa se deschide nivelic, forma-i nucleonară *se modelează* progresiv şi inevitabil, nucleonii înlănţuindu-se şi modificîndu-şi alcătuirea în contextul noilor unităţi create (prin intervarianţă şi diferenţiere). Astfel că, pe nesimţite şi insinuant, modelul nucleonar se schimbă, păstrîndu-şi cu toate acestea tiparul „general" ; dar *acest tipar devine tot mai vag şi mai aproximativ* (la nivelul respectiv), şi *pe măsură ce fiinţa se re-dimensionează* şi se redefineşte în şi prin tărîmurile nivelice mereu mai înalte, forma lui îşi pierde tot mai expresiv conturul şi consistenţa, trecînd deodată într-o altă şi deosebită formă, *„făptura"* : în făptura *structurată.*

Cuvîntul latin *factura* se traduce prin „formă, lucrare, ce e făcut". Într-adevăr, în clipa de faţă, fiinţa „s-a făcut" şi a luat o formă anume ; e rezultatul sau *faptul* propriei sale fiinţări. Ea, fiinţa, a păşit *în faptul* şi în

Scanned with OKEN Scanner

forma-i nouă : *s-a înfăptuit*, aşadar, pe sine, fiind *rezultatul* făpturii şi în-făptuirii ei : *„făptura"*.

Termenul „făptură" are, în limba noastră, un orizont semantic mult mai extins şi mai cuprinzător decît latinescul „factura". După „Dicţionarul explicativ al limbii române" (p. 326) făptura înseamnă : „fiinţă, vietate, creatură", sens apropiat de cel menţionat mai sus : de fiinţă existentă, întemeiată şi înfăptuită. Dar făptura mai înseamnă totodată şi „trup" sau, „(rar) conformaţie, structurată (a unei fiinţe, a unui obiect)", semnificaţie ce trimite la *alcătuirea* şi *compoziţia*, precum şi la *forma* pe care o are o fiinţă anume. Mai mult, cuvîntul „făptură" are şi sensul de „natură, fire ; lume, univers", semnificaţii ce deschid dintr-odată întregul orizont semantic, împingîndu-l pînă la noţiunea fundamentală şi universală a „fiinţei", relevîndu-se „în subtext" faptul că făptura devenită şi întemeiată, „creatura" ce are o anume formă, alcătuire şi compoziţie, expune de fapt *fiinţa universală*, fiind *unul din chipurile* (una din formele) acestei fiinţe.

Făptura este, aşadar, *fiinţa :* fiinţa *devenită* şi întemeiată, fiinţa *structurată* într-un anume fel. Oricare fiinţă este, într-un fel anume, făptură, pornind de la universul atomic şi sfîrşind cu cel spiritual. Atomul este deja, cum bine se ştie, fiinţă devenită şi complexă, structurată chiar, şi fiinţînd în temeiul unor legi particulare lumii sale ; şi molecula este o făptură structurată, nemaivorbind de celulă sau de organism. Dar, pe cînd atomul se apropie mai mult de forma nucleonară decît de cea a făpturii, structura lui fiind deocamdată simplă şi nediferenţiată, la celulă sau la organism (la indiferent care organism vegetal sau animal ne-am referi), forma nucleonară abia se mai deslueşte, modelată şi transformată fiind de acum de forma structurată a „făpturii" care s-a impus definitiv. De acum, ar spune Sorin Mărculescu („Imnul al treisprezecelea") „lumea se respiră şi se dăruie în păienjeniş de fire fierbinţi", avînd un

„...trup ciudat, trup asimetric,
mirat de el însuşi
în prezenţa sferelor"... [1]

[1] Nichita Stănescu, „A unsprezecea elegie", VII.

Scanned with OKEN Scanner

Făptura este, în primul rînd, ființa : ființa devenită : ființa devenită și dimensionată. Ea are, deci, o anume dimensiune *spațio-temporală* — ce sfîrșește la un *hotar*. Și pentru că s-a născut din forma nucleonară trebuie să acceptăm, pentru început, că esența nivelică a ei se ascunde în „nucleul" definitoriu (care se sprijină, evident, pe „învelișul subnivelic" al formațiunilor nucleonare subnivelice — *ordonate* descendent și „coborînd" treptat, dintr-un subnivel în altul).

Căci făptura este, desigur, „rezultanta deschiderilor nivelice" progresive care au înălțat ființa, treaptă cu treaptă, nivel cu nivel, pînă la dimensiunea nivelică maximă, definitorie și „nucleară". Ea a luat naștere din (și prin) *suprapunerea* progresivă a formațiunilor nucleonare înlănțuite, dintr-un nivel de ființare în altul, din (și prin) etajarea lor, pornind de la treapta *originară* a particulelor elementare și continuînd cu treptele „intermediare" (ale atomului, moleculei sau macromoleculei, pînă la treapta subcelulară, celulară, organismică sau spirituală), treapta nivelică *supremă* fiind particulară și definitorie pentru făptura la care ne referim (la o făptură organismică, la una celulară, la una moleculară etc.) *a lua forma complexă și elaborată a făpturii.*

Toate făpturile lumii sînt *etajate ;* toate sînt formate din particule elementare (ce alcătuiesc atomii, atomii formînd moleculele, acestea macromoleculele, ultimele celulele, iar celulele organismele, organismele individuale-grupurile, acestea societățile etc.). Toate pot fi „descompuse" și analizate „pe nivele".

„Numărul" treptelor nivelice depinde, firesc", de dimensiunea nivelică supremă (și definitorie) pînă la care s-a înălțat făptura discutată, numărul „treptelor nivelice" fiind astfel *același* pentru două făpturi aflate la aceeași înălțime nivelică. Întemeierea ordonată a făpturii *nu poate „ocoli" nici o treaptă* nivelică „următoare". Edificiul nivelic este susținut de *baza* sau de *temelia* (particulelor elementare subatomice), hotarul nedeterminat și probabil

Scanned with OKEN Scanner

la care ființa făpturii se îngemănează cu neantul. Fiecare făptură are o *dimensiune spațio-temporală statistic invariabilă, corespondentă dimensiunii nivelice* definitorii ei ; atomii, de pildă, au „cam aceleași dimensiuni", fie că aparțin stelelor, fie că aparțin moleculelor terestre, fie că aparțin celulei sau organismului.

Schematic, făptura este un nucleon (compus din nucleu și înveliș), fiecare element component al treptelor ei subnivelice avînd, schematic, tot o configurație nucleonară (mai mult sau mai puțin „explicită"). Elementele învelișului se deschid unul spre ființa celuilalt (la oricare dimensiune nivelică ne-am referi). Ele pășesc de la periferie *spre nucleu*, pe o traiectorie inevitabil *centripetă*, „devenind" progresiv și păsind într-o dimensiune nivelică mereu mai înaltă, pînă la „nucleul ultim" central, toate elementele făpturii participînd (direct sau indirect) la întemeierea noii dimensiuni nivelice, toate evenimentele interioare avînd, în cele din urmă, un *sens centripet, direct sau indirect*, atunci cînd suita evenimentelor („descrisă" de ritmul de ființare) sfîrșește cu nașterea dimensiunii nucleare centrale, cu ființa cea mai înaltă (sau cea mai profundă) a ființei înlănțuite cu sine, în și prin formațiunea nucleonară.

Fiecare element „se deschide" spre altul (sau „se închide" în sine și se desface, mai apoi), păsind pe o anume *cale :* fie pe calea facerii unificante (și a deschiderii nivelice), fie pe calea dezintegrantă a desfacerii. Căci fiecare element *ființează sau se des-ființează*, fiecare element *se definește* pe sine „pozitiv" sau „negativ", *păsind, repetăm, pe o cale* anume, pe un traseu anume, mutîndu-se dintr-un loc anume în altul și dintr-un moment anume în altul. Nici un element nu poate „sta", pur și simplu, „nemișcat" : în fiecare pulsează și clocotește ființa ce dorește a se defini (pozitiv sau negativ), fiecare element e obligat de propria lui ființă limitată și contradictorie *să se desprindă de propria-i stare („fără stare")* și să păsească pe o cale anume : să se unifice sau să se împartă ; să păsească, unificîndu-se, spre centrul nuclear sau să se îndepărteze, aparent, de acest centru, prin „bucla negativă" a desfacerii (participînd totuși la

Scanned with OKEN Scanner

ansamblul ordonat al evenimentelor — pozitive și negative — ce sfîrșesc cu nașterea dimensiunii nivelice centrale și definitorii). Căile conduc, astfel, direct sau indirect, elementele (învelișului) spre centru, ridicîndu-le într-un alt și mai înalt nivel de ființare și *legînd periferia de centru.*

Traseul lor nivelic poate avea cele mai diverse forme, în funcție de alcătuirea, măsura și ritmul de ființare al fiecărei părți. El poate fi *liniar* pe o porțiune întinsă, *descendent* pe parcursul mai multor evenimente — cu revenirea ulterioară la vechea dimensiune nivelică sau, dimpotrivă, poate fi *ascendent* (pe parcursul mai multor evenimente) cu revenirea ulterioară la traseul nivelic stagnant. În cele din urmă, însă, orice cale pe care se așternе elementele *se înalță spre dimensiunea nivelică centrală și supremă,* spre centrul unificat.

Să reținem deci *drumul (calea)* — ce descrie și trasează destinul fiecărei entități a ființei. Ființa are o cale anume ; fiecare element, fiecare parte, fiecare întreg al ei are o cale ; ea însăși are o cale, un drum al ei, ea însăși este pe cale și este calea ce-o conduce de o veșnicie *spre sine,* aducînd-o *la sine.* „A fi pe cale" este, cum spunea un mare filosof, modalitatea fundamentală de „a ființa" a ființei ce străbate

„drumul cu abisuri de vînt drumul simțit pe obraji
matca tuturor căilor și sîngele potecilor inerte
călătoria exterioară fluid de pași și conștiință" ;

căci

„cumințenia drumului nu e doar desfășurarea
să zboare drumurile impregnate de fapte
și munții să-nvețe neliniștea vîntului abur de drum
și aripile brazilor negri să-nvețe desprinderea de pămînt
și proclamarea prin zbor a consistenței nevăzutului" ;

drumul

„e o răsuflare necunoscută o frenezie de zbor
cu trepte ce devin uneori răsunătoare" [1],

[1] Sorin Mărculescu, „Imnul al doisprezecelea".

Scanned with OKEN Scanner

cu „trepte“ ce se deschid dintr-un tărîm în altul și se așternu una după cealaltă, purtînd ființa pe aripa lor și adîncind-o tot mai mult „în sine“.

Să revenim : centrul făpturii este *unul :* unul revenit la sine și „unificat“. Dar dimensiunea nivelică supremă, unitară și centrală este, evident, finită : *limitată.* Ea *se va desface,* ca atare, în clipele următoare, în subunitățile subnivelice componente. Desfacerea nucleului central „împinge“ elementele *spre periferia* ordonată și „pregătită“ să reia mișcarea facerii, să *re-facă* dimensiunea nucleară centrală, unitară. Centrul se reface, astfel, *prin periferia* subnivelică, *legîndu-se de periferie.*

Mișcările facerii pornesc, *simultan, din mai multe puncte* periferice, din mai multe *„focare“* (ce vor trasa căile simultane ale facerii). Fiecare cale se îndreaptă *spre centrul nuclear* definitoriu, fiecare cale avînd un ritm de ființare individual *(dependent* totuși de ritmurile existențiale vecine). Cum mulțimea traseelor pornește, repetăm, din mai multe „focare“ periferice (și se îndreaptă spre centrul nuclear), căile făpturii au, schematic vorbind, și pentru început, un aspect *radiar ;* ele *centralizează* elementele făpturii, sau făptura *„se centralizează“* prin ele.

Dar orice cale pe care se așterne unul sau altul din elementele făpturii are un *traseu complex* — ce *se compune* și *se descompune,* mereu în funcție de — și prin — mulțimea elementelor vecine. De aceea este mai corect să vorbim despre *„căi probabile“* (despre trasee „probabile“, despre evenimente „probabile“), nicidecum sigure. O „cale probabilă“ are un *traseu aproximativ* ce cuprinde toate *posibilitățile* facerilor, desfacerilor și refacerilor din aria respectivă a făpturii, posibilități înscrise în *mulțimea elementelor* prezente-n aria respectivă. Acest „traseu aproximativ“ cuprinde, desigur, posibilitățile tuturor „buclelor“ pozitive sau negative pe care s-ar putea așterne unul din elemente. Dar, invariabil și definitoriu pentru orice „cale a facerii“ este faptul că traseul *leagă periferia de centru,* că traseul (care poate fi *liniar* pe o porțiune mai mult sau mai puțin întinsă a lui, *descendent* sau

Scanned with OKEN Scanner

ascendent) se înalţă în cele din urmă la înălţimea dimensiunii nivelice nucleare şi centrale, întîlnindu-se cu celelalte căi evolutive prin care elementele făpturii *se re-găsesc* şi *se unifică*. Întocmai ca-n acest poem al lui Nichita Stănescu, în care „Omul — fantă“

„...are îndepărtate origini.
El vine din afară :
din afara frunzelor,
din afara luminii protectoare
şi chiar
din afara lui însuşi.

Ia fiinţa venind.
Astfel, el se umple
cu imaginile diforme
atîrnînd lăţoase de marginile
existenţei“ [1]

Sînt binecunoscute căile *probabile* ale mezonilor ce alcătuiesc nucleonii, căile probabile ale electronilor sau nucleonilor din interiorul atomului („orbitele“ lor). Aceste căi se multiplică în interiorul moleculelor unde atomii înşişi urmează anumite „trasee“ probabile, guvernate de întregul făpturii moleculare (ce modifică, după cum bine se ştie, şi „orbitele“ particulelor elementare din interiorul atomilor componenţi). Biochimia a descris pe larg traseul probabil al moleculelor şi macromoleculelor din interiorul *celulei*. În celulele embrionare „rezultate“ din şi prin „diviziunea“ celulei-mame iniţiale se vor aşterne, la fel, pe anumite căi *probabile* atunci cînd vor întemeia organismul. Embriologii cunosc „probabilitatea“ doar a constituirii unor „arii“ diferenţiate, fără a putea determina cu precizie traseul pe care-l va urma *fiecare* celulă în parte.

La fel de „probabilă“ este şi calea persoanei umane ; nu vom putea spune niciodată „cu precizie“ ce vom face în lunile următoare, în zilele, în orele sau chiar în clipele

[1] „Omul-fantă“.

următoare ; ne vom putea expune doar proiectele probabile, ştiind că ele pot fi întîrziate, grăbite, amînate sau chiar anulate de o mulţime de „factori întîmplători", ştiind că fiecare nouă clipă următoare ne aruncă pe orbita fiinţării, în „atmosfera" unei lumi populate cu o sumedenie de fiinţe, toate-n plină „fiinţare" şi devenire, „previzibilul" fiind la fel de real şi de actual ca şi „imprevizibilul".

„Dar mai înainte de toate" —

spune Nichita Stănescu (A unsprezecea elegie", VIII)

„noi sîntem seminţele şi ne pregătim
din noi înşine să ne azvîrlim în altceva
cu mult mai înalt, în altceva"...

Spuneam că traseele (căile) pe care se aştern fiinţele elementare în interiorul făpturii „leagă" periferia de centru, şi centrul de periferie ; „căile" *se centralizează,* aşadar, şi centralizează periferia, sau, în alţi termeni, periferia se centralizează în şi prin centrul nuclear care, „totalizînd" şi unificînd căile multiple ale făpturii, le modelează ritmul de fiinţare şi traseul. Periferia a încăput, astfel, „sub ordinea" centrului : *s-a sub-ordonat* centrului (care-i modelează şi-i guvernează existenţa).

Subordonarea centrului şi a periferiei este *simultană* şi *reciprocă :* periferia se subordonează centrului, în aceeaşi măsură şi în acelaşi timp în care centrul se subordonează periferiei, subordonarea exprimînd de fapt *legătura intimă* ce s-a creat între toate elementele făpturii, elemente de acum *interdependente :* fiecare element depinde de întregul tuturor şi condiţionează soarta tuturor partenerilor ce aparţin aceluiaşi întreg.

Centrul este „axul de susţinere" al făpturii, rostul şi ţelul ei, nucleul guvernator care determină şi conduce ritmul de fiinţare al tuturor evenimentelor interioare ; dar centrul se aşterne, la rîndul său, pe traiectoria unei *căi rezultante* — care se îndreaptă spre o altă şi mai înaltă dimensiune nivelică, spre un *alt şi nou centru* (care-şi va subordona „căile rezultante" de pînă acum), pentru ca acesta să se deschidă, la rîndu-i, *pe o nouă cale,*

Scanned with OKEN Scanner

spre un *alt și mai înalt centru* nivelic, și așa mai departe, *fiecare centru (devenit „sub-nivelic") se va subordona noului centru (de acum nivelic),* subordonîndu-se astfel, cu întreaga parte respectivă a făpturii. Noul centru nivelic se va subordona, evident, fiecărui „centru sub-nivelic" (pe care-l *va conduce* de acum și prin care *se va conduce pe sine)* toți centrii făpturii (ai fiecărei dimensiuni nivelice) subordonîndu-se, în final, *centrului nivelic suprem* (și definitoriu pentru fiecare făptură în parte).

Părțile făpturii *s-au centralizat,* așadar, progresiv, întemeind (și regăsindu-se prin) „centrul suprem" care le va guverna de acum ritmurile de ființare. Fiecare centru nivelic își subordonează, deci, *centrii sub-nivelici* (care sînt, de regulă, „mai mulți") ; fiecare centru nivelic poate fi numit *„principal",* dimensiunea nivelică cea mai înaltă fiind, prin convenție, și cea „principală", spre deosebire de dimensiunea subnivelică ei („secundară"), sau, spre deosebire de dimensiunea subnivelică acesteia din urmă („terțiară") ș.a.m.d. Termenii „principal", „secundar", „terțiar" etc. sînt aproximativi și nu relevă decît „ordonarea" simplă a dimensiunilor nivelice la care ne referim, pornind — prin convenție, subliniem — de la dimensiunea nivelică cea mai înaltă *spre* dimensiunile subnivelice (în realitate făptura s-a născut pornind de la dimensiunile subnivelice spre cele nivelice), astfel că fiecare centru poate fi „principal" față de centrul subnivelic lui, și „secundar" față de centrul dimensiunii nivelice superioare căruia îi e subordonat și care-l conduce.

Sîmburele nucleonic (al protonilor și neutronilor) este unul din primii centri ai lumii, centru care se va subordona nucleului atomic, centru al atomului. La rîndul său, centrul atomic (și odată cu acesta atomul întreg) se va subordona centrului molecular (dacă acesta există), centru care va guverna evenimentele întregii molecule și, implicit, evenimentele tuturor atomilor componenți și ale tuturor particulelor elementare ce compun atomii. Dar centrul molecular se va subordona apoi centrului macromolecular (dacă macromolecula va avea un centru anume), centru care își va subordona toți centrii de pînă acum, pentru ca acesta să se subordoneze, în cele din urmă, centrului celular, nucleul celular. Se cunoaște azi,

Scanned with OKEN Scanner

destul de bine, mecanismul biochimic al „centralizării" celulare progresive : nucleul celulei, compus în cea mai mare parte din acizi nucleici, guvernează toate evenimentele celulare (nucleare și citoplasmatice) prin transmiterea „informației genetice" pornite de la acizii dezoxiribonucleici (ADN) la acizii ribonucleici (ARN) — care cunosc o mulțime de variante, fiecare corespunzînd unei „etape integratoare".

Centrul nuclear și, odată cu acesta, întreaga celulă, se subordonează, la organisme, *centrilor nervoși* — care vor prelua funcția de conducere, diferențiindu-se și specializîndu-se în acest sens. Celulele organismului vor intra, astfel, în contact cu așa-numitele „terminațiuni nervoase" ale unor celule nervoase care, la rîndul lor, vor avea un *centru ganglionar*, subordonat unei mulțimi de *centri integrativi* (spinali, bulbari, protuberanțiali, cerebeloși, talamici etc.) intens diferențiați și specializați, la rîndul lor etajați, centri care preiau conducerea anumitor „căi neuronale", integrîndu-se ordonat, progresiv și diferențiat, pînă la *centrul integrator suprem, „scoarța cerebrală"*, controlată, la rîndu-i, permanent de „periferia" care-i „verifică" ordinele „motorii".

Din (și prin) deschiderea nivelică progresivă a „impulsului nervos primar" — ce străbate (pornind dintr-o mulțime imensă de „puncte periferice") căile ascendente ale facerii, centralizîndu-se mereu și redefinindu-se mereu nivelic ia naștere *psihismul : spiritul uman.* Psihologii au descris pe larg „drumul" ascendent pe care-l parcurge acesta, pornind din tărîmul „corporalității" și suind spre adevărul mai adînc al ființei, prin tărîmurile instinctualității, afectivității, imaginarului și rațiunii, pentru a sfîrși cu „revelația de sine". Subordonarea e reciprocă. Dacă instinctualitatea, de pildă, determină rațiunea să caute hrană, rațiunea poate stăpîni și domoli impulsul instinctual.

Dar viața spirituală „centralizată" a fiecărui individ se desfășoară în și prin structura socială, societatea fiind la rîndu-i o făptură *progresiv centralizată* și intens diferențiată, organizată pe compartimente conduse de cîte un „șef", subordonat la rîndu-i unui „resort" și conducător „mai central", și acesta subordonat, la rîndu-i, unui

Scanned with OKEN Scanner

alt compartiment centralizat ș.a.m.d. pînă la „centrul suprem de conducere“ al statului respectiv — (într-o expunere succintă și extrem de schematică). Subordonarea este și aici reciprocă, de vreme ce mulțimea cetățenilor își alege, ierarhic, conducătorii reprezentativi, manifestîndu-și permanent opțiunile și deciziile — care vor putea ființa, în cele din urmă, prin decizia legiferată a conducătorilor, decizie obligatorie din acel moment pentru fiecare individ (ce se va subordona ei).

Putem spune, în final, că de fapt ființa particulei elementare *se ridică* (pe traseul probabil) spre dimensiunea atomului, pe care o atinge și-n care se preschimbă (unificată), spre a se ridica apoi mai sus, pe calea atomică pînă-n tărîmul molecular și mai apoi macromolecular, pentru ca drumul ei să continue în universul celular și, mai tîrziu, în cel organismic, pînă la dimensiunea nivelică cea mai înaltă și mai adîncă a ființei gînditoare, *conștiința de sine : conștiința ființei-de-ființă.* Ființa se re-întîlnește, astfel, cu sine „din toate părțile“, „din toate perspectivele“, de pretutindeni și dintotdeauna, în și prin momentul „acum“ : aici și acum ; în și prin cosmosul fascinant, deschis lăuntric și clocotitor al făpturii (care și-a întemeiat noi ceruri, noi constelații, noi galaxii, oglindite unele prin altele și reciproc revelate).

„Calea rezultantă“ a gîndului nu închide ; ci deschide : *„se deschide spre“ : spre ființă :* spre adîncul fără de început și fără de contur din care s-a ivit și prin care s-a ivit ființa însăși, adînc care-i va oglindi, aici și acum, chipul în nezărit. Ea va porni pe această cale, singura posibilă, pe „singura cale“ care cunoaște totuși o mulțime de „variante probabile“ : gîndul filosofului, revelația artistului, luciditatea descoperitoare a omului de știință (fie el matematician, biolog, chimist) etc. Fiecare simte că dincolo de hazardul alegerilor sale, viața, existența lui pășește spre un *țel,* spre un *liman* inevitabil, că existența lui *este destinată* și deschisă *spre „ceva“,* că ființa lui se desfășoară „atrasă“ parcă de un țărm necunoscut, de un *sens* ce pare a-i susține fiecare mișcare, fiecare gest, de un *adevăr* covîrșitor și miraculos totuși care așteaptă doar „să ia ființă“.

Scanned with OKEN Scanner

3. Căile se ramifică „ascendent" sau „descendent" și sînt inter-dependente

Fiecare parte a făpturii are, deci, un „traseu" anume, la oricare dimensiune nivelică ne-am referi. Dar calea pe care se așterne fiecare parte pornește dintr-o dimensiune nivelică și *se înalță* într-o altă dimensiune (în și prin clipa *unificării),* calea ființei respective *contopindu-se,* în acest caz, cu traseul partenerului ales, într-o *cale rezultantă* (desfășurată apoi într-o altă și mai înaltă dimensiune nivelică). Calea rezultantă *se compune,* așadar, din cele două căi precedente „sub-nivelice" sau, privind „în spate", de la înălțimea noii dimensiuni nivelice, ea *se ramifică* în cele două căi „subnivelice".

„Ramificația" enunță, deci, unificarea a două căi anterioare. Termenul poartă, desigur, și încărcătura semnificației concrete : „ramul se ramifică" în ramuri, fiecare unitate a lui împărțindu-se în două sau mai multe ramuri (dintre care fiecare se ramifică, la rîndul ei, în două sau mai multe rămurele ș.a.m.d.). Dar procesul „ramificației" nu este nici pe departe specific doar structurilor vegetale, ci se întîlnește *universal,* în toate dimensiunile nivelice ale ființei.

Ramificația descrie și varianta *negativă,* a *des-compunerii* unei unități în sub-unitățile componente ; căci, în clipa desfacerii (la orice unitate ne-am referi, în oricare dimensiune nivelică s-ar afla aceasta), traseul de pînă atunci al ființei se descompune în două sau mai multe „sub-căi" (sub-nivelice, desigur) : *se ramifică.* Ramificația enunță, cu alte cuvinte, *legătura* (pozitivă sau negativă) dintre părțile făpturii, legătura lor *dinamică* (stabilită prin faceri, desfaceri sau refaceri), legătură prin care toate părțile (elementare) alcătuiesc *întregul* și *se întregesc,* întemeind *„structura"* (concept pe care-l vom discuta într-un paragraf următor).

Orice cale deci, a oricărui element, în orice dimensiune nivelică s-ar afla se desfășoară pe traiectoria unui traseu anume, avînd cu necesitate o mulțime de *punți de legătură (ascendente* — cu elementele aflate în dimensiuni nivelice superioare, sau *descendente* — cu elementele aflate în dimensiuni nivelice inferioare) ; aceste

Scanned with OKEN Scanner

„punți de legătură“ sau „ramificații“ leagă părțile respective (și căile pe care se desfășoară traseul lor de ființare) de toate părțile sub-nivelice sau supra-nivelice din preajmă, precum și de toate căile pe care se așternfie ele „ascendente“, „descendente“ sau „staționante“, în așa fel că toate părțile făpturii (și toate căile pe care s-au angajat ele) devin *inter-dependente* și *inter-condiționate. Toate evenimentele „interne“ ale făpturii sînt legate strîns între ele.* Nu va putea avea loc un eveniment (în oricare dimensiune nivelică) pentru ca efectul lui să nu „difuzeze“ (mai mult sau mai puțin distinct) în textura făpturii întregi, ca în acest poem al lui Sorin Mărculescu în care arde, unitară și ramificată, ființa Soarelui :

„soarele nu e numai în soare ci-n prelungirea
firelor de căldură în pretutindeni nici unul la fel (...)
filtrare întoarsă și restituită har samavolnic
sîmbure-n care se-adună toate ramurile copacului“ [1].

Structurile ramificate ale moleculelor sînt bine cunoscute chimiștilor. Am putea spune chiar că mai toate structurile moleculare și macromoleculare sînt, de fapt, ramificate, ramificația referindu-se fie la „scheletul“ structurii lor atomo-subatomice, fie la dinamica interioară. Ramificate sînt și structurile subcelulare, ca și cele celulare, „ramificate“ sînt toate ființele pluricelulare, pornind de la alge, ierburi și copaci și sfîrșind cu animalele ce au, toate, o mulțime de „prelungiri“ (membre, apendice, extremități etc.), dacă ne referim doar la aspectul lor exterior, superficial, ignorînd structura intens ramificată a tuturor organelor interne, a țesuturilor, celulelor, organitelor subcelulare.

4. Varianța făpturii crește „exponențial“, cu fiecare nou tărîm nivelic

Fiecare parte a fiecărei făpturi are o măsură și un ritm de ființare pregnant *individual,* așa cum arătam în Cartea precedentă, fiecare fiind *variantul* individual ce

[1] „Imnul al treisprezecelea“.

Scanned with OKEN Scanner

păstrează, totuşi, un schelet *tipologic* relativ *constant*: constant şi in-variabil *(prin variaţiile* practic infinite ale formelor sale individuale).

Făptura a luat naştere, după cum se ştie, prin facerea progresivă a părţilor (nucleonare) care „s-au etajat", luînd fiecare, mai mult sau mai puţin distinct, din noua formă *nucleonară,* formă ce s-a modelat apoi (şi care se modelează în continuare) odată cu închegarea făpturii. Fiecare parte a ei are o *anume variantă,* şi fiecare parte se re-defineşte nivelic (alăturîndu-se unei *mulţimi* de „părţi", la rîndul lor *variante) : varianţa creşte,* cu alte cuvinte, *exponenţial,* odată cu şi prin fiecare nouă înălţare nivelică, atunci cînd posibilităţile combinatorii ale părţilor cresc *„exponenţial".*

Genetica moleculară oferă unul din cele mai clare şi mai frumoase exemple : se ştie că moleculele primordiale (care se regăsesc şi-n atmosferele altor planete din sistemul solar, ba chiar şi-n spaţiul cosmic) : apa, bioxidul de carbon, metanul şi amoniacul au dat naştere *aminoacizilor,* după cum se ştie că aminoacizii s-au condensat, la un moment dat, şi au dat naştere *bazelor azotate* (purinice — adenina şi guanina, şi primidinice — citozina şi timina) care, alăturîndu-şi un glucid şi acidul fosforic au format *nucleotidul ;* mai multe nucleotide au dat naştere *acidului nucleic,* dar *varianţa doar a celor patru baze mai sus menţionate (care compun nucleotidele) cauzează, la nivelul acidului nucleic, varianţa impresionantă a întregii lumi vii.* Watson spune : „informaţia trebuie să fie înmagazinată în secvenţa celor patru baze (A, G, C, T). Acest lucru nu dă însă nici o indicaţie asupra cantităţii efective de informaţie conţinute în ADN. Întrucît fiecare moleculă este foarte lungă, numărul secvenţelor care se pot obţine prin permutări este de 4^n, în care n reprezintă numărul nucleotidelor dintr-o moleculă dată. Rezultă deci că cele 4 litere — A, T, C şi G — ale alfabetului acizilor nucleici pot codifica un număr practic infinit de mesaje genetice. Numărul posibil de gene diferite cu masă moleculară $= 10^6$ este de 4^{1500}, cifră care depăşeşte cu foarte mult numărul de gene diferite care s-au aflat în

Scanned with OKEN Scanner

toți cromozomii existenți de la apariția vieții și pînă astăzi." [1]

Un exemplu similar poate fi dat și pentru dimensiunea nivelică mult superioară a limbajului : fonemele unei limbi (limitate ca număr) dau naștere unui număr enorm de cuvinte care, la rîndul lor combinate, pot expune un număr practic infinit de gînduri, simțăminte, capacitatea de exprimare a limbajelor fiind practic *infinită* (oamenii de știință, gînditorii și poeții sporesc, zi de zi, zestrea bogată a fiecărei limbi). Sigur că adăugarea (în timp) a unor „noi forme" augmentează mult varianța care este, dealtfel, exprimată în primul rînd prin combinațiile „poziționale" practic infinite ale fonemelor. Nu întîmplător au fost comparate cele două limbaje : „limbajul genetic" și limbajul cuvintelor : „Roman Jakobson spune că subunitățile codului genetic, respectiv nucleotizii, pot fi comparați nemijlocit cu fonemele. Atît el cît și Roger D. Masters au remarcat similaritatea dintre planul ierarhic al mesajului verbal și cel al mesajului genetic, ca și faptul că dualitatea semnificant-semnificat aparține deopotrivă vorbirii umane și codului genetic" [2], arăta Solomon Marcus într-un interviu, menționînd apoi că „numărul fonemelor în limbile naturale este totdeauna mai mare decît 10 și variază de la o limbă la alta, în timp ce numărul nucleotizilor — care îndeplinesc o funcție analogă fonemelor — este constant egal cu 4 și ele rămîn aceleași pentru întreaga lume vie. Observăm, de asemenea, că, în opoziție cu fonemele, care sînt entități abstracte, natura nucleotizilor este materială (biochimică). Constatări similare putem face și la nivelul morfemelor lexicale : după cum am văzut, dicționarul genetic are doar 64 de cuvinte și este unic pentru întreaga natură, în timp ce limbile naturale, chiar cele mai simple, numără mult mai multe cuvinte. Adică, în timp ce morfemele naturale și sensul lor se schimbă de la limbă la limbă — uneori de la dialect la dialect — morfemele genetice și sensul biologic corespunzător, respectiv codonii și aminoacizii pe care îi

---

[1] Watson J. D., „Biologia moleculară a genei", Ed. Științifică, 1974, p. 260 (trad. A. Combiescu).

[2] Rev. „Ateneu", nr. 133, p. 13.

Scanned with OKEN Scanner

codifică, sînt aceiași pentru orice organism viu, în virtutea universalității codului genetic".

Cele două exemple relevă, de fapt, unul și același adevăr (în dimensiuni nivelice diferite); și anume că *varianța oricărei dimensiuni sub-nivelice (a făpturii) cauzează creșterea exponențială a variantei nivelice* (a dimensiunii nivelice imediat „superioare").

5. Făptura este o „structură"

Făptura este, așadar, o *unitate*, un *întreg* alcătuit dintr-o mulțime de *părți* riguros interdependente: o *structură* — pentru a folosi un concept modern, care a făcut o prestigioasă carieră științifică la sfîrșitul anilor '60, întemeind chiar un „curent", curentul „structuralist". Provenind etimologic de la latinescul *struere* (care se traduce prin „a construi, a clădi", „structus" fiind participiul trecut pasiv al lui „struere"), structura ar defini realitatea „construită", sau, mai simplu, *construitul*: ființa „construită" care *a devenit* mai înainte de orice și care s-a întemeiat, presupunem, din „părți" (sensul etimologic primar referindu-se la construcția fortificațiilor sau a locuințelor).

Structura definește, în general, „modul" sau *forma* de asamblare a părților într-un întreg, forma „nucleonară" fiind ca atare o „structură" ca și forma „făpturii"; structura pare a fi, cu alte cuvinte, un concept mai general decît conceptul „nucleonului" sau al „făpturii", un concept care le cuprinde pe amîndouă și care se definește prin amîndouă. Așa este, desigur, doar că noi vom prefera să vorbim, în lucrarea de față, despre structura *făpturii* (restrîngînd astfel orizontul cuvîntului), în dorința de a sublinia faptul că elementele făpturii aparțin de acum unui *întreg* alcătuit din părți *interdependente* și *organizate* într-un anumit mod, fiecare parte a întregului fiind strîns legată de fiecare alta, precum și de întregul făpturii, simultan, fiecare parte a întregului fiind în strînsă „relație" cu toate celelalte părți, indiferent la ce înălțime nivelică s-ar afla ele, și indiferent cărei formațiuni nucleonare i-ar aparține.

Scanned with OKEN Scanner

Dealtfel unele orientări structuraliste au supralicitat (ba chiar „absolutizat") relaţia dintre părţi, uitînd că relaţia este, de fapt, *relaţie a părţilor* ce aparţin întregului. Partea nu numai că „se află în relaţie" cu celelalte, alcătuind întregul, dar ea *devine* inevitabil şi progresiv, de la o dimensiune nivelică la cealaltă, *întemeind întregul* (care va pierde, în acel moment, „distincţia" părţilor între ele). Partea *compune* întregul şi se re-găseşte, împlinită, în şi prin întregul (care fiinţează în şi prin fiecare parte), fără a se reduce la unitatea formală şi „dispersă" a părţilor între ele ; întregul se află în fiecare parte şi în toate, deopotrivă, aşa după cum fiecare parte expune întregul, dar numai „parţial", fără „a-l epuiza".

Mişcarea deschiderii nivelice (prin care o parte se deschide spre cealaltă şi se în-fiinţează prin cealaltă) este o mişcare *de întregire*, o mişcare *de structurare*. Fiinţa fiinţează şi se structurează : se întregeşte organizat şi centralizat. Fiecare parte se regăseşte în şi printr-un „întreg" nivelic, la rîndu-i „parţial" şi deschis spre alte părţi (care-l vor descoperi şi reîntemeia într-un alt nivel), întregindu-l astfel mai deplin. Mişcarea „întregirii structurante" *continuă* dintr-o dimensiune nivelică în alta, de la un întreg nivelic la altul, descoperind chipul tot mai adevărat şi mai adînc al fiinţei.

Dacă una din „părţile" (întregului nivelic) nu-şi află, în clipa următoare, partea „echivalentă" (oglinda propriei sale fiinţe) se des-face : se des-parte sau *se destructurează*, căci des-părţirea este de acum o despărţire a structurii, o *des-părţire a întregului — ce se îm-parte în mulţimea părţilor subnivelice* care-l compun (sau care l-au compus), eliberîndu-le din chinga unităţii lor şi lăsîndu-le, pe fiecare, pradă solitudinii şi nefiinţei. Dar fiecare parte (des-părţită) se şi deschide, în clipa următoare, spre părţile din preajmă, avînd toate şansele de a *se re-întregi* prin ele, de *a se re-face* sau de *a se re-structura* (căci părţile eliberate „rămîn" apropiate între ele).

Făptura poate fi înţeleasă, astfel, ca o continuă „fiinţare" şi întemeiere structurantă, prin „deschiderea nivelică" ce-i impune, în cele din urmă, dimensiunea nivelică *supremă* şi *definitorie*. Mişcarea structurantă *rămîne* staţionant, un timp *anume*, în această dimensiune definitorie,

Scanned with OKEN Scanner

„staţionînd“ pe culmea ei *prin* mişcările destructurante şi restructurante, simultane şi periodice, fiecare „flux“ structurant, în oricare dimensiune nivelică s-ar afla fiind compus dintr-o mulţime de *„sub-mişcări“* structurant-destructurant-restructurante, fiecare *ciclu* structurant fiind compus, cu alte cuvinte, dintr-o mulţime de *sub-cicluri.*

Toate aceste mişcări şi „sub-mişcări“ (primare, secundare, terţiare etc.) sînt interdependente şi funcţionează organizat, guvernate fiind de ciclul dimensiunii nivelice supreme şi definitorii, ciclu subordonat, la rîndu-i, întregii mulţimi de cicluri sub-nivelice. Dar toate mişcările structurant-destructurant-restructurante funcţionează *simultan, în toate dimensiunile nivelice ale făpturii,* făptura luînd naştere din (şi supravieţuind prin) *compunerea* ordonată a tuturor mişcărilor. În clipa în care fiinţa gînditoare îşi surprinde, de pildă, chipul în şi prin fiinţele din jur, în aceeaşi clipă fiecare „sub-întreg“ component al „sistemului nervos“ îşi trăieşte fiinţa şi destinul „nivelic“, de la particulele subatomice care se integrează în unul atomilor (la rîndu-i integraţi în unitatea moleculelor şi mai apoi a macromoleculelor), pînă la dimensiunea nivelică a celulelor neuronale — care se vor înlănţui, unele cu altele, în unităţi mereu mai înalte şi mai adînci, etaj cu etaj.

Fiecare făptură, deşi aparţine *aceleiaşi fiinţe universale,* este, totodată, un întreg independent şi definit de mişcare rezultantă (structurant-destructurant-restructurantă) a dimensiunii nivelice supreme ce-o defineşte (mişcare, la rîndu-i compusă dintr-o mulţime de „submişcări“, aşa cum spuneam ceva mai înainte). Fiecare plantă sau animal are un destin „universal“, „individual“ ; fiecare fiinţă unicelulară are un destin „universal“ şi unul „individual“, la fel ca fiecare moleculă, atom, sau particulă elementară.

Omul însuşi este fiinţă universală, în aceeaşi măsură în care este doar fiinţă (făptură) individuală. El are, mai mult sau mai puţin pregnant, *conştiinţa universalităţii,* dar are — cu siguranţă — conştiinţa *individualităţii ;* căci, deşi aparţine fiinţei universale (pe care o reprezintă), el *începe* prin a fi fiinţă individuală : *egoistă.* „Egoist“ fiind, omul e inevitabil *limitat ;* dar „limita“ pe care o

Scanned with OKEN Scanner

atinge (dureros și de atîtea ori în cursul unei zile), este la rîndu-i *limitată ;* ea îl împinge spre adevărul *ne-limitării,* spre adevărul infinirii și veșniciei, spre universalitatea care-l cufundă în adîncul ființei și-l renaște, etern și atotputernic, nepieritor și lipsit, la fel, de vreun început. Cît timp rămîne la (și se confundă cu) dimensiunea lui individuală și limitată *(parțial* adevărată), omul e profund nefericit ; se socotește pieritor (și este pieritor), se socotește limitat (și este limitat), se socotește frustrat de bunuri, dragoste, împliniri (și este frustrat de bunuri, dragoste, împliniri). Cît timp se înalță pînă la (și se confundă cu) dimensiunea lui universală *(parțial* adevărată), el este profund fericit : se socotește veșnic (și este veșnic), se socotește infinit bogat (și este infinit bogat), se socotește împlinit în toate dimensiunile (și este împlinit în toate dimensiunile) ; are dragostea tuturor ființelor cuvîntătoare și necuvîntătoare, pentru că el însuși e „dragostea" ; simte veșnicia făpturilor din preajmă, fiindcă el însuși e „veșnicia" ; simte că e trup din trupul ființei fără început și fără de sfîrșit, pentru că el însuși este „ființa fără de-nceput și nesfîrșind vreodată".

Fericirea extatică a cunoașterii de sine izvorăște *din sine și din afară,* deopotrivă ; din lumea care poate fi mai dreaptă, mai bună și mai generoasă, „mai umană", căci generozitatea ca și omenia rodesc și pot rodi numai în și prin ființa *pregătită pentru a primi* (și *pentru a dărui,* apoi, la rîndu-i). Efortul celor „dinafară" este necesar, la fel de necesar ca aerul, ca apa ; numai într-o lume generoasă și „umană" ființa individuală se poate smulge din cercul individualității și poate arde, contaminată, la lumina (și în lumina) ființei universale re-găsite și mereu re-înființate, mereu întoarsă spre sine și suind spre sine, într-o mistuitoare și fără de sfîrșit surpare ce coincide cu *ființarea* fără de sfîrșit a ființei înseși.

6. Părțile „se organizează" între ele și întregul „funcționează"

Fiecare parte a făpturii (la oricare dimensiune nivelică ne-am referi), se deschide spre părțile echivalente (prin care se întregește), și fiecare parte „întregită" a

Scanned with OKEN Scanner

făpturii se asamblează altora, echivalent ei, într-o anumită ordine, într-un anumit ritm „structurant-destructurant-restructurant" — riguros ordonat sau *organizat*. Mai exact, părţile întregului *se organizează* ele însele, unele faţă de altele, unele prin altele, în şi prin întregul lor, toate părţile fiind, repetăm, inter-dependente. Fiecare „organ nucleonar" s-a integrat într-un organism nivelic, devenit la rîndu-i „organ" şi integrat într-un alt şi mai înalt „organism nivelic", pînă la culmea supremă a gîndului şi a fiinţei *conştiente de sine* (pe Terra). Fiecare nouă „integrare organismică" a reorganizat părţile subnivelice, fiecare nou întreg organismic s-a integrat, la rîndu-i, într-un alt şi mai înalt „întreg organismic" care i-a modelat, retrospectiv, fiinţa. Partea însăşi a fost şi este „organul" prin care se organizează întregul şi care organizează întregul, întreg ce fiinţează (sau „funcţionează") prin fiecare parte a lui.

Termenul *functio* are sensul de „executare, săvîrşire ; funcţionare", de împlinire deci a fiinţei prin mişcare. Un mecanism „funcţionează" atunci cînd părţile lui se integrează armonios şi dinamic în şi prin unitatea întregului. Cuvîntul are astăzi o indiscutabilă rezonanţă tehnică, întrucît tehnica l-a folosit şi-l foloseşte frecvent. Dar tehnica „l-a predat", în cele din urmă, altor ştiinţe (care nu se pot desprinde, totuşi, de semnificaţia lui „tehnicistă" limitată, şi care-l folosesc ca atare, preluînd odată cu aceasta şi limitele mecanismelor fabricate de om, oricît de perfecţionate ar fi ele). Se spune, astfel, că un organism „funcţionează", că celula „funcţionează", că sistemul nervos „funcţionează" etc., şi subînţelegem că toate aceste entităţi (organismul, celula, psihismul) sînt compuse dintr-o sumedenie de părţi asamblate între ele şi integrate armonios în unitatea întregului, ca piesele unei maşini, ignorînd adesea că întregul nu e *„suma"* părţilor (aşa cum se întîmplă la maşini, de la cele mai simple, pînă la cele mai moderne calculatoare, unde scoaterea sau defecţiunea unei piese nu alterează de regulă şi materialul celorlalte, şi unde înlocuirea lor restabileşte imediat „unitatea" întregului), ci *altceva,* o calitate nouă, o realitate nouă şi re-definită nivelic a fiinţei. O celulă nu se reduce la „suma" părţilor sale (aflate în perma-

Scanned with OKEN Scanner

nentă și continuă schimbare, modelare, adaptare, „învățare"), o celulă este o nouă dimensiune a universului, tot astfel după cum organismul nu se reduce la „suma celulelor sale" (intens diferențiate și-n permanentă modelare), ci este o nouă realitate a lumii, un întreg ireductibil la părțile componente, un „unul" indivizibil și profund unitar cu sine, o individualitate ce se opune lumii sau se adaptează ei, luînd decizii și oglindind adevăratul chip al lumii.

Frecvent se compară calculatorul cu organismul biologic ; comparația e grosolană și poate avea, desigur, numai un anume sens euristic, explicativ, fiind totuși compromisă de ușurința cu care se pune, uneori, chiar aproximativ, semn de egalitate între mecanismul tehnic și organism sau celulă, atunci cînd cel mai modern calculator e mult mai aproape de ciocan, de pildă, decît de cea mai simplă celulă (dacă piesele unui calculator sînt alcătuite din materiale neunitare și redundante din punct de vedere al compoziției lor atomo-moleculare, fiecare „parte" (fiecare „piesă") a unei celule este un întreg armonios, pornind de la treapta sub-atomică și sfîrșind cu cea macromoleculară).

Mai îngrijorător e faptul că o parte a oamenilor s-a apropiat, în secolul nostru, mai mult de mașină decît de om (sau de oricare altă făptură a naturii). Există pericolul, demult anunțat, ca tehnica să devină un „scop în sine", ca omul să se subordoneze pe nesimțite mașinii, atunci cînd tehnica a fost doar „instrumentul" ce l-a ajutat să stăpînească lumea întru conservarea și desăvîrșirea propriei sale ființe, a propriei sale esențe (care interesează astăzi, pe mulți, atît de puțin).

7. „Schimburile" leagă părțile făpturii între ele, dar leagă și făptura de lume

Fiecare parte a făpturii are o măsură specifică, individuală, și un ritm de ființare individual ; fiecare parte se structurează, se destructurează și se restructurează

Scanned with OKEN Scanner

ordonat, prin părţile sub-nivelice, evenimentele interioare *conservîndu-i* structura „tipologică" dar şi *modelînd-o* în aceeaşi clipă, chiar dacă imperceptibil. Ordinea evenimentelor interioare se respectă „în general", şi se modifică discret, odată cu şi prin schimbarea discretă a măsurii, odată cu şi prin modelarea (sau „înmăsurarea") ei, modelarea măsurii însemnînd schimbarea „cîtului cantitativ" — ce poate deveni subundant sau redundant (în funcţie de şi prin noua organizare structurală a măsurii *modelate).*

Ca atare, după o serie de evenimente interioare pot *rămîne disponibile* mai multe elemente subnivelice (ce se vor *elimina* „de la sine" în preajma exterioară), sau, dimpotrivă, partea poate rămîne *des-completată* (din punct de vedere cantitativ) şi poate *capta* din preajmă numărul *necesar* de elemente subnivelice (sau măcar *o parte* a lor), urmînd ca, după o altă serie de evenimente, măsura iniţial redundantă (care şi-a eliminat surplusul subnivelic) să devină sub-undantă şi să capteze din preajmă elementele sub-nivelice necesare supravieţuirii ei etc.

Partea *va schimba,* aşadar, *cu preajma* un număr oarecare de elemente subnivelice, în-locuindu-le. *Preajma* oricărei *părţi* este alcătuită din elemente subnivelice structurate care aparţin *tărîmului subnivelic,* pe de o parte, pe de alta *părţilor echivalente* nivelic. Astfel că elementele subnivelice *eliminate* (de oricare parte a făpturii) *rămîn,* cu necesitate, şi în primul rînd, *în preajma tărîmului subnivelic,* pentru a fi apoi *captate,* ori de aceeaşi parte structurată (ce se reface, ciclic, prin ele), ori de o parte *echivalentă,* dar *deosebită* care îşi va reface măsura, prin *„schimb".* Schimbul leagă, în acest caz, partea nivelică de etajul subnivelic, dar o leagă (subnivelic) de o altă parte nivelică, *legînd* de fapt *cele două părţi nivelice* (echivalente şi complementare) *între ele.*

Fiecare parte a făpturii supravieţuieşte prin schimburile permanente nivelic-subnivelice, dar fiecare parte se şi leagă de celelalte părţi complementare ei, astfel că schimbul *nivelic-subnivelic* este, de fapt, concomitent unui schimb *intra-nivelic.* Schimbul inter-nivelic este, cum spuneam altcînd, un schimb intra-nivelic ; fiecare parte a făpturii *se leagă „orizontal"* (intra-nivelic) şi *„vertical"*

Scanned with OKEN Scanner

(inter-nivelic) de toate celelalte părți, respectînd ordinea *deschiderii nivelice centralizate.*

Dar schimburile leagă, în cele din urmă, făptura de lumea exterioară, căci întregul făpturii va schimba, în cele din urmă, elemente subnivelice cu preajma, supraviețuind prin aceste schimburi. Măsura și ritmul de ființare al făpturii se va lega, deci, de măsurile și ritmurile de ființare ale făpturilor din preajmă, apartenente aceleiași lumi, *aceleiași ființe,* fiecare făptură devenind astfel una din părțile ce alcătuiesc *întregul ființei* sau întregul lumii. Ființa (sau lumea) este, cu alte cuvinte, o făptură : *făptura universală* alcătuită din *mulțimea tuturor făpturilor prezente,* făptură ce se află *„în plină ființare și înfăptuire“,* în plină dezvăluire și definire de sine, în plină naștere și re-găsire. Căci, atunci ca și acum

„Noi stăteam ca niște cuvinte
alcătuind unii lîngă alții
un înțeles de frază
o vorbire întrupată
a unei mari ființe“

cum spune Nichita Stănescu („Invizibilul soare“).

Fiecare făptură este *ființa însăși,* dar, la fel de mult, *numai o parte a ei* ; fiecare făptură aparține ființei, dar, în același timp, doar sieși. Ființa trăiește și ființează prin fiecare făptură, separat, dar, la fel de mult, prin întregul făpturilor lumii, întreg organizat și coerent, aflat de-o veșnicie *în unificare și-n re-găsire de sine.*

8. Legată de lume, făptura își poate alipi („anexa“) la un moment dat una sau mai multe făpturi subnivelice, formînd un întreg

Față de făpturile individuale ce o alcătuiesc, lumea (universul sau ființa universală) pare mai puțin organizată, mai puțin ordonată ; și ea este, într-adevăr, mai puțin organizată, mai puțin ordonată, păstrînd totuși o anume ordine, și un anume ritm de ființare „universal“

Scanned with OKEN Scanner

sau „cosmic", ritm de fiinţare în care (şi prin care) întîmplarea se îngemănează strîns cu necesitatea.

Făptura individuală este, evident, *mai ordonată* decît făptura universală (să-i spunem „făptura cosmică"). Dar fiecare făptură individuală *schimbă* cu preajma imediată ei „materie subnivelică", într-un ritm anume şi într-o măsură anume, ce depind riguros de ritmul şi măsura ei interioară : preajma fiecărei se ordonează, astfel, inevitabil, prin acest schimb care va fi cu atît mai amplu şi mai riguros organizat cu cît dimensiunea nivelică a făpturii va fi mai înaltă şi cu cît, desigur, structura ei interioară va fi mai bine şi mai riguros organizată. Aceasta înseamnă că făptura *îşi ordonează preajma cu atît mai riguros cu cît dimensiunea ei nivelică este mai înaltă.* Omul, de pildă, construieşte case, curţi, sate, oraşe etc., spre deosebire de preajma mai puţin ordonată a animalelor sau a plantelor, dar mult mai ordonată totuşi decît preajma moleculară a picăturii de nisip sau de apă.

Ordinea interioară a făpturii se leagă, aşadar, prin schimburi, de ordine exterioară : ordinea interioară ordonează, prin schimburi, exteriorul ; şi-l ordonează cu atît mai riguros cu cît ordinea interioară e mai riguroasă. Ordinea interioară creează ordinea exterioară care, la rîndul ei, se răsfrînge *ordonant* asupra ordinii interioare. Să dăm un exemplu ; în procesul trecerii de la viaţa anaerobă la cea aerobă, în atmosfera pămîntului primitiv nu exista decît foarte puţin oxigen ; pe atunci apa, bioxidul de carbon, amoniacul şi metanul dominau planeta, aşa cum domină şi astăzi atmosfera planetelor gigante din sistemul nostru solar. Respiraţia „aerobă" (schimburile metabolice realizate cu ajutorul oxigenului) era pe atunci necunoscută. Dar au apărut primele celule „procariote" care, cum presupune Sagan au dat naştere la două „populaţii", una fotosintetizantă (care elibera oxigenul), alta „respiratoare" (care-l utiliza) ; cele două tipuri de celule s-au apropiat, simbiotic, şi-n cele din urmă „s-au alipit unificant", dînd naştere primelor organisme amiboide.

Viaţa noastră, viaţa tuturor animalelor şi plantelor de pe Terra depinde de cantitatea de oxigen prezentă în atmosferă, de compoziţia întregii atmosfere (opera miliardelor de generaţii vii ce s-au perindat din clipa naşterii

Scanned with OKEN Scanner

primelor celule). Dacă omul nu va ști să păstreze acest bun nepreţuit, creat extrem de laborios și într-un timp extrem de îndelungat de ființe mult inferioare lui (și astăzi dovedește adesea că e incapabil de a-l prețui și de a-l păstra), atunci atît propria lui existență, cît și existența întregii faune și vegetații este grav amenințată. Ordinea lui interioară (metabolică și, în cele din urmă, spirituală) depinde strîns de ordinea exterioară a lumii, așa după cum ordinea exterioară a lumii depinde, inevitabil, *și* de ordinea lui „interioară", de capacitatea lui de a discerne valorile autentice ale ființei de pseudovalori, de capacitatea lui de a se confunda cu (și de a se regăsi prin) *ființa însăși*, nu de a rămîne la ego-ismul individual, disociat de lume și de sine.

Dar ordinea interioară a făpturii se poate lega atît de mult de ordinea exterioară a lumii (de ordinea făpturilor și evenimentelor externe) încît, la un moment dat *făptura nu mai poate exista fără lanțul acestor făpturi și evenimente care o acompaniază și care-i „completează ritmul de ființare"*, astfel încît, la un moment dat făptura *va putea ființa numai alături de și prin „lanțul anex" de făpturi și evenimente* pe care-l *va implica* sau presupune, *anexîndu-l*.

Făptura își poate, deci, „anexa" în anumite condiții mai multe făpturi (subnivelice, în general), făpturi de care va depinde intim ființa ei. Ea nu va mai putea ființa „în afara" lor, ci numai *cu ele* și *prin ele*, în prezența lor, alături de ele.

Anexarea este, în fond, o adevărată *unificare* : o unificare *a două sau mai multe făpturi diferențiate nivelic și intens variante* una față de cealaltă, o unificare ce presupune *împletirea ritmurilor de ființare* ; ele vor putea *supraviețui doar împreună* ; nu separat, ci într-o strînsă și armonioasă unitate. Unificarea și înlănțuirea făpturilor diferențiate nivelic a fost dictată, în acest caz, nu de setea lor interioară de a se oglindi și defini prin altul, ci *de ordinea exterioară a lumii* (la rîndu-i, „fructul" ordinilor interioare). Evenimentele interioare (și ritmurile de ființare interioare) s-au legat în așa măsură și atît de strîns cu evenimentele și făpturile exterioare, încît supraviețuirea, atît a făpturii la care ne referim,

Scanned with OKEN Scanner

cît și a făpturilor anexate, nu mai este posibilă *decît în și prin acest lanț de evenimente*. Ființa fiecărei făpturi va implica și presupune făptura celeilalte, prin care va funcționa și ființa.

Natura oferă o sumedenie de exemple în acest sens ; probabil că ori de cîte ori întîlnim și vom întîlni o făptură alcătuită dintr-o mulțime de părți echivalente nivelic și asemănătoare *legate* de unele părți *ne-echivalente nivelic* și *intens variante* sîntem în fața unui fenomen de „anexare". Cum oare ar fi putut lua naștere nucleozidul altfel decît prin anexarea unui riboze (moleculă glucidică) la o bază azotată (moleculă protidică) ? Și cum oare ar fi putut lua naștere, apoi, nucleotidul altfel decît prin anexarea acidului fosforic la nucleozidul format ? Baza azotată, glucidul și acidul fosforic sînt macromolecule intens variante și deosebite una de cealaltă, totuși ele ființează împreună, în armonioasa unitate nucleotidică.

În celulă ribozomii seamănă izbitor cu virusurile, așa după cum mitocondriile seamănă izbitor cu bacteriile ; savanții presupun că protocelula „și-a anexat" virusuri (care au devenit „ribozomi") și bacterii (care au devenit „mitocondrii").

S-a mai observat apoi să sîngele și apa mării au o compoziție asemănătoare, astfel că „sîngele și celelalte lichide ale organismului pot fi considerate drept un mediu care a fost închis în interiorul corpului formelor superioare, suferind unele modificări în compoziția sa spre a face față cerințelor celulelor mai specializate pe care le scaldă" [1].

În biologia organismelor există apoi fenomene „premergătoare anexării" ca saprofitismul sau parazitismul ; bacteriile saprofite din intestinul gros al mamiferelor, de exemplu, sînt indispensabile funcționării lui „fiziologice". Dar am putea înțelege și defini, în cele din urmă, ființa umană însăși, în deplina ei alcătuire, înafara gospodăriei vii și nevii (casă, animale domestice, culturi de plante etc.), în afara uneltelor prin care omul „supraviețuiește", „devine", și „se face" pe sine ?

---

[1] Best și Taylor, „Bazele fiziologice ale practicii medicale", E.M., 1958, p. 13 (trad. P. Grozea).

Scanned with OKEN Scanner

„Logica anexării" a reapărut apoi, dramatic și neliniștitor, în imperiul făpturii sociale. Mai toate statele cuceritoare și-au justificat „logic" acțiunile de „anexare" (atunci cînd le-au justificat) printre altele și prin dorința de „a da ajutor" națiunii cucerite. Statul „civilizat" și-a anexat un altul „necivilizat" pentru a-l scoate din marasm și ignoranță. Istoria a demonstrat însă că „anexarea" este doar semnul lăcomiei înrobitoare. Spiritul uman este liber și nu îngăduie decît libertatea reciprocă. „Supunerea" unui stat de către altul îngenunchează spiritul liber al omenirii, atunci cînd popoarele sînt egale între ele. Spaniolii au distrus o cultură impresionantă (care-și dezvăluie astăzi cu greu tainele și mesajul) în dorința de „a civiliza" un popor ; „civilizarea" indienilor americani a dus la exterminarea lor, la dispariția unor mari culturi. Spiritul ființei umane pulsează-n toate popoarele lumii, luînd chipuri „variante" care se completează reciproc și care reflectă chipul aceleiași ființe în ipostaze diverse, egală cu sine, universală, în și prin fiecare spirit „național". Popoarele lumii își pot atinge adevărul (universal) numai printr-o comunicare egală, neînrobitoare și reciproc îmbogățitoare (pe plan economic sau cultural-spiritual).

Așadar, făptura este structura unitară, centralizată și autoguvernată, alcătuită dintr-o mulțime de părți interdependente, Unul care ființează *activ* în și prin lumea compusă dintr-o mulțime diversă de făpturi, *intraacționînd* cu lumea. Căci făptura *in-formează lumea și se in-formează prin lume.*

Cuvîntul „informație" — pe care l-a impus cibernetica — subliniază în primul rînd *ființarea activă* a oricărei făpturi în și prin lume (adevăr evident și pînă atunci, dar nu îndeajuns de accentuat). „A ființa" nu înseamnă a ființa doar „pentru sine" (ca întreg interdependent și izolat), ci *a ființa alături de și prin altul,* prin oricare făptură a lumii (echivalentă sau nu, din punct de vedere nivelic). Unul se deschide „in-formațional" spre altul și ființează „in-formațional prin altul, așa după

Scanned with OKEN Scanner

cum, la rîndul său, altul se deschide „in-formaţional“ spre unul şi fiinţează „in-formaţional“ prin unul.

Făpturile se mărginesc *prin hotarele lor ;* şi se informează pornind, evident, *de la hotare :* de la temelia subnivelică cea mai simplă. Enunţ pe care par a-l sprijini şi sublinia cu deosebire ştiinţele exacte ; forţele de atracţie ce îndreaptă o făptură spre alta se transmit şi se comunică ordonat, pornind, logic de la hotare.

Să fie acesta adevărul ? Gîndul îl confirmă fără ezitare, datele experimentale ale ştiinţei îl atestă. Şi totuşi, dacă sîntem riguroşi în raţionament, nu vom putea uita că fiecare tărîm nivelic al făpturii are un hotar şi închide în el o lume — fundamental deosebită de fiecare alta, cu o putere atractivă deosebită „calitativ“ de fiecare alta, putere atractivă ce se adresează şi se deschide electiv spre un tărîm nivelic *echivalent.* Atomii se atrag între ei, şi prin nuclee, fără doar şi poate, nu numai prin electronii învelişurilor, aşa după cum organismele nu se atrag şi nu se informează numai prin membrane, ci prin fiecare tărîm nivelic din care sînt alcătuite. Oare noi informăm lumea celorlalţi (şi ne informăm prin ea) numai prin epidermă ? Sigur că nu ; există, aşa cum arată psihologia, o informaţie „biocorporală“, calitativ fundamental deosebită de informaţia „instinctuală“, aceasta din urmă fundamental deosebită de informaţia „afectivă“, sau de cea „raţională“, aceasta din urmă, la rîndul ei, calitativ deosebită de „informaţia telepatică“ (a cărei natură reprezintă încă un mister pentru oamenii de ştiinţă). Făpturile umane se informează între ele, simultan, prin toate aceste tărîmuri nivelice (ordonate gradual şi funcţionînd după nişte legi abia întrezărite de psihologie).

Pentru o mai bună înţelegere putem accepta însă următoarea schemă de lucru : informaţia *porneşte de la hotarele făpturilor şi avansează spre centrul maxim şi definitoriu, străbătînd, progresiv şi ordonat, fiecare tărîm nivelic* (ştiind că informaţia porneşte, în aceeaşi clipă, *şi dintre hotarele fiecărui tărîm nivelic,* deschizîndu-se nivelic şi cununînd făpturile între ele). Informaţiile se vor unifica, aşadar, vor conflua şi vor urma „traseele interioare“ ale făpturii respective, *ridicîndu-se, odată cu*

Scanned with OKEN Scanner

ființa ei înseși spre centrul nivelic suprem, „funcționînd“ odată cu (și prin) structura înseși a respectivei făpturi.

Va trebui să diferențiem, deci, „informațiile“ între ele ; conceptul general (dar vag) al „informației“ cunoaște o mulțime diferențiată de „aspecte“ — sugerate în parte, în teoria modernă a informației —, și cuprinse, înscrise, în așa-numitul *„cod“* (*codex* însemna, în limba latină, „tăbliță de scris ; carte ; caiet, registru“) ; astăzi înțelegem prin „cod“ „sistemul de semne sau de semnale convenționale care servește la transmiterea unui mesaj, a unei comunicări“ (DEX, p. 168). Sigur că sensul e inevitabil antropomorf, „codul“ referindu-se în primul rînd la informațiile schimbate între oameni, dar semnificația termenului s-a extins totuși și asupra informației „ne-spirituale“, funcționînd fără complexe în biologie, genetică, biochimie etc. Căci, într-adevăr, toate informațiile schimbate în lumea spirituală (sau ne-spirituală) se disting prin structura lor diferențiată și „adresată“, „intenționalã“, structură ce poartă cu sine un *mesaj* anume — înscris în înseși structura informației, în „codul“ ei.

Codul și mesajul depind de prezența a cel puțin două făpturi echivalente nivelic : de schimbul reciproc și simultan de informație dintre două făpturi care oferă-și-primesc, fiecare, în același timp, acel „ceva“ comun care le leagă : informația. Mesajul „este adresat“ cuiva, nefiind emis „în gol“ ; mai mult, el este adresat cuiva care-l poate înțelege și descifra, „descalificîndu-se“ în lipsa unui receptor avizat. De fapt, aceste noțiuni menționate succint de noi fac obiectul unor tratate întinse de informatică și semiotică, unde sînt prezentate pe larg. De aceea nu vom zăbovi mai mult asupra lor.

Fiecare informație pătrunde *în interiorul* făpturii, *luînd calea deschiderii nivelice ;* am putea spune că informația *„se transmite“*, dacă voim să folosim unul din termenii consacrați ; informația „se transmite“, fără îndoială, dar, mai aproape de adevăr, ea *„ființează“*, odată cu ființarea însăși a făpturii, se structurează și devine, odată cu structurarea și devenirea însăși a făpturii, „transmiterea“ informației fiind, mai curînd, *facere, deschidere nivelică.*

Scanned with OKEN Scanner

Mesajul informației *se schimbă*, în fond, odată cu și prin fiecare nou tărîm nivelic în care informația pătrunde, odată cu ființa însăși care *e alta* și *devine alta*, prin fiecare nou tărîm nivelic al ei. Un măr pîrguit are o semnificație pentru instinctualitatea înfometată, alta pentru afectivitatea care-l „simte" cald, alături, alta pentru imaginația sau gîndul care-l trăiesc și-l reînființează într-o nouă dimensiune, disecîndu-l analitic sau relevîndu-i lumina miraculoasei existențe.

Adevărul informației nu este, deci, „univoc" ; *una și aceeași informație se poate diferenția în funcție de și prin ființa în care pătrunde*, în funcție de și prin tărîmul nivelic pe care îl atinge. Informația *se expune, se desfășoară* și *se clarifică pe sine, se face*, odată cu și prin facerea înseși a ființei informate. Revenind la exemplul de mai sus, mărul are alt „adevăr informațional" pentru fiecare dimensiune nivelică a ființei noastre, dar, mai mult decît atît, el are alt adevăr pentru celelalte făpturi ale lumii (pentru frunzulițele din jurul lui, de pildă, pe care le umbrește mai mult sau mai puțin, influențînd informația „fotosintezei", ori pentru insectele — care-i pot suge seva, hrănindu-se și primind informația „metabolică" etc.).

Făptura in-formează, așadar, și se in-formează ; informează pe altul și se in-formează prin altul ; îl formează pe altul și se formează pe sine prin altul ; pătrunde în altul, oferindu-i propria formă (care se formează altfel și altcum prin ființa și tărîmul nivelic în care pătrunde). Unde se ascunde, deci, adevărul informației ? În ființa informantă sau în ființa informată ? Și în care dimensiune nivelică a lor ? Răspunsul este simplu, dar „plurivalent", căci „pluri-valent" este și adevărul informației — ce *se adeverește, ia naștere* și *se întemeiază* în clipa informării, *prin ambele ființe* ce participă la actul informării și *prin fiecare dimensiune nivelică* ce transfigurează și re-înființează informația, oferindu-i (ca substanță) propriul tărîm.

Nicăieri n-am putea găsi un „obiect" pur și independent, „ne-subiectivat" de (și prin) alte obiecte ale lumii, așa după cum nicăieri nu vom putea găsi un „subiect" suspendat și pur al ființei, „ne-obiectivat" de (și prin)

Scanned with OKEN Scanner

alte subiecte ale lumii. Fiinţa se află într-o continuă căutare, găsire şi definire a ei, într-o continuă redefinire şi în-fiinţare *subiectual-obiectuală*, într-o continuă şi nesfîrşită întrepătrundere cu sine şi cu altul, prin sine şi prin altul.

Care este, la urma urmei, conţinutul cunoaşterii ? *Lumea* — răspundem ; universul ; şi deodată prin gîndul şi raţiunea noastră iau naştere şi defilează toate formele şi fiinţele lumii dimprejur, aşa cum le-am cunoscut şi le cunoaştem acum, în această clipă, fiinţa noastră nefiind altceva decît întruchiparea — prin noi — a lumii dimprejur, conţinutul fiinţei noastre fiind doar conţinutul fiinţei lumii (care ne cuprinde şi trăieşte cu noi şi prin noi).

„Suflete, prund de păcate,
eşti nimic şi eşti de toate.
Roata stelelor e-n tine
şi o lume de jivine“.

spunea Lucian Blaga („Suflete prund de păcate“).

Dar cine sîntem ? Cine fiinţează-n „eul cel mai adînc“ al „meu“ ? *Lumea* : lumea obiectivă, lumea dinafară care-şi urmează, independentă (şi independent de „mine“) cursul şi destinul, „lumea“ care intră-n spaţiul meu lăuntric şi „conştient“, oferindu-mi substanţă şi contur. Într-adevăr, cum spune Nichita Stănescu, „nu se ştie cine mănîncă pe cine“ şi nici „cine îl vede pe cine“, atunci cînd „retina omului-fantă e lipită / de retina lucrurilor“, atunci cînd ele „se văd împreună, deodată / unul pe celălalt, / unii pe ceilalţi“, atunci cînd noi înşine „atîrnăm / de capătul unei priviri / care ne suge“ („11 elegii“), urmînd de-o veşnicie „muma noastră fără de figură“ c-un „ochi întors spre sine-orbind mereu“ — cum scrie Ştefan Aug. Doinaş („Ce-are a face“). Iar fiinţa noastră gînditoare îşi murmură abia distinct :

„Mă mîntuie falsul meu pas,
de spaţiul care prin mine se plimbă,
de timpul căruia-i sînt ceas.
Într-o plasă. Oare sînt nodul sau ochiul ?“ [1]

[1] Ştefan Aug. Doinaş, „Mîntuire“.

9. Informaţia poate şi dezorganiza făptura, perturbînd-o.

Informaţia modelează structura făpturilor, *păstrîndu-le* însă *permanent măsura eundantă*, fără a o distruge, fără *„a o perturba"*. Fiinţele lumii in-formează şi se in-formează, în aceeaşi clipă ; informaţia le formează şi le modelează formele, nu le alterează, nu le distruge. Chiar dacă, în timp, structurile modelate se organizează altfel, ele îşi păstrează armonia interioară, informaţia avînd inevitabil un *sens pozitiv, formator ;* re-structurant şi re-organizator.

Dar sensul informaţiei nu este întotdeauna „pozitiv" ; dezorganizarea (pe care o presupune oricum actul informaţiei) nu este urmată întotdeauna de o „re-organizare" eficientă şi modelatoare — care să păstreze eundanţa măsurilor implicate. Informaţia *schimbă, modifică, perturbă* făptura informată, care se re-organizează, de cele mai multe ori, *păstrîndu-i ordinea interioară. Atunci cînd această ordine (interioară) nu va mai putea fi restabilită,* perturbaţia iniţială *va dezorganiza* măsurile făpturii (parţial sau în întregime), lăsîndu-le dezorganizate şi în continuare ; „perturbate". Spunem, în acest caz, că sensul informaţiei este *negativ : dezorganizator : perturbant ;* şi vorbim, de acum, nu de informaţie, ci de *„perturbaţie"*.

Latinescul *perturbo* se traduce prin „a tulbura adînc ; a schimba ; a călca în picioare" ; a tulbura, deci, adînc, sau a dez-organiza — un echilibru dinamic, o structură. Spuneam că informaţia „perturbă" prin definiţie (măsura şi ritmul de fiinţare) al făpturii, parametri care se vor re-ordona şi re-organiza apoi, modelînd-o ; la un moment dat însă, şi de la un anume *„prag cantitativ-limită"* (să-i spunem *„prag critic"*), perturbaţia (informaţiei) nu va mai putea re-organiza structura, ci va menţine deranjamentul interior — care se va putea *augmenta* chiar, şi *transmite,* dintr-o dimensiune nivelică în alta, *amplificîndu-se progresiv* sau *diminuînd progresiv* (după caz), atunci cînd făptura este un întreg structurat, interdependent, integrat şi centralizat.

Să dăm cîteva exemple : razele ultraviolete au un efect tonic, pozitiv, asupra organismelor, într-un anumit

Scanned with OKEN Scanner

dozaj ; dacă acesta creşte prea mult şi depăşeşte o anumită valoare, efectul lor devine net perturbant şi distrugător. Bacteriile ce populează intestinul gros al mamiferelor sînt implicate în catabolismul resturilor alimentare ; dacă numărul lor creşte excesiv, ele devin „patogene", avînd un efect perturbator asupra organismului. Creierul nostru este supus unui adevărat „bombardament informaţional" tonic şi necesar care, dacă depăşeşte o valoare-limită anume, devine perturbator (cauzînd astenii nervoase, depresiuni etc.).

Între celelalte ştiinţe a apărut şi una care şi-a propus să studieze modalităţile perturbate ale făpturii (vegetale, animale sau umane) : *patologia*. Căci se îmbolnăvesc plantele, se îmbolnăvesc animalele şi oamenii, se îmbolnăvesc chiar celulele şi microorganismele. Curios, dar noţiunea de „boală" n-a fost împinsă mai departe, deşi moleculele, ca şi atomii pot suferi diverse deranjamente ; doar că, în cazul acestor făpturi extrem de simple („nucleonare" încă), perturbaţia (sau „boala") este foarte aproape de des-fiinţarea lor integrală, de moarte. Făpturile mai complexe (pornind de la cele microorganismice) pot supravieţui un timp oarecare şi într-o modalitate „perturbată" a structurii, păstrîndu-şi întregul şi fiinţînd în şi prin noua formulă „aberantă". Boala (care strecoară gustul aneantizant al morţii, anunţînd pericolul desfacerii progresive, generalizante şi ireversibile) este, cu alte cuvinte, „privilegiul" făpturilor aflate într-o dimensiune nivelică relativ înaltă, complexe şi organizate.

Perturbaţia poate apărea în oricare parte a structurii făpturii, într-un *„focar"* al ei ; şi poate persista aici mai mult sau mai puţin timp, după care se poate atenua şi, în cele din urmă, *stinge* (lăsînd totuşi, în urma ei, unele modificări de structură). Perturbaţia a rămas deci *„localizată"* şi a fost, în cele din urmă, *suprimată*. Este una din modalităţile perturbante comune, pe care organismele o înregistrează clipă de clipă, perturbaţia fiind foarte aproape de „pragul critic" ce o desparte de informaţie. Acest tip de perturbaţie are, în cele din urmă, şi un efect „modelator".

Dar perturbaţia *se poate extinde* şi poate cuprinde mai multe *arii* sau *sectoare* ale făpturii („îmbolnăvite"),

Scanned with OKEN Scanner

persistînd mai mult sau mai puţin timp şi păstrînd, ca atare, mai mult sau mai puţin starea de „boală". Perturbaţiile extinse *se pot atenua* în timp şi *se pot restrînge* la una sau alta din părţile făpturii (cauzînd aşa-numitele maladii „cronice") sau *se pot,* în cele din urmă, *extinde asupra întregii făpturi,* perturbînd-o *integral.* Făptura nu va mai putea supravieţui de acum ca un întreg, ci se va des-compune în părţile componente (se va des-părţi deci, şi se va des-fiinţa, murind). Făptura se va desface, aşadar, integral, în părţile subnivelice (care, perturbate fiind, şi lipsite de părţile complementare ale întregului se vor des-face, la rîndul lor, în părţile sub-nivelice, ultimele des-făcîndu-se după acelaşi mecanism în părţile sub-nivelice lor ş.a.m.d.). La om, după îngustarea şi mai apoi „stingerea" cîmpului de conştiinţă încetează bătăile cardiace şi mişcările respiratorii, ceva mai tîrziu activitatea ţesuturilor şi celulelor, pentru ca, în cele din urmă, organitele celulare să se descompună, urmate fiind de macromolecule, molecule şi atomi, pînă la particulele elementare. Sigur, vom spune, a murit numai făptura omenească *individuală,* nu făptura „umană" ; nu făptura socială, şi, mai ales, *nu făptura spirituală* — care-şi va trăi destinul în continuare, aşa cum şi-l trăieşte şi trupul făpturii noastre (ale cărui „subfăpturi) celulare mor şi se perindă, în timp, păstrîndu-i întregul organismic).

Dar dacă „boala" atacă tocmai dimensiunea nivelică supremă şi definitorie a făpturii ? În acest caz perturbaţia „centrală" se transmite *şi sub-nivelic,* cum spuneam mai sus. Psihozele („crizele de nebunie") duc, dacă nu se ameliorează în timp, şi la perturbaţii progresive ale corporalităţii, discrete la început, dar mereu mai evidente odată cu trecerea vremii. Şi făptura socială se poate „îmbolnăvi", aşa cum a demonstrat istoria, perturbaţia centrală afectîndu-i structurile specifice şi organizate şi reflectîndu-se perturbant asupra persoanelor individuale, care au de suferit o seamă de prejudicii. Hitlerismul a fost o astfel de „nebunie socială" — care s-a extins, în cele din urmă, asupra unei părţi importante a omenirii, sfîrşind cu dezastrul pustiitor al războiului. S-ar putea spune că, de fapt, în cel de al doilea război mondial,

Scanned with OKEN Scanner

mare parte din făptura socială planetară a suferit o maladie izbucnită într-un focar aparent inofensiv la început. Să nu uităm acest grav semnal de alarmă care a subliniat cu sînge, clar și răspicat, că una din cele mai înalte dimensiuni ale ființei, făptura socială-n întregimea ei s-a putut „îmbolnăvi", murind în parte prin „celulele" victimelor.

Totuși nu numai *prezența* informației poate perturba structurile făpturii, ci și *absența* ei poate induce deranjamente din cele mai importante. Este vorba, desigur, de absența *informației necesare supraviețuirii,* de absența informației *de schimb,* a informației *„așteptate" ;* de pildă, absența oxigenului, apei sau hranei — pentru făpturile vii, absența informației spirituale — pentru ființa umană etc. (Psihopatologia cunoaște exemplul grăitor, în acest sens, al sindromului de „deprivare senzorială" prin care suspendarea oricărei surse de informație induce mari dezechilibre psihice, mergînd pînă la apariția stărilor psihotice.)

Perturbațiile pot fi minore și nesemnificative ; făptura „le înscrie" în structura ei și „trăiește cu ele", confruntîndu-se mereu cu aleatorul lumii. Dar aceste mici deranjamente *se acumulează în timp* și, la un moment dat, devin *evidente.* Spunem că făptura *„a îmbătrînit",* referindu-ne la ansamblul de procese perturbante care i-au alterat progresiv structura, deteriorînd-o vizibil și purtînd-o legic spre sfîrșitul cataclismic al morții.

E obligator ca făptura „să acumuleze" perturbații ? Nu le-ar putea evita ? Nu s-ar putea bucura, cum bine a spus gîndul românesc, de „tinerețe fără bătrînețe" și de „viață fără moarte" ? *Nu.* Și totuși, *da.* „Nu", căci făptura este un întreg structurat și ordonat care ființează într-o lume dez-ordonată și *dez-ordonantă,* bîntuită de aleatorul întîmplării. „Da", căci depinde cum punem și cum înțelegem „problema morții" — idee asupra căreia vom reveni în cele ce urmează.

Spuneam că făptura este un întreg structurat, unitar și ordonat, ce ființează *în și printr-o preajmă dez-ordonată și dez-ordonantă,* unde evenimentele se desfășoară

Scanned with OKEN Scanner

mai puţin riguros, aleatorul (întîmplarea) modelînd intempestiv necesitatea. Sigur că în aceste condiţii „schimburile" făpturii cu lumea vor avea de suferit, fie prin a) lipsa informaţiilor aşteptate, fie prin b) în-locuirea lor aproximativă, fie prin c) în-locuirea lor cu elemente perturbatoare. Există o „medie statistică" a *lipsurilor inevitabile* pe care le suferă o făptură (de un anume tip nivelic şi de o anume formulă variantă) în şi prin aleatorul lumii, „medie statistică" dată de (şi exprimată prin) „vîrsta ei medie".

De fapt „îmbătrînirea" începe chiar din clipa naşterii, căci chiar de atunci făptura se va confrunta cu lumea, suferind de la început o mulţime de „lipsuri" care se vor imprima perturbant în structura ei ; chiar din clipa naşterii ea poate fi agresionată de alte făpturi (virusuri, bacterii, protozoare etc.). Aceste perturbaţii, minime şi insesizabile se vor acumula în timp, pe parcursul unei vieţi, făcîndu-se la un moment dat „simţite". „Fiecare formă trebuie să degenereze — spunea Eminescu ; devine incompatibilă cu timpul, ba chiar în apariţia formei, în mijlocul curentului vieţii sale putem observa germenii morţii sale — tocmai cum ştim că chiar în copilul înnăscut, fiecare pulsaţiune e un pas spre dezvoltare, dar şi unul spre mormînt. Viaţa e germenul morţii — moartea germenul vieţii" (Mss. 2285, f. 18).

„Numai în arbori inelele anilor
mereu se lărgesc.
În trupul meu timpul sporeşte subţire
de la o zi, mai firav — la alta, sub crugul ceresc"

a lăsat scris Lucian Blaga („Ecce tempus")

Să deosebim însă procesul progresiv şi inevitabil al „îmbătrînirii în timp" de *„învechirea-în-timp"* a fiinţei ; dacă fiinţa (care „se învecheşte") se smulge, progresiv şi nivelic, din neantul contradicţiei şi se îndreaptă spre sine, spre fiinţă, întemeindu-se şi regăsindu-se — mereu mai nouă, dar şi mai străveche, în şi prin fiecare nou început al ei, dacă, aşadar, fiinţa *„se învecheşte spre a întineri"* cu fiecare nou moment al fiinţării, „îmbătrînirea" — care se desfăşoară, desigur, tot în timp exprimă *acumularea progresivă — şi în timp — a perturbaţiilor* ce

apar inevitabil în structura oricărei făpturi, preajma oricărei făpturi fiind dezordonată și aleatorie. „Învechirea“ esențializatoare presupune momentul morții, momentul limitei și limitării, „pragul“ aneantizant peste care ființa calcă și din neantul căruia se smulge de o veșnicie, în dorința de a-și atinge, cuprinde și cunoaște propria ființă.

De fapt, paradoxal și tulburător, ființa *nu și-ar fi putut constata moartea fără a-și fi constatat, în același timp, și ne-murirea. „Moartă“* poate (și ar fi putut) să fie numai față de ceva „ne-muritor“. Gîndul însuși al morții trimite la ne-murire și relevă nemurirea, așa după cum gîndul însuși al finitului trimite la infinit și relevă infinirea. Moartea nu poate fi înțeleasă decît față de și printr-o veșnicie concomitentă ei (nu în afara morții, nu dincolo de moarte, ci ascunsă în fenomenul însuși al morții, în esența ei care des-face și des-parte ceea ce, inevitabil și simultan este și a fost *nedespărțit* dintotdeauna ; și de ne-despărțit). Cu aceasta nu se afirmă nicidecum prezența „dincolo de moarte“ a unei „alte“ ființe indivizibile și absolute, ființă care n-ar cunoaște moartea (spre deosebire de o ființă „muritoare“), cu aceasta dorim să subliniem că *moartea nu poate fi cunoscută decît de o ființă „eternă“*, de o ființă care *nu poate fi eternă decît „dinamic“, prin depășirea finitului,* prin depășirea in-finită a finitului ce re-apare pururi în fața ei, invitînd-o să-l depășească și *să pășească, într-adevăr, în in-finit :* „în eternitate“.

Ne rănim, și o parte (uneori mare) a celulelor noastre mor ; simțim *durerea* vie, atroce chiar, a des-părțirii ființei noastre de unul din „fragmentele ei“. Durerea este semnul palpabil al întregului — ce se desparte-în-părți —, semnul pustiitor al disociației (ce ne desparte ființa de propria ei parte). Dar ea atestă totodată faptul că ființa „a supraviețuit“ totuși, că nu s-a pulverizat iremediabil în fărîme, că ființează „în continuare“.

Și totuși, pe cei mai mulți ne chinuie gîndul că sîntem muritori — ca ființe individuale —, că la un moment dat vom părăsi această lume a ființei, înaltă, strălucitoare și luminoasă, că nu vom mai putea privi, ca ceilalți ce ne vor supraviețui, nici soarele, nici frunzele în tremur ale

Scanned with OKEN Scanner

copacilor, nici chipul celor dragi. În acel moment ne-am şi desprins de lumea universalizată şi am rămas la (şi cu) fiinţa noastră *individuală : numai* cu entitatea ei izolată, ruptă de lumea infinită şi veşnică a fiinţei. Ceea ce este, desigur, fals. Noi nu sîntem *numai* fiinţă individuală, desprinsă de lume ; noi sîntem *şi* fiinţă universală, noi sîntem *chiar fiinţa universală însăşi,* fiinţa care-şi trăieşte destinul *şi prin fiinţa noastră individuală,* dar nu numai prin ea. Noi înşine murim, dar şi supravieţuim prin „restul" fiinţei infinite.

„Naintea nopţii noastre îmblă
Crăiasa dulcii dimineţi ;
Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi un visternic de vieţi"

spunea Eminescu.

Murim, dar, spre a ne re-nnoi fiinţa (totuşi veşnică) ; spre a ne-o primeni mereu, purtînd-o tot mai distinct şi mai pregnant spre sine : spre adevărul ei mereu mai adînc şi mai ademenitor, spre adevărul care înseamnă, pur şi simplu, *„fiinţă" : fiinţă-ca-fiinţare,* ca perpetuă şi veşnică „re-găsire, ca veşnică descoperire de sine, ca veşnică *„în-fiinţare".* Noi sîntem „lutul" etern şi nepieritor, dar aflat, totuşi, într-o eternă *zămislire* — prin formele ce îi aduc substanţa tot mai pregnant „la fiinţă". Şi lutul (nepieritor) al fiinţei noastre moare, cu fiecare dintre noi, pentru a se smulge, pururi, din ne-fiinţă şi pentru a se înălţa *spre fiinţă,* pentru a-şi atinge — şi pentru a-şi cîştiga — fiinţa cu adevărat.

Spuneam că făptura schimbă elemente (informaţionale) cu preajma lumii, în toate dimensiunile nivelice ; dacă unul sau mai multe elemente (de schimb) *lipsesc,* şi lipsesc în *mod constant,* măsura şi ritmul de fiinţare al făpturii se perturbă. Făptura se deschide, în tot acest timp spre lume, *aşteptînd* elementul (sau elementele) necesare ; nevoită fiind să se re-facă, *ea captează elemente asemănătoare* (celor căutate şi aşteptate), elemente care *se vor integra — cu oarecare aproximaţie* — în structura ei, refăcîndu-i „aproximativ" structura, dar *nu*

Scanned with OKEN Scanner

fără a da naştere la perturbaţii — minore sau mai exprimate — după cum asemănarea lor (cu elementele căutate) este mai mare sau mai mică.

Această modalitate de refacere este obişnuită ; cînd nu are carne, omul (ca şi animalul) mînîncă doar vegetale, apelînd uneori chiar la cele mai puţin comestibile ; cînd nu îşi poate alege partenerul de viaţă dorit, recurge adesea la cel care i se potriveşte doar „aproximativ". Substanţa vie se reface de cele mai multe ori prin componenţi asemănători, pentru a nu mai vorbi apoi despre moleculele în structura cărora pot intra izotopi ai atomilor. Chirurgia modernă poate înlocui azi ţesuturi sau organe, refăcînd întregul funcţional al organismului ; dar aceste înlocuiri „aproximative" sînt tolerate un timp determinat ; după o vreme au un efect „perturbator", fiind eliminate (sau respinse) de organism, printr-un mecanism „imunologic".

Perturbaţia poate fi „suportată" şi „acceptată", în cele din urmă, de fiinţa — care *se va modela* şi se va re-organiza în funcţie de parametrii propuşi, sau ea *se poate extinde şi intensifica progresiv,* dezorganizîndu-i (lent sau brutal) întreaga structură.

Dacă în acest tip de perturbaţie (prin „înlocuire aproximativă") schimbul de elemente cu preajma lumii a fost posibil şi reciproc, dar defectuos — elementele schimbate fiind neasemănătoare —, şi dacă în prima modalitate perturbantă analizată, informaţia de schimb „necesară şi aşteptată" lipsea, ultima modalitate perturbantă pe care o vom prezenta succint se reduce la un *„schimb"* (termenul este impropriu) *de informaţie intempestiv, defectuos şi nereciproc (unilateral),* una dintre făpturi supravieţuind şi conservîndu-şi structura *prin des-fiinţarea celeilalte,* prin *agresiunea* asupra celeilalte.

De fapt, perturbaţia prin „înlocuire aproximativă" este un caz particular al perturbaţiei prin „lipsa informaţiei aşteptate", ambele modalităţi perturbante fiind studiate din perspectiva unei *singure* făpturi — private de informaţia de schimb (în discuţiile anterioare ne-a interesat mai puţin natura elementelor „de schimb" pe care făptura le aşteaptă de la preajma lumii).

Scanned with OKEN Scanner

Să deschidem, aşadar, orizontul discuţiei, şi să privim mai cu atenţie la „preajma lumii". Din ce constă ea ? Desigur, dintr-o mulţime de fiinţe învecinate (echivalente, subnivelice, sau, eventual, „de nivel" superior), „schimbul" făpturii cu „preajma lumii" fiind în realitate un *schimb al făpturilor între ele.* Fiecare făptură este un *Unul ce îşi conservă dinamic fiinţa,* fiinţînd *ca sine,* pentru sine, în primul rînd, şi numai apoi *prin altul* şi *pentru altul.*

Spuneam, într-un paragraf anterior, că schimbul se desfăşoară „nivelic" : în şi prin fiecare dimensiune nivelică, făpturile schimbînd între ele elemente subnivelice. Mai spuneam atunci că acest schimb se referă, în general, la schimbul de elemente „constitutive" (atomi, molecule, macromolecule), la schimbul elementelor care păstrează dinamic unitatea făpturii, el fiind posibil numai dacă în preajmă se află, într-adevăr *elemente subnivelice* (atomi, molecule şi macromolecule necesare refacerii), „în stare nativă", ne-structurate (ca apa, de pildă, sau oxigenul). O mulţime de elemente subnivelice lipsesc însă, aflîndu-se în-structurate în Unul altor făpturi. Aceasta înseamnă că făptura (de referinţă) poate schimba elemente subnivelice cu preajma numai dacă le *de-structurează* pe acestea, numai dacă le des-fiinţează, numai dacă le omoară — cu scopul, evident, de a-şi obţine elementele subnivelice „de schimb" ; numai dacă *le agresionează.*

De la primele microorganisme şi pînă la om, toate făpturile fiinţei se deschid *şi agresiv* asupra lumii, căutîndu-şi „hrana" : elementele „de schimb". Spunem „şi agresiv" şi nu „numai agresiv", căci fiinţa este şi a fost chemată, în acelaşi timp, de sine şi de altul ; la sine şi spre altul. Ea nu s-a născut nicidecum prin agresiune, ci a putut cunoaşte fiinţa numai prin arhaica atracţie şi cununie, devenind un Unul prezent şi ferm (care-şi conservă dinamic unitatea).

Iată însă că acest Unul s-a lovit de propria-i limită, înfruntînd-o şi căutînd s-o depăşească, să-şi păstreze fiinţa. Căci agresiunea dezvăluie în primul rînd *limita :* căderea în ispita şi neantul ei. Agresionînd, fiinţa *se agresionează* („Mănînc şi plîng. Mănînc..." scria Labiş).

Scanned with OKEN Scanner

Agresionînd o altă ființă, ființa însăși *se agresionează*. Pare inevitabil. A fost inevitabil, în orice caz, pentru mulțimea făpturilor structurate care s-au perindat în istoria biologică a planetei noastre, „mîncînd" alte făpturi. O lege crudă și aparent „dreaptă" le-a împins spre unitate, în același timp în care le-a făcut și agresive. A biruit, în cele din urmă, puterea unificatoare. Făpturile lumii nu s-au devorat, pur și simplu, între ele, ci s-au ridicat tot mai distinct din neantul limitei spre sinele adînc și revelator al ființei.

Numai omul a spus și a putut spune, în sfîrșit : „Mănînc și plîng. Mănînc..." Numai omul s-a putut smulge din vidul acestui impuls arhaic și i-a putut adulmeca ne-ființa, simțindu-se înfrățit cu miriadele de făpturi din jur, săgetat de durerea dispariției lor, atunci cînd o lege crudă l-a obligat și îl obligă să le sacrifice pentru a supraviețui.

Dacă „moartea căprioarei" a devenit pentru el un eveniment tragic, cu reverberații profunde, capabil de a-i dezvălui dimensiunile adevărate și adînci ale ființei, iată totuși că ființa umană, născută din iubire și pentru iubire, n-a putut ocoli flagelul cel mai cumplit (din perspectiva și în perspectiva vremii) : crima. Cain a supraviețuit și supraviețuiește. Uneori poate institui chiar „legea crimei", care va dărîma toate legile drepte ale ființării, strivite de unica-i lege : agresiunea : *războiul*. Se pune, cu drept cuvînt, crima pe seama unor dezechilibre profunde și extinse ale psihismului, procentajul celor cu „potențial criminal" fiind infim. Și totuși războiul „se insinuează" și apare, la un moment dat dramatic, ca un fel de plagă cumplită și aneantizantă a ființei umane. Deși, luați în parte, indivizii urăsc profund agresiunea criminală, o lege socială nevăzută îi obligă la crimă. „Cine nu suprimă va fi suprimat !". Sigur, războaiele se împart în „drepte" și „nedrepte", sigur că „ești forțat" să suprimi pe cel ce te suprimă, dar întrebările grave rămîn. Crima războinică să fi fost (și să fie) unica soluție de supraviețuire a unui stat ? „Crima politică" să fie, în altă ordine de idei, singura soluție de „rezolvare" a unei situații ? Regina Elisabeta trebuia să-l ucidă pe Essex ? Sau Cezar pe An-

Scanned with OKEN Scanner

toniu ? Dar, în alt orizont și cu alte sumbre reverberații, Socrate trebuia ucis ? Sau Giordano Bruno ? Sau, mai aproape de noi, Nicolae Iorga ? Raskolnikov a ucis cu luciditate, în urma unor raționamente parcă „ireproșabile" ; totuși n-a putut scăpa de nebunia remușcărilor ce l-au torturat iremediabil, omorîndu-l lent și alienîndu-l.

Omorul atrage după sine omorul. Ființa ce-și suprimă chipul aidoma ei se suprimă, logic, pe sine. Legea pedepsește fapta, suprimînd pe cel care a suprimat. Dar chiar această „pedeapsă" pare morbidă și poartă în spectrul ei umbra crimei. Tragedia greacă a spus-o demult. Oreste și-a ucis mama, răzbunînd uciderea lui Agamemnon, dar a rămas pradă Eriniilor care l-au urmărit cu sălbăticie. Hamlet și-a răzbunat tatăl, omorîndu-l pe Claudius, dar a căzut, la rîndul său ucis (de mîna „Întîmplării" am afirma, dacă această Întîmplare n-ar ascunde. poate, un gînd mai adînc al lui Shakespeare — despre crimă și răzbunare).

*

Am văzut, în capitolul de sus, că făptura este întregul alcătuit dintr-o mulțime de părți subnivelice, interdependente, subordonate reciproc și centralizate progresiv ; că fiecare parte a făpturii are o măsură variantă individuală pe care și-o conservă, dar pe care o și modelează prin schimburile permanente (ce leagă părțile între ele, legînd în cele din urmă făptura de lume). Varianța crește exponențial cu fiecare nou tărîm nivelic, făptura însăși fiind variantul (unui anume „tip nivelic").

Făptura informează lumea făpturilor din preajmă și se in-formează, în aceeași clipă. Informația pornește de la hotare și se trasmite nivelic, întemeindu-se odată cu și prin deschiderea nivelică. Efectul informației poate fi și negativ, perturbant. Perturbația apare fie prin lipsa informației așteptate și necesare, fie prin înlocuirea aproximativă a unor elemente „de schimb", fie prin agresiune.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 2

Diferenţiere şi specializare

1. Redundanţa părţilor (variante) augmentează varianţele şi diferenţiază

Am văzut, în cele de mai sus, că fiinţa şi-a construit, în timp, o structură unitară, compusă dintr-o mulţime de părţi interdependente şi variante, aflate, fiecare, în plină deschidere nivelică, pe o anume cale evolutivă şi într-un tărîm nivelic anume ; am mai văzut că acest întreg al structurii este centralizat şi mărginit de un hotar, făptura avînd o dimensiune şi o măsură aparte.

Această schemă extrem de generală de organizare se întîlneşte la mai toate făpturile lumii, fiecare fiind *definită,* subliniem, *de tărîmul ei nivelic „suprem“,* de la făpturile sociale şi pînă la cele subatomice (care se apropie însă mai mult de forma nucleonară).

Fiecare făptură are, aşadar, o măsură strict *variantă ;* şi este *variantul* care s-a integrat (şi se integrează) în şi prin întregul nivelic al făpturii „superioare“ (cea atomică celei moleculare, cea moleculară celei macromoleculare, aceasta celei celulare, făptura celulară celei organismice, aceasta din urmă celei social-spirituale), *modelîndu-şi structura* şi ritmul de fiinţare *în funcţie de şi prin făpturile variante şi complementare* — care i s-au alăturat şi care participă la noul întreg nivelic. În timpul integrării făptura *se diferenţiază* progresiv de forma-i anterioară — şi de ceilalţi parteneri —, *accentuîndu-şi varianţa* — cu scopul de „a se armoniza“ cît mai eficient

Scanned with OKEN Scanner

în și prin noua unitate nivelică (așa cum arătam în capitolul trecut).

Fiecare făptură și *fiecare parte a ei* se diferențiază logic și inevitabil de celelalte pentru că, repetăm, entitățile nu sînt identice, de la început, ci doar *asemănătoare. Varianța fiecăreia presupune diferența și diferențierea* consecutivă, prin reciproca lor modelare ce le integrează, le completează, le „adaptează", le corectează reciproc, dar, în același timp, le și diferențiază una de cealaltă. Un exemplu : adolescentul are, prin naștere, un temperament aparte, anumite „predispoziții" — pe care școala, educația și, în ultimă instanță societatea i le va modela, accentuîndu-le, dezvoltîndu-le și „realizîndu-le" *profesional,* diferențiindu-i deci personalitatea cu scopul de a o integra cît mai eficient în și prin noua făptură social-spirituală.

Atunci cînd am vorbit despre întemeierea și structurarea (din elemente) a unei noi făpturi arătam că prin alăturarea *mai multor* elemente — nucleonare sau structurate — (atomi, molecule, celule, indivizi organismici) preajma fiecăruia devine *intens probabilistă,* că, în cele din urmă, măsura noului întreg nivelic devine *redundantă,* elementele de acum subnivelice fiind, altfel spus, *prea multe* pentru cîtul necesar. Noua făptură ia naștere *în timp,* prin „tatonări" succesive, printr-o mulțime de evenimente (faceri, desfaceri și refaceri) care-i organizează *treptat și progresiv* structura, perfecționînd-o și armonizînd-o. Elementele aflate „în surplus" *sînt elemente dinamice,* de vreme ce redundanța inițială propune cîturi valabile pentru făpturile subnivelice *izolate* (cu o preajmă aleatorie, dezordonată), nu și pentru cele integrate (cu o preajmă ordonată și intens probabilistă). Cîtul redundant este un obstacol în calea întîlnirilor imediate dintre elemente ; el îngreunează și complică inutil căile facerilor interioare, mai directe de acum, și mai esențializate.

În-măsurarea (modelarea) progresivă a părților între ele le reduce deci cîtul redundant și le amplifică varianța, dar nu liniar, ci diferențiat : *în funcție de :* în funcție de întregul făpturii, în funcție de mulțimea tuturor părților. Fenomenul poate fi lesne observat, de pildă, la coloniile pe care le formează protozoarele, mai mulți indivizi

Scanned with OKEN Scanner

intens asemănători se alătură şi formează o mulţime omogenă şi nediferenţiată. Fiecare are aceleaşi funcţiuni pe care le au ceilalţi, fiecare fiinţînd mai mult ca „sine", pentru sine. Cînd colonia păşeşte, abia distinct, spre o structură supraindividuală unitară, indivizii se diferenţiază ; la colonia de flagelate, cei din exterior îşi păstrează forma, cei din interior devenind ameboidieni. La colonia metazoarelor (la celenterate) apar diferenţieri izbitoare şi cu valoare intens funcţională : unii indivizi sînt *hrănitori* („gastrozoizi"), alţii reproducători („gonozoizi"), alţii *senzitivi* (dactilozoizi), alţii cu funcţie de *apărare* („mahozoizi" şi „acantozoizi"). Acest „polimorfism" anticipează intensa diferenţiere a metazoarelor evoluate, conturînd încă din acest stadiu primar funcţii ulterior fundamentale (digestia, reproducerea, sensibilitatea, apărarea).

Un fenomen similar se observă şi la formarea microgrupului uman ; mai mulţi oameni se atrag „preferenţial" şi alcătuiesc un microgrup. La început nu se cunosc prea bine şi fiecare îşi păstrează „modul de reacţie" particular. Cu timpul însă, o seamă din obiceiurile şi „funcţiile" individuale se modifică în funcţie de şi prin obiceiurile celorlalţi (cei care sînt mai puţin pragmatici lasă acţiunile pe seama celor mai descurcăreţi, cei pricepuţi într-o direcţie vor prelua şi împlini funcţiile respective şi pentru ceilalţi, bunii organizatori în viaţa particulară vor organiza grupul, bunul bucătar va găti pentru toţi etc.), astfel încît fiecare va avea la un moment dat un *rol* anume (după expresia lui Mead şi Moreno) în şi prin grup, participînd *diferenţiat* la viaţa microgrupului.

Tribul primitiv s-a structurat şi organizat cam de această manieră, rolurile pe care le-a creat fiind puţine Dar mugurele tribal a dat naştere, progresiv şi în timp, făpturilor sociale mereu mai ample, mai complexe, mai bine organizate, procesul diferenţierii adîncindu-se şi ajungînd la aspectul pe care îl cunoaştem astăzi (Interesant de remarcat că şi roiurile de albine sau de furnici diferenţiază cîteva „roluri" similare oarecum celor umane : există aici „regina", — şi „cavalerii" ei, trîntorii, lucrătoarele, luptătoarele, doicile etc.).

Re-uniunea făpturilor (care vor forma noua unitate, noul întreg al noii făpturi de nivel superior) presupune şi

Scanned with OKEN Scanner

impune, aşadar, în prima cilpă, *redundanţa : tautologia* rezultată din şi prin simpla alăturare a elementelor. Dar aceste elemente sînt variante, varianţa lor *accentuîndu-se prin integrare* şi diferenţiindu-le. Fiecare parte se diferenţiază de sine, prin sine şi prin celelalte, faţă de celelalte ; fiecare parte se diferenţiază de sine prin întregul tuturor şi faţă de întregul tuturor, diferenţierea fiind un proces logic ce se desfăşoară în toate dimensiunile nivelice ale făpturii, afectîndu-i toate părţile nivelice.

2. Diferenţierea expune progresiv şi simultan un „set" de posibilităţi ale fiinţării (din mulţimea infinită a posibilităţilor originare)

Fiecare făptură de pe pămînt s-a născut şi s-a diferenţiat, deci, din „raţiuni interne" şi din „raţiuni externe", deopotrivă, căci fiecare făptură s-a născut în această lume concretă şi reală *a fiinţei (în-facere-şi-dezvăluire-de-sine),* pornită cîndva dintr-un mugure stelar, dar pornită, mai întîi şi întîi, *din neantul cîmpului originar al fiinţei-nefiinde, doar posibile,* nu şi actuale.

Fiecare unul originar s-a smuls din neantul diferenţei şi, păşind *pe o cale anume* a facerii a readus fiinţa la fiinţă, a în-fiinţat-o cu adevărat şi progresiv, nivel cu nivel, conturîndu-i tot mai hotărît forma, desprinsă mereu mai clar din ceaţa (in-formă) a haosului originar. Fiinţa a devenit actu-ală, mereu „mai actu-ală" ; ea s-a pus mereu „în act", şi-a dizolvat vidul „infinitelor posibilităţi", plăsmuindu-le chipul real, chiar dacă *limitat.*

Faţă de posibilităţile infinite de fiinţare ale fiinţei originare şi nefiinde, fiinţa actualizată şi devenită este fatal limitată. Dar aceasta din urmă *există,* fiinţează *cu adevărat,* posibilităţile infinite (dar in-existente) luînd un contur anume şi adeverindu-se, chiar dacă numai parţial. Ceea ce nu înseamnă că fiinţa devenită şi actualizată nu păstrează în adîncul ei (parţial dezvăluit şi realizat) bogăţia infinită a posibilităţii originare, bogăţie infi-

Scanned with OKEN Scanner

nită care o împinge (și o va împinge) la infinit spre sine, păstrîndu-i nestins dorul de ființă.

Diferențierea dezvăluie și expune deci, simultan, o *mulțime de posibilități de ființare.* O singură formă „esențială" (sau, cum spuneam în Cartea anterioară, „tipologică") va cunoaște o mulțime de *„formule"* ce propun și impun, fiecare, o parte din mulțimea infinită a posibilităților originare, ce se expun *pe rînd,* nivel cu nivel, odată cu și prin mișcarea deschiderii nivelice. Fiecare nou nivel impune, așadar, un „set" limitat și simultan de posibilități actualizate ale ființării, prin varianța imanentă a formulelor tipologice.

3. Diferențierea activează electiv un fragment subnivelic.

Spuneam că re-unirea integrează elementele (ce vor deveni „părți") prin *accentuarea varianței :* prin accentuarea unor „trăsături" particulare, prin accentuarea, mai adînc spus, a unor *ritmuri de ființare particulare* (ritmuri ce depind și sînt purtate, evident, de anumite *structuri particulare* părții respective), prin *sublinierea unor ritmuri mai des și mai pregnant folosite* (decît altele), mai active : prin *„activarea"* unor ritmuri și părți (ale făpturii).

Fenomenul „activării" a fost descris în genetică, dar el este universal și explică parcă mai clar o parte din ansamblul de evenimente ce definesc diferențierea. În genetică s-a constatat că, deși fiecare celulă a organismului are aceeași structură cromozomială, fiecare ființează prin punerea (diferențiată) în activitate a unor părți din ansamblul arhitectonic cromozomial, prin *activarea* deci a unei părți limitate din aparatul cromozomial (care-și păstrează și pe mai departe structura globală). O parte a sistemului cromozomial funcționează, *este activ* (și *activat),* o alta „nu funcționează", este *in-activă* (și *in-activată).* Activarea parțială și diferențiată a structurii cromozomiale creează aspectul intens diferențiat al an-

Scanned with OKEN Scanner

samblului celular ; pierderea diferenţierii coincide cu revenirea la un stadiu primordial de fiinţare, celula pierzîndu-şi capacitatea integrativă şi funcţionînd ca o entitate solitară, ne-integrată şi ne-integrabilă (în cazul celulei canceroase).

Fenomenul activării este clar şi expresiv şi-n dimensiunea făpturii social-spirituale. Fiecare persoană îşi alege o meserie (şi se diferenţiază, specializîndu-se) în funcţie de predispoziţiile interioare, activîndu-şi acele „părţi" ale fiinţei care-i dau şi nota particulară : tehnicianul îşi va cultiva şi perfecţiona îndemînarea manuală, scriitorul — limba şi gîndul, şeful — talentul organizatoric etc. Fiecare îşi va diferenţia şi specializa fiinţa spirituală într-un sens anume, lăsînd în umbră („inactive") „părţi ale persoanei" — care vor fiinţa totuşi, evident, în şi prin întregul bio-spiritual al fiecăruia, fiecare purtînd în sine nostalgia acelui „uomo universale" prezent în toţi şi fiinţînd prin toţi, intens şi „plenar" prin fiecare întruchipare a lui.

„Activarea" — la început doar „funcţională" va avea, în timp, evidente repercusiuni *modelatoare ;* părţile accentuate (funcţional şi, ireversibil, şi structural), *îşi vor accentua fiinţa* într-o modalitate anume, *cantitativ* sau *calitativ,* pentru ca această accentuare *amplificantă* (funcţional-structurală) să potenţeze odată mai mult activarea, printr-un fenomen de „feed-back pozitiv". În genetică „apar din ce în ce mai frecvent comunicări din care rezultă că în celulele somatice poate avea loc o multiplicare selectivă a unor gene, urmată de separarea lor de restul cromozomului. Cele mai multe dintre rezultatele convingătoare în acest sens provin din examinarea cromozomilor politeni giganţi ai insectelor" [1]. Activarea funcţiilor intelective ale omului primitiv a fost însoţită de creşterea masei cerebrale (şi reciproc !). Performanţele sportivului sînt legate, inevitabil, de accentuarea îndemînării trupeşti, pe de o parte, de vioiciunea inteligenţei şi de buna funcţionare a masei musculare, pe de alta. Repausul prelungit duce la diminuarea masei musculare

[1] Watson J. D., *op. cit.*, p. 460.

Scanned with OKEN Scanner

(astronauții și-o exersează zilnic spre a o păstra „funcțională" la revenirea pe Terra).

Istoria naturală a speciilor ilustrează din plin cele spuse mai sus. Activarea funcțională a fost urmată inevitabil de accentuarea structurală, cu amplificarea unor structuri. Idee dezvoltată pe larg de Lamarck, reluată azi și reconsiderată din perspectiva geneticii populațiilor, subliniindu-se mecanismul central al *selecției.* Dealtfel e banală constatarea că o funcție „exersată" duce la amplificări structurale, așa după cum o funcție „nefolosită" este urmată de involuții structurale, în timp, desigur, printr-un proces lent și abia perceptibil.

4. Activarea electivă crește măsura fragmentului respectiv, creează redundanța și duce la re-diferențiere

Accentuarea funcțională este urmată, logic, de o amplificare structurală, la început *cantitativă ;* o funcție este purtată de o structură, iar acentuarea ei amplifică structura, direct și liniar, augmentîndu-i măsura : *cîtul cantitativ.* Elementele ce compun partea respectivă devin *redundante,* iar redundanța este punctul de pornire al unei *noi diferențieri,* al unei *re-diferențieri,* a unei diferențieri ce afectează de această dată *o parte „deja diferențiată".* Acest proces poate fi numit „diferențiere *secundară"* (sau „re-diferențiere"). Exemple sînt multiple. Filogeneza organismelor arată clar cum fiecare diferențiere a fost urmată, în timp, de re-diferențierea consecutivă augmentării cantitative a unor măsuri amplificate. Aparatul circulator pornit de la „spațiile intercelulare" și-a construit, în timp, vase, apoi mușchiul — ce a devenit inimă, fiecare componentă a lui diferențiindu-se și re-diferențiindu-se mereu, pînă la aspectul cunoscut astăzi la om. Zoologii au demonstrat marea importanță pe care a avut-o cîtul cantitativ al primelor „foițe" de celule ce au compus organismele. Atunci cînd indivizii pluricelulari au pornit de la *trei* (și nu de la două) foițe celu-

Scanned with OKEN Scanner

lare, ei şi-au putut diferenţia funcţiile circulatoare, respiratoare etc.

Creşterea numărului de membri ai unei colectivităţi duce la specializarea şi re-specializarea funcţiilor, diminuarea cîtului cantitativ fiind însoţită şi de ştergerea diferenţierii. Medicul societăţilor antice s-a diferenţiat în specialiştii numeroşi ai medicinii. Tribul primitiv şi-a diferenţiat cîteva „roluri" (şeful, vraciul, vînătorul, agricultorul), spre deosebire de societăţile actuale care, avînd un număr de membri mult mai mare şi-au diferenţiat o mulţime impresionantă de „roluri funcţionale". În ştiinţele moderne se vorbeşte mereu despre *supraspecializare* (în fond o „re-diferenţiere").

5. Părţile diferenţiate se pot şi de-diferenţia, diferenţierea fiind reversibilă-şi-ireversibilă, simultan

Diferenţierea este, aşadar, un proces dinamic ce cuprinde toate părţile unei structuri, integrîndu-le prin accentuarea diferenţiată, funcţională şi structurală. Redundanţa duce la diferenţiere, diferenţierea „iniţială" fiind urmată de re-diferenţieri progresive ce leagă tot mai armonios şi mai adînc părţile făpturii între ele. Diminuarea cîtului cantitativ al măsurilor *atenuează diferenţierea,* relevîndu-i natura *re-versibilă.*

Căci părţile care se pot diferenţia se pot, la un moment dat, şi *de-diferenţia,* atunci cînd *cîtul cantitativ al făpturii este insuficient* pentru a mai permite dezvoltarea unui evantai extins de funcţii. Dacă printr-o calamitate ar pieri mare parte din membrii unei societăţi de azi, cei puţini rămaşi vor prelua o mulţime din funcţiile celor pierduţi, îndreptîndu-se inevitabil spre profilul mediu al omului („agricultor-vînător-artist-sau gînditor", să spunem). Grupul rămas nu ar putea supravieţui dacă membrii lui n-ar îndeplini cele cîteva funcţii esenţiale.

Şi unele celule ale organismului se pot de-diferenţia în condiţii insuficient cunoscute încă, şi atunci ele se apropie de modelul celulei originare care *se multiplică anarhic :*

Scanned with OKEN Scanner

organismul întreg se perturbă, sufocat de această nestăvilită proliferare a lor (boala se numeşte „cancer").

De-diferenţierea nu este şi nu poate fi totuşi absolut simetrică şi reversibilă, atunci cînd făptura (care s-a diferenţiat în timp) *şi-a modelat progresiv măsurile părţilor*, în funcţie de şi prin toate părţile lumii, în funcţie de şi prin toate făpturile din preajmă, în funcţie *de condiţiile de la un moment dat ale lumii*. Cum preajma lumii este permanent schimbătoare, sigur că ea va fi *altcum* la momentul de-diferenţierii, sigur că formula structurii de-diferenţiate va fi alta, chiar dacă va respecta tiparul de organizare precedent.

Diferenţierea este, cu alte cuvinte, reversibilă, dar *reversibilitatea* — ce re-aduce făptura la un acelaşi model, după un interval variabil de timp (în care ea s-a restructurat mereu) — este ea însăşi *ireversibilă*. Celulele canceroase de-diferenţiate nu mai seamănă cu protozoarele, deşi *tiparul* lor este re-actualizat ; şi nici o societate modernă ce s-ar restrînge în urma unui cataclism tragic nu ar mai reveni la funcţiile tribului primitiv, aşa cum le-a cunoscut omul primitiv, deşi va prelua schema de organizare a unui grup uman redus ca dimensiuni.

6. Perfecţionarea făpturii (ca întreg) îi garantează supravieţuirea stagnantă, nu şi deschiderea nivelică

De ce se modelează şi se remodelează, prin diferenţiere, fiecare parte a făpturii ? Pentru *a se integra* cît mai bine şi mai eficient în şi prin întregul făpturii, vom răspunde, pentru *a-şi perfecţiona întregul* — care va supravieţui astfel mai eficient şi mai durabil în şi prin lumea fiinţei. Perfecţionarea înseamnă *armonizare : integrare optimă* cu funcţionarea optimă a întregului structurat, prin asamblarea armonioasă a părţilor între ele. Perfecţionarea nu defineşte valoric făptura, ea nu se referă la dimensiunea şi dimensionarea ei nivelică, sensul

Scanned with OKEN Scanner

ei fiind doar acela de (repetăm) simplă *„optimizare funcţională“*, aşa cum adînc observa Lucian Blaga ce distingea „evoluţia *de nivel*“ de „evoluţia prin specializare“, folosindu-se de un reper comun : relaţia lor cu „ambianţa“. În timp ce evoluţia „de nivel“ (sau „verticală“) o „desmărgineşte“, specializarea o „îngustează“, dezvăluind astfel „două tendinţe, cvasi-polare, ale vieţii : una ar fi tendinţa adaptativă şi alta sfiala adaptativă ca revers al aspiraţiei spre sisteme de organizare tot mai înalte şi de-o autonomie tot mai accentuată“. [1] „Prin evoluţie orizontală, de specializare organică, de făţişă adaptare, viaţa ajunge în cele din urmă la structuri şi forme *foarte diferenţiate* şi de armonie de precizie în raport cu ambianţa, dar tocmai de aceea anchilozate, nemaleabile, de-o plasticitate anulată. Prin evoluţie verticală, viaţa îşi afirmă fecunditatea formală, producînd noi şi tot mai înalte niveluri de organizare sau tipuri constituţionale în raport cu ambianţe tot mai largi şi mai complexe... Sensul evolutiv al vieţii rămîne în primul rînd acela al fecundităţii producătoare de tipuri constituţionale mereu superioare ; prin acest mod evolutiv viaţa îşi afirmă fiinţa ei şi puterea de a triumfa asupra ambianţei, desmărginind-o.“ [2] De aceea, spune filosoful, „am susţinut şi continuăm a susţine că moduri morfologice există în univers puzderie, cîtă vreme moduri ontologice, principial deosebite, sunt puţine. Moduri ontologice, principial distincte între ele, există în univers nu tocmai multe, dar ele sunt cu atît mai decisive şi mai semnificative pentru multipla articulaţie de «nivel» a realităţii“. [3] Idei la care subscriem.

Funcţia este un *mijloc*, şi nu un „scop în sine“. Perfecţionarea ei integrează mai bine şi mai eficient pantea în structura funcţională a întregului — care *va supravieţui*, de acum, *stagnant*, pe o distanţă mai mare de timp, fiind semnul de biruinţă al stagnării şi nu al deschiderii nivelice (care împinge fiinţa mai adînc spre sine, redefinind-o calitativ şi esenţial).

---

[1] „Aspecte antropologice“, ed. Facla, 1976, p. 105.
[2] *Ibidem*, p. 116.
[3] *Ibidem*, p. 117.

Scanned with OKEN Scanner

7. Prin diferenţiere fiecare parte va avea o funcţie specială : se va specializa

Părţile făpturii se diferenţiază, în fiecare tărîm nivelic, *în funcţie de* şi prin celelalte părţi (complementare), precum şi *în funcţie de* şi prin întregul structurat al făpturii, fiecare parte avînd, în şi prin acest întreg, o *funcţie anume, diferenţiată, aparte, specială,* expresie a structurii ei „speciale".

Diferenţierea specializează, aşadar, şi impune *specializarea funcţională* a fiecărei părţi, specializarea lămurind şi definind parcă mai clar fenomenul diferenţierii. Diferenţierea augmentează varianţa fiecărei părţi, adaptînd-o celorlalte şi legînd-o mai strîns de celelalte. Diferenţierea structurală poartă, în sfera dinamic-funcţională a făpturii, numele de *specializare,* specializarea referindu-se, cum bine se ştie, la o anume *funcţie,* la o anume *activitate* ce se desfăşoară în şi printr-un întreg structurat, indiferent la ce dimensiune nivelică a fiinţei ne referim (social-spirituală, organismică, celulară, moleculară etc.).

De fapt „funcţia" fundamentală, esenţială şi adîncă a făpturii este aceea de *a fiinţa,* de *a fi,* de a *funcţiona ca fiinţă prin deschiderea nivelică* ce presupune *şi stagnarea nivelică* (prin facerile, desfacerile şi refacerile ciclice care-i păstrează constant şi durabil structura). Funcţia esenţială a fiinţei („fiinţarea") s-ar diferenţia, deci, pentru început, în cele două mari sub-funcţii : 1) deschiderea nivelică şi 2) stagnarea, fiecare dintre ele rezultînd din şi prin compunerea unei mulţimi variabile de „funcţii secundare, terţiare, cuaternare" etc.

Specializarea se referă la *conţinutul diferenţiat* al fiinţării „parţiale", fiecare parte specializîndu-se faţă de şi prin celelalte. Specializarea defineşte deci „mişcarea" precum şi „conţinutul ei", sensul ei, ea fiind un proces viu, în plină „definire" şi „desfăşurare" (ca fiinţa însăşi), un proces ce se poate adînci şi dezvolta în timp, modelînd continuu structura căreia îi aparţine, un proces care se poate şi atenua la un moment dat, atunci cînd structura subiacentă se de-diferenţiază.

Scanned with OKEN Scanner

8. Părţile se re-specializează în şi prin fiecare tărîm nivelic, luînd funcţii asemănătoare sau deosebite

Specializarea este reciprocă : *partea se specializează prin întregul — care se specializează şi care o specializează* —, procesul specializării, pornit din inima *fiecărei părţi*, de la cea mai simplă (particula elementară) şi pînă la cea mai înaltă şi complexă (organul, persoana, făptura socială), definindu-se şi adîncindu-se mereu, nivel cu nivel, tărîm cu tărîm, fiecare nouă re-definire nivelică însemnînd, de fapt, o *re-specializare* a părţii de la care s-a pornit şi care îşi va preciza şi re-specializa funcţia „în funcţie de“ şi prin noua dimensiune nivelică care o integrează. Am putea spune astfel, că funcţia (abia diferenţiată şi, ca atare, abia specializată) a unui electron, ce aparţine oricărei părţi a corpului nostru „se „re-specializează“ în funcţie de şi prin funcţiile mereu mai ample ale dimensiunilor atomice, moleculare, celulare, histologice, organice, organismice, grupal-sociale, planetare şi cosmice ale făpturii de la un moment dat. Electronul are o anumită funcţie în şi prin atomul din care face parte, acesta se re-modelează din perspectiva moleculei (care-i şi modifică orbita), pentru ca molecula (împreună cu atomul şi electronul despre care vorbim) să încapă în orbita de acţiune a unei alte şi mai ample funcţii (organitul celular), toate integrîndu-se funcţiei celulare căreia îi aparţin, aceasta ţesutului şi organului etc.

Se poate vorbi, aşadar, cu îndreptăţire, despre diferitele *dimensiuni ale specializării* (sau despre *„orizonturile* specializării“), de vreme ce fiecare parte, fiecare element al făpturii are o funcţie anume în şi prin întregul nivelic căreia îi aparţine, funcţie care, la rîndul ei se integrează şi se re-specializează în şi prin noua dimensiune nivelică ce o integrează şi aşa mai departe. O funcţie specializată într-un anume sens, avînd deci un anume conţinut într-o dimensiune nivelică anume, poate fi integrată de o funcţie „de supranivel“ cu un *conţinut similar* sau *deosebit* (în funcţie de specializarea tărîmului nivelic mai înalt la care ne referim). Astfel, vacuola digestivă a unei celule este specializată pentru *digestie*, dar ea poate aparţine

Scanned with OKEN Scanner

vilozităţilor intestinale (cu *aceeaşi funcţie),* iar acestea din urmă unei persoane gurmande. Funcţia *îşi păstrează „conţinutul“* pe parcursul mai multor dimensiuni nivelice. Dar vacuola digestivă poate aparţine unei celule neuronale, funcţia ei fiind acum aceea de a prelua şi transporta catecolamine sau acizi nucleici, cum s-a constatat mai nou, aşa că funcţia digestivă *şi-a schimbat „tema“,* devenind o funcţie „de transport-şi-legătură“. Exemplele pot continua. Funcţia iniţială se poate schimba, deci, sau nu, cu şi în noua dimensiune nivelică ce-o re-defineşte, dar, mai mult decît atît, funcţia se redefineşte *chiar în imperiul subnivelic de la care am pornit* (digestia s-a preschimbat în „conectare“).

9. Părţile se specializează în funcţie de rînduiala internă (şi externă) a făpturii, alegîndu-şi o anume „temă“ funcţională

Fiecare parte funcţionează prin celelalte, alături de celelalte, integrîndu-se în unitatea funcţională a întregului, într-o ordine firească şi specifică evenimentelor interioare — care au o anume *rînduială,* pentru a folosi un termen popular. Părţile se diferenţiază şi se specializează în funcţie de ordinea sau „rînduiala“ interioară, prin desfăşurarea ei dinamică. Precizarea e necesară pentru că subliniază integrarea *concretă* şi *stadială* a unei anumite părţi (în oricare dimensiune nivelică), *la un moment dat* şi într-un anume *„stadiu“* al fiinţării.

Căci ordinea şi ordonarea creează şi impun diferenţele între părţi, diferenţe ce specializează. Ordinea este un concept mai general şi mai cuprinzător, care nu se mulţumeşte cu simpla evidenţă a integrării, ci presupune o anume *logică* a ei, *desfăşurată dinamic, diacron :* în timp. Sigur că fiecare parte a făpturii (oricît de neînsemnată ar fi) fiinţează într-o anumită ordine şi se supune ordinei nivelice „superioare“, aceasta celei de tărîm nivelic superior ei etc., sigur deci că ordinea înseamnă

Scanned with OKEN Scanner

ordonare progresivă, progresivă rînduire în şi prin rînduiala (dinamică) a întregii făpturi, rînduială ce conduce diferenţierea şi conferă un anume *conţinut*, o anume „*temă*“ specializării.

„Tema“ specializării este dată, pe de o parte de *momentul* integrării, pe de alta de *locul (spaţial)* pe care-l ocupă „partea“ în lumea fiinţei. Un anume plasament al ei într-un anume loc al făpturii şi al lumii, şi într-un anume „loc-al-timpului“ (deci într-un moment anume) conturează o anume temă a specializării. O moleculă de ADN, bunăoară, aflată într-o celulă neuronală va urma traiectoria funcţiei „nervoase“, odată cu celula însăşi care-şi va „îndeplini“ funcţia nervoasă (specifică porţiunii din creier în care se găseşte). Iar creierul respectiv îşi va realiza funcţia „în funcţie de“ şi prin persoana şi mediul social-spiritual în care se află, la un moment dat şi într-un loc anume, mediu ce poate avea efecte „stimulatoare“ — atunci cînd este armonios şi „logic“ organizat, sau, dimpotrivă, efecte „represive“. Specializarea multor indivizi depinde, cum bine se ştie, de condiţiile social-spirituale concrete pe care le-au găsit la un moment dat. Personalitatea îşi poate depăşi prin luptă condiţia, dar cu siguranţă că nu toţi indivizii dotaţi într-un domeniu anume ies biruitori din această confruntare. Mendel şi-a depăşit condiţia de călugăr şi a rămas întemeietorul geneticii moderne, dar într-un context social particular şi la un moment istoric anume, condiţii „spaţio-temporale“ care i-au permis afirmarea (condamnîndu-l totuşi la cîteva decenii de uitare). Şi muzica lui Bach a fost „salvată“ de o posteritate „inteligentă“, condiţiile social-istorice avînd, şi-n receptarea lui spirituală, un cuvînt important de spus.

Ordinea sau rînduiala diferenţiază, deci, şi impune oricărei părţi un anume conţinut al specializării, o anume „temă“. Fiecare funcţie are un sens anume, o anume *temă* (apărare, circulaţie, interconectare etc.). Fiecare temă răsfrînge şi exprimă tema universală a fiinţei (fiinţarea), dar în culoarea ei specifică şi diferenţiată, constantă şi armonică întregului în care se integrează şi pe care-l constituie.

Scanned with OKEN Scanner

10. Temele funcționale cresc (cantitativ) odată cu fiecare nouă deschidere nivelică, integrîndu-și (convergent sau divergent) temele subnivelice

„Tema" universală a ființei este, repetăm, *ființarea*: întemeierea și dezvăluirea. Ea poate fi „despărțită" (teoretic și artificial) în marile „sub-teme" ale *deschiderii nivelice* și *stagnării*. La rîndul lor, aceste două mari „sub-teme" se împart într-o mulțime de teme „secundare", terțiare, cuaternare" etc., din care vom expune în cele ce urmează cîteva, menționînd că „lista" lor rămîne deschisă și *în continuă completare*, atunci cînd ființa însăși ființează și se ridică la infinit spre sine, completîndu-și (la infinit) adevărul („dat" dintotdeauna, dar și absent dintotdeauna), adevărul care *se dă* și *se expune* pe sine.

Cu cît o dimensiune nivelică este mai înaltă, cu atît, în mod firesc, și părțile ei componente sînt mai numeroase, cu atît și organizarea ei interioară va fi mai elaborată și mai complexă, cu atît și temele specializării vor fi mai numeroase. Sigur că nu întotdeauna *cantitatea* (mai mare a elementelor ce compun o făptură) va da un număr mai mare de teme funcționale, dar se poate spune că, în general, o mulțime mai mare de elemente ce încheagă făptura *unitară* se organizează inevitabil (pentru a o putea constitui) într-un număr mai mare de teme funcționale. Părțile atomului (protonii, neutronii și electronii) cunosc cîteva teme funcționale (supraviețuirea stagnantă, deschiderea nivelică, schimbul), moleculele ceva mai înalte (pe lîngă cele mai sus menționate și funcțiile de transmisie sau captare), celula mult mai multe (apărare, conducere, digestie, eliminare, reproducere etc.), organismul va cunoaște pe lîngă cele de mai sus noi teme funcționale (interconectare neuro-endocrină, motorie etc.), pentru ca persoana social-spirituală să se specializeze în și printr-un evantai numeros de teme funcționale care dau polimorfismul armonios și complex al arhitecturii social-culturale.

Ființa (care și-a întemeiat făptura) *se deschide nivel cu nivel*, definindu-se pe sine și ființînd prin această continuă și ordonată ridicarea ei dintr-un tărîm nivelic în

Scanned with OKEN Scanner

altul. Fiecare nouă dimensiune nivelică re-înființează precedentele tărîmuri și le actualizează funcțiile specializate (care *se reiau*, de fiecare dată *altfel*, într-o nouă formulă structurală, ce depinde, evident, „de chipul și asemănarea" tărîmului nivelic prin care se manifestă). *Temele fundamentale ale specializării vor re-apărea*, deci, în tărîmurile nivelice mai înalte, avînd o altă expresie însă, chiar dacă vor avea *cam același conținut*. Logica ființei și a întemeierii făpturilor este aceeași ; aceeași trebuie să fie, ca atare, și logica diferențierii și specializării lor. Un exemplu : „schimbul" ce apare în lumea particulelor elementare (de fotoni al electronului, de mezoni al nucleonilor) se păstrează în universul atomic (care schimbă fotoni, protoni sau particule alfa), și-n cel molecular (care schimbă grupuri de atomi, atomi sau fotoni), și-n universul celular — unde tema se diversifică și se re-specializează, schimbul cunoscînd acum momentele captării-digestiei-și-eliminării, pentru ca făptura organismică să-i îmbogățească mult tema (schimbul digestiv-metabolic fiind însoțit și de schimbul „nervos", de pildă) și s-o respecializeze mai adînc, („digestia" împărțindu-se în temele funcționale : ingestie, masticație, deglutiție, digestie internă, transport, circulație, depozit etc.), tema „schimbului" avînd un cu totul alt orizont, dimensiune și bogăție în imperiul făpturii social-spirituale, unde schimbul devine politic, științific, cultural etc.

Dacă o temă a specializării reapare, logic, într-un nivel superior al făpturii și ființei, trebuie să spunem că *tema funcțională re-luată în și prin noua dimensiune nivelică își integrează, își supune, își subordonează mai multe teme sub-nivelice deosebite* una de cealaltă *prin conținut*. Dacă, astfel, pentru a rămîne la exemplul de mai sus, tema schimbului definea făptura particulei elementare sau a celei atomice (confundîndu-se de fapt cu tema „stagnării"), schimbul molecular și apoi celular își integrează și își subordonează toate temele elementelor atomice sau moleculare componente, pentru ca schimbul organismic să-și integreze și supună toate temele funcționale celulare (apărare, transport etc.), pentru ca, în sfîrșit, schimbul social-spiritual să-și subordoneze făpturile umane cu toate temele funcționale ce le definesc. Dar *noua temă*

Scanned with OKEN Scanner

nivelică re-modelează (cantitativ și calitativ) *temele sub-nivelice*, în funcție de și prin noua ei dimensiune și structură (schimbul spiritual de informație decide, astfel, și condiționează momentul digestiei organismice, momentul efortului fizic sau al repausului).

Reluarea unei teme funcționale într-o nouă dimensiune nivelică *reface legile structurării* care au dus și la apariția temei respective în vechea dimensiune, dar, de acum, *cu materialul pe care-l oferă făptura în acest nivel* și *din perspectiva noilor legi care se impun acum.* Uneori „logica ființării" este atît de puternică încît modalitatea de structurare a unei teme funcționale este aproape aceeași, de la o dimensiune nivelică la cealaltă, deși materialul de construcție este fundamental deosebit. Cel mai fascinant și izbitor exemplu este închegarea aparatului vizual, aproape identică în mai multe tărîmuri nivelice : celular, pluricelular (organismic) și social. Euglena (un protozoar) are la extremitatea anterioară a corpului o pată roșie („stigma") formată din granule — alcătuite din pigment uleios ; un fel de „ochi" am spune, și gîndul ne duce imediat la celenteratele care au recurs la aceeași schemă de organizare ; aici apar *oceli* în diferite stadii de evoluție, de la suprafața ocelară, la fosete vizuale și pînă la *vezicule optice* ce propun (la celenterate încă !) ochiul cu cristalin, formulă „găsită" și de gasteropode, și de sepie (unde ochiul seamănă surprinzător de mult cu cel al mamiferelor) și de om, pentru ca *„observatorul"* (microscopul sau observatorul astronomic) să refacă aceeași străveche schemă structurală : lentila-cristalin, în spatele căreia se află „receptorul" : aici, ochiul-și-creierul omenesc, echivalentul „retinei".

Uneori făptura își poate modela atît de mult o temă funcțională încît, la un moment dat o poate schimba și înlocui de-a binelea, în funcție de și prin întregul nivelic căruia i se subordonează. Exemplele sînt multiple : funcția vacuolei digestive (digestia) se poate schimba în „apărare" (la leucocite) sau „transmisie" (la neuroni). Mîinile ce serveau strămoșului antropoid la deplasare ori apărare sculptează azi, mînuiesc unelte. Schimbarea temei funcționale a păstrat în aceste cazuri structura, conser-

Scanned with OKEN Scanner

vîndu-i modelul originar. În alte situaţii schimbarea temei funcţionale este atît de pregnantă încît *schimbă radical şi structura ce susţine funcţia.* La viermii polichei parapodele (o mulţime de picioruşe laterale) ce aveau o funcţie exclusiv motorie s-au transformat în *branhii.* Un picior devine, la paianjen, organ copulator. La embrionul uman se pot observa, în cursul dezvoltării ontogenetice, arcurile branhiale străvechi din care va lua naştere o parte a scheletului facial şi cranian.

Spuneam că pe măsură ce fiinţa este definită de o dimensiune nivelică mereu mai înaltă, temele specializării *cresc cantitativ,* chiar dacă temele fundamentale reapar altfel structurate cu şi prin fiecare nou nivel. Se pot observa, la o privire mai atentă, teme funcţionale *fuzionate* într-un stadiu arhaic de fiinţare a făpturii, teme ce *se vor desface* în timp, odată cu complexificarea structurii, cu accentuarea diferenţierii şi cu precizarea mişcărilor interconectate. O serie de funcţii celulare „fuzionate" vor fi „defalcate" la nivel organismic. Astfel, funcţia digestivă a protozoarelor este, simultan, şi orsomoreglatoare şi eliminatorie (aceste funcţii se vor defalca la metazoare) ; celenteratele au celule mio-epiteliale (cu funcţie de apărare şi în mişcare) şi celule neuro-epiteliale (cu funcţie de apărare şi conducere) ; la metazoarele perfecţionate funcţiile de mai sus se vor defalca. În dimensiunea socială, scribul societăţilor antice avea aproximativ funcţiile de „scriitor, dactilograf, matematician, contabil, istoric" împreună, funcţii pe care societăţile moderne le-au defalcat. Sau, în evul mediu, chirurgi erau bărbierii ; astăzi aparţin unor specialităţi fundamental deosebite. Sigur că „defalcarea" este un proces pe care cunoaşterea îl înregistrează *retrospectiv ;* defalcarea „în timp" a funcţiilor face posibilă citirea lor originar „fuzionată". Scribul antic era scrib, şi atît ; modernii „îl citesc" ca scriitor, dactilograf, contabil, matematician, împreună.

Organizarea şi rînduiala făpturii impune, cum spuneam, tema unei funcţii specializate ; şi tot ele *leagă temele funcţionale,* oferind fiecărei teme un anume *context tematic de vecinătate,* context şi modalitate de funcţionare ce depind, desigur, de modalitatea de organizare însăşi.

Scanned with OKEN Scanner

Așa se face că o serie de teme funcționale apar *cuplate* : legate împreună : *interdependente.* La celule, tema digestiei e cuplată cu cea a transportului sau eliminării ; la organisme, tema circulației e legată (cuplată) cu cea a respirației sau eliminării ; profesiunile pe care le-a diferențiat societatea sînt cuplate între ele : filologul e mai aproape de istoric și de sociolog decît de matematician (anii din urmă au contrazis parcă această afirmație), medicul e mai apropiat de zoolog, de biolog, de psiholog decît de astronom etc.

11. Specializarea perfecționează ; ea facilitează deschiderea nivelică, dar o poate și bara

Diferențierea specializează părțile făpturii și le integrează mai adînc și mai eficient în și prin unitatea întregului, perfecționîndu-l și oferindu-i posibilitatea de *a supraviețui mai mult în timp,* de a dura mai mult timp, în formula structurală respectivă. Această „supraviețuire prelungită“ își conturează traiectoria „reverberantă“ pe „muchia de cuțit“ ce desparte *deschiderea nivelică* de *stagnarea osificantă.* Căci o supraviețuire prelungită în timp „speculează“ toate avantajele aleatorului din lumea ființei, făptura fiind, în acest caz, prezentă *la locul și momentul oportun ce favorizează noua ei deschidere nivelică,* spre deosebire (am spune) de făptura care *durează prea puțin pentru a mai putea „prinde“ zodia șanselor favorabile.* A dura „mai mult“ în timp, chiar stagnant, înseamnă a avea „timpul“ necesar pentru a surprinde și fructifica șansele deschiderii nivelice, știind totuși prea bine că „stagnarea“ poate deveni la un moment dat *definitorie,* barînd orice posibilitate a devenirii. Soluția devenirii în-ființatoare sau soluția stagnării (cu eventuala in-voluție în timp) depind de *preajma* structurată a lumii, de *condițiile spațiale și temporale concrete* în care-și desfășoară existența o făptură anume.

Scanned with OKEN Scanner

Oricum ar fi, ființa făpturii (în continuă perfecționare și stagnare) este împinsă mereu spre sine-și-spre altul, pe traiectoria deschiderii nivelice. Imboldul „interior" este (și a fost) prezent dintotdeauna, șansele actualizării acestui dor al ființei de ființă hotărînd, în cele din urmă, destinul real al făpturii („supraviețuirea" sau cufundarea în „neantul neființei"). Perfecționarea pare să fie una din condițiile fundamentale ale deschiderii nivelice, ambele modalități de funcționare (prin perfecționare și prin deschidere nivelică) fiind simultane. Ființa umană s-a născut, desigur, dintr-o specie perfecționată (și în continuă perfecționare) de făpturi „umanoide", chemate insistent la ființă de glasul răscolitor și profund al deschiderii nivelice.

Să nu uităm însă, repetăm, că perfecționarea unei structuri (ce-i asigură supraviețuirea — durabilă în timp) poate s-o încremenească într-o formulă osificată și osificatoare, atunci cînd șansele deschiderii nivelice lipsesc, la un moment dat și într-un anume loc al lumii. Exemplele ne sînt furnizate de toate formele „perfecționate" ale lumii animale și vegetale rămase la un stadiu (nivelic vorbind) „inferior" de ființare (comparativ cu cel al ființei umane), stadiu ce a fost cîndva, într-un trecut demult uitat al planetei, modalitatea nivelică „supremă". Șopîrla, șarpele, crocodilul amintesc vag de epoca în care lumea era dominată de reptile, structura și dimensiunea lor *nivelică* nemaidefinind astăzi ființa pămîntească.

Specializarea nu se opune nicidecum deschiderii nivelice : ea o *face chiar posibilă*, întemeierea nivelică, îndepărtînd și diferențiind o parte de cealaltă doar pentru a potența dorul interior al ființei de ființă, doar pentru a completa și armoniza mai bine o parte de cealaltă. În fiecare element sau parte pulsează ființa, ființa care *se îndepărtează (aparent) de sine doar pentru a se căuta cu mai multă sete pe sine*, ființa care se dorește întreagă și unitară, *unică* prin ființa re-găsită (și în continuă regăsire) a făpturii. Mai fiecare specialist are, în zilele noastre, nostalgia acelui „uomo universale" pe care l-a propus antichitatea și pe care l-a redescoperit renașterea, nostalgia ființei unitare, *prezență în toți și în toate*, ființînd prin toți și prin toate.

Scanned with OKEN Scanner

12. Importanța „momentului critic", a „locului critic" și a „planului de organizare"

Ființa ființează, se face și se întemeiază, consolidîndu-și și retrospectiv fundamentul și edificiul. Ea supraviețuiește în timp și, la un moment dat, într-un anume *moment critic*, precum și într-un *loc anume al lumii* se poate *deschide nivelic*, țîșnind spre ființă : revenind *la ființă* : întemeindu-și ființa și aflîndu-și începutul. Istoria speciilor subliniază importanța acestor parametri decisivi : momentul și locul. Un moment decisiv, de pildă, a fost acela al formării aminoacizilor, un altul acela al formării bazelor azotate, un altul acela al formării acizilor nucleici, un altul acela al formării primelor protocelule, toate aceste „momente" ale ființei luînd naștere, probabil, *în oceanul arhaic, la suprafața lui* (cum se crede azi). Fiecare moment s-a desfășurat în anumite condiții, *irepetabile* și aproape ireproductibile. Experiențele lui Loebe, Miller, Ponnamperuna, Sagan, Schram sînt revelatoare, desigur, dar nu refac întocmai „condițiile inițiale" — pe care nu le vom cunoaște probabil nicicînd așa cum au fost. Un alt moment important a fost alipirea celulelor și întemeierea primelor metazoare, pentru ca un alt moment crucial să fie apariția *vertebratelor* — ce s-au despărțit net de *nevertebratele* incapabile de a mai reface handicapul „sistemului de organizare". Căci oricît de mult s-au perfecționat, în timp, nevertebratele, ajungînd pînă la formele de ființare „socială" ale furnicilor sau albinelor, ele n-au putut și nu vor mai putea ajunge nicicînd „din urmă" vertebratele (care n-au avut, la început, decît avantajul „minim" — și totuși decisiv — al unui *plan de organizare altfel structurat*). În timp ce nevertebratele și-au dezvoltat sistemul nervos *ventral*, în regiunea somato-vegetativă, a corpului, lipsindu-l de cuirasa apărătoare a unui cordon osos, vertebratele și-au dezvoltat sistemul nervos *dorsal*, protejîndu-l cu platoșa coloanei vertebrale. Acest amănunt a avut o importanță covîrșitoare pentru vertebratele care au putut urma chemarea des-

Scanned with OKEN Scanner

chiderii nivelice, suind în tărîmurile mereu mai ample și mai esențiale ale ființei.

Așadar, pe lîngă *momentul* (oportun) și *locul* (oportun) ce favorizează deschiderea nivelică, de o mare importanță se dovedește a fi și *planul de organizare* al făpturii. Dacă vom studia dezvoltarea embriologică a vertebratelor (ce reface, mai mult sau mai puțin aproximativ, drumul lor filogenetic) vom observa că sistemul nervos își face de timpuriu simțită prezența, unul din stadiile lor embriologice obligatorii fiind *neurula* (acest stadiu *lipsește* din dezvoltarea embriologică a nevertebratelor). Dacă, la un moment dat, ființa metazoarelor arhaice și-a construit un plan de organizare care i-a favorizat dezvoltarea sistemului nervos, ea a avut (prin mulțimea descendenților care au trăit, desigur, istoria zbuciumată și plină de jertfă a selecției) șansa deschiderilor nivelice ulterioare. Iar sistemul nervos a trebuit să fie plasat, de la început, *dorsal : „spre stele"* — am spune, vorbind metaforic. Sistemul nervos plasat dorsal și dezvoltat de timpuriu a chemat parcă, de timpuriu, făptura vertebrată „spre stele", anticipîndu-i și trecerea ulterioară la mersul pe două picioare, cînd ochiul a putut privi cu adevărat, liber, spre nesfîrșimea cerului.

Momentul și locul au fost decisive și mai tîrziu, cînd antropoidul a devenit, în cursul cîtorva milioane de ani, Om. Un tragic experiment natural a fost cazul copiilor crescuți de animale ; aceștia, pierzînd șansa „momentului decisiv" al umanizării și socializării prin limbaj (în prima copilărie), odată cu șansa de a crește într-o familie (deci într-un *loc social)* au rămas înafara ființei și ființării social-spirituale, fără a mai putea recupera vreodată acel „loc" sau „moment" oportun. Deși au recuperat locul, momentul tardiv le-a spulberat orice speranță de socializare.

Omul are *astăzi* (în acest moment) *pe pămînt* (în acest loc) șansa nesperată de a țîșni în zbor întins spre adîncul fără de sfîrșit al ființei. Va profita de ea ? Va ști să biruie ispita aneantizantă a crimei și-a războiului ce poate fi deplin ucigător ?

Scanned with OKEN Scanner

Diferenţierea specializantă s-a desfăşurat, aşa cum spuneam ceva mai înainte, în şi prin cele două fundamentale „modalităţi" ale fiinţării : deschiderea nivelică şi stagnarea, deschiderea nivelică fiind legată indisolubil de „stagnarea" ce conservă structura făpturii, conferindu-i durabilitate. Să căutăm a înţelege, în cele ce urmează, logica specializărilor funcţionale ale părţilor interdependente, amintindu-ne pentru început că „deschiderea nivelică" s-a deosebit şi s-a detaşat de „supravieţuirea stagnantă" odată cu apariţia formei nucleonare, odată deci cu formarea nucleonului şi a *nucleului* ţîşnit din miezul *învelişului*, odată cu prima întemeiere (în interiorul aceleiaşi fiinţe) a unui *tărîm nivelic* şi cu separarea lui de un altul *sub-nivelic*. Din prima clipă a acestei fundamentale diferenţieri, nucleul (devenit mai tîrziu centru) s-a specializat funcţional *în vederea deschiderii nivelice*, învelişul (devenit mai tîrziu „periferie") specializîndu-se *în vederea supravieţuirii stagnante*.

Mai înainte de a porni la drum e bine să facem totuşi o precizare. Fiecare făptură a lumii, fiecare parte a ei răsfrînge şi reprezintă fiinţa *parţială : fiinţa-în-fiinţare*, în şi prin tărîmul nivelic definitoriu ei. Funcţia fundamentală a fiecărei făpturi (structurate sau elementare) este şi rămîne *fiinţarea*. Funcţiile pe care le vom descrie „n-o pot concura" în nici un caz, ele fiind doar „modalităţi funcţionale" noi, *ivite în imperiul unor structuri* alcătuite din elemente interdependente. Sigur că funcţiile ce vor fi prezentate nu vor epuiza nici pe departe mulţimea expansivă a diverselor combinaţii şi sinteze de elemente (care au dus la „citirea" lor funcţională), sigur că evantaiul de funcţii al făpturilor lumii este infinit mai bogat decît extrem de succinta şi schematica lor prezentare.

Vom căuta să descriem, aşadar, în cele ce urmează, funcţiile *comune* multor dimensiuni nivelice, funcţiile mai bine individualizate, cele ce re-apar mai pregnant în diferitele tărîmuri ale fiinţei. Vom avea surpriza constatării că, cel puţin aşa cum rezultă dintr-o logică simplă

Scanned with OKEN Scanner

și simplificată a structurilor, schema generală de organizare a făpturilor (macromoleculare, celulare, organismice sau social-spirituale) este uimitor de constantă. Că făptura revine „obsesiv", în diferitele ei dimensiuni nivelice, la cîteva „puncte", „momente" și „structuri-cheie" care-i dau aspectul și alura unui *organism,* cunoscut tuturor din experiența zilnică și dintr-o sumă nepretențioasă de informații „curente". Nu vom putea zăbovi în fiecare tărîm nivelic al făpturii, pentru a-i prezenta funcțiile riguros specializate, așa cum le descriu, cu lux de amănunte, precis și metodic, științele moderne ; vom urmări doar „schema universală" de construcție funcțională a unei făpturi, reținînd doar ceea ce aparține unei astfel de scheme simplificatoare. Nu vom avea nici spațiul, nici posibilitatea ca, discutînd despre făptura socială, de pildă, pluricondiționată și plurideterminată să etalăm mulțimea datelor specializate necesare unei expuneri riguroase, date furnizate de o mulțime de științe (economie politică, sociologie, istorie etc.), ne vom mulțumi, repetăm, să urmărim „schița", planul funcțional de organizare al unei „făpturi-prototip", schematic și excesiv de simplificator, dar tocmai prin aceasta parcă mai ușor de înțeles și de pătruns în articulațiile lui logice.

I. Funcțiile „supraviețuirii" stagnante

A. Hotarul protector

Făptura este un întreg, un Unul limitat și delimitat de lume (sau de exterior). Unul făpturii este lumea însăși ; una din ființele lumii ; sau, forțînd limbajul, una din *lumile* lumii, lumea ființei fiind unică și multiplă, deopotrivă. Ea însăși, ființa este „ruptă" de sine („ca sine", ca făptură unitară și limitată) și înconjurată de „sine", de Exteriorul ei (alcătuit din mulțimea celorlalte făpturi). Dar lumea interioară, structurată și unitară a făpturii începe *de la hotarul* ei — care se învecinează și se desparte de *celelalte* hotare ale făpturilor din preajmă

Scanned with OKEN Scanner

(căci fiecare făptură are, ca unul, o preajmă determinată și finită).

Hotarul *desparte*, deci, o făptură de celelalte ; el este locul la care sfîrșesc tărîmurile dimensionate ale ființei respective, locul la care făptura își mai aparține încă, *interioară*, loc de la care ea începe, însă, a mai aparține *și lumii exterioare* — de care depinde și va depinde în continuare. Am putea spune, căutînd o „definiție concretă și precisă", că hotarul e format de „ultima mulțime subnivelică a elementelor care mai aparțin încă făpturii", „ultima mulțime subnivelică" aparținînd, cum bine se știe, universului preatomic al *particulelor elementare*.

Dar, așa cum bine se știe iarăși, particulele elementare nu au un hotar precis și determinabil în sensul înțelesului comun, ci un hotar *numai probabil*, un hotar *doar aproximativ*, care se înscrie, evident, în limitele unei anume dimensiuni, fără a putea fi, repetăm, „circumscris", cu precizie. Acest hotar se află dispersat într-un „cîmp probabilistic" și nedeterminat ; „nedeterminat", de vreme ce particulele elementare hotarnice se află *în plină mișcare* la momentul observației, așa cum arătam în prima Carte. Mai aproape de adevăr am fi dacă admitem *aproximativul delimitării*, așa cum îl descrie și-l mărturisește fizica preatomică ; și atunci am spune : făptura începe și sfîrșește „cam pe aici".

Ce înseamnă aceasta ? Înseamnă că între interiorul structurat și exterior nu există o netă limită despărțitoare ; că interiorul poate oricînd „face parte" din exterior, sau că exteriorul poate oricînd „face parte" din interior (așa cum structurarea dinamică a făpturilor lumii o și demonstrează) dar, că în același timp, interiorul *se desparte la un moment dat de exterior prin marea lui densitate probabilistică*, prin mult mai marea lui *„densitate de ființă"* am putea spune, ființa ființînd mult mai probabil în și prin interior, coerentă și unitară cu sine (decît ființează prin exterior).

Așadar, deși hotarul celei mai „joase" mulțimi subnivelice este doar aproximativ, el *există* în aceeași clipă, este evident, „funcția" lui originară nefiind decît aceea de a *de-limita* interiorul de exterior. Această mulțime subnivelică „periferică" face totodată contactul făpturii cu

Scanned with OKEN Scanner

lumea ; ea este *„dimensiunea-tampon“* prin care făptura primește și întîlnește lumea, primele „evenimente“ dinamice desfășurîndu-se aici. Un foton pătrunde într-un atom străbătînd, în primul rînd, hotarul electronilor periferici, iar într-o moleculă hotarul atomilor periferici de hidrogen ; un atom de sodiu pătrunde într-o celulă străbătîndu-i mai întîi membrana și fiind dirijată de membrană într-un anume sens (vezi mecanismul „pompei de sodiu“ pe care l-a descris biofizica), iar substanțele „subnivelice“ pătrund în organisme prin epidermă și mucoase, oamenii intrînd într-o țară anume mai întîi pe la graniță.

Hotarul *de-limitează*, astfel, și *primește ;* dar el nu primește pasiv, ci *activ : diferențiat,* primirea diferențiată avînd o inevitabilă funcție de *protecție (apărare) :* de protecție împotriva evenimentelor intempestive ale lumii, care se consumă mai înainte în stratul periferic al electronilor, ori în stratul atomilor periferici de hidrogen, în cel al membranei celulare sau al epidermei, ori, pentru făptura socială, la graniță. Această funcție a devenit evidentă și a fost acompaniată și de o *specializare structurală,* odată cu apariția primelor unități ale vieții. Virusurile de azi (asemănătoare întrucîtva „organismului nucleoproteic primitiv“) au, în cea mai mare parte, un hotar *proteinic* (căruia i se mai pot adăuga lipide și glucide) cu o funcție netă de protecție, hotar păstrat și de bacterii, precum și de celula (a cărei membrane protectoare are un important rol de *reglare a schimburilor).*

Făpturile celulare „independente“ (protozoarele) și-au perfecționat funcția de protecție-apărare ; membrana și-a augmentat măsura, stratificîndu-se și diferențiindu-și formațiuni *(„organite“)* specializate *în vederea apărării* (la sporozoare, ectoplasma limitată de o cuticulă formează adevărate *cîrlige ;* parameciul, un infuzor „modern“ și-a specializat *trihocistele,* organite explozive și veninoase, ca niște harpoane în miniatură ce pot „paraliza“ dușmanii).

Și organismele pluricelulare și-au diferențiat hotarul — alcătuit din mai multe straturi celulare, la celenterate apărînd deja *celule specializate în vederea apărării,* izbitor de asemănătoare trihocistelor și avînd o structură întrucîtva similară (regăsită apoi și-n arsenalul făpturii

Scanned with OKEN Scanner

umane : arcul cu săgeată, harponul). Pe măsură ce organismele au evoluat, formaţiunile epidermice de apărare (şi, consecutiv, atac) s-au înmulţit şi s-au perfecţionat ; au apărut cruste, ţepi, cîrlige, coroane, dinţi, unghii etc., organe care şi-au creat o măsură intens augmentată, rediferenţiată şi re-specializată la rîndu-i.

Funcţia de „protecţie“ — acompaniată de la început de funcţia „reglatoare“ a fost completată şi de funcţia de „*recepţie*“ a lumii (prin hotare) ; în straturile celulare ale celenteratelor s-au diferenţiat celule neuro-epiteliale, pentru ca evoluţia organismelor să împînzească epidermele cu *receptori specializaţi* (vizuali, tactili, auditivi etc.).

Cu alte cuvinte, funcţia iniţială şi fundamentală de *limitare-şi-plasare* în lume a condus făptura, logic, la diferenţierea şi specializarea unui mănunchi de funcţii (şi structuri) simultane (apărare, atac, reglaj al schimburilor, recepţie). Hotarul nu limitează şi de-limitează doar ; el *integrează : introduce* făptura în lume : o *în-structurează* în şi prin structurile făpturilor lumii, dar, mai înainte de orice, în şi prin structurile *preajmei diferenţiate şi finite,* atunci cînd fiecare făptură este înconjurată de o preajmă definită a lumii — ce constituie un fel de „hotar de al doilea grad“, alcătuit dintr-o mulţime subnivelică *statistic constantă şi caracteristică* (făpturii nivelice respective). Se ştie, astfel, că particulele elementare, atomii sau moleculele nu pot fi „lipite“ strîns unele de celelalte ; ele pot fi aduse doar foarte aproape, pînă la un punct critic de la care atracţia se transformă în repulsie ; dimensiunea făpturii respective (subatomice, atomice sau moleculare) îşi aliniază, cu alte cuvinte, şi o porţiune marginală a „preajmei“, faţă de care şi prin care poate „supravieţui“ ; la rîndul ei celula (protozoarului sau organismului) este „îmbăiată“ de o preajmă cel mai adesea lichidă şi hrănitoare, absolut necesară supravieţuirii. Făptura organismică nu poate fiinţa decît în şi printr-o preajmă „liberă“ şi circumscrisă, variabilă ca dimensiuni pentru diferitele specii de animale. Se cunoaşte „teritoriul“ pe care şi-l ia în stăpînire o pasăre, cîinele etc., sau omul — care şi-a împrejmuit casa şi ograda cu un *gard,* limita „ultimă“ a fiinţei şi gospodăriei lui familiale. Se cunosc apoi efectele intens perturbate ale aglo-

Scanned with OKEN Scanner

meraţiei, atît în lumea animalelor, cît şi în societate. O ţară este formată din „mulţimea“ cetăţenilor ei, dar ea cuprinde şi bunurile materiale, fiind mărginită de o *graniţă* (ce delimitează spaţiul geografic care-i aparţine).

Hotarul făpturii nu poate fi trasat, în realitate, atît de simplu, atunci cînd făptura supravieţuieşte *în şi printr-o porţiune determinată a preajmei, care-i aparţine* de fapt, fiindu-i un fel de *„mediu subnivelic bazal“*, statistic de o anume extindere şi dimensiune. Care ar fi, de pildă, hotarul fiinţei şi persoanei umane ? Mai întîi vom observa că trebuie să vorbim despre *hotare,* şi nu de un singur hotar, atunci cînd fiinţa umană aparţine, progresiv şi nivelic, dimensiunilor „crescînde“ al microgrupului, societăţii naţionale, omenirii şi, în sfîrşit, fiinţei cosmice. Hotarul ei prim, *epiderma* îşi alipeşte o porţiune bine definită a preajmei ne-umane, un *spaţiu intim* necesar subzistenţei bio-psihologice (pe care carcera îl amputează, torturînd întreaga fiinţă ; nevoia de acest spaţiu marginal şi vid nu apare parcă niciunde mai clar ca în aşa-numita „claustrofobie“), pentru ca şi acest hotar să se înstructureze hotarului familial (gospodăria), acesta din urmă hotarelor colectivităţii respective (sat, oraş), ţării şi omenirii de la un moment dat.

Dincolo de hotarul omenirii „din această clipă şi de pe această planetă, din acest sistem solar şi din această galaxie“ se cască abisul cosmic, *fără-de-hotare,* lumea fără de sfîrşit (şi fără de început) a fiinţei, plantată de o veşnicie în abisul vid al cîmpului originar — din bezna căruia fiinţa însăşi s-a desprins şi s-a întemeiat progresiv, anulîndu-şi mereu limita şi extinzîndu-se mereu „spaţio-temporal“, în şi prin limitele unui *mereu alt şi nou hotar* (care s-a anulat mereu, pentru a se re-instala mereu, la capătul fiecărei noi deschideri nivelice, sporind expansiv şi înălţînd mereu mai viguros trupul fiinţei în-fiinţate). Hotarele subnivelice s-au desfiinţat progresiv, pentru a reapare în şi printr-o mereu nouă dimensiune nivelică, de la fiinţa particulei elementare şi pînă la fiinţa spirituală a omenirii. Cu fiecare nouă deschidere nivelică fiinţa s-a regăsit şi s-a întemeiat mereu mai adînc *în sine, ca sine,* devenind „fără-de-hotare“, prin fie-

Scanned with OKEN Scanner

care moment al mişcării intrînd în sine pe măsură ce şi-a părăsit, mereu, hotarele subnivelice.

Gîndul şi spiritualitatea *leagă ;* leagă un contur de altul, leagă o făptură a lumii de alta, desfiinţînd limitele care se spulberă-n vîltoarea cununiei, pînă în clipa de cumpănă la care fiinţa îşi surprinde, fascinată, fiinţa, gîndindu-se pe sine, *în şi prin fiinţarea ei de sine nesfîrşită,* în şi prin pătrunderea-i în sinele tot mai adînc şi mai tulburător al ei, prin care ea însăşi *„se face"* şi se dezvăluie, păşind la infinit peste hotarele ce-i re-apar mereu din nefiinţă pentru a fi depăşite mereu.

Oricît de mult s-ar înălţa fiinţa spre sine, oricît de mult şi-ar nărui hotar după hotar, în şi prin curgerea ei infinită, deschiderea nivelică este concomitentă structurării şi organizării sale *(ca nucleon,* şi mai apoi *ca făptură), păstrîndu-şi fiecare hotar subnivelic* şi organizîndu-şi mersul, logic, treptat şi bine cumpănit, legîndu-şi strîns părţile între ele şi făcîndu-şi din hotar un „scut de apărare" sau o „poartă de intrare", aşa cum vom vedea mai pe larg din analiza funcţiilor de schimb.

B. **Schimbul şi funcţiile lui**

Schimbul este modalitatea fundamentală de „fiinţare stagnantă" a făpturii (care se face-se desface-şi-se-reface organizat şi ritmic, în şi prin lumea exterioară). Făptura *schimbă elemente subnivelice cu preajma,* din tărîmul subatomic (unde electronii schimbă fotoni „virtuali" cu mediul electromagnetic, unde protonii sau neutronii schimbă între ei mezoni etc.) şi pînă în tărîmul făpturii sociale (caracterizate de un extraordinar de viu schimb economic, cultural, ştiinţific etc.). Schimbul înseamnă, cum bine se ştie, *înlocuirea unui interior (al făpturii) cu unul exterior (al lumii),* această mişcare presupunînd cel puţin trei momente fundamentale : a) captarea (elementelor din exterior), b) prelucrarea lor („schimbul propriu-zis" şi în-structurarea) şi c) eliminarea (surplusului din interior).

Vom analiza fiecare moment în parte şi-l vom prezenta, pe scurt, aşa cum se desfăşoară în şi prin fiecare dimensiune nivelică importantă a fiinţei, subliniind de la

Scanned with OKEN Scanner

început că, pe măsură ce ființa își amplifică dimensiunea nivelică, funcțiile se vor specializa și se vor re-specializa tot mai mult, cum e și firesc.

a) **Captarea**

Științele au analizat cu finețe „primul moment" al schimbului, descriindu-l amănunțit în principalele dimensiuni nivelice ale ființei. Făptura primește și, în cele din urmă, captează elementele subnivelice *prin hotarul ei,* dar atunci cînd e formată din mai multe dimensiuni nivelice, schimbul se desfășoară pornind *de la hotarele fiecărei dimensiuni.* Particulele subatomice (ca protonul sau neutronul) captează elemente subnivelice lor (mezoni, electroni sau fotoni) *prin oricare parte a hotarelor „probabile"*, așa cum arătam ceva mai înainte. Și atomul captează nucleoni, electroni sau fotoni, ca și molecula (ce captează, în plus, atomi sau „grupări de atomi"), pentru ca celula să capteze, prin membrane, elemente subnivelice multiple, de la substanțe organice și pînă la substanțe minerale, atomi sau particule subatomice. Organismele captează, la fel, materie subnivelică necesară refacerii metabolice, ca și făpturile sociale care „primesc" mereu mesageri ai altor națiuni (acest secol își pune și problema unor vizitatori „extratereștri").

Făptura „captează" și „primește", în primul rînd, *prin toată suprafața hotarelor* ei. Dar această funcție „hotarnică" s-a diferențiat și s-a specializat în timp, odată cu și prin asamblarea și diferențierea părților, *localizîndu-se la o anume poartă de intrare ;* deja moleculele au porțiuni „active" care primesc electiv grupări moleculare, pentru ca celulele (care captează elemente subnivelice *și* prin întreaga suprafață a hotarelor) să-și diferențieze, ca la protozoare de pildă, un fel de guri arhaice (ce poartă numele de „citostom" la coanoflagelate, sau de „peristom" la parameci).

Se cunoaște apoi *gura* metazoarelor care s-a format (la animalele ce au pornit, filo-și-ontogenetic de la două foițe celulare, „diploblastele") printr-o *invaginare* a suprafeței compuse din două straturi celulare, ce a dus la formarea unei *cavități interioare (blastocel),* pentru ca

Scanned with OKEN Scanner

abia ulterior să se formeze orificiul de eliminare (anusul). Făptura „își anexează", aici, o porțiune din lumea exterioară — pe care o va îmbogăți cu elemente subnivelice. Prelucrarea și desfacerea elementelor de schimb n-a început în cavitatea formată ; digestia a fost inițial *intracelulară*, prin *fagocitarea* materiilor hrănitoare de către stratul celular „spre interior" (endodermic), pentru ca ulterior să devină și extracelulară.

La animalele care pornesc (filo-și-ontogenetic) de la trei straturi celulare (celomate), gura primitivă (blastoporul) va deveni orificiu de eliminare, iar adevărata gură „de primire" se va forma în altă parte (de aici și numele : „deuterostomiene"). Noua gură se va specializa și re-specializa pe măsură ce structura și dimensiunea nivelică a metazoarului va fi tot mai înaltă, diferențiindu-și un adevărat aparat al captării (ce cuprinde, cum bine se știe, fălci, dinți, limbă etc.).

Și țara (făpturii sociale), mărginită de granițe are niște „guri de primire" : *vămile*. În spațiul unei țări nu se poate intra decît pe la vamă (și „de ieșit" se iese tot pe la vamă). Un cercetător american arăta recent că membrana celulară folosește o „procedură de primire" similară cu cea organizată la vama unei țări : fiecare moleculă trebuie să poarte o grupare „de recunoaștere" („pașaportul"), după ce a fost recunoscută va primi un „bilet de intrare" și va fi repartizată pe o anume cale, într-un sector precis al celulei.

b) **Agresiunea**

Făptura captează elemente subnivelice pentru a supraviețui ; dar, așa cum arătam în capitolul precedent, atunci cînd materia subnivelică nu este prezentă la și în dimensiunea necesară schimbului, făptura caută să și-o procure întorcîndu-se *agresiv* asupra făpturilor din jur, pe care „le agresionează".

Captarea devine deci, la un moment dat, *agresivă*. Atomul ce captează un foton nu e „agresiv" pentru că fotonul se înstructurează în și prin dimensiunea lui, redefinindu-și deci „ființa" într-o altă și mai adîncă dimen-

Scanned with OKEN Scanner

siune nivelică. Captarea devine *agresivă*, repetăm, doar atunci cînd o făptură *desface o altă făptură* (subnivelică, echivalentă sau de nivel superior), suprimîndu-i întregul pentru a-şi procura elementele subnivelice necesare supravieţuirii. De aici „lupta pentru supravieţuire" atît de dramatică în mai toate tărîmurile nivelice ale fiinţei (de la lupta pentru supravieţuire a protozoarelor, metazoarelor şi pînă la cruda luptă pentru supravieţuire a societăţilor omeneşti care are însă alte „rădăcini" (social-economice, istorice etc.) — şi care a semănat, în cursul istoriei, mormane de cadavre animale dar, neliniştitor, şi umane ! De aici Învingătorii şi Învinşii, mereu alţii, Învingătorii — prin care fiinţa a supravieţuit (ca individualitate, ca specie, ca ordin, ca Încrengătură), şi Învinşii — prin care ea s-a cufundat în somnul nefiinţei (ca individualitate, ca specie, ca ordin, ca Încrengătură chiar).

Agresiunea pare *necesară* în lume ; oricum, este o evidenţă de necontestat. Şi pare necesară, paradoxal, tocmai *în scopul apărării* (de o eventuală agresiune dinafară), astfel că toate armele şi organele de atac sînt, în cele din urmă, şi, în fond, şi de apărare. Am văzut că astfel de arme apar, bine individualizate, chiar la protozoare, trihocistele (reluate de cnidoblastele celenteratelor) anticipînd arcul cu săgeata sau harponul. Dar captarea prin pinocitoză a protozoarelor („pinocitoza" este procesul prin care celula emite, la un moment dat, pe suprafaţa ei o proeminenţă conică, în vîrful căreia se află o depresiune ce înconjoară o particulă alimentară aflată în preajmă, introducînd-o în interior) a devenit, printr-o riguroasă specializare, mijlocul de apărare electiv şi eficient împotriva făpturilor microbiene. Organismele şi-au specializat, deci, anumite celule „apărătoare" şi agresive care înghit şi digeră microbii — prin „fagocitoză" (şi care se numesc leucocite sau macrofage ale sistemului reticulohisticitar, organizate în adevărate „cetăţi de apărare" : ganglioni limfatici, măduva oaselor, splină etc.).

Toate făpturile organismice şi-au specializat organe de atac-şi-apărare : coarne, dinţi, copite etc., organe aflate parcă *în involuţie la făptura umană*, cea mai puţin dotată în acest sens. Omul nu se poate apăra decît cu dinţii sau cu unghiile, eventual. Convieţuirea lui socială şi folosirea

Scanned with OKEN Scanner

îndelungată a uneltelor l-a dezarmat biologic, dar l-a înarmat cu arme imaginate și construite, mult mai periculoase și mai penetrante decît cele naturale. Așa a reușit, probabil să și supravieţuiască în timp, apărîndu-se de fauna sălbatică din jur. Așa a reușit probabil să cucerească și lumea exterioară, printr-o arhaică și primitivă agresiune — care s-a răsfrînt, adesea, și asupra propriei sale ființe — confruntată dramatic cu sine. Agresiunea „cu scop de apărare" a sădit însă germenele crimei, germenele războiului și războirii, tocmai *la o ființă ne-agresivă prin naștere și calități biologice,* tocmai la o ființă care s-a întemeiat din și prin străvechea cununie a particulelor elementare, atomilor, moleculelor, celulelor, țesuturilor și organelor, tocmai la o ființă care *nu poate ființa altfel decît prin unificarea cu un altul,* prin comunicarea și „cuminecarea" (cum spune Constantin Noica, inspirat) cu un altul, tocmai la o ființă născută *din și spre iubire.* Omul a devenit stăpînul lumii și întruchiparea iubirii ce poate învălui și transforma întregul cosmos, dar n-a reușit să devină încă stăpînul propriei sale ființe, atunci cînd, odată cu trecerea timpului, s-a înarmat pînă în dinți cu cele mai teribile și mai distrugătoare arme pe care omul primitiv nici măcar nu și le-ar fi putut imagina. Omul modern își este, încă, sclav ; sclavul propriei sale agresiuni, sclavul propriei sale neputințe. Primul semn al adevăratei sale libertăți va fi acela în care își va distruge definitiv arma.

Agresiunea omului de către om a dus și la „specializarea" unei funcții sociale (funcția *militară).* Războinicul primitiv s-a perpetuat pînă la cavalerul medieval și soldatul modern. Dar agresiunea și-a dezvăluit, azi, parcă mai mult ca oricînd, înspăimîntătoarea înfățișare : puterea ei aneantizantă riscă, fără nici o îndoială, să se întoarcă împotriva întregii omeniri, împotriva întregii faune și vegetații, împotriva întregii planete.

Opusă ei pare a fi funcția socială „de apărare împotriva agresiunilor dinafară", funcția specializată a *medicinii* (care s-a re-specializat la rîndu-i, într-o sumedenie de „specialități secundare, și acestea re-specializate). Medicina a pătruns în interiorul trupesc și sufletesc al ființei umane, reușind, printr-un efort străvechi și imens

Scanned with OKEN Scanner

să deslușească cîteva din tainele alcătuirii ei, de la dimensiunile subatomice ale structurilor vii (pe care le studiază biofizica), și pînă la „culmea nivelică" a psihismului, încoronat de spiritualitatea — care-și are însă „medicina" specifică" : științele, artele, și, în cele din urmă, deasupra tuturor dar și cuprinzîndu-le pe toate, *gîndul despre ființă al ființei umane înseși*, gînd care este al filosofului, desigur, dar nu numai al lui, gînd care este și trebuie să fie cu necesitate al oricărei ființe gînditoare, oricum s-ar fi „specializat", gînd și evidență care înseamnă *re-venirea revelatoare a ființei la sine*, găsirea și re-găsirea ei de sine, întemeierea „curgătoare" și nesfîrșită a ființei înseși.

c) **Transportul**

Elementele subnivelice captate dinafară sînt *introduse în* interior și *transportate* (pe traiectoria anumitor „căi" specializate) în structurile — (specializate, la rîndul lor, pentru a le *prelucra* și pentru a le *schimba* efectiv, ca, în cele din urmă, elementele pătrunse să fie în-structurate. Transportul pînă la zonele (sau părțile) specializate în vederea prelucrării este realizat într-o manieră ce depinde de tărîmul nivelic la care ne referim. În dimensiunile subatomică, atomică și moleculară, căile se disting anevoie ; aici *captarea este, aproape în același timp, și înstructurare ;* un mezon care pătrunde într-o particulă nucleonică, sau un electron captat de un atom sau de o moleculă este imediat „încorporat" în structurile respectivei făpturi, chiar dacă el mai poate fi transportat de pe o orbită electronică pe alta.

Odată cu întemeierea dimensiunii celulare se disting vizibil primele „căi de transport" : particulele alimentare captate prin pinocitoză sînt transportate de o „veziculă de pinocitoză" înspre o zonă specializată în vederea prelucrării „digestive" („lizozomul"). La parameci s-a observat și existența unui „curent de transport" format prin mișcarea continuă a endoplasmei numit „ciclozâ", curent care poartă vacuolele digestive prin celulă întocmai cum briza transportă corăbiile pe mare.

Scanned with OKEN Scanner

La metazoare, principiul „vacuolei" și al „curentului" se unifică și se dezvoltă impresionant, prin întemeierea și dezvoltarea expansivă a unei rețele de transport, pornind de la cavitatea blastocelină a spongierilor, imediat perfecționată la celenterate, și mergînd pînă la viermi, unde se distinge bine *tubul digestiv „transportor"* complex, cu toate organitele și organele — re-specializate și rediferențiate atît de mult la celelalte viețuitoare ale pămîntului (nevertebrate sau vertebrate), încît formele celulare vor trece de pe acum, și pe nesimțite, la *specializare în vederea prelucrării :* în tubul de transport „digestiv" se varsă produsele secretoare ale unei mulțimi de glande anexe (salivare, ficatul, pancreasul etc.). Această schemă generală a căilor de transport o găsim, în linii mari, la mai toate viețuitoarele lumii.

Și făptura socială are o sumedenie de „căi de transport" (șosele, drumuri aeriene, maritime, fluviale, poteci, străzi) ce realizează o vastă rețea ramificată.

d) **Prelucrarea**

Spuneam că în imperiul făpturii pluricelulare transportul este urmat imediat de prelucrare, succesiune aproape de nedistins în lumile preatomică, atomică și moleculară, dar relativ distinctă în lumea celulară. Elementele subnivelice captate sînt transportate spre părțile specializate în vederea schimbului, părți care *le prelucrează mai înainte în elemente subnivelice specifice făpturii respective, modelîndu-le deci varianța și structura,* pentru *a le distribui apoi tuturor părților făpturii,* întregului structurat al ei (aflat într-un continuu proces de facere-desfacere-refacere).

Prelucrarea elementelor captate este destul de bine cunoscută oamenilor de știință. La celulă, aparatul lizozomal (format dintr-o matrice și o serie de membrane) digeră sau „des-face" alimentele cu ajutorul unor „uzine moleculare" specializate în acest sens, *enzimele,* ce le descompun în cărămizile fundamentale : glucoză, aminoacizi, glicerină și acizi grași (aceștia din urmă fiind la rîndul lor „desfăcuți" în trepte moleculare mai simple pînă la arhaica „eliberare de energie").

Scanned with OKEN Scanner

Metabolismul metazoarelor seamănă izbitor de mult, în esenţă, cu cel al făpturii celulare, cu deosebirea fundamentală că aici prelucrarea începe încă pe traseul canalelor de transport (gură, stomac, intestin etc.), pentru a continua pluridiferenţiat şi plurispecializat în şi printr-o mulţime de părţi organice (specializate în vederea prelucrării), cea mai importantă fiind, cum bine se ştie, *ficatul.*

Prelucrarea şi desfacerea treptată a moleculelor seamănă cu un fel de „ardere" lentă, eliberatoare de energie, de apă şi de bioxid de carbon (molecule fundamentale de la care a pornit odată viaţa). Toate procesele biochimice „negative" sînt urmate de modificări şi ale structurilor atomare şi subatomare, aşa că metabolismul este împins, de fapt, pînă la treapta fundamentală a fiinţei, cea a *particulelor elementare.* Dezagregarea structurilor moleculare din metabolism duce, în cele din urmă, la eliberarea unei mulţimi de *atomi de hidrogen,* care ar avea un intens efect perturbator dacă nu ar fi preluaţi de *oxigenul* — pe care făptura *l-a captat demult, în vederea unui schimb „eundant".*

Celulele, şi mai apoi organismele au început cîndva, demult *să respire :* să soarbă oxigenul şi să elimine bioxid de carbon, prin „difuziune" la nivelul hotarelor : al *membranelor* (care s-au specializat în acest sens). Aşa au apărut branhiile şi plămînul.

Prelucrarea a dus şi-n dimensiunea făpturii sociale la specializarea unei mulţimi de funcţii (şi subfuncţii) care dau tabloul atît de divers şi de colorat al societăţilor de azi. Există aici *prelucrarea substanţelor hrănitoare,* care începe odată cu străvechea specializare a agricultorilor, vînătorilor şi crescătorilor de animale ; aceştia *obţineau* (captau) materia de schimb a plantelor şi animalelor ca şi-n zilele noastre (cînd alţi membri ai societăţii — morarul, brutarul, măcelarul, bucătarul o „prelucrează" efectiv şi o distribuie tuturor, prin mulţimea căilor specializate în acest sens). Mai există apoi prelucrarea materiilor prime, începută demult, încă de pe cînd antropoidul arhaic a zdrobit prima piatră pentru a-şi croi aşchia de silex : *unealta* străveche, devenită cu timpul puterea care l-a născut pe om şi care l-a modelat, dezvăluindu-i şi oferindu-i mai apoi *forţele de producţie ;*

Scanned with OKEN Scanner

acestea au creat și dezvoltat *relațiile de producție*, contribuind la unificarea grupului uman și la perfecționarea intercomunicării, proces dialectic strîns legat de perspectiva *economică* (de la formele cele mai rudimentare și pînă la cele mai evolutive). Omul a devenit o ființă socială, a învățat *să gîndească*, „să prelucreze" deci „rațional" datele experienței, să stăpînească lumea, să ființeze *activ* în și prin lume, s-o transforme (pe cît i-a stat și îi stă în putință), să *se transforme ;* iar în final *să-și caute identitatea :* chipul : ființa.

e) **Circulația**

Prelucrările transformă în general elementele „brute", captate din lume, în elemente „folositoare" schimbului interior al făpturii (fie că ne referim la făptura preatomică, atomică, moleculară, organismică sau socială), prelucrarea fiind doar un moment al schimbului, fundamental desigur, dar nu singurul. Căci prelucrarea se desfășoară, cum arătam mai sus, în anumite părți (sau zone) specializate, elementele „prelucrate" urmînd apoi a fi *distribuite* tuturor părților, indiferent de specializarea lor. Distribuția lor activă presupune și „cauzează", așadar, *circulația : difuzarea organizată*, prin părți ale făpturii specializate în acest sens : „în vederea circulației".

Am văzut că există la parameci un curent circulator („cicloză") ce transportă vacuolele digestive. Principiul *„curentului circulator"* a reapărut în toate dimensiunile făpturii, de la cea organismică (unde apare circulația sanguină), și pînă la cea socială (unde circulația mereu mai rapidă cu ajutorul mașinilor, pe pămînt, pe apă și în aer pune azi probleme grave — de supraviețuire chiar), sau pînă la cea spirituală (unde se poate vorbi — și se vorbește — despre un anumit „curent" — științific, artistic, filosofic — ce poate antrena prin simpla lui „propagare", mai superficial sau mai adînc, ființa însăși a gîndului).

Pornind din dimensiunea celulară, principiul „curentului circulator" s-a legat și se leagă de principiul *căilor de circulație*. Savanții au identificat în ultimii ani și în structura celulelor niște „microtubuli", cu funcție de

Scanned with OKEN Scanner

transport şi circulaţie. La metazoare sîngele circulă în şi prin vastul sistem vascular, curentul fiind „provocat" şi „întreţinut" toată viaţa de organul specializat în acest sens, *inima* (ce simbolizează pentru cei mai mulţi, şi cu drept cuvînt, viaţa însăşi : inima ei ; mişcarea ei : mişcarea ne-direcţionată însă, simpla „petrecere" — cum ar spune Constantin Noica).

Există o coincidenţă stranie ce ne îndreptăţeşte să presupunem că străvechiul curent marin s-a moştenit şi s-a înstructurat definitiv în organismele vii, că străvechiul curent „exterior" al lumii s-a strămutat „în interior" : compoziţia sîngelui seamănă uimitor cu cea a apei mării. Sîngele scaldă toate celulele organismului, aşa cum apa oceanului scălda, cîndva, celulele primelor colonii de celule. Această „scăldare" este *activă ;* sîngele circulă, transportă şi distribuie (prin vastul şi ramificatul sistem circulator) elemente subnivelice tuturor celulelor, realizînd o *unificare a preajmei celulare din interiorul organismului,* constituind el însuşi o *preajmă interioară vie şi activă,* un fel de *mediu intern omogen — şi omogenizator* — cu funcţiuni fundamentale în efectuarea schimbului. Oprirea curentului sanguin este primul semn al morţii (reversibile încă, pentru cîteva minute), iar sîngele scurs anunţă dezastrul iminent, semănînd panica în sensibila fiinţă vie.

Şi în imperiul făpturii sociale distribuţia elementelor „prelucrate" presupune (şi nu este posibilă decît prin) intensa lor *circulaţie* şi distribuţie tuturor membrilor societăţii. „Stoparea" acestui curent circulator înseamnă, practic, paralizarea unui anumit sector social.

Elementele de schimb au circulat de timpuriu în istorie ; la început pe arii izolate, în triburi, între triburi, apoi ariile geografice s-au extins şi au apărut marile drumuri comerciale colindate de negustori. De atunci şi pînă astăzi pămîntul a fost împînzit de drumuri şi de căi, purtînd de milenii fiinţa umană pe traiectoria lor şi învăţînd-o, în acelaşi timp *să privească, să descopere, să simtă noutatea.* Poate că circulaţia omului îşi are originea şi în străvechea sete de necunoscut, în străvechea sete de a privi şi, privind — de a cunoaşte, iar cunoscînd — de a se unifica şi de a fiinţa mai adînc şi mai plenar cu şi

Scanned with OKEN Scanner

prin ființa lumii. Probabil că peregrinii de demult colindau cu turmele nu numai pentru a le oferi o păşune mereu proaspătă, atraşi fiind şi de mirajul depărtărilor, de necunoscutul sădit profund în ființa lor şi-n exterior, chemîndu-i insistent (dinlăuntru, dar şi dinafară).

Omul a pornit să rătăcească pe cărări la început neumblate, apoi bătute şi bătătorite de mulţimi de oameni, de mulţimi de generaţii, privind neîncetat în sine şi dincolo de sine, la peisajele stîncoase ori le cîmpul fără margini ; privirile şi gîndul lui s-au cufundat pe-ntinsul infinit, chemate de încă nerostitul glas al ființei, pînă ce adevărul a prins a se desluşi, bogat, în toate cele dimprejur.

Peregrinarea doar „geografică“ a omului s-a oprit atunci. „Corăbierii uscatului“ au debarcat. Cugetul a deslușit cîteva repere stabile ; a simţit primele „fărîme de eternitate“, a învăţat să se descurce şi să supravieţuiască într-o natură aparent ostilă, prin cultivarea plantelor şi creşterea animalelor. De aici n-a fost decît un pas pînă la deschiderea lui spre lăuntricul abis al ființei, căscat, înfometat din (şi prin) orice făptură aflată-n imediata lui apropiere, căscată, în acelaşi timp, din sine şi în sine. De la omul statornicit pe glie şi pînă la gînditorul ce n-a părăsit Königsbergul, dar care a colindat impetuos cosmosul extraplanetar şi cel interior, nu a fost decît un pas : un pas decisiv care a însemnat şi aflarea unui sens fundamental : *spre interior* : spre interiorul fără margini al gîndului şi al spiritualităţii, spre interiorul fără de margini al ființei înseşi (revenite la sine şi pornite spre sine).

Omul de azi a moştenit străvechea sete de necunoscut geografic ; el circulă şi astăzi în lume, străbate spaţiile continentelor, a pătruns în oceane şi a descins pe lună, dar excursia lui exterioară este, simultan, şi una interioară, o peregrinare prin timp şi civilizaţii, o căutare prin timp şi prin civilizaţiile trecute a propriei sale ființe. „Informaţia“ şi „comunicarea“ sînt astăzi concepte definitorii ale lumii noastre. O descoperire ştiinţifică, o soluţie industrială sau economică ingenioasă, un cosmos revelat şi exprimat artistic, o perspectivă nouă şi inedită a ființei înseşi, iată cîteva din „elementele“ spirituale ce

Scanned with OKEN Scanner

trebuie să circule, pe o arie cît mai întinsă, să fie difuzate cît mai multor naţiuni, circulaţia fiind „aproape sinonimă“ cu *fiinţarea* ei. Barierele limbajului trebuie forţate şi depăşite în interesul tuturor naţiunilor, prejudecata „culturilor mari“ şi a „culturilor mici“ fiind azi pe cale de a se risipi. Geniile omenirii n-au răsărit într-o singură naţiune. O cultură e obligată, logic şi legic să se deschidă spre universalitate, să-şi impună valorile în circuitul universal şi să primească valorile celorlalte culturi, pentru a exista, pentru a fiinţa cu adevărat, în şi prin adevărata ei dimensiune „universală“.

f) Eliminarea

Făptura captează din preajmă elemente subnivelice necesare schimbului şi le prelucrează, preluînd din masa lor pe cele cu o formulă variantă corespunzătoare (asemănătoare-şi-complementară) ; cîtul eundant al măsurilor se reface, iar *„surplusul“* — ce rămîne ne-structurat şi *exterior* va fi condus spre exteriorul preajmei şi *eliminat*.

Eliminarea este, cu alte cuvinte, procesul invers captării, procesul prin care elementele subnivelice rămase „în afara“ schimbului, deci „exterioare“, sînt şi trecute, cum e şi firesc, în exterior : sînt eliminate. Ea nu are alt scop decît acela de a păstra *eundante* măsurile făpturii. Un electron sau un foton pot pătrunde în structura riguros organizată a atomului, perturbîndu-l în oarecare măsură, dar, după un timp sînt eliminaţi ; măsura şi structura atomică se refac. La fel se întîmplă şi-n tărîmurile moleculare.

Odată cu întemeierea universului celular eliminarea devine unul din momentele distincte ale schimbului, specializîndu-se funcţional şi specializîndu-şi structuri din ansamblul celular. Particulele alimentare pinocitate sînt digerate în lizozomi, pentru ca, uneori, lizozomul însuşi să se reverse la suprafaţa celulei şi să elimine „deşeurile“ (proces ce se numeşte „defecaţie celulară“) — aşa cum se observă la protozoare şi la o mulţime din celulele organismelor. Macrofagele, neuronii şi celulele musculare îşi descarcă lizozomii numai prin difuziunea (pasivă sau activă), după ce alimentele au fost puternic prelucrate în

Scanned with OKEN Scanner

interior, pentru ca deşeurile să fie apoi depozitate definitiv în lizozomi (formînd aşa-numiţii „corpi reziduali"). La parameci s-a format şi un orificiu eliminator, *citoproctul*, vizibil doar în clipa evacuării (acesta ar fi primul „anus" observat în lume). La acest protozoar mai există şi o vacuolă pulsatilă (cu funcţie excretoare) ce se deschide la exterior printr-un por exterior.

La metazoare celula se specializează de timpuriu în vederea eliminării ; la spongieri există *arheocitele*, celule cu aspect amoeboidal, cu rol de transport (circulator deci) şi eliminator ; iar în coloniile celenteratelor apar *indivizi cu funcţie eliminatorie („dactilozoizii")*, pentru ca abia la viermii filamentoşi (nematelminţi) să se constate specializări celulare cu funcţie excretorie. Momentul „eliminării" se va descompune în mai multe „submomente", şi anume în 1) *separarea* deşeurilor de structurile închegate (sau *alegerea* deşeurilor) : *excreţia*, 2) *conducerea* deşeurilor spre exterior, 3) *depozitarea* şi 4) *eliminarea* lor efectivă. Există la aceşti viermi nişte celule numite *protonefridii*, de aspectul unei flăcări vibratile, cu rol excretor şi osmoregulator, care se deschid, printr-un *conduct* (deci printr-o „cale" specializată) în vezicula urinară (într-un *rezervor*), la rîndul său deschis în cloacă, iar aceasta deschisă la exterior prin *orificiul anal*. Iată că funcţia eliminatorie îşi diferenţiază şi specializează de timpuriu structuri care se respecializează la rîndul lor, diferenţiindu-şi structurile. Se constituie astfel un *aparat eliminator* — care şi-a păstrat componentele articulate la toate organismele metazoare de mai tîrziu, precum şi la făptura socială.

Mai mult, unele cuplări logice ale funcţiei eliminatorii (cu funcţia *circulatorie* şi cea *reproducătoare*) au apărut tot în acest stadiu şi au fost păstrate aidoma la toate vieţuitoarele de mai tîrziu. La nemerţieni, protonefridia (celula eliminatoare) este lipită de un vas sanguin — pe care-l perforează chiar — şi e scăldată de sîngele circulant. La anelide, celulei eliminatoare („excretoare") i se asociază gonoductul (canal ce aparţine funcţiei reproducătoare), cuplare ce se va înstructura definitiv în seria animală.

Scanned with OKEN Scanner

La metazoare, o celulă și mai apoi un grup de celule (iar mai tîrziu un grup de țesuturi și, în sfîrșit, un *organ*) s-au specializat în vederea *eliminării din sînge și din aparatul circulator* a deșeurilor „subnivelice" simple : apa, „metaboliții" etc. Organul se numește *rinichi*. Dar aceasta este abia treapta „finală" a eliminărilor de elemente subnivelice rezultate în urma prelucrărilor „de finețe", pentru că, în același timp, făptura și-a specializat și un *aparat de eliminare al produșilor ne-utilizați* și neintrați în circuitele prelucrărilor, anticipat de așa-numita „defecație" celulară. Sigur, e logic ca funcția eliminatorie să fie legată, în acest caz, strîns de funcția captării și digestiei, aparatul eliminator fiind situat în prelungirea (sau în continuarea) aparatului digestiv. E vorba de *intestinul terminal* sfîrșind cu *anusul* și prezent la mai toate viețuitoarele lumii (cu excepția spongierilor și celenteratelor, unde gura și anusul se confundă).

Făptura socială „a preluat" parcă schema de organizare a aparatului eliminator organismic : locuința și-a anexat „dependințele" și sistemele de canale (cu rezervoare pe traiectul lor) ce conduc reziduurile la exterior. Dar funcția „eliminatoare" va primi, în imperiul făpturii sociale, noi semnificații și noi modalități structurante specific *sociale* — prin eliminarea *persoanelor* umane chiar, a persoanelor neintegrate și neintegrabile în structurile ei. Am putea întrezări funcția „eliminatorie" și dimensiunea spirituală, dacă ne gîndim la continua ei devenire și transformare — ce *înnoiește eliminîndu-i* „deșeurile" (obiceiurile sîngeroase, ideile perimate etc.). Referindu-ne la un singur „parametru" al ei (fundamental totuși), *limbajul*, vom putea spune că îmbogățirea crescîndă a limbii a presupus o concomitentă sporire a *eficienței* — care s-ar traduce (pentru a trece, de pildă, la poezia modernă) prin *simplitate* și *putere de sinteză*, cu eliminarea oricărui detaliu inutil. Discursul poetic s-a concentrat azi pînă la „elipticul" și aparentul „ermetism" al lui Ungaretti, mult mai profund și mai „glăsuitor" decît poemul romantic. „Immer sempler !" — spunea Beethoven, imbold rostit, poate, și-n românește de Brâncuși, atunci cînd a tăiat în piatră formele pure și

Scanned with OKEN Scanner

esențiale ce au revoluționat sculptura, imbold care l-a împins pe Michelangelo în plin expresionism al secolului XX, prin acea „Pietà Rondanini". Ce a eliminat artistul ? Ce a eliminat spiritul însuși al ființei — în plină ființare și în-ființare de sine ? Nimic altceva decît golul limitei și limitării, golul despărțitor dintre cuvinte, dintre sentimente, dintre idei, dintre concepte chiar. În mai puține cuvinte se poate spune mai mult, iată legea limbajului poetic modern. Nu în sensul că vocabularul poetic trebuie sărăcit, dimpotrivă, ci în sensul că nuanțele și profunzimea mesajului trebuie prinse în esența lor „fulgerător-unitară", fulgerător „unificatoare". Pasărea lui Brâncuși arde în aer, zboară literalmente, este zborul însuși — cum s-a spus de atîtea ori, este esența zborului, devenirea, ființarea adîncă a ființei.

„Între o floare culeasă și alta dăruită
inefabilul neant"

scria Ungaretti [1], lăsînd spiritului rătăcirea liberă și amețitoare prin zările fără margini ale sentimentului și ideii, sugerînd regretul, iubirea, trecerea, jubilația împlinirii, pustiul, infinitul, imponderabilul, nespusul, și cîte și mai cîte subtile nuanțări pe care cuvîntul nu le-a putut prinde decît în atît de eliptica, deplina și complexa lui formulă.

g) Depozitarea

Făptura captează elemente subnivelice din lumea exterioară, le răspîndește, le prelucrează, le în-structurează (*le schimbă* deci), eliminînd în cele din urmă „surplusul" inutil. Prelucrarea procură elementele „de în-locuire" ce refac măsurile fiecărei părți, în și prin fiecare dimensiune nivelică a făpturii, păstrîndu-le cîtul *eundant*.

Elementele captate nu sînt schimbate imediat, „instantaneu", ci sînt mai întîi transportate spre părțile

[1] Trad. M. R. Paraschivescu și Al. Balaci.

Scanned with OKEN Scanner

„prelucrătoare“ printr-un sistem complex de căi, pentru ca apoi să fie prelucrate *într-un interval variabil de timp* și distribuite tuturor părților *într-un interval variabil de timp*. Schimbul se desfășoară, așadar, *în timp*, pe parcursul mai multor evenimente, fapt care atrage atenția că măsurile subundante se refac *în timp*. Centrul făpturii nu ia act (sau nu sesizează) de refacerea măsurilor decît *după succesiunea unui număr determinat de evenimente, vreme-n care făptura captează elemente în continuare*. Să dăm un exemplu : omul își astîmpără setea și bea apă pînă-n clipa în care „centrul setei“ din hipotalamus „semnalizează“ refacerea presiunii osmotice („eundante“). Din clipa în care a pus mîna pe pahar și a început să bea, și pînă-n clipa în care își simte potolită setea se scurge o durată de timp în care el bea continuu apă fără a avea un reper orientativ care să-i strunească volumul ingerat : în acest interval de timp apa parcurge (rapid, totuși) căile digestive superioare, e absorbită și trece rapid în sînge, refăcînd presiunea osmotică a celulelor și, desigur, a celor ce aparțin hipotalamusului, ultimele „semnalizînd“ scoarței „saţietatea“ și determinînd-o să întrerupă băutul. Captarea elementelor subnivelice *continuă*, așadar, pînă-n clipa refacerii măsurilor. Făptura captează, de regulă, *mai multe elemente subnivelice decît ar avea nevoie*, un *surplus* de elemente subnivelice.

Mare parte din cantitatea captată servește refacerii, o parte din surplus este eliminată, dar o alta este *păstrată* de mai toate părțile făpturii, în toate dimensiunile nivelice, într-o proporție ce nu afectează echilibrul structural-dinamic interior. Mai exact spus, această parte *păstrată* rămîne *pentru că nu e eliminată*, și nu e eliminată *pentru că nu este încă redundantă* („redundanța“ în sensul și calitativ al termenului), pentru că *măsura variată a părții respective poate funcționa și în condițiile acelui surplus discret* care, departe de a o stînjeni *poate constitui o garanție pentru putința ei de a se re-face imediat*, printr-o cantitate de elemente disponibile aflate în preajmă (măsura variantă oscilînd în jurul unui „cît anume“ funcționează la fel de bine și e definită de aceeași formulă structurală, cu sau fără acest „surplus“ cîștigat).

Scanned with OKEN Scanner

Surplusul (în limitele unui cît bine determinat şi *neredundant*) garantează, aşadar, buna funcţionalitate a structurii, asigurînd constanta şi optima ei refacere, fiind chiar *necesar pentru asigurarea continuităţii schimburilor*. Căci surplusul *„acoperă" pauza sau hiatusul creat între momentul sesizării „lipsei" (a subundanţei) şi momentul captării, pînă la suplinirea acestei lipse*. Pînă făptura prinde a capta din preajma (*nesigură* şi neordonată totuşi) a lumii elementele necesare, măsurile ei se pot reface continuu prin surplusurile existente. Surplusul a fost şi este, aşadar, imperios *necesar, în scopul menţinerii unui ritm al fiinţării constant*. El ar fi, am putea spune, „carburantul de rezervă" care, la un moment dat şi-a pierdut chiar calificativul de „surplus" (deci acela de a fi „în plus"), devenind *necesar* şi fiind *presupus chiar de măsurile făpturilor* — ce au creat astfel funcţia de *depozit*, de *depozitare*.

Inexistentă la făpturile subatomice, atomice şi moleculare (ce elimină, de regulă, orice surplus, păstrîndu-şi măsurile riguros constante), această funcţie s-a impus odată cu naşterea făpturii celulare, unde a prins un contur distinct. Celulele vieţuitoarelor de azi *depozitează* aproape fără excepţie material subnivelic, pentru a-l folosi la nevoie, sub formă de *granule* : granule de glicogen, granule lipidice. Celula „arde" lipidele sau glucidele depozitate atunci cînd refacerea metabolică o cere ; fără aceste depozite destructurările ar fi atît de importante şi de „denivelatoare" încît curba fiinţării s-ar deprima adînc, odată cu fiecare ciclu negativ, apropiindu-se prea mult şi prea periculos de prăpastia nefiinţei. Unele celule s-au specializat chiar în acest sens (lipocitele), s-au strîns împreună şi au dus şi la specializarea funcţională a *ţesutului adipos*, a grăsimii „de rezervă" a organismelor, pentru ca organismele înseşi să fie marcate, uneori, de prezenţa excesivă a depozitelor. Atunci cînd nu e cauzată de tulburări hormonale, obezitatea e semnul funcţiei prevalente de „depozitare".

Mai toate vieţuitoarele lumii, conduse de un sistem nervos oricît de rudimentar, „simt" necesitatea vitală a depozitării, de la furnicile care construiesc adevărate cămări de alimente în galeriile subterane şi pînă la cîinele

Scanned with OKEN Scanner

care-şi îngroapă osul, ori, în cele din urmă, pînă la omul care şi-a construit de timpuriu cămara de alimente, depozitul arhaic. Societatea îşi păstrează în depozite produsele recoltate, pentru a le distribui apoi organizat membrilor ei. Funcţia de depozitare, necesară şi vitală se poate transforma însă în contrariul ei, devenind o funcţie *regresivă*, o funcţie a des-compunerii şi aneantizării. O celulă prea mult încărcată adipos sucombă sub greutatea granulelor de grăsime, ca şi un individ prea gras al cărui organism biologic e perturbat de timpuriu şi supus „aterosclerozei (cu toate complicaţiile secundare ei).

Cum se devalorizează funcţia depozitării ? Cum ajunge această funcţie, vitală totuşi, să faciliteze mişcările desfacerii ? Explicaţia nu e grea. Căci depozitarea serveşte la supravieţuire *în limitele unui cît anume*, cît ce păstrează eundante măsurile făpturii. Augmentarea acestui cît duce la redundanţă, redundanţa perturbă evenimentele interioare, perturbaţiile locale se extind. Elementele ce compun părţile făpturilor nu se vor mai putea integra de acum armonios, ci se vor îndepărta, în timp, una de cealaltă, pentru a se de-structura lent, şi poate şi ireversibil. O societate opulentă „se turteşte“ sub greutatea proviziilor care satisfac, cum e şi firesc, instinctele primare ale subzistenţei : mîncatul, băutul, sexualitatea (în dimensiunea ei ne-finalizată spre reproducere şi rămasă doar la simpla şi sterila plăcere) ; astfel de societăţi sînt literalmente „asaltate“ de proviziile excesive —, care trebuiesc consumate, de vreme ce există ! Funcţia „depozitării“ (care asigură doar supravieţuirea) se perverteşte, se descalifică, devenind un *„scop în sine“ ;* depozitarea e supralicitată şi încărcată atît de mult cu semnificaţie, încît va trece pe primul plan al fiinţei, falsificîndu-i esenţa. *Fiinţa nu va mai fiinţa pentru a se descoperi şi re-descoperi pe sine,* fiinţa *va fiinţa doar pentru a depozita şi consuma depozitul.* Axul, calea ei fundamentală (fiinţarea-ca-deschidere-nivelică) se pierde ; fiinţa nu se mai face, şi, ne-mai-făcîndu-se începe a se desface, lent şi iremediabil.

Iată cum o funcţie indiscutabil „secundară“ (depozitarea) poate surclasa, bara, şi în cele din urmă chiar nărui fundamentala funcţie a fiinţei : aceea de a se înte-

Scanned with OKEN Scanner

meia și deschide nivelic spre sine. Istoria a demonstrat cu prisosință că atunci cînd prosperitatea unei națiuni s-a preschimbat în opulență, cultura ei a fost fundamental amenințată : au apărut desfrîul, furtul, crima — plăgi care i-au subminat din temelie întreaga structură. Depozitarea a devenit, din „mijloc", un „scop de sine", un *scop deviant* care a închis, în cele din urmă, orizontul înălțător al ființării.

Depozitarea este și a fost imperios necesară, dar *în limitele unui anume cît cantitativ ;* fără acest cît făptura ar fi fost de timpuriu amenințată. „A fi" s-a legat, deci, logic și legic de „a avea", între „a fi" și „a avea" neexistînd practic incompatibilități fundamentale, atunci cînd *„a avea" este totalmente subordonat lui „a fi"*, atunci cînd *„a avea" își păstrează măsura care l-a integrat lui „a fi"*. Făptura a supraviețuit cu atît mai constant și mai armonios cu cît și-a depozitat mai riguros elemente necesare schimbului, „a avea" („averea") devenind într-un fel *garanția lui „a fi"*. Iată punctul de răspîntie important, dar și periculos. „A avea" garantează doar supraviețuirea mai constantă și mai armonioasă a lui „a fi", nu ființa și ființarea lui. „A avea" îi este imperios necesar lui „a fi", dar într-o măsură anume, în afara căreia el își pierde adevărata funcție, fie în sens *negativ* (atunci cînd depozitul este insuficient pentru a asigura refacerile optime și imediate), fie în sens *pozitiv* (atunci cînd depozitele seamănă redundanța și sufocă măsurile cu surplusul ce perturbă evenimentele făpturii).

Omul a strîns, ca și celelalte viețuitoare ale lumii, alimente în cămări și în „depozite" primitive, pur și simplu pentru a supraviețui, pentru a se putea hrăni constant și sistematic, atunci cînd vînătoarea nu mai garanta prezența zilnică a hranei. Fiecare familie și-a avut de timpuriu casa, gospodăria și cămara, iar în mileniile în care omul a învățat să crească animale și să cultive pămîntul, fiecare familie și-a avut petecul ei de pămînt și numărul ei de animale, reușind „să supraviețuiască" de la o zi la cealaltă. Omul a observat însă că va putea supraviețui cu atît mai lesne cu cît își va asigura mai bine „depozitul", cu cît acesta va fi *mai extins*. Străvechea și animalica „luptă pentru supraviețuire" s-a preschimbat, la un mo-

Scanned with OKEN Scanner

ment dat și în parte, în lupta pentru *înavuțire* (în animale, în pămînt, și, mai apoi, în bani și în avere ; în lupta pentru însușirea, mai tîrziu, a plusvalorii — cum a spus Marx). Iar lupta pentru înavuțire a dus la *deosebirile de avuție*, deosebiri care au sfîrșit prin a crea *deosebiri dintre oameni prin avuție*, deosebiri ne-esențiale, desigur, dar evidente, reale și tragice atunci cînd avuția crescîndă a unuia n-a putut duce decît la *sărăcirea celuilalt*, creînd „hiatusuri" între ei și barîndu-le o seamă din căile de comunicare. Funcția depozitării și-a dezvăluit dintr-odată „cele două tăișuri" ; a garantat supraviețuirea unora, dar a creat deosebiri între oameni ; a sădit neantul între un om și altul, a îndepărtat ființa umană de ființă. Omul a început să pizmuie, să dorească bogăție, să oprime. În lume au apărut Bogatul și Săracul ; Stăpînul și Sclavul. Averea a fost legată de (și a adus cu sine) Puterea. *Relația de posesiune s-a ridicat serios și tragic împotriva relației de ființare*, împotriva comunicării și cuminecării, împotriva con-viețuirii chiar.

Oamenii *egali prin naștere* au devenit *in-egali* și prin avere, avuția fiind unul din „parametrii" care au definit, la un moment dat, *valoric* poziția în societate. Făptura socială s-a stratificat *nu ontologic*, nu în funcție de *valoarea integratoare și în-ființatoare* a indivizilor (cu atît „mai valoroși", cu atît „mai puternici" și „mai proeminenți" cu cît dimensiunea ontologică propusă de ființa lor spirituală va fi fost mai înaltă și mai extinsă), ci în funcție, printre altele, și de avuția care le-a asigurat întîietatea și rangul. Această *răsturnare de valori* a avut urmări tragice pentru societate, pentru societatea oricărui timp, așa cum orice răsturnare de valori a fost și va fi urmată, inevitabil, de urmări tragice.

„A avea" l-a suprimat pe „a fi" și-n tărîmul internațional. Relațiile de conviețuire s-au preschimbat, la un moment dat, în diferite zone ale lumii, în relații de agresiune. Au apărut țări-agresoare și țări-agresionate, popoare-agresoare și popoare-agresionate, agresiunea fiind inevitabil legată și de dorința de înavuțire și înstăpînire. Țările au fost decimate de războaiele — care s-au ținut lanț și care au culminat cu cel mai dezastruos, ultimul,

Scanned with OKEN Scanner

cînd armele distrugerii s-au perfecţionat pînă la absurdul bombei atomice.

Fiinţa şi fiinţarea pun, în acest ceas, în acest „cumpăt al vremii", grav şi tragic, eterna şi fundamentala problemă : *Fiinţa sau Nefiinţa :* Fiinţa deplină şi-n veşnică înfiinţare a ei, *sau* Neantul vid şi primordial al fiinţei preatomice, izbucnind cataclismic din trupul unei fiinţe care s-a întemeiat miliarde de ani (pentru a-şi vedea ameninţată truda de nesăbuinţa unei secunde şi, poate, şi de o simplă „pervertire" a unei funcţii secundare).

II. Funcţiile „deschiderii nivelice"

Am descris, în cele de mai sus, extrem de schematic şi simplificator funcţiile „supravieţuirii stagnante" — pe care le-am separat, teoretic, de funcţiile „deschiderii nivelice". Făptura este însă un întreg interdependent şi organizat, care nu poate fi înţeles şi descifrat decît ca „întreg". Mai toate funcţiile „supravieţuirii stagnante" păstrează („stagnant") şi structurile coordonatoare, nucleare, centrale, prin mecanismele pe care le-am prezentat mai sus. Aşa că funcţiile „deschiderii" *continuă* de fapt descrierea funcţiilor de pînă acum, atunci cînd toate mişcările lăuntrice *se completează, se întrepătrund* şi se intercondiţionează armonios, conservînd dinamic întregul făpturii.

1. *Inter-relaţia*

Toate elementele şi părţile făpturii se asamblează într-un „tot" unitar şi dinamic numit „structură" ; integrarea şi interrelaţia părţilor este obligatorie şi defineşte făptura însăşi. Funcţia de „inter-relaţie" este, astfel, omniprezentă şi aproape că e inutil s-o mai prezentăm separat. Şi totuşi, odată cu naşterea şi întemeierea progresivă a

Scanned with OKEN Scanner

făpturii ce se deschide nivelic alipirea *„în progresie geometrică“* a elementelor, tărîm cu tărîm, duce la aglomerarea întempestivă de părţi şi structuri — care vor trebui *integrate sistematic* şi eficient şi care vor cere *specializarea unui „aparat“ integrator.*

Fiecare parte funcţionează în şi printr-o preajmă determinată şi particulară (care-i menţine dinamic unitatea), şi se leagă *din aproape în aproape* cu celelalte, păstrînd întregul structurii. Dar, la un moment dat traseele interioare devin „prea lungi“ şi prea ramificate pentru ca o integrare „din aproape în aproape“ să fie capabilă de a-i păstra ordinea interioară. Se impune de acum o specializare integrativă.

Astfel de structuri (specializate „în vederea inter-relaţiei“) apar deja la făptura celulară, unde sistemul coordonator al acizilor nucleici păstrează ordinea interioară, guvernînd toate evenimentele refacerilor. Nucleul coordonator central este ADN-ul cromozomial, care-şi transmite informaţia prin structurile ARN-mesager, ARN-ribozomal şi ARN-solubil, asamblînd organizat proteinele captate din exterior (de către ARN-de transport). Odată format scheletul proteinic, structurile lipido-glucidice se vor re-asambla cu uşurinţă. Sistemul acizilor nucleici s-a specializat, aşadar, funcţional, *în vederea inter-relaţiei „celulare“*, funcţie legată intim de funcţia „guvernatoare“.

Făpturile celulare s-au alipit, acum 400—500 milioane de ani şi au întemeiat primele făpturi organismice ; preajma lor imediată (apa oceanului arhaic) a fuzionat şi, în cele din urmă, a fost separată de lume şi anexată făpturii. Dacă la început mediul marin îmbăia toate celulele organismului metazoar, cum se mai observă azi la spongieri sau celenterate, odată cu amplificarea nivelică şi cantitativă a făpturii „mediul omogenizator“ a trebuit să fie distribuit sistematic tuturor elementelor componente, celulele, aşa cum arătam într-un paragraf precedent ; astfel a luat naştere funcţia circulatorie, sîngele devenind de acum „partea *specializată în vederea inter-relaţiei*“.

Căci „umorile“ organismelor pun celulele în inter-relaţie. Mai mult decît atît, în umorile organismelor plutesc structuri moleculare *specializate în vederea inter-relaţiei,*

Scanned with OKEN Scanner

cum sînt *hormonii* (la rîndul lor specializaţi pentru diferite funcţii, precum : de accelerare a metabolismului general prin reglarea iodului organismic, de reglare a contracţiei musculare prin coordonarea metabolismului calciului, de reglare a tuturor metabolismelor interioare, de reglare a creşterii, de reglare a funcţiei sexuale ori nervoase chiar etc.). Aceşti „hormoni" sînt „secretaţi" de „glandele endocrine" şi coordonează *umoral* întregul organism. Funcţia de inter-relaţie „hormonală" este foarte veche şi prezentă chiar la cele mai simple nevertebrate. Ea s-a păstrat pe traiectoria întregii serii animale, funcţionînd spectaculos şi la fiinţa umană, aşa cum au dovedit-o cercetările ultimului secol, legată strîns de funcţia „de inter-relaţie *nervoasă*" ; în realitate este vorba despre o reglare *neuro-endocrină,* funcţia de „inter-relaţie" mărturisindu-şi încă o dată strînsa legătură şi întrepătrundere cu funcţia „de conducere".

Făptura socială şi-a specializat, la rîndul ei, „ocupaţii" şi structuri sociale complexe „în vederea inter-relaţiei" — ce îmbracă o mulţime de forme şi nuanţe, după conţinutul tematic : economic, politic, cultural-spiritual etc. Există astăzi un complex serviciu de „asistenţă socială", de reglare a relaţiilor interumane (dreptul şi justiţia), de facilitare a lor (pe plan intern sau extern), există organe şi organisme social-naţionale (sau chiar internaţionale) ce coordonează şi reglează relaţiile dintre oameni, dintre instituţii, dintre popoare.

2. *Conducerea*

Funcţia de inter-relaţie este legată strîns de funcţia de conducere şi autoconducere, modalitate fundamentală şi obligatorie de fiinţare a făpturii, prezentă de la primele tărîmuri subatomice şi pînă la structurile sociale elaborate. Despre conducere am vorbit într-o Carte anterioară, aşa că datele ce le vom expune în continuare nu vor face decît să le completeze pe cele de atunci. E cazul să repetăm, pentru început, că făptura nu poate exista decît printr-un sistem de conducere şi auto-conducere interioară, sistem care nu reprezintă, la urma ur-

Scanned with OKEN Scanner

mei altceva decît expresia fiinţării sale *unitare şi organizate*, structurată pe nivele.

Făptura îşi păstrează, în şi prin actul fiinţării, permanent, unitatea cu sine, unitate ce *„se deschide nivelic" spre lumea dinafară (dar şi dinăuntru)*, spre tărîmul încă neştiut, dar presimţit al fiinţei. Deschiderea nivelică este şi a fost inevitabilă ; ea a luat naştere, la primele făpturi preatomice şi atomice, în zonele *„saturate probabilistic"*, în zonele în care *„densitatea"* fiinţei a fost maximă : în centru : în centrul unui grup de particule mezonice, de pildă (întemeind „sîmburele" nucleonilor, protonul şi neutronul), în centrul atomului, în centrii moleculari sau celulari. Făptura s-a deschis nivelic *în centru : prin centrul ei :* prin nucleul — care a înălţat-o nivelic. Şi ea şi-a păstrat aceşti centri arhaici cu străşnicie, conservîndu-şi fiecare nouă treaptă nivelică.

Celulele s-au alipit, s-au unificat şi au întemeiat făptura organismică ce şi-a specializat un aport complex de conducere, *sistemul nervos*, sistem care a legat fiecare celulă a organismului *de centrul* care s-a numit, la început, *ganglion, grup ganglionar* apoi, şi, în sfîrşit, creier. De la primele nevertebrate efortul major şi definitoriu al făpturii în devenire a fost acela de a-şi integra părţile în şi prin unitatea nucleară şi centrală a unui „creier" — pe care şi l-a structurat cu migală şi răbdare, milenii de-a rîndul, concentrîndu-şi tărîmurile nivelice în şi prin structura lui, atît de mult încît *definiţia însăşi a făpturii a început să fie purtată de creierul ei :* de capacitatea lui coordonatoare : de *„puterea" lui nivelică ;* de puterea lui de a împinge fiinţa pe traiectoria deschiderii nivelice. „Treptele" progresive ale acestei deschideri au rămas prezente, ca nişte „relicve", la animalele ce refac aproximativ — şi descendent — scala devenirii, de la mamiferele („încoronate" de fiinţa umană) şi pînă la păsări, reptile, batracieni, peşti, „amfioxus" — ultima făptură vertebrată păstrată, dincolo de care ochiul raţiunii nu mai are deocamdată putinţa de a privi (formele arhaice s-au pierdut).

Aşadar, organismele pluricelulare şi-au construit şi specializat un sistem de conducere, sistemul nervos, sistem a cărui funcţie esenţială este şi cea de inter-relaţie ;

Scanned with OKEN Scanner

de inter-relaţie a părţilor organismului între ele, de inter-relaţie (şi deschidere nivelică) a făpturii în şi prin lume, „inter-relaţia" cu lumea presupunînd *recepţia* informaţiilor, *transmiterea-şi-prelucrarea lor,* sinteza şi emiterea *deciziilor.* Fiinţa *celulară* chiar şi-a specializat organite „în vederea recepţiei" (ca „stigma" — ochiul primitiv — despre care am mai vorbit). La parameci apar şi primele „neurofibrile primitive", *neurofanele,* pentru ca la spongieri (deci la metazoare) să se presupună existenţa unui „sistem nervos" arhaic, de tipul reţelei difuze, structurat deja la celenterate în datele lui esenţiale : *reţeaua nervoasă* care împînzeşte organismul şi care recepţionează atît lumea exterioară (prin exteroceptori), cît şi cea interioară (prin interceptori), meduza găsind şi prima formulă de centralizare : prezenţa a două *inele nervoase* (intern şi extern), situate la marginea umbrelei, la care se termină nervii *receptori* (ce sosesc de la organele de simţ — tentacule, ochi, statocişti) şi de la care pleacă nervi *motori* (la muşchi). La forma colonială a celenteratelor găsim chiar o *specializare senzitivă* a unui individ („dactilozoidul").

Fiinţa organismică şi-a specializat, aşadar, de timpuriu, un sistem unificator şi guvernator, care şi-a structurat de timpuriu următoarele componente, păstrate de întreaga serie animală : *centrul* — la care soseşte *informaţia recepţionată* (de receptori) — *pe calea nervoasă „centripetă"* — şi de la care pleacă *informaţia motorie* — pe *calea nervoasă „centrifugă"* la *muşchi.* De la celenterate şi pînă la om, fiinţa şi-a dezvoltat uimitor acest „sistem" unitar şi deschizător de orizonturi, arhaicele „percepţii" (care trebuie că-şi au expresia lor biovitală specifică şi la nevertebrate, imposibil însă a fi imaginată de gîndul omenesc) ajungînd aici, pe pămînt, pînă la extazul iluminator al spiritualităţii şi gîndului, prin care fiinţa îşi cuprinde, fulgerător, fiinţa, întreaga ei fiinţă „receptată" şi „simţită", fiinţînd descătuşată.

De la primele celenterate şi pînă la om, sistemul nervos a împînzit întreg organismul şi s-a centralizat progresiv şi sistematic, întemeindu-şi o structură atît de logic organizată, încît s-ar putea spune, metaforic desigur, că legile fiinţării şi structurii prezentate în lucrarea

Scanned with OKEN Scanner

de față se pot urmări exemplar în și prin structura acestui sistem mai mult decît prin a oricărui altul. Căci sistemul nervos este riguros și „liniar" organizat, fir cu fir, cale cu cale, centru cu centru, inter-relația centrilor și subcentrilor nervoși fiind aproape „matematic" surprinsă de neurologii exprimentatori — ce cred, pe bună dreptate, într-o funcționare „mașinală", inflexibilă a lui, descoperindu-i o sumedenie de „circuite" ce reproduc parcă „schemele" de funcționare ale calculatoarelor, *formal* însă, nicidecum esențial (atunci cînd „canalele" sînt formate, la sistemul nervos, din fibre nervoase, ganglioni, nuclei etc. — într-un cuvînt din miliarde de calculatoare interconectate —, spre deosebire de canalele calculatoarelor formate doar dintr-o mulțime de agregate moleculare). Dincolo de circuitele și de mecanismele funcționale, totuși simple, sesizate de știința neurologiei se ascund misterele și „petele albe" imense și multiple pe care le are creierul uman și pe care le mai va avea mîlenii de aici înainte. Căci între „nivelul neuronal-neurologic" de înțelegere al vieții nervoase și cel „psihic" există o prăpastie mult prea adîncă pentru ca cele cîteva puține și firave punți durate să o poată acoperi. Psihologia și psihiatria și-au alcătuit, în ultimele decenii, abia cîteva scheme de lucru, necesare și corecte în mare parte, dar mult prea rudimentare și simpliste pentru a se putea apropia cît de cît de realitatea, de adevărul, de esența acestui cosmos care s-ar putea numi „viață sufletească" (într-un tărîm) sau „spiritualitate" (în altul). Nu dorim în nici un caz să minimalizăm efortul oamenilor de știință care au sîngerat decenii pentru a surprinde cîteva adevăruri decisive, dorim doar să atragem atenția asupra uriașului drum pe care-l mai are de făcut cunoașterea — dornică de a surprinde „tainele" sistemului nervos.

Ființa umană este definită, în cele din urmă, de *spiritualitate*, tărîmul ei „deocamdată suprem", întemeiat *din și prin structurile și ființele spirituale individuale*, „crescute" din cosmosul unitar și interdependent al sistemului nervos (la rîndu-i alcătuit din miliarde de fibre și căi nervoase interconectate și eșalonate gradual, dintr-o sumedenie de centri și stații centrale mereu mai înalte);

Scanned with OKEN Scanner

fiecare nou tărîm nivelic „nervos“ transformă informaţia recepţionată, o esenţializează, o adevereşte, o unifică, îndepărtînd-o de neantul primei sale forme şi aducînd-o tot mai hotărît spre intimul adevăr al fiinţei. Schema generală şi arhicunoscută — de recepţie şi sinteză a lumii — a dat naştere la sumedenia disputelor filosofice privind separaţia trup-spirit, materie-spirit, simţuri-intelect, cu întîietatea uneia sau alteia din aceste „dimensiuni“ — puncte de vedere parţiale şi unilaterale, desigur, oricare alternativă ar fi fost aleasă. Unde se ascunde adevărul ? În simţuri sau în intelect ? *Şi* în simţuri, *şi* în intelect — vom spune, dar, mai adînc şi mai esenţial, în-şi-prin spiritul ce re-înfiinţează şi re-defineşte atît intelectul cît şi simţurile, *dezvăluindu-le adevărul.*

„Recepţia“ este doar primul moment al vastei şi adîncii mişcări a fiinţării prin care făptura se în-fiinţează şi „simte“ lumea dinafară : propria-i fiinţă unitară, *în* propria-i fiinţă, *cu* propria-i fiinţă. Cine alcătuieşte lumea ? Cine o reprezintă ? Toate făpturile din jurul celei „receptoare“, de la cele subatomice, la cele moleculare, organismice sau umane, fiinţa existînd aşadar, prin această *alăturare* (coerentă şi unitară) *de făpturi,* fiecare fiind un cosmos independent — dar şi interdependent —, fiecare trăindu-şi *propria-i* fiinţă, decantată şi esenţializată progresiv, prin fiecare tărîm nivelic al ei, dar şi *prin fiinţa celorlalţi din preajmă,* fiecare întorcîndu-se *spre fiinţă* — prin fiinţa celorlalţi — în speranţa de a-şi găsi (şi re-găsi) propriul adevăr.

Cu fiecare nouă prelucrare, transformare şi decantare a informaţiei fiinţa *se sintetizează-şi-se interiorizează* progresiv, în şi prin interiorul ei organismic la început, iar mai apoi spiritual, *interiorizarea* nefiind altceva decît *expunerea* (exteriorizarea) fiinţei „conţinute“ doar în sine (nu încă ex-puse), *reconstruirea-pas-cu-pas a fiinţei* ce pulsează vie, *în şi prin drumul ei spre sine,* drum care o creează şi o re-creează concomitent şi progresiv, aducînd-o spre esenţa şi spre începutul ei. În şi prin această cale, făptura omenească „în fiinţare“ se desprinde (odată cu întemeierea tărîmului afectiv, dincolo de instinctualitatea încă egoistă) de hotarele trupeşti, re-găsindu-se, trep-

Scanned with OKEN Scanner

tat şi esenţial, prin fiinţa celorlalţi „în unificare", prin dimensiunea ei universală şi-n continuă „universalizare".

Mărturia drumului întemeietor al fiinţei spre sine e *re-acţia : acţiunea : actualizarea : „răspunsul"* activ al făpturii la recepţia iniţială, răspuns obligator şi inevitabil atunci cînd făptura nu poate fiinţa decît *actual* şi *activ* — în şi prin lume, atunci cînd decantarea progresivă a informaţiei o aduce într-o stare nouă şi ireductibilă, ce o plasează altfel şi altcum în şi prin peisajul (transformat — şi în plină transformare) al lumii. De fapt „re-acţia" traduce doar prelucrarea extensivă şi plenară a informaţiei iniţiale, de toate şi prin toate părţile făpturii. Am putea spune că un atom „se comportă activ" faţă de un electron care pătrunde în structura lui, atunci cînd îl elimină ; la fel şi o moleculă. *Acţiunea presupune şi induce re-acţiunea ;* re-acţiunea desăvîrşind de fapt acţiunea, re-acţiunea nefiind altceva decît *expresia stării noi pe care o atinge făptura informată* (în şi prin lume).

Făptura nu poate decît re-acţiona ; ea a fost permanent în re-acţiune (sau *în acţiune).* Dar la un moment dat, atunci cînd părţile şi structurile ei s-au înmulţit şi s-au complicat simţitor, specializarea unei părţi „doar re-ceptoare" a dus şi *la specializarea unui sistem al re-acţiunii,* la specializarea unui sistem *de mobilizare* al făpturii : *muşchiul* — pentru făptura organismică. Această specializare poate fi surprinsă chiar şi la protozoare. Dacă „neurofanele" parameciului coordonau mişcarea cililor, contribuind astfel la deplasarea lui activă, la acantari apar deja grupe de *„mioneme"*, filamente subţiri şi contractile, similare fibrilelor musculare de mai tîrziu ale metazoarelor. La celenterate, perişorul senzitiv de la suprafaţa epiteliului (ce aparţine unei celule „neuro-epiteliale), impresionat de lumea dinafară, intră în contact cu o fibră musculară, fie direct, fie indirect (prin intermediul unei celule nervoase). Iată prima *„joncţiune neuro-musculară"* care va fi păstrată, ca schemă generală, de toate vietăţile lumii. Nervul este şi a fost legat de muşchi. Recepţia nervoasă activează întreaga făptură. Nici o recepţie nu rămîne şi nu poate rămîne fără „răspuns", atunci cînd recepţia însăşi este acţiunea ce presupune (şi

Scanned with OKEN Scanner

duce la) re-acțiune. Făptura e informată, impresionată de lume, și răspunde lumii : re-acționează.

Spuneam că această „schemă generală“ de funcționare a sistemului nervos va fi păstrată de mai toate viețuitoarele lumii, așa cum au demonstrat-o studiile neurobiologice, cu mențiunea că „schema“ va fi însuflețită și modificată atît de *progresiva ei deschidere nivelică* (prin „centrul“ și „centrii“ care vor prelua, la un moment dat, „ștafeta“ deschiderii nivelice, purtîndu-i și deșelenindu-i calea), cît și *de extraordinara complexificare și ramificație a căilor („nervoase“)* care vor clădi și re-clădi, aproape din temelie, o făptură nouă, mult mai riguros și mai temeinic întemeiată, *făptura „nervoasă“*.

Ființarea este, rezumînd, un *proces „activ“* ce presupune „răspunsul motor“ : *decizia : actualizarea (ce transformă preajma)*. Acest răspuns este precedat inevitabil de momentele citirii, ordonării, organizării, prelucrării, centralizării și esențializării informației, momente ce dau nota de *„inteligență“*. Viețuitoarele nu răspund „spontan“ la informații, ci inteligent, după o perioadă „de latență“ mai scurtă sau mai lungă, în funcție de natura, profunzimea și virtuozitatea operațiilor pe care le efectuează. (Facem aceste mențiuni pentru că persistă încă ispita unei înțelegeri simpliste și rudimentare a dimensiunii psihologice, apelîndu-se prea des și prea insistent doar la criteriul „răspunsului motor“, ori la acela al „acțiunii“ exterioare, criterii obiective și reale, desigur, dar fatalmente parțiale).

„Schema generală“ de funcționare a ființei organismice s-a păstrat, în mare, și-n dimensiunea făpturii social-spirituale. Fiecare om „percepe“ și recepționează lumea, dar incontestabil că artistul recepționează mai subtil și mai adînc realitatea „dinafară-și-dinăuntru“, așa cum cercetătorul, omul de știință, recepționează sau observă mai subtil și mai adînc fenomene care pe alții nu-i preocupă. Toată lumea a văzut căzînd mere, dar Newton a fost singurul care a reținut ca extraordinar acest fapt — ce l-a condus spre legea gravitației universale. Toată lumea s-a plimbat pe clar de lună, dar parcă numai Eminescu ar fi putut simți și spune :

Scanned with OKEN Scanner

„Peste vîrfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună".

Recepţia subtilă şi specializată a informaţiilor este *strîns legată de prelucrarea, centralizarea şi esenţializarea lor*, procese ce unifică fiinţa umană (în dimensiunea ei social-spirituală) cu lumea (dinafară-şi-dinăuntru), „rezultatul" fiind inevitabil *difuzat : comunicat prin limbaj, sunet sau culoare*. Legea gravitaţiei universale a devenit un bun al tuturor, aşa cum versul eminescian (care defineşte o spiritualitate) a fost şi este simţit, re-creat şi creat de toţi cititorii care au pătruns în (şi au fiinţat prin) fiinţa poetului.

Societatea şi-a specializat „receptorii" ei, receptorii universului ei exterior şi interior (oamenii vastelor laboratoare de cercetare dotate cu microscoape, telescoape gigant, poeţii ori prozatorii — ce „observă" ca nişte „ace de barometru" faptul social). Recepţia este urmată, evident, de „prelucrarea sintetică", operaţie efectuată cel mai adesea de aceeaşi persoană ; ori de alta „specializată în sinteză", căci datele culese de un ochi abil sau de o ureche atentă pot fi descifrate de o minte limpede, clară şi pătrunzătoare, de omul de ştiinţă (care îmbină observaţia cu înţelegerea), de filosoful (care nu poate „înţelege" în profunzime dacă nu „observă" în profunzime) sau, în dimensiunea făpturii sociale, de centrul (şi centrii) coordonatori, de conducătorii ce primesc „date" recepţionate şi le prelucrează activ, căutînd să păstreze şi să perfecţioneze *unitatea, întregul* făpturii social-spirituale, în aşa fel ca fiecare element al ei, fiecare persoană, fiecare „cetăţean" să fie cuprins în (şi de) această unitate, să participe la această unitate.

Primul semn al ordinii şi organizării sociale a fost acela prin care *legea,* impersonală şi autoritară s-a impus şi a fost acceptată de mai toţi membrii societăţii ; momentul în care poporul şi-a creat „tablele legii". Dacă microgrupul uman a găsit *norma* (legea nescrisă şi acceptată tacit de membrii componenţi), societatea a creat legea : *legea scrisă :* legea care stabileşte drepturi şi da-

Scanned with OKEN Scanner

torii, guvernînd toate evenimentele „interne“ ale societăţii. Sigur că *esenţa şi conţinutul legilor sînt în continuă schimbare, devenire, facere,* odată cu societatea însăşi care se schimbă şi se perfecţionează, odată cu „orînduirea“ socială care se schimbă legic şi se perfecţionează, un sistem social perimat fiind înlocuit de un altul înnoitor, aşa cum istoria a demonstrat-o cu prisosinţă ; sigur că legea scrisă tinde să se apropie mereu de valorile ferme ale fiinţei şi fiinţării umane (care au însemnat şi înseamnă, pentru Homo sapiens, în cîteva binecunoscute cuvinte, Egalitate-Dreptate-Libertate-Adevăr-Bine-şi-Iubire, împreună). Aceste valori (care au fost, sînt şi vor fi *permanente)* au fundamentat primele legi sociale — gravate-n tăbliţele de lut ars, dar ele au fiinţat în şi printr-o făptură social-spirituală *concretă istoric,* condusă de un organ guvernator pe măsura sistemului social propriu unei anumite epoci, unei anumite ţări, care le-a modelat (şi uneori chiar falsificat) conţinutul în funcţie de „propriile interese“, aşa cum istoria a demonstrat-o iar.

Lumea a fost în elementul ei (iar, prin lege, fiinţa a revenit la fiinţa ei înseşi) atunci cînd fiecare individ al societăţii a putut fi — şi re-veni — la sine, cu şi prin fiinţa celuilalt, atunci cînd inter-comunicarea a însemnat comuniune-şi-cuminecare, apropiere (de sine, printr-un altul) şi unificare cu sine (printr-un altul). „Vox populi, vox dei“ spuneau latinii, înţelegînd limpede că legea este şi trebuie să fie a celor mulţi, că cei cîţiva pe care societatea i-a ales drept conducători nu-şi pot păstra acest privelegiat (şi „nivelic“) loc decît în măsura în care sînt capabili să impună şi să păstreze „dreptul“ inalienabil al fiinţei umane, acela de a fi în esenţa ei, aici şi pretutindeni, *în şi prin fiinţa fiecărui membru al societăţii,* în şi prin fiinţa fiecărei fiinţe spirituale „individuale“.

Legea funcţionează implacabil şi-n tărîmul spiritual al omenirii, selecţionînd valorile adevărate şi profunde. Impunerea şi menţinerea „pseudovalorilor“ a însemnat şi înseamnă, pentru oricare societate, a oricărui timp, o flagrantă încălcare a legii, cu repercusiuni perturbante asupra vieţii spirituale în întregul ei. Este adevărat că posteritatea şi istoria impun adevăratele valori, dar a-

Scanned with OKEN Scanner

ceastă evidenţă nu trebuie să liniştească sub nici un motiv conştiinţele, atunci cînd selectarea lor dreaptă şi echitabilă este un proces actual, permanent actual, dramatic uneori, dar prezent, aici-şi acum, confruntînd mereu legea „convenţională“ cu adevărul mereu nou şi-n continuă înnoire.

Legea demonstrează odată mai mult, clar şi răspicat, că omul este fiinţă individuală în aceeaşi măsură în care este şi fiinţă universală, „universalitatea“ lui desfăşurîndu-se *în şi prin dimensiunea socială şi cea spirituală*, că omul este şi va fi cu adevărat „la sine“, în adevărul său, numai atunci cînd individualitatea lui îşi va fi părăsit cercul strîmt al persoanei şi se va fi dizolvat (funcţional şi dinamic, desigur) în şi prin universalitatea — care înseamnă, repetăm *social-şi-spiritualitate*. Se ştie că „valoarea“ fiecăruia depinde de „gradul“ în care individualitatea fiecăruia se apropie de universalitate, de „gradul“ în care această unversalitate se şi impune, fiinţează cu adevărat, contaminînd şi determinînd „transformarea“ eficientă a individualităţilor din jur în universalul (social-spiritual).

Prezenţa activă şi universalizatoare a fiinţei umane îşi are, în cele din urmă, expresia *politică*, „politicul“ impunîndu-şi cu adevărat dimensiunea abia de cîteva milenii, odată cu întemeierea primelor state ale lumii (*polis* înseamnă, în limba greacă, „stat, cetate“), odată cu structurarea primelor organe conducătoare şi a primelor modalităţi „relaţionale“ înscrise în legile statelor. „Politicul“ este expresia *activă* a fiinţei umane — care „se universalizează“ social, într-o *anume modalitate, caracteristică fiecărui timp*, fiecărei structuri şi orînduiri sociale, fiecărei naţiuni.

„Politicul“ se află într-o continuă definire şi redefinire, într-o continuă *perfecţionare*. Modalitatea de „a fi“ a fiinţei umane este *activă, nu pasivă*, omul fiind persoană *social-spirituală*, existentă aici-şi-acum, în „această“ societate, în „acest“ timp. Procesul de „universalizare“, de apropiere a fiinţei umane de esenţa ei, *de sine-prin fiinţa tuturor* este departe de a se fi încheiat. „Relaţiile interumane“ se perfecţionează şi se vor mai perfecţiona mult

Scanned with OKEN Scanner

timp, natura lor e complexă și pluricondiționată ; factorul individual (bio-psihologic) se împletește strîns cu cel micrograpal (tipul de organizare al microgrupului determinant) și cu cel social-spiritual (dat de tipul structurii sociale, de gradul de civilizație, de tipul de cultură etc.).

Omul are de făcut o cale lungă spre sine, *spre „omul de alături"*, spre adevărul esențial al ființei lui social-spirituale. Fiecare efort individual este prețios, fiecare pas (individual) înainte înseamnă o scoatere din imobilitate și inerție, fiecare inițiativă are darul de a stimula noi inițiative, fiecare apropiere individuală are putința de a crea o mulțime de apropieri, fiecare strigăt își poate găsi răspunsul, mulțimea de răspunsuri care se traduc, în esență, printr-un singur cuvînt : *ființă : dorința de ființă : dorință a ființei de ființă :* dorința de ființă a fiecărei ființe umane, dorința de ființă a fiecărui individ — care își caută și își cere ființa *socială* și ființa *spirituală ;* dorința de ființă a fiecărui popor — care își cere și își caută ființa în și prin ființa (egală, dreaptă și iubitoare) a celorlalte.

Căci noua făptură pe care o cunoaște acest colț de lume și acest timp este făptura omenirii : făptura internațională în care și prin care a luat naștere spiritualitatea, acest *„strigăt" de ființă și „despre ființă"* al planetei noastre, al sistemului nostru solar, al acestui loc-și-timp cosmic, deschis inevitabil spre alte lumi, spre alte spații, spre o altă și echivalentă *ființă,* odraslă bănuită și tînjită a aceleiași *unice ființe.* Omul și-a părăsit pămîntul, a pășit pe lună, în curînd va călca pe alte planete, ascultînd atent orice semnal din spațiu care i-ar comunica prezența unei alte ființe inteligente. Un singur amănunt a uitat și acest amănunt poate fi esențial ; anume, faptul că drumul ființei înspre ființă merge necondiționat *spre (și prin) interiorul ei,* că *efortul de găsire și de re-găsire interioară a ființei o poate cu adevărat sălta spre o nouă lume* — pe care o caută deocamdată „la suprafață" și nu „în adîncime", cu mijloacele de comunicație „umană" (prin care oamenii înșiși comunică „la suprafață" și nu în adîncime), că mesajele emise (ca acea tăbliță lipită pe un satelit sortit să părăsească sistemul solar și să pornească-n vidul spațiului cosmic) sînt mesaje „de supra-

Scanned with OKEN Scanner

față“ și nu „de adîncime“, că, în sfîrșit, „cheia“ mult căutată și dorită se află mult mai aproape decît ar fi putut crede și spera : *în sine, în adîncul ființei sale spirituale* — care, pentru a-și putea lua zborul spre alte ținuturi, trebuie să-și consolideze în primul rînd ființa socială, ființa omenirii, ferind-o de ură și destrămare, ferind-o de pericolul cataclismului atomic ce planează astăzi atît de amenințător.

*

Am văzut, în cele de mai sus, că părțile făpturii se diferențiază (și se rediferențiază) una de cealaltă prin accentuările complementare ale variantelor (nivel cu nivel), precum și prin activările simultane și parțiale ale unor structuri subnivelice (fiecărui nivel), în așa fel că fiecare parte se va armoniza întregului, luînd un profil distinct și o funcție specializată pentru o anume „temă“, dată de rînduiala internă a făpturii.

Temele funcționale multiple sînt interdependente și perfecționează unitatea făpturii, specializîndu-i un hotar protector (de apărare și atac), un aparat specializat în schimbul cu preajma (ce are funcțiile de captare, transport, prelucrare, difuzare prin circulație, eliminarea deșeurilor, depozitarea rezervelor), precum și un aparat specializat în interconectare și autoconducere.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL 3

Re-producerea

1. Măsurile făpturii pot creşte cantitativ, fără a-şi schimba structura

Să revenim la una din constatările făcute la începutul Cărţii precedente şi să ne amintim că *prezenţa simplă* a unei fiinţe devenite, de o *dimensiune nivelică* anume va crea în jurul ei un *„cîmp probabilistic"* în aria căruia se va putea naşte o nouă fiinţă devenită, de aceeaşi dimensiune nivelică (adusă la fiinţă de mulţimile subnivelice „mature" şi capabile acum de a impune noua dimensiune nivelică, atunci cînd ele au dat naştere deja „primei" fiinţe devenite şi nivelice despre care am vorbit). Aşadar, prezenţa simplă a unei fiinţe devenite, de o dimensiune nivelică anume *facilitează* apariţia unui „altul" similar, graţie cîmpului probabilistic creat în jur. „Prima" fiinţă nivelică întemeiată este *punctul de apel* (ivit în mijlocul mulţimilor subnivelice) ce impune un *model nivelic* — la care se va putea raporta şi spre care se va putea deschide, fulgerător şi imediat, oricare nouă fiinţă devenită şi nivelică, ivită cu necesitate din imperiul mulţimilor subnivelice.

Să ne mai amintim apoi una din legile fundamentale ale fiinţei şi fiinţării : *facerea domină desfacerea ;* mulţimile devenite se fac (odată cu şi prin curgerea vremii) *mai mult decît se des-fac ;* mulţimile devenite cresc, în timp, inevitabil, atît cantitativ cît şi calitativ, în sensul ridicării la (şi într-o) nouă dimensiune nivelică. Dar fiinţa devenită şi nivelică este, să nu uităm, o *făp-*

Scanned with OKEN Scanner

tură, un întreg armonios, structurat, diferențiat și specializat — care va trebui *re-produs* de materialul subnivelic strîns, acumulat în preajma ei. Cum va putea lua naștere o nouă făptură nivelică ? Cum se va putea reproduce „prima" făptură nivelică despre care am vorbit ? Vom căuta să înțelegem în cele ce urmează acest fundamental și complex proces al facerii, în ampla și subtila lui desfășurare, referindu-ne frecvent la observațiile și cuceririle științelor care l-au observat și experimentat chiar.

Făptura este, așadar, un întreg structurat și dezvăluit nivelic, alcătuit dintr-o mulțime de părți articulate armonios, diferențiate și specializate ; un întreg ce supraviețuiește stagnant prin schimbul permanent (de „material subnivelic") cu preajma. Făptura captează elemente subnivelice, le prelucrează, le transformă și le în-structurează, eliminînd surplusul, așa cum s-a arătat pe larg în capitolul precedent.

Dar facerea domină des-facerea ; mulțimile subnivelice se fac mai mult decît se desfac, crescînd din punct de vedere cantitativ, și „năvălind" inevitabil în preajma făpturii, dar „năvălind", în clipa captării, *în interiorul ei*, atunci cînd făptura se deschide spre acest „surplus" de materii subnivelice cu scopul de a-și procura și asigura o cantitate *suficientă* care să-i asigure supraviețuirea. *Surplusul captat va fi distribuit egal și armonios tuturor părților*, măsurile fiind păstrate riguros, prin eliminarea excesului (ce le-ar putea perturba).

Trebuie să facem acum o observație de mare importanță ; atunci cînd vorbim despre cîtul eundant al măsurilor (deosebindu-l de cîtul redundant sau de cel subundant) nu trebuie să uităm nicidecum faptul că acest cît este totuși *aproximativ* și că valoarea lui optimă, eundantă, *oscilează în perimetrul unei valori definite* — ce se poate apropia de un „minim" sau de un „maxim", fără ca prin aceasta eundanța să-i fie amenințată. Cu alte cuvinte, în cazul de față, materiile subnivelice excesive și distribuite *uniform, tuturor părților* făpturii *pot crește cîtul cantitativ al măsurilor, păstrîndu-le însă eundanța* și apropiindu-le de valoarea lor *maximă*, care nu în-

Scanned with OKEN Scanner

seamnă încă „redundanță perturbatoare". Făptura își păstrează structura. Nu se schimbă. Ea *crește* doar ; își amplifică măsurile. Este prosperă, de vreme ce surplusul armonios distribuit îi asigură o supraviețuire indiscutabilă, cel puțin „pentru o bucată de vreme". Făptura nu se deschide încă nivelic ; nu evoluează ; nu se re-modelează. Pur și simplu *crește în dimensiuni.*

Toate făpturile lumii cresc și pot crește. Toate își pot augmenta măsurile temporar, de la atomul care poate capta mai mulți electroni decît i-ar fi necesar pentru „a supraviețui", și pînă la făpturile celulare, organismice sau sociale, care pot crește în dimensiuni atunci cînd „mediul" lumii este bogat și prosper, creșterea fiind un proces inevitabil și universal ce „amenință" în permanență eundanța măsurilor. Ne putem „împlini" trupește, fără a ne îngrășa. Acesta este un aspect al creșterii ; măsurile noastre biologice cresc și se păstrează în limita eundanței. Totuși, la organisme creșterea se împletește, la un moment dat, strîns cu o restructurare calitativă pe care am putea-o numi „dezvoltare" ; copilul *crește-și-se dezvoltă,* în același timp, creșterea cantitativă fiind acompaniată de o inevitabilă remodelare și deschidere nivelică — ce conduce spre adolescență și maturitate. O specie poate crește, pur și simplu cantitativ, dar ea se și poate dezvolta în timp, remodelînd structura indivizilor care o compun, remodelînd chiar comportamentele interindividuale. Societatea poate crește, la un moment dat (cifra „natalității" o spune), dar această creștere cauzează și dezvoltarea inevitabilă a structurii sociale în ansamblul ei. Am dat aceste exemple și am anticipat, în oarecare măsură, expunerea ce urmează, pentru că fenomenul însuși al simplei „creșteri cantitative" anunță viitoarele și iminentele schimbări calitative, atunci cînd valorile măsurilor, chiar eundante, se apropie de *maximum, acest* „maximum" al lor fiind „muchia de cuțit" care desparte, tremurător și „periculos", ținutul eundant de cel redundant, o valoare de o altă valoare, un model structural de un altul intens asemănător, dar care poate deveni la un moment dat „suficient de ne-asemănător" pentru a impune un alt model, o altă ordine interioară, foarte aproape de prima, totuși deosebită de aceasta).

Scanned with OKEN Scanner

Creşterea rămîne, însă, un proces *eminamente cantitativ*, relevînd simpla augmentare a măsurilor, simpla „acumulare cantitativă" — ce păstrează structurile şi schema lor de organizare. Iguana sau şopîrla au fost cîndva animale uriaşe, dar planul de organizare al structurii lor organismice a rămas aproximativ acelaşi cu cel avut cu milioane de ani în urmă, chiar dacă dimensiunile lor cantitative sînt acum altele. Copilul este „om", chiar în stadiul de sugar, deşi dezvoltarea lui psiho-motorie e rudimentară, deşi dimensiunile lui „cantitative" sînt reduse. Sugarul este mult mai apropiat (ca dotare şi schemă de organizare) de omul adult decît de făptura oricărei alte specii.

2. Fiecare parte (ordonată) îşi ordonează în jur elementele sub-nivelice, după chipul şi asemănarea ei, re-producîndu-se şi dublîndu-şi entitatea. Dublarea fiecărei părţi dublează făptura

Măsurile părţilor făpturii, cresc, aşadar, uniform, apropiindu-se de valoarea maximă a eundanţei. *Surplusul* elementelor subnivelice *este distribuit uniform*, tuturor părţilor organizate ale făpturii — care *îşi păstrează măsura stagnant*, prin schimbul organizat şi ordonat al elementelor subnivelice cu preajma ; acest schimb se desfăşoară într-un anume ritm şi într-o anume succesiune individuală. Succesiunea organizată a evenimentelor interne ordonează succesiunea organizată a schimburilor ; iar succesiunea organizată a schimburilor ordonează, în timp, masa (dispusă la început „haotic") a elementelor subnivelice, *distribuindu-le ordonat şi organizat în jurul* şi în imediata apropiere a structurilor intime ale făpturii, într-o ordine care nu e alta decît *ordinea internă a făpturii.*

Ordinea interioară ordonează, deci, materialul subnivelic „în exces". Organizarea interioară organizează elementele sub-nivelice încă neorganizate din jur, după

Scanned with OKEN Scanner

legile propriei structuri, propriei ființe. Ritmul și succesiunea evenimentelor interioare „ritmează" succesiunea evenimentelor mulțimii subnivelice „de alături", care se va apropia atît de mult de modelul structurii-mame, încît la un moment dat *îl va copia : îl va re-produce.* Îl va produce iarăși, aidoma, dar *alături* din și prin mulțimea elementelor subnivelice pomenite la un moment dat, *alături*, distribuite organizat și dispuse într-o ordine care nu e alta decît ordinea structurii-mame). Rămîne de acum doar ca aceste „părți disparate", dispuse într-o ordine logică și coerentă să se deschidă una spre ființa celeilalte, grație foamei de ființă pe care o poartă fiecare în ființa lor ; rămîne dar ca aceste părți subnivelice, dispuse organizat în jurul structurii legate a făpturii *să se unifice, să se lege* și *să re-producă* făptura ; să producă *o altă făptură, aidoma celei precedente, o-altă-dar-aceeași-făptură,* coerentă și unitară, avînd aceeași structură și organizare.

Ce s-a întîmplat de fapt ? Făptura inițială („făptura-mamă") a crescut, captînd un surplus de elemente subnivelice — pe care l-a distribuit egal tuturor părților ei. Părțile organizate ale făpturii au organizat masa elementelor subnivelice, creînd *puncte multiple și organizate „de apel"* care au atras preferențial elementele subnivelice, dornice de a se deschide, fiecare, spre un altul sieși asemenea. Elementele subnivelice „dinafară" au gravitat în jurul partenerilor asemănători, urmînd ordinea interioară a structurii respective și s-au pomenit, în timp, *înconjurate de același tip de parteneri care au definit și structura-mamă,* parteneri ne-legați încă și ne-aparținenți încă la o unitate integratoare, dar „aranjați" într-o ordine logică și coerentă. De aici și pînă la legarea acestor elemente „dimprejur" într-o structură identică structurii-mame n-a mai fost decît un pas, logic și firesc, pe care ființa elementelor l-a și făcut, re-producînd astfel făptura. *„Producînd"* o nouă făptură, identică făpturii-mame, totuși *alta* care, ca un altul, prins de febra lăuntricei sale întemeieri, *s-a desprins* de făptura-mamă și a pășit liber în lume.

Momentul *întemeierii* sau al *re-producerii* coincide, așadar, cu momentul *„desprinderii"*. Noua făptură n-a

Scanned with OKEN Scanner

putut lua naștere decît în clipa-n care părțile ei *s-au desprins* de părțile „făpturii-mame" pentru a-l întemeia pe „altul" : pe altul-asemenea, dar totuși pe *altul.* (Acidul nucleic se re-produce doar în clipa în care cele două lanțuri complementare *se desprind unul de altul pentru a se re-unifica* apoi, fiecare, cu noul lanț „produs" ; celula nu se re-produce decît în clipa-n care cele două părți ale ei se desprind una de cealaltă, omul nu se re-produce decît în clipa-n care embrionul se separă de mamă prin tăierea cordonului ombilical (anatomic, la naștere, și „psihologic", în adolescență), profesorul nu se „re-produce" decît în clipa-n care elevul se desparte de el și... „profesează", pentru ca, în sfîrșit, spiritul creator să se re-producă în adevăratul sens al cuvîntului doar odată cu despărțirea lui de forma-i veche și cu regăsirea lui în și printr-un altul care-l neagă, afirmîndu-l totuși ; Brâncuși n-ar fi putut fi „el însuși" decît părăsindu-l pe Rodin pentru a-i continua de fapt, creator, efortul spiritual (neștiind poate că în acest drum va întîlni, la o altă înălțime însă, pe străvechiul creator de la Hamangia).

Făptura-mamă s-a produs, așadar, pe sine în și printr-un altul aidoma ei : s-a re-produs : s-a re-întemeiat ca sine, alături de sine. *S-a dublat,* căci de acum în lume sînt, nu una, ci *două făpturi asemenea.* Din unul au luat naștere „doi" : unul a dat naștere unei mulțimi ce cuprinde deocamdată *două elemente.* Făptura *s-a multiplicat,* în adevăratul sens al cuvîntului : s-a re-produs.

3. Dublarea sub-nivelică se extinde nivelic, dublînd făptura nivelică

Re-producerea este universală. Dacă în lumea preatomică, atomică și moleculară este puțin evidentă, de vreme ce ordonările elementelor subnivelice se desfășoară numai în timp, anevoios și inconstant, dar incontestabil și clar (să ne gîndim doar la ciclul Critchfield prin care deuteriul — format din unirea a doi protoni — atrage alți protoni spre a se „re-produce" în final, sau la pre-

Scanned with OKEN Scanner

zența modelatoare a primelor proteine apărute în oceanul arhaic), în lumea vie ea este arhicunoscută. Acizii nucleici se re-produc atît de spectaculos și de eficient, încît știința presupune că viața a început odată cu apariția structurii lor, *prin excelență re-producătoare*. Fenomenul a fost clarificat în ultimele decenii printr-un efort uriaș și comun, încununat de lucrările lui Watson și Crick. Pe scurt, ADN-ul este compus din două lanțuri polimere, lungi și foarte subțiri, răsucite unul în jurul celuilalt, de forma unor structuri dublu-elicoidale regulate. Fiecare lanț este alcătuit dintr-o succesiune de nucleotide, zahărul ficărui nucleotid fiind legat printr-o grupare fosfatică de zahărul nucleotidului vecin (Watson). Se știe că sînt patru nucleotide principale, fiecare conținînd un rest al dezoxiribozei, o grupare fosfatică și o bază purinică sau pirimidinică. Cele două lanțuri se unesc prin punți de hidrogen care leagă între ele bazele (adenina cu tiamina, guanina cu citozina). La un moment dat, structura unitară a ADN-ului *se desface* în cele două lanțuri, pentru ca *imediat fiecare lanț să-și atragă bazele complementare* prezente-n juru-i, re-producîndu-se fulgerător, chiar dacă desfacerea structurii-mame nu s-a terminat încă. La sfîrșitul desfacerii (în cele două lanțuri) ADN-ul se va fi reprodus (sau *replicat*, cum spun geneticienii), replicarea lui fiind o *auto-replicare* (prin cele două lanțuri care-și atrag, fiecare, ordonat și organizat, bazele complementare, re-producînd lanțul complementar).

Acest străvechi mecanism al re-producerii este fundamental și astăzi, după cum fundamental va fi și în viitor. El este „cheia" re-producerilor celulare (pentru ca re-producerea celulară să ducă la re-producerea organismelor, a grupurilor, a societăților). Acizii nucleici sînt concentrați cu deosebire în nucleele celulelor. Propria lor alcătuire și structură duce la autoreplicarea ce păstrează stagnant arhitectura întregii celule, printr-un mecanism complex de transmitere a informației (de la nucleu la citoplasmă, grație acizilor ribonucleici : ARN-mesager, ARN-solubil și ARN-ribozomal). Howard și Pelc au împărțit așa-numita „interfază celulară" (stadiu în care celula nu se află în diviziune) în perioada *presintetică* (în care cantitatea de ADN rămîne neschimbată), în perioada

Scanned with OKEN Scanner

sintetică (în care cantitatea de ADN *se dublează* — prin autoreplicare) și-n perioada *postsintetică* (ce păstrează cantitatea dublă de ADN). Replicarea ADN-ului duce automat la replicarea ARN și, în cele din urmă, la dublarea cantității de proteine celulare, pentru ca înaintea dublării celula să aibă și o *greutate* dublă decît cea pe care o are după diviziune (Prescott). Numai ajunsă la această „masă dublă" („masă critică") ea se va putea divide.

Biologii vorbesc despre „diviziune" pentru că celula pare a se divide, într-adevăr, „în două", așa cum se observă și la acizii nucleici (bicaterani). „Diviziunea" presupune însă (și mărturisește) *dublarea,* de vreme ce materialul nucleic și celular *se dublează* mai întîi, și numai apoi *se divide.* Corect ar fi, de aceea, să vorbim despre dublare, mai curînd decît despre „diviziune", dar, cum ochiul omului de știință a surprins la început „diviziunea", termenul (eronat în parte) a rămas și a fost păstrat.

Există două mari tipuri de dublare celulară : unul simplu și arhaic, „prin diviziune directă" („amitoză"), altul elaborat și perfecționat, prin „diviziune indirectă" (sau „mitoză"). Primul este propriu celulelor cu organizare mai simplă, ultimul celor cu organizare mai complexă. Sigur, primul trebuie să fie mai vechi decît ultimul, întîlnindu-se la vegetale și la nevertebrate. În amitoză se observă că, la un moment dat, nucleul celular se dublează și se desparte, simplu, în două odată cu citoplasma — care va înconjura fiecare nou nucleu (iată cum învelișul nucleonar urmează nucleul).

Diviziunea indirectă, mitotică, se desfășoară după un mecanism ceva mai complicat. Se presupune că odinioară celula arhaică și-a anexat o spirochetă flagelată — care a devenit un veritabil „aparat de guvernare a dublărilor intracelulare". S-au descris patru faze în care se desfășoară mitoza : 1) *profaza,* în care cromozomii se scurtează și se îngroașă prin modificarea gradului de spiralizare (după ce cantitatea de ADN, ARN și de proteine s-a dublat, cum spuneam ceva mai sus), și în care membrana nucleară și nucleonară se dezagregă, 2) *metafaza,* în care cromozomii dublați încep să alunece pe firele fusului nuclear (spirocheta flagelată arhaică) spre regiunea „ecuato-

Scanned with OKEN Scanner

rială“ a celulei, 3) *anafaza*, în care cromozomii dublați se despart și se plasează la cei doi poli celulari, formînd în 4) *telofază* doi nuclei care se vor înconjura, fiecare, cu o porțiune din citoplasma dublată, preluînd și mitocondriile (care s-au dublat în acest timp „individual“).

Primul „semn“ al dublării a fost, așadar, *dublarea acizilor nucleici : dublarea ADN-ului.* După aceea au urmat „în avalanșă“ dublarea ARN-ului, dublarea cantității de proteine, dublarea (separată) a mitocondriilor, dublarea cromozomilor, dublarea nucleelor și a nucleolilor, dublarea citoplasmei și, în sfîrșit, dublarea (diviziunea) întregii celule. Dublarea începută la nivelul (în dimensiunea nivelică a) acizilor nucleici *s-a extins,* cu alte cuvinte, *în toate dimensiunile nivelice următoare,* pe rînd și progresiv, pentru ca dublarea celulelor *să continue și să se extindă nivelic* cu dublarea înseși a organismelor, dublare ce va dubla microgrupurile, aceasta dublînd societățile.

Dublarea dintr-o dimensiune subnivelică se extinde, așadar, nivelic. Toate făpturile lumii se dublează extensiv și nivelic, continuînd legea dublării descoperită de făptura străveche a acizilor nucleici. (Se presupune că mitoza, acest tip perfecționat de dublare, ar fi apărut acum 600 de milioane de ani, la sfîrșitul cambrianului, odată cu ivirea oxigenului atmosferic. Pînă atunci celulele procariote s-ar fi dublat prin diviziunea directă — Margulies.)

Diviziunea directă, arhaică se întîlnește și azi la plante și la nevertebrate. Ea este caracteristică în primul rînd celulelor anucleate (bacteriile și algele albastre), ca și celulelor nucleate mai simple, unde acest tip de diviziune se împletește cu cel sexuat (prin așa-numita „alternanță de generații“). Dar *și organismele se pot dubla prin simpla diviziune,* ca unele triclade (ce fac parte din încrengătura viermilor platelminți), al căror corp se rupe literalmente în două părți, pentru ca fiecare parte să-și regenereze organele („arhitomie“), sau ca unele turbelariate rabdocele care par „a se rupe“ la fel, în două, după apariția unor „punți de diviziune“, transversale, la mijlocul viermelui, pentru ca cele două părți aproximativ egale să-și refacă, fiecare, organele (*„paratomie“*), ori ca la

Scanned with OKEN Scanner

nemerțieni (altă încrengătură de viermi) unde indivizi întregi „regenerează“ din fragmente, sau, în sfîrșit, ca la ofiuride (încrengătura echinoderme) unde indivizii tineri se pot divide prin schizogonie discală, fiecare parte regenerîndu-și individul. Acest tip arhaic de „diviziune directă“ poate fi întîlnit și mai tîrziu pe scala animală, la urocordate de pildă (unde individul ieșit din ou — oozoidul — naște blastoizi), sau la stomocordate, unde enteropneustele se reproduc prin diviziune. Am putea spune că și microgrupurile umane se re-produc întrucîtva asemănător. Copiii, ajunși oameni maturi, „se rup“ de leagănul familial și întemeiază o nouă familie : un nou microgrup. Vechiul microgrup „s-a dublat“ (sau „s-a multiplicat“, la familiile cu mai mulți copii). Și-n dimensiunea spirituală s-ar putea vorbi, destul de aproximativ însă, despre dublarea (multiplicantă) a „învățăturilor“ pe care „maestrul“ le împărtășește discipolilor.

Mai există apoi un tip de re-producere „directă“ prin *„înmugurire“*, destul de răspîndit la organismele simple, fenomen ce atrage încă de pe acum atenția asupra unui fapt important și revelator : diviziunea celulară nu va mai cuprinde întreg organismul, ci *se va limita la o anumită zonă,* la o *anumită parte* a lui, care va da un „mugure“ : un *sîmbure arhaic* din care va re-genera întregul. Dar, începînd cu acest tip de reproducere — „prin înmugurire“ —, și continuînd (nu neapărat filetic) cu înmulțirea prin spori și, în final, cu înmulțirea prin germeni, dublarea nu va mai porni de la (și nu va mai fi „executată“ de) întreg organismul, ci va porni doar *de la o anume parte care se va specializa în acest sens : în vederea dublării :* în *vederea re-producerii.*

4. Pentru a se putea specializa și re-produce concomitent, făptura își specializează una sau cîteva părți „în vederea dublării“, lăsîndu-le nediferențiate

De ce a fost oare necesară această „specializare“ în vederea dublării ? De ce organismele nu s-au mai re-produs pur și simplu prin dublarea diviziunii directe ? De ce a fost nevoie să fie găsit un mecanism atît de complex

Scanned with OKEN Scanner

și diferențiat pentru a efectua un proces care cuprinde și afectează, în cele din urmă, întreg organismul ? Răspunsul nu pare a fi prea greu de găsit.

Căci făptura este un ansamblu organizat și centralizat, compus dintr-o mulțime de părți care s-au diferențiat și specializat în timp, deosebindu-se pregnant una de cealaltă, pentru a se integra cît mai eficient în și prin noua unitate a Întregului. Dublarea *re-produce* (deci produce *dintr-o unitate, două la fel),* spre deosebire de și în opoziție cu diferențierea specializantă, care subminează și anulează asemănările, făcînd *din două unități „la fel", două unități deosebite* (care se încheagă însă și se completează armonios, tocmai prin ne-asemănarea lor).

Făptura este prinsă, așadar, în cleștele acestor două procese contradictorii : diferențierea specializantă și reproducere. Fiecare parte este împinsă spre diferențiere, după cum fiecare parte este împinsă și spre re-producerea dublantă. Și fiecare parte va fi nevoită (spre a supraviețui) *să se specializeze,* dar *să se și dubleze,* fiecare parte urmînd, așadar, porunca ambelor fenomene : dublarea și specializarea. Diferențierea specializantă nu se poate desfășura însă uniform ; căci nu toate părțile au același plasament în interiorul făpturii, nu toate au aceeași preajmă structurală ; ele nu vor avea aceleași funcții. Nu toate părțile se vor diferenția, deci, la fel de pregnant : unele se vor diferenția și se vor specializa mai mult și mai rapid decît altele, după cum va cere legea organizării lăuntrice a întregului. Unele vor îndeplini funcții care cer o specializare mai mare decît altele. Iar specializarea și diferențierea mai pronunțată (care vor îndepărta o parte de cealaltă, tocmai spre a le apropia mai mult, și care vor modela fin și abia perceptibil măsurile și ritmul de ființare, cerînd ca aceste modificări să fie riguros respectate) *vor îngreuna, cel puțin la început, procesul dublării* (care cere ca fiecare unul să se re-producă în două exemplare aidoma, nediferențiate unul de celălalt).

În interiorul făpturii vor apărea, astfel, *viteze diferențiate ale dublării* și *rate („frecvențe") diferențiate ale dublării,* după cum vor apărea viteze diferențiate ale specializării și grade diferențiate ale specializării. Căci,

Scanned with OKEN Scanner

repetăm, nu fiecare parte se va specializa în același sens cu o alta, și nu fiecare va avea aceeași funcție cu o alta. Ceea ce înseamnă că nu fiecare parte va avea aceeași viteză a dublării, și aceeași rată („frecvență") a dublării cu o alta. Unele se vor dubla mai repede și mai mult, altele se vor specializa mai intens și mai pregnant. Unele „vor fi furate" mai mult de ispita specializării, altele vor urma mai intens porunca dublării. Cele ce se vor specializa mai mult se vor îndepărta mai mult de modelul originar — de la care au pornit, cele ce se vor dubla mai mult, vor păstra mai mult timp acest model originar (de vreme ce dublarea re-pune în ființă același unul).

Dar *toate părțile făpturii organismice au pornit de la aceeași entitate-mamă,* de la aceeași celulă-mamă, de la *același ou.* Și toate vor fi obligate, pe de o parte, să se îndepărteze de modelul celulei-mame (prin specializare), pe de alta să păstreze și să re-producă acest model (prin dublare). Esențială e atît specializarea, cît și re-producerea. Iar făptura trebuie atît *să se specializeze,* pentru a supraviețui, cît și *să se re-producă* (tot pentru a supraviețui) ; ea trebuie atît să-și remodeleze toate părțile celulare, specializîndu-le, cît să le și păstreze în mare măsură alcătuirea, dublîndu-se. Dacă nu s-ar mai specializa, unitatea ei structurală s-ar descompune lesne în timp. Iar dacă nu s-ar mai re-produce, nici n-ar mai putea supraviețui în timp.

Și făptura va căuta să urmeze, prin părțile sale, *ambele imperative :* ea va căuta să se specializeze în aceeași măsură în care va căuta să se și re-producă. Doar, (și acest „doar" este foarte important), *doar* că unele părți se vor specializa mai rapid și mai pregnant (dublîndu-se mai dificil și mai încet), pe cînd altele se vor specializa mai puțin, păstrînd mai fidel modelul originar al celulei, pentru a se re-produce mai fidel și mai frecvent decît celelalte.

Aceasta este, dealtfel, și unica soluție logică : diferențierea ritmurilor interioare ale dublărilor și specializărilor, pentru ca și dublarea și specializarea lăuntrică a făpturii să fie posibilă, *în concomitența-și-n-opoziția lor dinamică.* Unele părți se specializează mai mult decît altele (asumîndu-și funcțiuni diferențiate), altele se spe-

Scanned with OKEN Scanner

cializează mai puțin, unele chiar deloc, rămînînd *ne-specializate*, dar capabile de a se re-produce frecvent și de a păstra nealterat modelul originar al celulei-mame, model care va putea da naștere oricînd, *prin dublările lui re-productive și multiplicante*, unei alte noi făpturi, aidoma celei dinainte. Iată cum a reușit făptura să împace, logic, cele două contrarii (specializarea și dublarea re-productivă), „soluție" fără de care n-ar fi putut supraviețui.

Făptura organismică și-a specializat, așadar, părțile în vederea diferitelor funcțiuni pe care le-am discutat în capitolul precedent, *nespecializîndu-și una (sau cîteva părți) în vederea dublării* : păstrîndu-le capacitatea originară de a se dubla și de a re-produce făptura celulară ; altfel spus, *specializîndu-și* una (sau mai multe părți din mulțimea celor originare) *în vederea re-producerii*, cu mențiunea că esența acestei „specializări în vederea re-producerii" este tocmai *ne-specializarea*.

Făptura socială „se re-produce" prin fiecare dintre indivizi printr-un mecanism particular ce amintește vag soluția făpturii organismice. Și anume, ea își forțează indivizii (cu puterea instinctualității — trezite la pubertate) să se re-producă în perioada în care specializarea profesională nu și-a atins încă apogeul. Oamenii zămislesc copii la tinerețe, de regulă, atunci cînd trupul e viguros, iar funcțiunile sociale nu i-au prins încă în chinga lor și nu i-au robit cu totul. (Întîlnim și aici extrema „specializării exclusive" la unele personalități ce se dăruiesc cu atîta fervoare profesiunii încît „abandonează re-producerea" trupească, lăsînd-o în seama altora mai liberi s-o facă, dar aceste cazuri sînt totuși rare. De fapt acest „abandon" relevă mai curînd renunțarea la reproducerea trupească pentru dorința, mai adîncă, a re-producerii spirituale — desfășurată în și prin tărîmul profund universalizator al spiritualității. Oricum ar fi, însă, trupește, individul făpturii sociale se reproduce în tinerețe, la începuturile specializării, pentru ca, odată cu trecerea timpului, funcția reproductivă să se atenueze și să se șteargă — în timp ce specializarea profesională se accentuează și devine dominantă).

Surprinde acest proces de alternanță al re-producerii cu specializarea și-n dimensiunea istorică a popoarelor,

Scanned with OKEN Scanner

mult mai vag și mai puțin pregnant însă. Căci am putea distinge nu prea greu, perioade de „fertilitate reproductivă" și perioade de „intensă specializare" (cînd natalitatea stagnează sau, dimpotrivă, se reduce). Problema este mult mai complexă, parametrii fiind condiționați de o serie de factori social-istorici, ecologici etc.

Revenind asupra celor spuse mai sus, făptura organismică *își specializează*, deci, una din părți *„în vederea reproducerii"*. Această parte „a re-producerii" rămîne nediferențiată și se dedică în întregime dublărilor multiplicante ale celulei-mame, purtînd în spate destinul întreg al dublării făpturii organismice. Făptura va supraviețui, așadar, în timp, pe de o parte grație specializărilor — care fac din structura ei un întreg armonios, pe de alta grație re-producerii — care o va dubla, pornind de la formula ei inițială.

Spuneam că specializarea și reproducerea sînt procese contrarii și oponente, care se exclud reciproc, dar care co-există în imperiul aceleiași făpturi. Cu cît o celulă este mai intens diferențiată, cu atît ea este mai puțin capabilă de a se re-produce. Extremele sînt binecunoscute ; *celulele nervoase și musculare, intens diferențiate, nu se re-produc ;* cu cîte ne-am născut, cu atîtea vom și muri, dacă timpul nu le-ar sărăci progresiv. În schimb *celulele germinale păstrează forma originară a celulei-mame* (pe care o modifică esențializant, prin unificare, în timpul încrucișărilor din crossing-over, în perioada diviziunii meiotice, cînd cromozomii se împerechează realmente și alcătuiesc o nouă și veritabilă unitate inter-cromozomială, cu un număr înjumătățit — haploid — de cromozomi). Celelalte celule ale organismului se specializează mai mult sau mai puțin pregnant și se divid cu o viteză mai mare sau mai mică, în funcție de gradul diferențierii lor. Specializarea este absolut necesară, și renunțarea la ea înseamnă instaurarea haosului și dezordinii organismice, așa cum se întîmplă în *cancer*, maladie în care celulele diferențiate și specializate *revin la modelul originar* „re-producător" și, înmulțindu-se excesiv, perturbă și sufocă fina și echilibrata arhitectură a organismului.

Scanned with OKEN Scanner

5. Reproducerea este un proces „pluri-condiționat" și ciclic

Dublarea multiplicantă a făpturii nu depinde numai de legile ei interioare, de puterea și necesitatea ei „internă" de a se re-produce. Așa cum simpla observație a arătat-o, re-producerea depinde, evident, și de prezența sau absența elementelor subnivelice de schimb, de cantitatea și calitatea lor. Căci mai înainte de a se dubla, celula trebuie să crească, să-și poată dubla componentele interne. S-a arătat că dacă se amputează o porțiune a citoplasmei (deși nucleul rămîne intact) celula nu va intra în re-producere, pînă nu va fi restabilită masa citoplasmei. Perioadele de foamete și de război vor afecta, evident, natalitatea unui popor.

Spuneam că fiecare celulă se dublează *într-un ritm și într-o proporție specifică, bine definită,* strîns dependentă de diferențierea și specializarea celulei respective, precum și strîns dependentă de dublările celulelor din preajmă, de diferențierile și specializările lor. Dublarea este un proces logic, *reglat riguros de specializarea proprie și de specializarea „vecinilor"*, de ritmul de ființare al tuturor părților organismice. Cînd acest ritm e perturbat, și cînd o celulă se re-produce mai mult decît este legic stabilit, întregul organism va suferi perturbații crescînde — sfîrșind, în cancerul incurabil, cu moartea organismului.

Reproducerea indivizilor ce alcătuiesc făptura socială este la rîndul ei *reglată* de o mulțime de factori — pe de o parte *interiori,* proprii fiecărei persoane (forță instinctuală, generozitate, indiferență sau egoism, incapacitate biologică), pe de alta *„exteriori"*, proprii mediului social-istoric (condiții economice precare sau înfloritoare, credințe religioase, concepții despre viață și existență etc.).

Căci re-producerea este un proces ordonat, reglat și guvernat de întregul structurat al făpturii, pe de o parte, pe de alta *de preajma lumii* (celelalte celule — pentru celulă, prosperitatea familială — pentru individ, prosperitatea social-economică — pentru popor, prosperitatea întregii omeniri — pentru omenire).

Scanned with OKEN Scanner

Cum toate formele de fiinţare ale făpturilor lumii se desfăşoară în şi printr-un *ciclu* (al facerilor, desfacerilor şi refacerilor) şi procesul reproducerii se desfăşoară, mai mult sau mai puţin evident, după o curbă de aspect *ciclic*, dacă ne referim la o serie de parametri individuali sau naturali. E binecunoscută reproducerea ciclică aproape riguroasă a mai tuturor vieţuitoarelor vegetale şi animale, cu excepţia omului ce pare să facă excepţie de la această regulă, tocmai pentru ca s-o confirme. Evoluţia ciclică a reproducerilor individuale se reflectă şi-n evoluţia ciclică a re-producerilor *populaţiilor* (în „perioarele de înmulţire"). Se pot distinge *cicluri istorice* de „fertilitate" sau „sărăcie reproductivă", fiecare specie cunoscîndu-şi — deasupra acestor fluctuaţii ciclice oscilante —, perioade *de vîrf, de apogeu* al existenţei (care sînt şi perioade de vîrf ale puterii lor re-productive). O astfel de culme o cunoaşte astăzi făptura umană ; ea îşi creşte cu repeziciune numărul de indivizi, relevîndu-şi forţa existenţială, instinctul puternic şi viguros (dar care nu-şi poate ascunde în acelaşi timp şi „fragilitatea", „boala" urii şi a violenţei care o pîndeşte „din interior" şi care o poate transforma într-o clipă de rătăcire în pulbere, cu toată istoria ei social-planetară).

Făptura celulară este, rezumînd, întregul guvernat de şi subordonat făpturii organismice, la rîndul ei un întreg subordonat făpturii social-spirituale, aceasta făcînd parte integrantă din făptura fără de sfîrşit a lumii. Reglarea tărîmurilor „suitoare" şi deosebite este reciprocă, fiecare tărîm nivelic fiind dependent de cel superior şi determinîndu-l pe cel inferior. Nici dublarea re-productivă nu se va putea sustrage acestei legi, aşa că va trebui să recunoaştem, în final, că ciclurile re-producătoare ale făpturilor (celulare, organismice sau sociale) depind, în ultimă instanţă, şi de *factori cosmici*, cum dealtfel s-a şi demonstrat ştiinţific (de un anume grad de înclinaţie al axului pămîntesc, de activitatea radioactivă a soarelui etc.).

Dacă specializarea este contradictorie dublării şi reprimă dublarea, şi dacă la rîndul ei, dublarea se opune specializării şi o ocoleşte, trebuie să mai adăugăm că unul din efectele durabile ale reproducerii, *creşterea măsurii cantitative* — în timp şi prin progresive modelări —,

Scanned with OKEN Scanner

impulsionează şi sporeşte gradul specializării. Fenomenul este logic şi porneşte chiar de la „punctul de plecare" al specializării şi diferenţierii : redundanţa. Părţile unei făpturi se diferenţiază cu atît mai intens cu cît numărul lor este mai mare. Numărul „crescut" poate fi însă un *rezultat* al dublărilor reproductive, nu numai rezultatul simplei alipiri a unor făpturi asemănătoare. Se ştie că făpturile organismice au reuşit să-şi diferenţieze o serie de aparate şi funcţiuni (circulatorie, respiratorie etc.) numai atunci cînd au pornit de la o mulţime celulară organizată pe *trei* straturi, pe *trei* foiţe (mulţime din care s-au născut vieţuitoarele celomate) numai atunci cînd, alături de ectoderm şi endoderm a apărut şi mezodermul. La fel, o societate îşi poate diferenţia un evantai extins de funcţii numai atunci cînd are un număr suficient de indivizi, creşterea lor cauzînd re-diferenţieri repetate, iar scăderea de-diferenţieri ale „specialităţilor" profesionale.

6. Făpturile re-produse se alipesc şi se unifică între ele, întemeind un nou tărîm nivelic

Am văzut, ceva mai înainte, că o făptură ia naştere prin alipirea şi unificarea unui număr variabil de indivizi structuraţi şi organizaţi, la rîndul lor, şi ajunşi la un moment dat împreună în (şi prin) peisajul lumii. Fiecare s-a născut odată cu ceilalţi, în clipa-n care „cîmpul subnivelic al lumii" s-a maturat pînă la „gradul" care a putut da naştere unei mulţimi de indivizi nivelici, suficienţi pentru a întemeia o nouă făptură nivelică. Naşterea făpturii a depins şi depinde, aşadar, de *„gradul de maturitate" al cîmpului subnivelic* — ce impune, legic-şi-întîmplător, una sau mai multe unităţi nivelice.

Dar făptura individuală — capabilă de a se re-produce (şi de a supravieţui prin reproducere) — va schimba din temelie „datele problemei" ; ea nu va mai depinde exclusiv de puterea „necesităţii-şi-a-întîmplării" (ce-i poate oferi sau nu un număr de membri în vecinătate), ci *va forţa ea însăşi cîmpul subnivelic* şi *îşi va crea membri*

Scanned with OKEN Scanner

din vecinătate prin mecanismul însuşi al re-producerii. Căci, în clipa reproducerii, unul făpturii *se dublează :* lîngă el apare *un altul aidoma* lui : o altă şi nouă făptură, identică făpturii-mame, o altă făptură care este, repetăm, un *altul* — spre care se va deschide făptura-mamă, şi care se va deschide spre făptura-mamă.

Dintr-odată „datele problemei" se schimbă şi se pun altfel. Dacă pînă-n clipa reproducerii o făptură nivelică s-a pomenit solitară şi stăpînă peste întinderea pustie a unui cîmp subnivelic, fiind nevoită să aştepte „curgerea" unei mulţimi variabile de evenimente pînă cînd, din magma informă încă a cîmpului subnivelic, să se ivească un altul echivalent, care să-i oglindească fiinţa, din această clipă, din clipa re-producerii, făptura nivelică însăşi „forţează" cîmpul subnivelic, *îl fertilizează* şi *captează energic materialul subnivelic nestructurat, ordonîndu-l prin sine şi re-producîndu-şi făptura* încă o dată : producîndu-se pe sine iar, ca un altul ce va sălăşlui alături de şi dincolo de sine, gata de a-i oglindi şi defini propria fiinţă.

Cîmpul subnivelic a fost „aspirat", dacă ne putem exprima astfel, prins în vîltoarea propriei structuri ordonatoare şi re-înfiinţat. Forţa reproducerii va modifica din temelie mecanismul fiinţării şi supravieţuirii, care se impune mult mai pregnant şi mai hotărît de acum înainte, fiinţa însăşi dezvăluindu-şi de acum puterea *„fiinţatoare"-şi-în-fiinţătoare.* Nu zadarnic oamenii de ştiinţă vorbesc despre „materia vie" — pe care o diferenţiază de materia „ne-vie" ; în realitate această dicotomie este subiectivă, materia ne-vie nefiind nicidecum moartă şi încremenită ; dar ea se deosebeşte de materia vie în primul rînd prin faptul că nu se poate re-produce atît de spectaculos şi de energic, staţionînd vreme îndelungată într-o dimensiune nivelică anume. Materia „vie" însă pulsează, creşte, îşi face simţită prezenţa modelatoare. Ea începe de la „pragul" *acizilor nucleici,* de la făptura macromoleculară capabilă, aşadar, de *a se re-produce.* Odată cu întemeierea primilor acizi nucleici fenomenul „vieţii" (adică fenomenul fiinţării intense, viguroase, intempestive) a prins definitiv rădăcini pe Terra şi a împins fiinţa pe calea facerii şi devenirii, pînă la formele

Scanned with OKEN Scanner

de fiinţare spirituală. Reproducerea a fost esenţială şi decisivă. Din clipa în care mecanismul ei s-a fixat şi s-a universalizat, fiind preluat şi perfecţionat de toate făpturile pămînteşti care au urmat, *calea fiinţei s-a accelerat uimitor*, accelerînd toate procesele facerii în acest colţ de lume. Formele vii au prins a se succede cu repeziciune, într-un ritm continuu accelerat, ce aminteşte de „progresia geometrică".

Şi e firesc să fie astfel, atunci cînd *fiecare unul reprodus s-a reprodus la rîndu-i*, după acelaşi mecanism, dînd naşterea unui altul sieşi asemenea, care *s-a re-produs iarăşi*, pentru ca fiecare nouă făptură să se re-producă din nou, şi aşa mai departe... Făptura iniţială a dat naştere, prin mecanismul reproducerii, unei *mulţimi de făpturi* aidoma ei. Ea s-a re-produs şi, re-producîndu-se *s-a multiplicat*, creînd de pe acum premisele unei noi şi mai ample deschideri nivelice, creîndu-şi de pe acum temelia care s-o ridice în imperiul unui alt şi mai adînc (sau mai înalt) tărîm nivelic. Căci multiplicarea a dat naştere unei mulţimi de făpturi aidoma, capabile de a forma un *nucleon* — la început —, ce-şi va organiza nucleul şi învelişul, pentru ca mai tîrziu noua formaţiune nucleonară, ivită într-un alt şi mai adînc tărîm nivelic să se structureze, să se organizeze, să-şi întegreze, să-şi modeleze şi să-şi diferenţieze părţile, centralizîndu-le şi întemeind o nouă făptură, definită de o altă şi mai înaltă esenţă nivelică.

Multiplicarea (prin re-producere) este, aşadar, una din condiţiile fundamentale ale facerii şi deschiderii nivelice. Aşa se şi explică de ce fiinţa şi-a accelerat atît de impresionant ritmul de fiinţare după ce „a găsit" mecanismul reproducerii. Dacă vîrsta aproximativă a pămîntului este de 4,5 miliarde de ani, pentru întemeierea primei formaţiuni de acizi nucleici (aşa-numita „genă liberă") a fost necesară scurgerea aproximativ a 1,5 miliarde de ani, încă un miliard de ani a mai trecut pînă la întemeierea primelor celule anucleate, încă 1,4 miliarde de ani pînă la naşterea (în precambrian) a algelor albastre şi a bacteriilor, pentru ca în cambrian, acum aproximativ 570 milioane de ani să apară făpturile celulare nucleate

Scanned with OKEN Scanner

(algele verzi), după care, acum 400—500 milioane de ani au luat naştere primele făpturi pluricelulare (organismice) : strămoşii algelor brune şi roşii. Apoi au urmat, intempestiv, organismele animale, naşterea lor fiind urmată de o extraordinară şi accelerată facere, care a purtat fiinţa pînă în dimensiunea tărîmului spiritual de fiinţare ; odată cu apariţia lui Homo sapiens istoria fiinţei nu s-a mai măsurat în milioane de ani, ci în milenii, în secole apoi, şi, în sfîrşit, în decenii, astăzi, cînd aproape fiecare nou an aduce cu sine o nouă descoperire, o nouă precizare sau reformulare a legilor ce guvernează diferitele domenii ale cosmosului.

Re-producerea a fost decisivă, aşadar, pentru facerea şi fiinţarea făpturii — *care-şi va întemeia, prin sine, cu propriile ei forţe, mulţimea echivalentă şi prezentă-n imediata ei proximitate,* mulţimea care-şi va fixa, la un moment dat, *singură* (prin facerile, desfacerile şi refacerile schimburilor) *cîtul necesar, suficient şi eundant* capabil de a întemeia, cum spuneam, o nouă formaţiune nucleonară, o fiinţă mai înaltă (nivelic), ce va supravieţui, structurîndu-se şi organizîndu-se (în şi prin cîmpul subnivelic „de susţinere".)

Re-producerea multiplicatoare *sfîrşeşte,* deci, la un moment dat, cu întemeierea unei noi făpturi, definită de un (şi printr-un) alt şi mai înalt tărîm nivelic. Noua făptură a pornit de la un *„germene"* care s-a re-produs şi care a dat naştere unei *mulţimi suficiente* de indivizi, într-o perioadă de timp care le-a permis *„supravieţuirea-lor-împreună"*, interconectarea şi structurarea lor într-un alt nou şi mai cuprinzător Întreg, al unei alte şi mai înalte dimensiuni nivelice.

Aşa s-a născut făptura celulară, aşa s-a născut făptura organismică, aşa s-a născut, în sfîrşit, şi făptura socială. Procesele sînt actuale. Şi astăzi re-producerea acizilor nucleici înfiinţează o mulţime suficientă de elemente care se asamblează în organite celulare, şi astăzi oul, făptura-mamă, se re-produce (prin aşa-numita „diviziune") şi dă naştere unei mulţimi de celule (morula) care se diferenţiază apoi intens şi structurează făptura organismică, şi astăzi părinţii dau naştere copiilor, multiplicîndu-se şi

Scanned with OKEN Scanner

întemeind noua făptură *familială*, „celula" făpturii sociale. Fiecare dintre noi am pornit de la treapta cromozomială și de la garnitura haploidă a gameților care a întemeiat *oul*, celula fundamentală a cărei multiplicare ne-a născut ființa organismică, ivită — în clipa nașterii — alături de părinți și de frați, alături de ceilalți semeni ai noștri, re-întemeind astfel, *și* prin noi, făptura socio-spirituală a națiunii și omenirii.

7. Dar re-producerea se desfășoară și diacron, în timp, „generînd" o mulțime de „generații"

Reproducerea multiplicantă a ființei este un proces care *se desfășoară în timp*, printr-o *succesiune de evenimente („re-producătoare")*. Chiar dacă mulțimea făpturilor re-produse se asamblează, la un moment dat, într-o nouă și mai amplă unitate, a unei noi și mai adînci făpturi, chiar dacă prezența *simultană* a unei mulțimi suficiente de făpturi va condiționa asamblarea și structurarea ei în și printr-un nou întreg, prezența *sincronă* a indivizilor ce o formează nu va putea nicidecum ascunde desfășurarea *diacronă* a evenimentelor re-producerii. Căci fiecare nouă făptură re-produsă va fi, prin firea lucrurilor, *mai nouă* decît precedenta (care va rămîne *„mai veche")*. Fiecare nouă făptură re-produsă își va impune mai viguros și mai hotărît structura într-o lume care n-a apucat încă să i-o deterioreze (prin mecanismele „îmbătrînirii" despre care am vorbit în primul capitol, mecanisme a căror esență este, cum spuneam atunci, lipsa — la momentul oportun — parțială sau totală a elementelor de schimb).

Făptura *„nou-născută"* n-a apucat „să consume" încă o succesiune variabilă de cicluri ale supraviețuirii, n-a apucat încă să se măsoare, să se confrunte cu aleatorul lumii, în și prin viețuirea ei în timp. Fiind mai nouă, ea este *structural mai puțin „alterată"* decît cea veche. Tînărul se bucură de prospețimea trăirilor, sub cerul deschis al speranței, de vigoarea și puterea unui trup neuzat

Scanned with OKEN Scanner

„de vreme". Bătrînul care s-a confruntat cu aleatorul lumii dinafară își simte mădularele obosite, mersu-i își pierde supleţea, pielea i se zbîrceşte şi nu rareori speranţa din tinereţe se preschimbă în tristeţe nostalgică, pesimism, regret. Deşi părintele şi copilul sînt membrii aceleiaşi familii, deşi tinerii şi bătrînii sînt membrii aceleiaşi societăţi, între ei stă cumpăna despărţitoare a vremii ce-a curs (şi-a nins peste bătrîn, infiltrîndu-l cu umbrele despărţitoare ale nefiinţei). Şi celulele tinere se deosebesc de cele bătrîne prin structura lor unitară şi închegată, neatinsă încă de „erorile" minime, dar acumulabile, ale contactului cu aleatorul dinafară.

Aşadar, chiar dacă elementele multiplicante se asamblează în şi prin unitatea mai cuprinzătoare a unei alte şi mai adînci făpturi nivelice (acizii nucleici în organite, organitele în celule, celulele în organisme, indivizii organismici în societăţi), fenomenul *succesiunii în timp este prezent şi desparte o generaţie de alta,* desparte un mai-vechi-născut de un nou-născut, pentru ca şi pe acesta să-l despartă apoi de un mai-nou-născut şi aşa mai departe.

Reproducerea este un fenomen prin excelenţă *diacron,* compus dintr-o succesiune de evenimente — care dau naştere *(generează)* o succesiune de *generaţii.* Făptura re-producătoare supravieţuieşte prin succesiunea acestor generaţii de elemente care-i re-fac mereu alcătuirea şi care, mai mult şi mai esenţial decît atît, o şi împing mai adînc pe calea deschiderii nivelice. Celula arhaică a supravieţuit prin multiplicare, dar a şi întemeiat în timp organismul care, la rîndu-i, a supravieţuit prin multiplicare şi a creat, în timp, grupul social. Succesiunea generaţiilor nu duce doar la păstrarea stagnantă a unei egale înălţimi nivelice ; mai mult decît atît, ea păstrează şi conservă făptura, împingînd-o apoi într-un alt şi nou tărîm, prin mişcarea facerii şi deschiderii nivelice. Strămoşii noştri s-au născut, au lăsat urmaşi, murind „generaţii de-a rîndul" nu pentru a supravieţui, pur şi simplu prin noi, cei de astăzi, ci şi pentru a ne împinge mai adînc pe calea fără de sfîrşit a fiinţării. Generaţiile spirituale ale omenirii au lăsat un mesaj care, pe lîngă păstrarea lui nealterată, îndeamnă permanenet la înnoire şi la deschidere nivelică.

Scanned with OKEN Scanner

Sigur că între elementele (între indivizii) unei generaţii sînt o sumedenie de lucruri comune rezultate din şi prin simpla lor *prezenţă con-temporană (care-i plasează în aceleaşi condiţii spaţio-temporale)*, dar elementele (indivizii) unei generaţii sînt legaţi la fel de strîns *de trecutul* (pe care-l continuă) cît şi *de viitorul* (pe care-l anunţă şi-l prefigurează). Prin re-producere, fiinţa care se multiplică îşi surprinde parcă mai plastic şi mai evident natura *diacronă*, de succesiune în timp, *de facere-şi-devenire progresivă, în şi prin timp.* „Succesiunea generaţiilor" relevă parcă mai clar natura-i mişcătoare-şi-suitoare, fiinţarea — care nu este numai supravieţuire, ci şi deschidere-nivelică, *apropiere continuă de sine prin îndepărtarea de neantul ne-fiinţei sale*, mişcare *spre sine* printr-o succesiune de evenimente şi momente care, toate, aparţin acestui *continuum mişcător (şi suitor)* al fiinţei.

Fiinţa *se expune*, deci, se desfăşoară, *se dezvăluie prin succesiunea generaţiilor.* Ea „este" şi „fiinţează" prin fiinţarea ei nivelică, prin re-producerea — dar şi producerea de sine, prin succesiunea (dacă este să ne exprimăm în termenii biologiei) evolutivă a miliarde de specii, succesiune ce descrie o cale sinuoasă (intens ramificată, divergentă sau convergentă în diferite situaţii, *coborîtoare* de multe ori), o cale care, în ansamblu înseamnă şi a însemnat *evoluţie, facere, devenire*, apropiere-de-sine, de adevărul esenţial al fiinţei — care, la rîndu-i, a însemnat şi înseamnă „mai-mult-fiinţă" : „mai-adînc-fiinţă" : mai adîncă unitate cu sine (şi cu alţii), de la moleculă la acid nucleic, de la acid nucleic la celulă, de aici la organism la grupul social şi, în sfîrşit, la spiritualitate.

Fiinţa se desfăşoară, durează şi *„se durează" diacron, în timp*, printr-o succesiune de evenimente care-i re-produc dar şi înnoiesc chipul, înălţîndu-l şi redefinindu-l nivelic. Ea se mişcă din nefiinţă şi se apropie de sine, se apropie de început şi se re-găseşte continuu, mereu mai adînc, depăşindu-şi „golurile" ce despart o generaţie de alta. Vechiul continuă cu noul, dar se şi desparte de noul (care se va re-înnoi la rîndu-i), pentru a rămîne totuşi vechi, bătrîn, cuprins de îmbătrînirea care-i strecoară umbrele nefiinţei în structură, dezordonînd-o pînă la

Scanned with OKEN Scanner

clipa de cumpănă a morţii ce-o desface brutal. Vechiul moare, aşadar, se desprinde de calea (stagnant-suitoare) a fiinţei şi fiinţării şi coboară... unde ? În tărîmul subnivelic, desigur, tărîm care este tot *al fiinţei* (în continuă facere şi devenire), tărîm care este „mai-puţin-fiinţă", dar *totuşi fiinţă.*

Dealtfel nu trebuie decît să ne amintim unul din postulatele formulate în Cartea a doua ; spuneam atunci că elementele des-făcute ale făpturii coboară legic în tărîmurile subnivelice, crescînd probabilitatea subnivelică, dar, consecutiv şi probabilitatea facerii nivelice. Vechiul s-a des-făcut ; a coborît în tărîmul subnivelic, şi-a destrămat fiinţa, dar *fiinţa lui esenţială a supravieţuit, în acelaşi timp, şi a continuat prin „nou", prin odrasla care s-a născut din fiinţa lui şi care-i poartă fiinţa „mai departe"*, pe calea fără de sfîrşit a fiinţării. Lucrul acesta pare deosebit de clar la făpturile arhaice care „se divid" *în două* (de fapt, se dublează). Care e cea veche, care e cea nouă ? Greu de răspuns. Căci făptura veche a renăscut, integral, în şi prin cele două făpturi în care s-a re-produs.

Doar atunci cînd re-producerea a devenit o funcţie specializată, preluată de un grup redus de elemente, doar atunci cînd făptura şi-a individualizat *germenele* care s-o reproducă, doar atunci cînd o generaţie s-a despărţit distinct de o alta şi cînd părintele a supravieţuit *prin copil, dar alături de el,* în acelaşi timp, doar atunci cînd numai o parte a făpturii-mame a dat naştere unei alte făpturi ce a supravieţuit în preajma ei, dar într-un alt timp totuşi a apărut cu adevărat problema „morţii" : a *morţii individuale* şi, deci, doar *parţiale* (de vreme ce făptura însăşi s-a re-produs şi a supravieţuit prin urmaşi, trăind prin ei, fiinţînd şi re-definindu-se nivelic prin fiinţa lor.

Problema „morţii" este, cum spuneam altcînd, unul din subiectele predilecte de meditaţie ale omului modern. „Va fi o vreme cînd nu voi mai fi" îşi spune gîndul, şi fiinţa mai fiecăruia dintre noi se şi simte amputată şi abandonată unui timp finit, care-şi împarte cu zgîrcenie

Scanned with OKEN Scanner

darul. Şi totuşi, în ciuda acestor preocupări aparent fără ieşire, întreaga noastră fiinţă gustă beatitudinea zilnică a fiinţării, în şi prin toate dimensiunile ei, biruind obsesia morţii care-şi dizolvă întunericul în seva atotputernicei „vieţuiri" curente. Căci omul aparţine mult mai adînc şi mai definitiv fiinţei decît ne-fiinţei, prezenţa lui fiind dovada izbitoare şi palpabilă a „fiinţării-ce-întemeiază". Acest adevăr aparent simplu, dar încă timid afirmat de gînduri se evidenţiază cu întreaga lui putere prin *jertfele*, în care individualitatea limitată a făpturii se oferă, generos, dimensiunii universale, continue şi mişcătoare. Eroul moare apărînd libertatea şi fiinţa celorlalţi, continuînd prin ceilalţi, prin fiinţa liberă a celorlalţi. Instinctul „vieţii" împinge de multe ori chiar animalul-„părinte" la moarte, atunci cînd îşi apără puiul (deci tot propria-i fiinţă în continuitatea ei „mişcătoare"). Şi nu întîmplător vechii geţi socoteau moartea un „accident necesar" a cărei semnificaţie adîncă este mai curînd luminoasă decît întunecoasă.

8. Făptura se modelează şi „se selectează" în timp, în şi prin lume

Aşadar, făptura se dublează, se multiplică şi fiinţează „diacron", prin succesiunea continuă a generaţiilor. Dar dublarea procură şi „surprinde", totodată, şi prezenţa „sincronă" a unei mulţimi de elemente multiplicate care se alipesc, se unifică şi structurează o nouă făptură, de o nouă şi mai adîncă dimensiune nivelică, în acelaşi timp în care procesul diferenţierii le specializează funcţional, „stopînd" dublarea (prin „îndepărtarea" structurală a unui element de altul). Specializarea blochează, deci, multiplicarea, aşa după cum multiplicarea se opune, pe moment, diferenţierii şi specializării. Căci multiplicarea respectă şi re-produce întocmai măsurile făpturii, spre deosebire de procesul diferenţierii care le modelează şi le schimbă (chiar dacă imperceptibil).

Scanned with OKEN Scanner

Care este mecanismul ce guvernează acest „joc" spectaculos, dinamic și schimbător al multiplicării și specializării ? Care e forța care hotărăște „intensificarea" sau „relaxarea" specializării (ori a dublării), sensul și modalitățile direcționale ale specializării ? Sigur că, în primul rînd, *ființa însăși* a făpturii își va hotărî destinul, în funcție de și *prin logica ei interioară,* în funcție, deci, de legile structurării și organizării (expuse pe larg în Cărțile precedente). Făptura ființează logic, *în și prin lumea dimprejur*, schimbînd permanent elemente subnivelice cu ea. Iată, prin urmare, și cea de „a doua mare putere" care participă și modelează „jocul" competitiv, alternant, al multiplicării și specializării : *lumea dimprejur.* Părțile făpturii se multiplică într-un ritm anume și într-o anume „cantitate", specializîndu-se la un moment anume, mai mult sau mai puțin pregnant, în funcție, subliniem, de logica întregului și de preajma lui.

Dar făptura ființează, cum spuneam, și *diacron ;* prin succesiunea generațiilor ; ea își va impune (și va impune) ființa cu atît mai puternic și mai durabil cu cît va ființa mai mult *în și prin timp, cu cît succesiunea generațiilor ei va fi mai prelungă,* cu cît durata *dimensiunii ei istorice* va fi mai prelungă.

Reproducerea a creat noul parametru al *succesiunii diacrone.* Făptura nu va mai însemna de acum doar „individ limitat și determinat într-un moment anume și într-un spațiu anume al lumii", ci ea va însemna individ care ființează și diacron, în timp, în și prin succesiunea generațiilor, individ care-și perpetuează ființa, „petrecîndu-și-o" (cum ar spune Constantin Noica) în și prin lumea dimprejur, fiind permanent *alta, dar și rămînînd mereu aceeași,* în și printr-o lume exterioară mai puțin organizată și aleatorie, în și printr-o lume care-i *măsoară și hotărăște puterea existențială prin intervenția ei „permisivă" (blajină, tolerantă) asupra generațiilor, sau, dimpotrivă, prin intervenția ei negativă,* des-ființătoare.

Lumea *selectează,* deci, făpturile care-și desfășoară ființa în și prin ființa ei, păstrîndu-le pe cele capabile de a-i urma pulsul, ritmul și structura „în schimbare",

Scanned with OKEN Scanner

și cufundîndu-le-n neant pe cele incapabile de a i se modela. De fapt însăși făpturile lumii *se selectează prin lume ;* o făptură are o putere existențială mai mare decît alta atunci cînd ea se modelează mai ușor, „adaptîndu-se" și supraviețuind o durată mai îndelungată de timp atît *individual,* cît și *diacron* (prin succesiunea generațiilor), atunci cînd ea are, cu alte cuvinte, o putere re-producătoare (care-i desfășoară ființa în și prin curgerea vremii) mai mare decît alta. Aceste idei au prins contur abia în secolul trecut. Darwin le-a fundamentat științific. Chiar dacă lucrările lui aparțin biologiei, gîndul omului de știință a atins, inevitabil, și ținutul filosofării, logica „selecției naturale" despre care vorbește știința evoluției fiind și logica exemplară a selecției oricărei făpturi universale (ce se re-produce). Un individ care moare tînăr după ce a lăsat un număr de urmași suficient pentru a-i supraviețui este mai puternic decît altul care, trăind un număr îndelungat de ani, nu are nici un succesor. („Puterea existențială" este dată însă numai de succesiunea unui *mare număr de generații ;* căci s-ar putea ca traiectoria existențială a primei generații de urmași să se frîngă, dacă ne referim la primul caz, în timp ce un alt individ cu un singur urmaș, de pildă să-și asigure succesiunea pe durata a zeci de generații).

Făptura spirituală supraviețuiește printr-un mecanism „selectiv" întrucîtva similar, guvernat, desigur, de *legi socio-culturale specifice.* O idee filosofică sau științifică, o anume operă de artă supraviețuiesc în timp (printr-o selecție „naturală" riguroasă) cu atît mai mult cu cît generațiile următoare le vor păstra timp mai îndelungat, cu cît efectul lor modelator asupra generațiilor ce urmează e mai mare. Aceasta cere, în primul rînd, ca mesajul creatorului să fie difuzat și propagat suficient de intens și de amplu, „calitativ" și „cantitativ", ca ideea-mamă să fie re-produsă (și să se re-producă) în și printr-o mulțime variabilă de *cópii* (sau *„copíi"*) în generația contemporană. Sigur că un număr „suficient" de cópii îi va putea asigura supraviețuirea (în și prin mediul istoric al lumii social-spirituale) numai dacă ideea (sau opera artistică) este logică, penetrantă, „inspirată". Numai în acest

Scanned with OKEN Scanner

caz ea *„va rezista timpului“*, numai în acest caz ea se va putea re-produce în și prin succesiunea continuă a generațiilor spirituale. O difuziune („re-producătoare“) masivă a unei idei sau opere, într-o singură generație nu-i asigură nicidecum supraviețuirea dacă ea devine perimată sau falsă și nu mai impresionează generațiile ce urmează ; în timp ce o idee (sau operă de artă) puțin difuzată și cu o putere re-producătoare puțin penetrantă în generația respectivă se poate impune în timp și se va putea extinde, cucerind mereu teren și re-producîndu-se vertiginos, dacă mesajul ei este profund și durabil. Nu zadarnic se spune, de aceea, că „posteritatea“ e criticul cel mai necruțător, singurul în măsură să asigure nemurirea unei opere, difuzarea ei, oricît de masivă, în prezent fiind incapabilă de a-i garanta supraviețuirea. La fel de adevărat este și faptul că neră spîndirea unei opere sau idei le poate condamna la moartea „individuală“, atunci cînd re-producerea lor este nulă. Un manuscris uitat într-un sertar e mort, inexistent, atunci cînd „nu s-a re-produs“ deloc, întocmai ca și o făptură vie. O operă valoroasă, dar insuficient răspîndită poate muri, la un moment dat, atunci cînd condițiile social-spirituale îi sînt vitrege. Urgia timpului a distrus, fără îndoială, mare parte din creațiile spirituale ale omenirii, păstrîndu-le *pe cele mai valoroase* și *mai bine difuzate* de-a lungul vremilor. Homer, Platon, Aristotel, Sofocle „s-au re-produs“ fertil, fertilizînd spiritual și lumea modernă, în vreme ce opera a zeci de creatori, poate valoroși, a rămas necunoscută, pe de o parte pentru că valoarea lor n-a avut o suficientă putere re-producătoare, la timpul și-n societatea respectivă, pe de alta că vitregia unor vremi le-a prefăcut în pulbere și cenușă.

Făptura spirituală s-a putut selecta, deci, pe sine (ca și cea biologică), pe de o parte prin forța ei interioară, pe de alta prin lumea social-istorică, dar numai prin succesiunea (prezentă sau nu) a „generațiilor“. Căci selecția este mecanismul ce garantează sau nu *supraviețuirea* ; persistența făpturii biologice sau spirituale *în și prin timpul succesiv al generațiilor*. Selecția operează în imperiul unei *mulțimi de făpturi*. Ea *alege* (competitiv) pe cea mai puternică „existențial“, pe cea care este struc-

Scanned with OKEN Scanner

turată mai logic, mai inspirat, pe *cea mai bine „adaptată“* lumii („adaptarea“ însemnînd aici *armonizare* cu lumea, fiinţare durabilă şi eficientă). Dintr-o mulţime de făpturi, numai cîteva se vor re-produce eficient şi durabil ; numai cîteva vor supravieţui şi se vor perpetua, generaţie de generaţie, *în şi prin lumea care se schimbă,* fără îndoială, *modelînd, generaţie cu generaţie* (chiar dacă imperceptibil) *modelul şi măsura făpturii (ce se re-produce).*

Făptura fiinţează în lume şi se modelează prin lume în acelaşi timp în care ea fiinţează ca sine şi se modelează prin sine. Nu putem despărţi cele două planuri decît teoretic şi artificial. Logica făpturii este unitară. Ea aparţine tuturor dimensiunilor nivelice ale fiinţei, fie că ne referim la cel atomic sau molecular, la cel celular sau organismic, la cel social sau ambiental (ecologic), ultimul definind făptura *planetară,* inserată în cea *cosmică.* Făptura vie depinde de „mediu“ şi se formează prin „mediul dimprejur“ aproape întocmai cum atomul depinde de moleculă şi se modelează prin moleculă, sau precum celula depinde de organism şi se modelează prin organism.

Dar nu numai făptura se modelează în şi prin lume, ci şi lumea se modelează şi se re-modelează prin făpturile ei. Nu numai omul se modelează şi se re-modelează prin limbă sau cultură, ci şi limba sau cultura se modelează şi se re-modelează prin oamenii ce le „re-creează“ mereu. Făptura aparţine fiinţei, dar fiinţa însăşi e făptură. Oricare făptură (limitată) a lumii aparţine făpturii (universale şi universalizatoare) a fiinţei, modelîndu-se prin ea şi modelînd-o, la rîndu-i, odată cu toate celelalte făpturi (trecute şi prezente).

Aşa a luat naştere şi s-a construit, în timp, chipul pururi schimbător al fiinţei (ca făptură), chip care s-a conturat, tremurător, sub mîna fiinţei înseşi, insinuant, cu reveniri, ştergeri sau sublinieri, adăugiri, atenuări sau intensificări, întocmai cum ia naştere din lut, sub mîna creatorului, sculptura — informă la început, ceva mai precisă apoi, cu ezitări sau izbucniri inspirate, cu renunţări sau persistenţe încăpăţînate. Liniile ei s-au schimbat, se schimbă şi se vor schimba mereu, purtate de forţa logicii, impulsionînd în unele sectoare „dublările reproductive“, în altele „specializările“, totul aflîndu-se mereu

Scanned with OKEN Scanner

sub semnul organizării și al echilibrului, sub semnul armoniei și armonizării („interioare", prin sine, dar și „exterioare", prin lume).

În tot acest timp făptura a privit, ca sine, *spre altul*, purtată de dorul ființării și al re-găsirii ei „nivelice" ; în tot acest timp făptura și-a căutat adevărata și mai adînca dimensiune, așteptînd momentul de cumpănă la care *s-a putut deschide nivelic*. Căci „supraviețuirea stagnantă" a pregătit-o pentru marele succes al deschiderii nivelice. Iată criteriul suprem ce poate aprecia „reușita" sau „nereușita" unei formule structurale : *deschiderea nivelică*. Dacă un model structural anume duce la (sau facilitează) deschiderea nivelică, înălțînd-o la un moment dat, mai adînc și mai esențial spre sine, putem spune că formula ei structurală a fost „reușită" ; dacă însă formula ei structurală a ținut-o pe loc, chiar dacă milenii de-a rîndul, valoarea acestei „formule" este „inferioară". Viermele e mai vechi decît omul, dar cît de inferior lui, cel puțin din punct de vedere „ontologic" !

În fond, cu cît făptura se va fi putut deschide nivelic mai mult și mai adînc spre sine, cu atît modelul structurii ei inițiale a fost mai aproape de adevărul și esența ființei cosmice în care și prin care s-au format toate vietățile și făpturile lumii pe pămînt ; toate au pornit de la același tărîm atomo-molecular, dar nu toate au atins culmea spiritualității ; unele au rămas la nivelul atomic, altele la cel molecular, altele au atins doar pe cel celular, altele au ajuns pînă la cel organismic sau social. Prin ce s-au deosebit elementele *inițiale* ale mulțimii ? Prin *formula lor structurală variantă și nivelică*, fără îndoială. Fără carbon, hidrogen, oxigen, azot nu s-ar fi putut ajunge la apă, bioxid de carbon, amoniac și metan, fără acestea nu s-ar fi putut ajunge la aminoacizi, fără aminoacizi nu s-ar fi putut ajunge la acizi nucleici, fără aceștia la celule, fără anumite celule nu s-ar fi putut ajunge la organisme etc.

Varianța unei formule structurale anume a fost, în fiecare dimensiune nivelică, și la un moment dat, decisivă ; ea a decis putința sau neputința făpturilor întemeiate de a se deschide nivelic, odată, de două, de mai

Scanned with OKEN Scanner

multe ori. Dar varianța a fost doar „punctul de plecare", la fiecare și în fiecare nouă dimensiune nivelică. La fel de importantă și fundamentală a fost, desigur, logica ființării, logica structurării și organizării, logica întemeierii fiecărei noi făpturi — față de și prin celelalte făpturi ale lumii, logică ce s-a desfășurat *la un moment cosmic anume* (condiționat de momentele cosmice vecine sau îndepărtate), *într-un loc cosmic anume* (condiționat de locurile cosmice vecine sau îndepărtate), și *într-o succesiune determinată și determinantă a evenimentelor,* toate fiind legate între ele, interdependente și interconectate. Acest „lanț" succesiv de evenimente a creat toate făpturile lumii noastre (după cum le va fi creat, probabil, și pe cele ale lumilor necunoscute nouă). Hazardul a țîșnit din (și s-a împletit cu) puterea necesității, necesitatea a țîșnit din (și s-a împletit cu) deciziile hazardului, și iată că din bezna informă și vidă a cîmpului originar s-a ivit, precum Venus din spuma mării, o lume a ființei și-a făpturilor organizate, un cosmos legat, unificat și întemeiat prin iubire : prin dorul ființei de ființă : prin cununia ființei cu ființa, prin re-găsirea ființei de sine. Cu fiecare nou eveniment unificator ființa a revenit mai mult și mai adînc la sine, cu fiecare nouă cununie ființa s-a simțit și s-a cunoscut mai mult pe sine ; cu fiecare nou eveniment ființa s-a apropiat mai mult de începutul ei (neînceput nicicînd).

Cu fiecare nouă cununie și întemeiere ființa și-a consolidat terenul, și-a durat temelia și structura : *Făptura.* Și-a durat „Casa" — care se confundă cu propria ei ființă. Ființa s-a adăpostit în și prin casa făpturii, smulgîndu-se din timp în timp dintre ziduri spre cerul infinit al propriei sale ființe, înălțîndu-se mai mult și mai adînc spre sine, dar și trăgîndu-și, în aceeași clipă, „casa" după sine, refăcînd-o și restructurînd-o. O nouă și mai adîncă înălțare nivelică înseamnă o nouă re-organizare. Iar re-organizarea Casei poate avea repercusiuni favorabile sau defavorabile asupra ulterioarei deschideri nivelice, făcînd-o „posibilă" sau „imposibilă".

Structura făpturii s-a modelat, așadar, permanent, în funcție de logica supraviețuirii și-a deschiderii nivelice.

Scanned with OKEN Scanner

Unele părţi s-au schimbat puţin, altele s-au dublat ori s-au specializat, dublările au fost urmate de specializări, astfel că, odată cu trecerea vremii, forma şi structura simplă a făpturilor arhaice (care au gravitat în jurul modelului nucleonar) s-au modificat şi s-au complexificat spectacular, creînd o lume nouă de făpturi.

Care celulă, care protozoar ar fi bănuit (dacă ar fi putut bănui) că va prinde, la un moment dat, bizara formă neuronală sau ganglionară, ajungînd ulterior în imperiul unitar al miliardelor de celule ce compun organismul, iar mai tîrziu în imperiul spiritualităţii ? Care organism celenterat arhaic ar fi bănuit (dacă ar fi putut bănui) că va lua cîndva forma pe care o are vertebratul de astăzi ? Care făptură antropoidă, născută în peşteri, printre animale fioroase dar şi printre semeni ar fi bănuit (dacă ar fi putut bănui) că va ajunge la un moment dat să zboare spre stele, să păşească pe luna calcinată a nopţilor de vară, stăpînind peste milenii puterea cutremurătoare care-o va putea conduce mai adînc şi mai departe, pe calea fără de sfîrşit a fiinţării ?

9. Cuplul dual a fost, este şi rămîne fundamental

Am văzut, în cele de mai sus, că „mecanismul“ (schematic prezentat) prin care făptura ia naştere şi se perfecţionează în timp, deschizîndu-se la un moment dat nivelic, este condus de mulţimea legilor pe care şi le întemeiază fiinţa-în-dezvăluire, legile ivite fiind păstrate şi reluate altfel, cu şi prin fiecare nou tărîm nivelic, esenţa lor fiind mereu aceeaşi şi mereu alta (în funcţie de fiecare nou tărîm nivelic) : fiinţarea-şi-în-fiinţarea fiinţei, în diferitele ei ipostaze şi modalităţi, fiinţare care înseamnă şi *unificare, cununie a fiinţei cu sine şi cu altul.*

Cununia cu un altul, *cu un singur altul* (asemănător sieşi) este fundamentală. Chiar dacă făptura se alipeşte de o mulţime de făpturi asemănătoare ei, alcătuind o formaţiune nucleonară — ce se va structura şi organiza mai

Scanned with OKEN Scanner

tîrziu, alcătuind o nouă făptură, de o altă și mai înaltă dimensiune nivelică, „unul" ei se va deschide mereu, ca sine, spre un altul : *spre un singur altul.* Unificările ulterioare nu-i vor desființa modelul, ci, repetîndu-l și re-formîndu-l, îl vor consfinți și-l vor sublinia în și prin fiecare nou tărîm nivelic.

Spuneam într-unul din paragrafele precedente că, pentru a supraviețui, făptura e împinsă spre specializare la fel de mult pe cît de mult e împinsă și spre re-producere. Spuneam atunci că cele două procese contradictorii și necesare sînt împăcate prin *concomitența specializării diferențiate a celor mai multe celule cu dublarea exclusivă a cîtorva* (ce rămîn *ne*-specializate și re-producătoare, specializîndu-se deci „în vederea re-producerii"). Aceste celule re-producătoare sînt *germenii* care se vor re-produce și care vor da naștere unei noi făpturi organismice. *Numai acești germeni* se vor re-produce de acum înainte, atunci cînd celelalte părți ale făpturii (celelalte celule) s-au specializat în alte direcții (digestie, circulație, eliminare, conducere etc.).

Acești „germeni organismici" sînt celule : mai multe celule care au rămas la un stadiu și la o formulă arhaică, ne-specializată, capabile de a da naștere unui alt nou organism, unei alte noi făpturi celulare. Dar fiecare germene, fiecare „celulă-germinală" este un *unul :* o unitate : o făptură celulară unitară care se deschide spre un altul : *spre un singur altul echivalent (și complementar)* pe care-l alege din mulțimea... germenilor *echivalenți și complementari,* purtați de alte făpturi, la rîndul lor echivalente (și complementare). Căci o făptură s-a diferențiat, ca unul, de o alta echivalentă și fundamentală complementară ei, prin binecunoscuta *sexualitate :* diferența fundamentală și *polară* care desparte întreaga lume a făpturilor vii de pe pămînt în două mari „clase" : Masculinul și Femininul, pornind de la primele trepte ale organizării structurate.

Fiecare făptură a lumii se deschide (cu rare excepții) spre o alta de sex opus : spre *o singură făptură* asemănătoare și echivalentă de sex opus. Sexualitatea, care și-a pus amprenta pe întreaga lume a planetei noastre (și care

Scanned with OKEN Scanner

probabil că „polarizează", într-o manieră specifică, și lumile altor sisteme planetare, din alte arii cosmice, logica ființei fiind, în concepția noastră, „universală"), dezvăluie fundamentalul adevăr : ființa multiplă este *în primul rînd una* : un unul care se deschide spre și care îl dorește pe altul. *Cuplul dual* este și rămîne fundamental pentru ființa care-și vede destinul hotărît și guvernat de imperativul absolut al cununiei : al cununiei cu un singur altul echivalent (și complementar), *formula bazală* cu care și de la care începe întregul drum al întemeierii ființei și făpturii.

Spuneam că acest imperativ al unificării cu un singur altul este fundamental, pornind de la treptele cele mai de jos ale deschiderii nivelice, și anume de la treapta *cromozomială* (pe care au păstrat-o mai toate făpturile lumii, treaptă pe care o putem surprinde, dealtfel, „in statu nascendi", chiar la *bacterii* — unde există o formă de înmulțire sexuată, prin conjugare), ba chiar mai de jos, de la treapta *genei* „sub-cromozomiale", căci în procesul aproape universal al *conjugării* din crossing-over are loc o *unificare a fragmentelor-cromozomiale*, deci a *genelor*.

Celula germinală („unul" celular originar) se deschide cu necesitate spre un altul echivalent și complementar, spre un altul „de sex opus". Este adevărat că există forme de reproducere asexuată, în care celula germinală se re-produce și se unește „cu sine", întemeind un organism, dar aceste forme sînt rare, justificate logic, fără îndoială (atunci cînd unul celular se re-produce și-l găsește pe altul „sieși identic" alături de sine, în imediata lui proximitate), dar făpturile care nu simt puternica și arhaica chemare a unui „altul" și complementar sînt puțin viguroase și rămîn în dimensiuni nivelice joase (așa cum biologia a și demonstrat-o). Făpturile lumii se reproduc, în imensa lor majoritate, *sexuat*, începînd de la cele mai simple.

Vorbeam despre conjugarea bacteriilor : o celulă anucleată (bacteria) se cuplează cu alta, schimbînd material genetic. Dar la protozoare (la flagelate, și anume la Scytomones pusilla) s-a descoperit și o ciudată unificare

Scanned with OKEN Scanner

prin care o celulă se unifică literalmente cu alta ; cele două făpturi celulare devin „una singură" ; aceasta se va despărți ulterior în două. Iată cît de spectaculos a fost anticipată unificarea celulelor sexuale ale organismelor de mai tîrziu ! (Probabil că primele ființe unicelulare — ca și primele făpturi subcelulare — se unificau, într-adevăr, astfel, această lege fundamentală a ființării perpetuîndu-se apoi pînă în zilele noastre.)

Arhaica unificare este relevată grăitor și de formula duală și omniprezentă a acizilor nucleici. „Alfa-helixul", structura prin care cele două filamente de acizi nucleici „supraviețuiesc îmbrățișate", încolăcite unul în jurul celuilalt, este bine cunoscută oamenilor de știință. Îmbrățișarea fundamentală a acizilor nucleici reapare la nivel cromozomial : cromozomii sînt de regulă „diplozi" — cum spun geneticienii : *dubli* : o *pereche cromozomială* : o pereche a doi indivizi cromozomiali, prezentă *la toate celulele* lumii. Toate celulele făpturilor lumii au *perechi* de cromozomi, perechi care, la un moment dat, se cunună literalmente (în crossing-over) și întemeiază pe acel *unul* — care se va despărți iar în două și care-și va păstra formula solitară, așteptîndu-l însă pe un altul : pe altul dinafară, echivalent și complementar ; pe altul care să-i potolească dorul de ființă și să-l refacă, pentru a-l dezvălui apoi și pentru a reîncepe fantasticul drum al facerii și devenirii.

Acest moment poartă, în genetică, numele de „diviziune meiotică", diviziune ce dă naștere gameților : *germenilor* veritabili ai făpturilor organismice (care au de acum o „garnitură haploidă — deci înjumătățită, solitară — de cromozomi"), germenilor care sînt *făpturi celulare arhaice*, deschise-spre-altul, și care *au sex*, un anume sex, masculin sau feminin, germeni care, avînd sex, sînt *in-completi și dornici de cununie*, de unificarea ce le completează și le adevereşte ființa, germeni care doresc, așadar, unificarea cu un alt germen (complementar și echivalent lor).

Acest *dor al germenilor*, dor de ființă și de cununie, este de fapt *dorul făpturii înseși*, dor arhaic „specializat" și păstrat în sipetul unei celule (sau cîtorva), dor al unei

Scanned with OKEN Scanner

„părți" ce poartă cu sine dorul făpturii întregi, dorul de o alta (echivalentă și complementară) : *dorul făpturii sexuate de o altă făptură sexuată.* Căci fiecare făptură a lumii o dorește pe alta, la fel cum se dorește pe sine, cununîndu-se cu alta și re-producîndu-se astfel, în clipa așa-numitei „împerecheri", moment fundamental și decisiv care „perpetuează" (cum se spune) speciile. S-au descris o mulțime de modalități ale împerecherii, de la insecte, pești, păsări, mamifere, pînă la om. Toate poartă pecetea aceleiași *necesități fundamentale* fără de care făptura speciei lor n-ar fi putut supraviețui nici măcar o generație. Pentru a se împerechea și reproduce multe specii de animale își jertfesc viața : masculul e devorat de călugăriță ; s-au descris specii de pești care, după ce-și depun icrele și se fecundează, mor în spasme aproape „extatice" (la nivelul lor primar, biologic) ; o mulțime de animale își cuceresc partenerul cu prețul vieții, în luptă, pentru a nu mai vorbi de omul care a ajuns și la crimă în dorința de a-și păstra partenerul.

Dorul *de altul* este, la om, atît de puternic și de fundamental încît ființa lui simte și dorește *ne-ființa* în lipsa partenerului iubit. Mai bine moartea decît neputința de a te cununa ! Mai bine moartea decît neputința de a te re-găsi, așa cum ești, în și prin ființa lui Altul „asemenea ție" ! Julieta l-a urmat în mormînt pe Romeo, Tristan și Izolda s-au unificat prin moarte. Nu e vorba aici numai de simpla neputință a iubirii de a supraviețui într-o lume socială mărginită și imperfectă. E vorba, mai întîi, despre absoluta necesitate a ființei de a se cununa cu un altul sieși asemenea, cununie fără de care ființa „întregită" și dezvăluită ca „Sine" s-ar reduce la neant. Dorul de moarte al lui Eminescu a fost generat, în parte, și de neputința de a-și re-găsi ființa, extatic și plenar, prin ființa iubită (care să iubească la fel de mistuitor precum este iubită), căci poemele din faza „fericită" a dragostei lui sînt senine, jubilînd de bucuria regăsirii. Neputința de a găsi absolutul într-un altul, neputința de a se re-găsi absolut (și în absolut) printr-un altul n-au putut sfîrși altfel decît cu dorul de moarte, dorul de neființă :

„Cu aspra nepăsare tu sufletu-mi aduci
Pe cele două braţe întinse-a sfintei cruci
Şi buzele-nsetate cu fiere mi le uzi".

Fiinţa spirituală întîlneşte ne-fiinţa atunci cînd simte imposibilul cununiei cu Altul iubit ; orice iubire are şi gustul morţii, nu numai gustul extazului iluminant : gustul limitei care, depăşită fiind, rămîne mereu dincolo de fiecare nouă treaptă, ca un prag ce trebuie trecut, şi peste care se şi trece, dar care şi rămîne şi va rămîne pururi. Pe cît de intens şi viu e fulgerul fiinţării în iubire, pe atît de pustiitor este neantul „înfiltrant al nefiinţei" : al morţii ce constituie „momentul" şi genunea-i pururi vie ; al morţii care „se şi întîmplă", dealtfel, prozaic şi banal, în „biologic", atunci cînd omul rămîne solitar, fără urmaşi, atunci cînd fiinţa lui trupească se desfiinţează, fără a se mai fi putut reproduce. Lipsită de copii, fiinţa singuratecă va fi înghiţită de neant, dacă spiritualitatea n-o va fi re-produs-o cumva în dimensiunea ei, ea fiind „universalul" ce răscumpără şi mîntuie neputinţa reproducerii biologice. Beethoven s-a re-produs, fără îndoială, deşi n-a avut copii, şi s-a re-produs spiritual atît de intens, încît fiinţa lui pulsează şi astăzi în şi prin mulţimea imensă a celor pătrunşi de muzica-i răscolitoare.

Re-producerea biologică este fundamentală, dar „la fel de fundamentală" este şi cea spirituală ; cele două modalităţi nu se exclud, pot fi simultane, avîndu-şi fiecare rostul în dimensiunea nivelică ce le aparţine. Reproducerea biologică perpetuează specia biologică, cea spirituală — specia spirituală. În orice caz, reproducerea, chiar spirituală, presupune momentul fundamental al *cununiei cu un altul,* al împlinirii în şi printr-un altul. Şi în acest sens opera lui Freud este şi rămîne valabilă. Multe din trăirile noastre lăuntrice poartă pecetea arhaicei iubiri „duale", a unui Eros modelat puternic după chipul şi asemănarea sexualităţii, chiar dacă fiinţa persoanei s-a ridicat din imperiul instinctualităţii. Iubirea de mamă este o iubire „dual㔠, fără îndoială, care va structura într-o anume formă modalităţile „ulterioare" de iubire. Se ştie că orfanii suferă mult mai mult în viaţă şi ating mult mai rar fericirea împlinirii afective cu partenerul ales

Scanned with OKEN Scanner

decît cei ce au avut șansa unei mame iubitoare. „Complexul Oedip“ este real și reeditat aproape cu regularitate de binecunoscutele conflicte soacră-noră, unde este vorba în fond de o arhaică și fundamentală competiție pentru „partenerul“ masculin. Sigur că aceste date ale „psihologiei abisale“ sînt limitate și nu constituie „chei“ care descuie orice ușă, dar ele sînt cu neputință de neglijat. Dealtfel iubirea, de orice natură ar fi ea, și-n orice dimensiune nivelică s-ar manifesta începe odată cu și prin dimensiunea instinctuală a *sexualității*, cea mai arhaică formă de iubire, cea „biologică“ — ce se va înălța, și purifica apoi pînă la culmea arderii spirituale ; acest moment nu exclude, repetăm, momentul cununiei „duale“, într-un alt sens, într-un alt tărîm însă.

Căci ascultîndu-l pe Bach „mă și cunun“ cu el ; mă unific cu spiritul și spiritualitatea lui înscrisă în tulburătoarele polifonii. Bach trăiește și va trăi o eternitate (care va dura cît va dura ființa umană spirituală). Citindu-l pe Eminescu, mă contopesc cu Eminescu, sînt pătruns de iubirea lui, mă doare durerea lui, mă arde suferința lui, mă înalță gîndul lui. Momentul e sacru și cere singurătate : singurătatea întîlnirii : singurătatea în care Unul se cunună cu Altul. De la animale și pînă la om, actul iubirii se desfășoară în deplina singurătate, întocmai ca actul iubirii spirituale care pretinde să fii singur, să te dăruiești singur spiritului creator în care și prin care te încarnezi. Ascultîndu-l pe Bach dorești să fii singur în clipa de înălțare ce te aruncă, brutal și fulgerător, în lumina ființei, în clipa ce te îndumnezeiește și-ți dăruiește dimensiuni universale. Te apropii de ființă, te cununi cu ea, dar te cununi cu și printr-un altul care va spumega de acum în tine și prin tine. La concerte se strînge mulțimea, totuși fiecare ascultător rămîne singur sub cerul deschis al muzicii, simțindu-se una cu ceilalți, în și prin spirit. Singuri, dar împreună ; împreună cu spiritul creator, împreună cu toți cei pătrunși de spirit, prin spirit.

Mergînd mai departe, creatorul însuși simte o imperioasă nevoie de singurătate în clipa de cumpănă la care întîlnește ființa : adevărul ei. De parcă s-ar cununa cu

Scanned with OKEN Scanner

o altă ființă, sieși asemenea. De parcă s-ar întîlni *pe sine în și printr-un Altul-Asemenea*, spiritualizat și incandescent. Singurătatea este condiția fundamentală a creației ; nu numai pentru că sînt necesare condiții speciale de concentrare, ci și pentru că faptul însuși al creației este o Cununie ; o cununie a ființei spirituale cu propria-i ființă, prezentă-n lume și totuși înafara ei, ca un Altul.

Creația a însemnat dintotdeauna *iubire : bucurie : cununie*. A spus-o și Brâncuși într-unul din aforisme. Hemingway mărturisea că, în clipa-n care se așeza la mașina de scris, se pregătea pentru un fel și deloc suspect act de iubire. Profeții s-au retras întotdeauna în pustie. Nu pentru a fugi de oameni, ci pentru a se putea cununa cu ființa ce trebuia să ia chipul unui Altul (care vorbește) : chipul lui Dumnezeu — s-a spus metaforic (Dumnezeul care i-a dat lui Moise tablele legii), chipul de fapt al ființei ce *rostește*, venind parcă *„dinafară"*, din neantul neființei, dar și *„dinăuntru"*, din ființa creatorului — pregătit „să vorbească și s-o asculte". Procesul e simultan și reciproc. Ființa vorbește din sine, prin sine, venind deopotrivă „dinafară", dintr-un „altul". Ea se cunună, în clipa rostirii, cu sine, de parcă două ființe, cîndva unitare, s-ar fi unificat și refăcut.

Momentul creației cere, așadar, singurătate ; singurătatea ciudată a lui Brahms care, fulgerat de vreun moment privilegiat, se spune c-ar fi fost găsit fugind peste cîmpuri, cu părul fluturînd și cu fața transpirată, ori singurătatea schimnică a lui Beethoven, claustrat într-o încăpere săracă, transportat parcă într-o altă lume atunci cînd cineva i-a bătut la ușă. Există, desigur, și aparenta excepție a creatorilor ce „se produc" în public, stimulați de public ; să nu uităm însă că ei nu ar putea crea dacă, în momentul dezvăluirii, nu s-ar retrage (spiritual) din mijlocul asistenței și n-ar rămîne cu sine. Enescu pe scenă era de fapt singur ; singur, și totuși împreună cu toți cei din sală, „cununat" cu ei prin spiritul creator și universalizant al muzicii.

Ființarea și înființarea cer, așadar, în orice dimensiune nivelică s-ar desfășura, momentul fundamental al întîlnirii și cununiei, moment în care și prin care ființa

Scanned with OKEN Scanner

unică se dăruiește unui altul și se regăsește prin altul, moment exemplificat spectaculos de întreaga lume biologică.

10. Numai dimensiunea cromozomială a făpturii (pe care a conservat-o germenele) poate întemeia un organism pluricelular

Căci germenele este, revenind, punctul de plecare : punctul de plecare al făpturii organismice, punctul de plecare al oricărei făpturi. Oricare ființă (originară-și-nefiindă sau devenită) este *germene* și *este-n germene ;* oricare ființă sau făptură *germinează* conform propriei sale naturi și dă naștere... cui ? *Propriei sale ființe, desigur, adevăratei sale ființe,* prezentă-n sine, ca sine (dar și absentă din sine, cît timp fiinţează prin mulțimea celorlalți). Ființa „germinează" pentru a se pune doar în sine ; ea se adevărește ; își atinge ființa : se aduce *la ființă.*

Întreaga lume a ființei este și a fost „în germene" dintotdeauna ; întreaga lume a ființei (elementare și la infinit multiple) a germinat dintotdeauna și va germina pentru totdeauna. Procesul germinației este universal și reprezintă tocmai modalitatea (unica modalitate) de „a fi" a ființei, unica ei modalitate de „a ființa", de a fi cu adevărat ființă, de a începe-ca-ființă.

Întemeindu-se, ființa și-a și consolidat apoi fiecare nouă temelie ; și-a durat edificiul, l-a structurat, l-a organizat, și-a construit făptura, specializîndu-și *germenii* (de la care va porni, prin fiecare exemplar al ei, îndreptîndu-se spre altul și cununîndu-se cu altul asemănător). Unificarea germenilor de specii diferite este, cum bine se știe, imposibilă (la plante se întîlnește, dar și aici numai la structuri genetice relativ asemănătoare).

Un cromozom se cunună cu altul complementar lui, întemeind celula primordială : oul : celula-mamă, celula care va germina de acum, într-adevăr, născînd și durînd

Scanned with OKEN Scanner

întregul edificiu al făpturii (prin re-producerea lui multiplicantă). Dar iată că, din primele clipe, celula-mamă (care se re-produce și se cunună cu sine, progresiv și nivelic, întemeind etajele nivelice tot mai înalte ale făpturii) este cuprinsă de arhaicul dor al întîlnirii cu un altul. Mai înainte de a începe diferențierea și specializarea spectaculoasă a celulelor embrionare, și chiar în timpul în care se desfășoară diferențierea, o parte a celulelor rămîn nediferențiate, chemată de străvechea foame a unificării ; este masa celulelor germinale, masa celulelor ce se specializează „întru reproducere" și care va da naștere germenilor, păstrînd astfel aparent neschimbat dorul arhaic și pătrunzător al ființei (cromozomiale) de ființa cromozomială. Aceasta e de fapt și ipoteza lui Weissmann, păstrată în realitate de mai toate descoperirile moderne, chiar dacă forma în care a prezentat-o el a fost limitată și oarecum rigidă, pe măsura vremii lui.

În zilele noastre s-a constatat că „în cursul diviziunilor perioadei de segmentare a oului de metazoare, diferitele teritorii din citoplasma oului se repartizează în tot atîtea linii celulare ce vor da primordiile principalelor organe. S-a putut surprinde faptul că celulele care vor da țesuturile somatice își elimină părți din cromozomi în cursul diviziunilor (insecte, nematode). Factorii care previn această diminuare cromozomică sînt însă citoplasmatici. Cromozomii care nu suferă diminuarea sînt aceia din plasma germinală, bogată în ribonucleoproteine. Ei vor da, de la începutul segmentării, linia germinală." [1]

De la început, așadar, din primele clipe ale structurării noii făpturi organismice, dublarea multiplicantă duce la diferențierea și specializarea progresivă a celulelor, pe de o parte, pe de alta la ne-specializarea cîtorva — ce vor avea doar funcția simplă a dublării : la specializarea cîtorva *„în vederea dublării"*. Cu aceasta făptura organismică își asigură supraviețuirea prin dublare, pe de o parte (prin celulele germinative), pe de alta se structurează și se deschide nivelic, pînă la dimensiunea universală a spiritualității. Pe de o parte, așadar, făptura și-a

[1] Raicu P. și colab., „Celula", E.A., 1972, p. 320—321.

Scanned with OKEN Scanner

păstrat arhaica dimensiune a genei originare („cromozomiale"), pe de alta s-a îndepărtat de ea, înălțîndu-se ameţitor de sus, dar neuitîndu-şi nici o clipă fundamentul bazal, fundament care o împinge cu putere, irezistibil şi plenar, spre o altă făptură „asemenea-şi-complementară", cu puterea „sexualităţii". Pe de o parte, deci, făptura a rămas la *„cărămizile fundamentale nucleice"*, pe de alta ea *s-a îndepărtat de ele, dar s-a construit cu şi prin ele.*

De fapt făptura nici nu s-ar fi putut re-produce dacă n-ar fi rămas, în acelaşi timp, şi la structurile fundamentale ale acizilor nucleici, dacă nu şi-ar fi păstrat *cu sine, în sine, dar şi alături de sine, „izvorul" bazal al genei primitive : germenele cromozomial.* Căci făptura organismică, încununată de cea spirituală, s-a întemeiat şi s-a construit, aici, pe pămînt, nivel cu nivel, *pornind de la unităţile fundamentale ale acizilor nucleici,* varianţi desigur, dar încă *suficienţi de asemănători* pentru a se putea asambla în unităţi mereu mai înalte, mai complexe, mai pluri-determinate. Pe măsură apoi ce făptura a suit în următoarele tărîmuri nivelice, *varianţa elementelor a crescut exponenţial,* tărîm cu tărîm, aşa cum arătam în primul capitol ; unităţile (mereu „mai înalte" nivelic) s-au diferenţiat şi s-au îndepărtat una de cealaltă (pentru a se integra mai armonios şi mai eficient, în şi prin noua unitate a întregului), diferenţierea lor progresivă făcînd imposibilă re-întemeierea şi re-construcţia unei făpturi pornind, repetăm, de la „aceste" unităţi (prea diferenţiate şi individualizate acum pentru a mai putea da naştere unei structuri suficient de coerente şi de coezive). O casă poate fi construită din cărămizi de acelaşi fel (care vor configura şi alcătui apoi arcade, ziduri, camere, după dorinţa fiecăruia) ; dacă am porni însă de la nişte unităţi pluriforme şi de la materiale diverse, dacă am încerca, altfel spus, să construim o casă din bucăţi de var, de pămînt, din cîte o cărămidă, nisip sau apă, luate la întîmplare şi nesistematic, sigur că nu vom ajunge la nici un rezultat ; asamblarea ordonată a unor „cărămizi fundamentale" (ce pornesc, toate, de la un grad al asemănării necesar şi suficient) este condiţia „sine qua non" pentru

Scanned with OKEN Scanner

reușita construcției. Comparația este grosolană, dar încearcă să ilustreze ideea de mai sus.

Făptura n-ar fi putut și n-ar putea lua naștere pornind de la celule deja diferențiate, de la țesuturi sau organe ; ea a trebuit să pornească pe Terra, mereu și mereu, de cîteva miliarde de ani (și va porni și de acum încolo, cît timp va reuși să mai „supraviețuiască") de la cărămizile fundamentale ale *acizilor nucleici*, asamblate cromozomial. Înlocuirea doar a unui organ sau țesut este dificilă și greu suportată de organismul ce respinge tot ceea ce nu-i aparține intim, structural. Acesta este de-altfel și obiectul de studiu al multor savanți care încearcă să rezolve într-un anume fel „respingerea grefelor" prin așa-numita „apărare imunologică".

Specializarea germinativă a făpturii organismice a fost necesară, logică și inevitabilă. Ea a apărut uimitor de timpuriu și de perfecționată. Despre gameți se poate vorbi chiar la protozoare. În „conjugarea" parameciului, prin care două celule se alătură (se alipesc) și schimbă între ele substanță cromozomială se disting nuclee „staționare" (echivalente, după unii, ovulelor metazoarelor) și nuclee „migratoare" (echivalente spermatozoizilor). Viermii primitivi (turbelaritalele) au, în ciuda structurii lor simpliste și a diferențierii rudimentare, aparate sexuale extrem de perfecționate, care au conturate încă de pe acum, de la această treaptă nivelică „joasă", mai toate „părțile" componente, în formula lor vetustă și primară, întîlnite chiar la ființa umană ! Deși hermafroditi, viermii se împerechează între ei, doi cîte doi, „masculinitatea" unuia fiind atrasă de „feminitatea" celuilalt, și viceversa.

Făptura a putut supraviețui, așadar, prin re-producere ; și ea s-a putut re-produce pornind de fiecare dată de la dimensiunea *cromozomială* (sub-celulară), cărămida fundamentală păstrată generații de-a rîndul prin ne-specializarea „părții re-productive", sau prin specializarea germinativă. Fiecare făptură și-a păstrat cu sine germenii, germeni *de același sex cu ea* : femeia și-a păstrat ovulul, bărbatul spermatozoizii. Dar fiecare făptură (de un sex anume) a fost mereu împinsă spre o alta „de sex opus",

Scanned with OKEN Scanner

dorul fiinţei sale structurate şi dezvăluite fiind dublat de dorul arhaic, pătrunzător şi plenar al germenilor masculini şi feminini. Întîlnirea unificantă a fiinţelor structurate (culminînd la om cu întrepătrunderea spirituală) înseamnă şi a însemnat, în acelaşi timp, *copulaţie* — preludiu al fecundaţiei ; atracţie profundă şi atotcuprinzătoare ce sfîrşeşte cu momentul unificator al fecundaţiei ; cu unirea germenilor cromozomiali, care vor întemeia noua făptură organismică, nivel cu nivel, pas cu pas, tărîm cu tărîm, construind-o cu fiecare nouă înălţare şi reeditînd aceleaşi legi arhaice şi implacabile ce-au întemeiat-o în curgerea mileniilor.

Ontogeneza repetă, în linii generale, şi cu mici „modificări", filogeneza ; aceasta e legea de aur a embriologiei, lege uşor de urmărit, „in vivo", la oricare vietate, lege logică şi firească ce poate fi regăsită şi-n dimensiunea spirituală. Copilul străbate, în distanţe de timp scurte, uriaşele progrese pe care le-a făcut, în milenii, antropoidul primitiv. După ce „surprinde" lumea dinafară şi o percepe rudimentar, învăţînd să-şi găsească şi să-şi întrebuinţeze propria corporalitate, copilul se îndreaptă cu paşi siguri spre ţinutul logic al raţiunii, străbătînd lumea fermecătoare şi magică a poveştilor, unde confabulaţia se confundă cu realitatea, pentru ca mitologia preadolescenţei să-şi piardă treptat consistenţa odată cu instaurarea cunoaşterii lucide.

Făptura s-a reprodus organismic, dar ea a continuat să se reproducă şi social-spiritual, într-o manieră specifică acestui tărîm, în şi prin procesul educaţiei ; şcoala re-pune în circulaţie legile universului, pornind de la cele mai simple şi sfîrşind cu cele recente, fiecare an însemnînd un pas mai adînc spre ţinutul pururi viu al fiinţei, pînă la stadiul „universitar" — cînd omul intră în „prezentul mişcător" al spiritualităţii. El poate rămîne la (şi în) acest „prezent" pe care-l poate, la rîndu-i, reproduce, dar funcţia re-productivă (prin care făpturile în constituire ajung la acelaşi „plafon nivelic", în dimensiunea spiritualităţii) este totuşi doar punctul de plecare pentru *noua deschidere nivelică* ce cheamă pe fiecare într-o dimensiune mai adîncă, transformatoare şi esenţializantă. Nu e de ajuns „a re-produce" tot ceea ce ţi se

Scanned with OKEN Scanner

oferă de lumea spirituală contemporană (deşi „re-producerea“ este o funcţie esenţială ce conservă şi spiritualitatea), ci mai revelatoare şi mai profundă este desprinderea de „plafonul comun“, punerea în paranteze a tot ceea ce constituie prezentul „făcut şi limitat“ al spiritualităţii, „punerea în paranteze“ de la care şi cu care doar poate începe noua aventură, noul drum spre tărîmul încă nedesţelenit al fiinţei. Sigur că pe calea ce se deschide parcă în neantul lipsei de fiinţă nu te poţi încumeta să mergi dacă nu cunoşti drumurile străbătute de alţii, dacă experienţa celorlalţi n-a devenit propria ta experienţă, pentru a nu risca, aşa cum se spune, „forţarea uşilor deschise“. Cunoaşterea şi difuzarea întregii experienţe a omenirii (atît cît şi aşa cum poate fi ea transmisă celor mulţi) e una din datoriile de onoare ale oricărei culturi ce se ia în seamă. Aceasta presupune traduceri *integrale,* curajul de a privi scrutător *toate experienţele,* chiar şi pe cele cotate drept „nefertile“, atunci cînd „eşecul“ n-a fost şi nu este altceva decît un fel de „silogism negativ“, capabil de a deschide noi drumuri.

11. Re-producerea ca „producere“ a varianţei şi varianţilor

Făptura germinează ; îşi diferenţiază de la început germenii prin care „va germina“ ca o altă nouă făptură şi se va re-produce. Germenul masculin se cunună cu cel feminin şi întemeiază noua unitate celulară : oul — care va da naştere unei făpturi organismice noi. Polarizarea „dualã“ a sexualităţii (ce împarte aproape întreaga lume a făpturilor în două „specii“) se desfăşoară însă în şi prin claviatura extinsă şi extrem de nuanţată a *varianţei.* Fiecare germene (masculin sau feminin) are o *varianţă anume,* strict individuală. Şi fiecare alegere şi cununie se desfăşoară în funcţie de legea care cunună asemănătorul cu cel asemănător (şi complementar), şi-n dimensiunea universală a varianţei „ne-polare“. Bărbatul va alege din mulţimea femeilor *pe una anume,* fiind ales,

Scanned with OKEN Scanner

la rîndu-i, de una anume, la fel cum oricare mascul al lumii animale va alege o femelă anume.

Varianţa făpturilor cromozomiale este intens exprimată ; probabil că nu există în lume doi gameţi identici, aşa cum nu există nici două făpturi identice. Germenii reprezintă „esenţa" nedesfăşurată a făpturii organismice care le-a dat naştere, formula lor „haploidă" (uni-cromozomială) fiind rezultatul *încrucişării unificante* („crossing-over") din diviziunea meiotică („germinativă"), prin care cei doi cromozomi parentali (matern şi patern) se încrucişează, se unifică, şi dau naştere unui *singur* cromozom (ce cuprinde de acum şi caractere materne şi paterne). Sigur că există o seamă de legi ale încrucişării pe care genetica nu le-a descoperit încă, dar cert este faptul că *întîmplarea participă în mare măsură la alegerea „fragmentelor cromozomiale între ele"* ; altfel nu s-ar putea explica individualitatea fiecărui germen. Căci fiecare germen (ovul sau spermatozoid) are o structură *individuală*, mai mult sau mai puţin asemănătoare alteia, dar oricum individuală.

Făptura umană germinează, cum bine se ştie, o *mulţime imensă* de germeni ; cîteva sute de ovule (femeia), miliarde de spermatozoizi (bărbatul). Şi din această imensă mulţime *doar cîţiva* vor întîlni partenerul şi vor întemeia noua făptură, doar cîţiva vor putea sui treptele revelatoare ale deschiderii nivelice. Care vor fi cei aleşi ? Cine ar putea spune ? *Întîmplarea* guvernează iar (alături de puterea necesităţii ce împinge o făptură spre cealaltă şi un germene spre altul) actul fiinţării. Naşterea fiecăruia dintre noi a însemnat *actualizarea unei singure şanse din mulţimea imensă a şanselor de fiinţare ce s-au scurs pînă la apariţia noastră*, dacă ne referim doar la părinţi. Cîte momente privilegiate ale unor posibile întîlniri n-au fost ratate pînă la noi, cîte n-au mai fost ratate (sau „evitate") după aceea ? ! E bine să sesizăm acest adevăr, pentru a ne da seama de uluitorul noroc care înseamnă şi a însemnat „aducerea *noastră* la fiinţă".

Naşterea fiinţei noastre a însemnat, deci, *actualizarea unei şanse anume din mulţimea imensă a celor ratate*, şi întemeierea unei făpturi, ce seamănă în mai toate cu părinţii, dar care are şi o irepetabilă formulă *indivi-*

Scanned with OKEN Scanner

*dual*ă, singulară, semn al *varianţei* practic „absolute“ ce defineşte lumea vie, atunci cînd nici unul din fraţii sau surorile noastre (exceptînd gemenii univitelini) n-au pornit de la aceeaşi formulă cromozomială. Re-producerea nu repetă, după cum se vede, o anume varianţă ; dimpotrivă, ea *produce* varianţă : *procură varianţă*, atunci cînd nici un germene nu este identic celuilalt, atunci cînd fiecare nouă făptură îşi poate alege un partener (variant) anume din mulţimea făpturilor variante, individuale, prezente în juru-i.

Actul însuşi al re-producerii creează, aşadar, un anume „*spectru al varianţei*“, pe lîngă „mutaţiile“ (schimbări imprevizibile şi discontinue de structură cromozomială) despre care vorbeşte genetica. Ipoteza lui Weissmann trebuie înţeleasă corect, şi nu simplificat, cum se întîmplă uneori ; sigur că „plasma germinativă“ rămîne neschimbată ca *model*, ca *formulă cromozomială germinală*, dar re-producerea ei presupune *modificarea brutală şi continuă a varianţei*, *variabilitatea* inevitabilă.

12. Fiinţarea şi în-fiinţarea selectivă

Aşa cum spuneam în Cartea precedentă, variantul este variant al unui tip anume, iar alegerea selectivă (şi competitivă) se desfăşoară în funcţie de adevărul tipologic ce pulsează în şi prin făptura variantă. Unificarea îngustează, cu alte cuvinte, spectrul varianţei : *reduce varianţa :* propune, *fixează o anume cale*, o anume formulă structurală pentru făptura care a putut alege *un partener anume* (din mulţimea celor varianţi) şi o *întîlnire anume* (din mulţimea întîlnirilor posibile).

Care poate fi partenerul „cel mai potrivit“ şi întîlnirea „cea mai inspirată“ — pentru ca îngustarea varianţei să contureze o *anume cale evolutivă*, o anume formulă structurală ? Greu de răspuns în cîteva cuvinte, greu de răspuns pentru o singură pereche, într-o privire sincronă a realităţii. Căci fiinţa este elementară şi multiplă, în aceeaşi măsură. Ea fiinţează prin fiecare făptură a ei,

Scanned with OKEN Scanner

prin fiecare mulţime, soarta unui anume individ, ce are o formulă structurală anume fiind strîns dependentă de soarta celorlalţi, de soarta făpturilor din jur, de soarta de la un moment dat a lumii înseşi.

Răspunsul este şi poate fi închipuit *doar dinamic*, în şi prin desfăşurarea temporală a mulţimilor de specii pe care le-au dat, pe pămînt, făpturile lumii. Acest răspuns a fost dealtfel şi dat (parţial, evident) de speciile lumii actuale, născute din şi prin dialectica permanent vie a evoluţiei ; a fiinţării şi înfiinţării fiinţei.

Putem urmări „jocul" deschiderii şi închiderii spectrului varianţei şi-n lumea spirituală. Fiecare creator „se re-produce", la urma urmei, prin toţi cei care-l preiau („afectiv" sau „ideativ"), prin toţi „elevii" lui, prin „publicul receptor din acel timp sau din alte vremuri. Dar adevărul creaţiei re-naşte (în clipa „reproducerii") în şi prin fiinţa fiecărui receptor, care-l şi *investeşte cu un anume grad al varianţei, personal : individual.* Fiecare iubitor al poeziei înţelege, simte, „decodează" *Luceafărul* după sensibilitatea şi inteligenţa proprie fiinţei sale, deşi Eminescu a simţit şi înţeles poemul într-un „singur" şi anume fel (probabil imposibil de a fi re-editat vreodată). Faptul unic al creaţiei „se re-produce" luînd, aşadar, o mulţime de chipuri particulare, variante, toate centrate de acelaşi adevăr (să-i spunem „tipologic", pentru a nu părăsi conceptul propus). Cititorii nu rămîn ne-modificaţi ; poemul trezeşte gînduri şi sentimente care vor reverbera adînc şi durabil în fiecare, „prelucrînd" fiinţa fiecăruia şi apropiind-o de adevărul propus de poet. Se spune curent, şi pe bună dreptate, că Eminescu e părintele cuvîntului, simţirii şi gîndului „nostru" modern. Poezia lui a re-creat limbajul, dăruindu-i limpezime, sonoritate, fluiditate, a cizelat gîndul şi i-a oferit forma pe care filosoficul nu s-a sfiit s-o îmbrăţişeze. Eminescu a avut (şi mai are şi astăzi, uneori) „imitatori" — care au re-produs doar, steril şi imperfect, printre altele şi suma de „legi ale limbii" pe care a descoperit-o el. „Re-producerea" a rămas o simplă „producere" de variante ce n-au putut depăşi modelul. Dar din substanţa şi sîngele lui Eminescu au răsărit mai tîrziu un Arghezi, un Blaga, un Constantin Noica, fiecare plasîndu-se într-un alt „ori-

Scanned with OKEN Scanner

zont“ al deschiderii, continuîndu-i efortul poetic ori filosofic, prin desprinderea de ființa lui (nu pur și simplu „negatoare“, ci „creatoare“). Imitatorii s-au stins, au pierit în neantul și vuietul vremii, supraviețuitorii i-au continuat (și-i continuă) efortul. Sămînța lui Eminescu a fertilizat spiritualitatea românească, transformînd limba și modalitatea apropierii de gîndul filosofic. Multiplele „variante“ al imitatorilor de rînd au anunțat doar pe creatorii care l-au continuat și-l continuă.

Re-producerea spirituală „a deschis“, deci, spectrul variantei, dar l-a și îngustat, atunci cînd din noianul variaților au luat naștere întemeietorii : deschizătorii de drum : cei care au desțelenit calea și au descoperit piscul, re-producîndu-se la rîndul lor prin mulțimea „cititorilor“, pentru a desfășura iarăși evantaiul larg al „variantei“, necesar dealtfel ca apa și aerul.

Am putea spune, pe scurt, că *spectrul variantei s-a îngustat de fiecare dată „optim“ și a conturat o formulă variantă „optimă“* (din punctul de vedere al ființei care înseamnă ființare-și-în-ființare) *doar atunci cînd făptura întemeiată a avut o structură ce i-a permis ulterior deschiderea nivelică* (prin sine și prin urmașii ei, dacă ne referim la dimensiunea individuală și la cea istorică). Formulele variante „eronate“ au fost acelea care, în condițiile vremii și lumii respective n-au fost capabile de a crea premisele deschiderii nivelice, chiar dacă au păstrat un timp (stagnant) ființa făpturii. Sigur că judecățile de valoare sînt mult mai complexe, mai fluente și mai variabile, la rîndul lor, atunci cînd „eroarea“ este atît de aproape de „adevăr“, iar „adevărul“ atît de aproape de „eroare“, atunci cînd întreaga mulțime a făpturilor din jur participă la devenirea, facerea și înființarea fiecărui exemplar al ființei.

Se poate spune totuși că, în general, formulele variante „reușite“ au fost și sînt cele *viabile ;* cele care vor supraviețui filo-și-ontogenetic, cele care vor crea premisele deschiderii nivelice, împingînd ființa pe calea facerii. Lumea oferă exemple pretutindeni. Moleculele „reușite“ au fost (acum mai bine de 4 miliarde de ani), apa, bioxidul de carbon, metanul și amoniacul ; macromoleculele

Scanned with OKEN Scanner

„reuşite“ au fost aminoacizii, bazele azotate şi, în cele din urmă, acizii nucleici ; făpturile reuşite au fost primele celule, apoi primele organisme, iar dintre organisme „reuşite“ au fost cele care au dat naştere vertebratelor, pentru că „antropoizi reuşiţi“ să fie cei care au condus fiinţa pînă la treapta făpturii umane spiritualizate.

Vorbind despre formulele variante „reuşite“ ne-am referit, desigur, doar la acelea care au creat, în timp, premisele deschiderii nivelice, împingînd făptura mai adînc spre adevărul şi tărîmul interior al fiinţei şi prin cele cîteva mecanisme ale *speciaţiei* despre care vorbeşte „genetica modernă“, dacă rămînem la dimensiunea „biologică“. Subliniem aceasta pentru că teoria modernă a evoluţiei nu se referă în exclusivitate la făpturile care „au reuşit“ să se înalţe nivelic şi să se apropie mai mult şi mai intim de adevărul fiinţei, ea studiind cu acelaşi interes şi mecanismul „stagnării nivelice“, prin speciile care au rămas la acelaşi „nivel ontologic“ (reptilele din zilele noastre, protozoarele de azi etc.), precum şi mecanismul „închiderii nivelice“ sau „involuţiei“ speciilor ce au regresat pînă la dispariţie.

Mecanismul central al evoluţiei, *biologice*, aşa cum îl înţeleg astăzi geneticienii, este, cum bine se ştie, *selecţia :* alegerea selectivă a unei anume căi evolutive din mulţimea celor prezente, alegere care porneşte, logic, de la mulţimea variantelor pe care le poate avea (şi le are) o făptură de un nivel ontologic anume, la un moment dat.

De fapt fiinţa însăşi a lumii noastre planetare este întregul care se restructurează şi se reformulează mereu, prin complexul şi finul mecanism al selecţiei, alegîndu-şi cu atenţie şi înţelepciune logică „părţile“ (adică făpturile lumii) în vederea supravieţuirii ei ca fiinţă, pe de o parte, pe de alta în vederea găsirii şi re-găsirii de sine, prin deschiderea nivelică. Nici o specie nu s-a stins „fără motiv“, nici o alta nu s-a născut „fără motiv“. Fiinţa lumii noastre planetare şi-a păstrat dinamic echilibrul, şi s-a îndreptat cu paşi siguri spre dimensiunea *spirituală*, întemeiată odată cu şi prin fiinţa umană.

Scanned with OKEN Scanner

Dorul arhaic al germinației a creat puntea care a împins ființa spre ființă, pînă la momentul culminant al re-găsirii de *sine*. *Sinele* și-a întîlnit *Sinea* — așa cum profund observa Constantin Noica — ; Sinele s-a întîlnit pe sine și s-a cufundat frenetic în Sinea lui (care-i dezvăluie și relevă Sinele). Determinația de gen pe care o are, în limba noastră, acest termen abstract, „Sinele", relevă precizia și intuiția genială pe care a avut-o gîndul atunci cînd a înțeles că va putea ajunge la „Sine" doar prin cununia cu „Sinea" lui. Iubirea „Sinelui" cu „Sinea" este iubirea ființei cu ființa, iubirea ființei care își cuprinde și își întîlnește propria-i ființă („dinafară" și totuși „dinăuntru").

Dorul făpturii cromozomiale se decantează și trece, așadar, „prin filtrul" dorului făpturii structurate și dezvăluite. Ea, făptura nivelică, este cea care alege ; ea își alege partenerul, ea „își reglează" dorul arhaic. Ea își selecționează partenerul, iar selecția ei înseamnă *și selecție a făpturilor cromozomiale,* selecție *a germenilor,* pentru ca selecția germenilor să întemeieze, prin fecundație, oul — ce va da naștere noii făpturi (determinate sexual) și împinse iar de dorul cromozomial arhaic spre o altă făptură, de aceeași dimensiune nivelică, și cu unele *calități* structurale asemănătoare. Procesul este alternativ și simultan, în aceeași măsură, selecția germinativă presupunînd selecția făpturii dezvăluite. Dialectica variației și selecției făpturilor-dezvăluite se va reflecta în și prin dialectica variației și selecției făpturilor germinale (cu excepția organismelor primitive, la care factorul „întîmplare" intervine mai pregnant în destinul lor).

Ființa „se selectează", astfel, de o veșnicie. Se selectează azi așa cum s-a selectat ieri, așa cum se va selecta mîine, prin toate făpturile lumii. Fiecare făptură și ființă aparțin unui *tărîm nivelic* anume ce le definește „specia" ; iar fiecare „specie" își are, la rîndu-i, „sub-speciile"... pînă la făptura individuală și irepetabilă ce se deschide spre altul, pentru a se oglindi, reproduce și defini, „selectîndu-l" pe altul și „selectîndu-se" pe sine, deopotrivă.

Ființa își durează edificiul prin fiecare cununie, suind dintr-un tărîm nivelic în celălalt, construindu-și făptura,

Scanned with OKEN Scanner

consolidînd-o şi remodelînd-o mereu, prin selecţia inevitabilă ce operează şi-n noua şi adînca ei dimensiune social-spirituală, dar, subliniem, din perspectiva şi prin legile specifice acestui nou tărîm. Oricît de ciudat ar părea, modelul arhaic al re-producerii şi-a pus amprenta şi asupra dimensiunii spirituale, instituind un fel de „pattern" bazal de la care pornesc o parte din legi şi determinaţii. Căci spiritualitatea lumii noastre nu e „abstractă", desprinsă de individualitatea creatorilor. Dimpotrivă, e „purtată" şi născută din şi prin spiritele individuale ce s-au ridicat la şi în dimensiunea ei universală. Iar aceste „spirite" s-au născut şi se nasc, fiinţează şi mor — ca entităţi individuale — petrecîndu-şi făptura prin curgerea generaţiilor şi trăind atît individualitatea irepetabilă a unui destin, cît şi universalitatea expansivă, mişcătoare. Spiritul atotcuprinzător al filosofiei, bunăoară, e *unitar-şi-dinamic :* el se construieşte şi se modelează *din şi prin succesiunea dialectică a momentelor spirituale individuale şi originale* (iată şi aici „varianţa" !) care l-au închegat acum mai bine de două milenii şi-l încheagă şi azi, din şi prin desfăşurarea diacronă, sintetică şi esenţializatoare în acelaşi timp, a momentelor — „Tales, Parmenide, Heraclit, Zenon, Socrate, Platon, Democrit, Aristotel" — să spunem, numind doar cîteva dintr-o serie impresionantă şi incompletă, înţelegînd că expunerea lor nu este nicidecum „liniară", ci extrem de complexă, plurideterminată, plurivalentă şi intercondiţionată, „registrele" şi „orizonturile" concepţiilor interferînd, compunîndu-se armonic, diferenţiindu-se reciproc şi alcătuind o „textură" filosofică, un adevărat *tărîm complex şi-n continuă complexificare,* un adevărat tărîm *definit şi-n continuă definire,* susţinut de „centre conceptuale" care se adîncesc şi restructurează idei „mai superficiale", într-o mişcare lăuntrică şi năvalnică de continuă desţelenire şi fertilizare a necunoscutului. Adevăratul chip al filosofiei ia naştere, deci, din şi prin succesiunea extraordinar de „intricată" şi de interdependentă a „momentelor" ei, toate „purtate" şi reprezentate de filosofi, de spirite *individuale şi originale,* ţîşnite într-un timp anume şi într-o anume naţiune, într-o generaţie anume.

Scanned with OKEN Scanner

„Exegi monumentum...“ spunea Horaţiu, intuind puterea durabilă a operei, capabilă de a supravieţui în şi prin timpul ce selectează necruţător adevăratele valori. Nimeni şi nimic nu va putea atenua strălucirea gîndirii lui Platon sau Hegel, nimeni şi nimic nu va putea altera mireasma poeziei lui Shakespeare sau Eminescu, forţa şi puritatea operei lui Fidias, Michelangelo sau Brâncuşi. Vremea n-a păstrat nici un impostor, n-a fost darnică decît cu cei care i-au definit şi re-dezvăluit fiinţa.

Şi astăzi ca şi ieri lumea e zguduită de lupta Binelui cu Răul. Şi astăzi ca şi ieri violenţa şi crima se confruntă cu înţelepciunea şi bunătatea. Şi astăzi ca şi ieri Fiinţa se confruntă cu Ne-fiinţa, în „ultima“ ei dimensiune. Deznodămîntul poate fi tragic sau tulburător de frumos, după cum va birui Fiinţa sau Nefiinţa. Fiecare făptură a lumii, fiecare om a fost şi este chemat să participe la această luptă. Nici un efort „pozitiv“ n-a fost şi nu este inutil. Dimpotrivă ; fiecare umăr pus la „căruţa lumii“, fiecare putere smulsă urii şi oferită binelui poate fi, la un moment dat, decisivă.

În acest secol, în acest deceniu, în aceşti ani se dă, poate, „marea bătălie“ pentru fiinţă, pentru supravieţuirea şi fiinţarea ei revelatoare. Bătălia este a-tuturor ; a tuturor naţiunilor, a tuturor oamenilor, a fiinţei înseşi. De-o parte arma atomică, de alta raţiunea, adevărul şi iubirea. Acum se aleg sorţii, acum se hotărăşte destinul. Acum se aruncă zarul cu cele peste patru miliarde de feţe ale întruchipărilor noastre. Cine va învinge : Fiinţa sau Neantul ? Forţa ziditoare de lumi sau pulberea nimicniciei ? Răspunsul este-n noi. Îl purtăm şi-l trasăm cu tremurătorul, insignifiantul dar şi decisivul nostru destin „personal“. Am ştiut alege ? Şi am făcut tot ce e „omeneşte“ posibil pentru ca alegerea noastră să-şi spună şi impună, lumii şi fiinţei, cuvîntul ?

*

Am văzut, în cuprinsul acestui capitol final, că facerea domină, în general, desfacerea, măsurile părţilor făpturii crescînd cantitativ. „Surplusul“ captat al elementelor subnivelice este distribuit ordonat, în proximitatea structurilor organizate, care le ordonează şi care se re-produc ; fiecare parte se dublează deci, dublînd în cele din urmă întreaga făptură.

Scanned with OKEN Scanner

Dar făptura se și specializează în acest timp, prin toate părțile ei ; iar pentru că specializarea diferențiază o măsură de cealaltă și se opune re-producerii, făptura nu se va putea dubla decît dacă-și va menține una din părți ne-diferențiată, specializînd-o în vederea dublării („germenele"). Așa iau naștere o mulțime de făpturi (care se pot unifica mult mai rapid acum, re-întemeind ființa făpturii) ; așa iau naștere „generațiile" — care vor conduce ființa spre sine, în timp, selectînd-o și pregătind-o la infinit pentru pașii noi ai „deschiderii nivelice".

*

* *

Iată-ne, dar, la capătul unui drum trasat și întemeiat de pasul gîndului, aflați într-o culme a ființei (noastre și a lumii) din piscul căreia zărim pierzîndu-i-se calea spre afundul zărilor mereu mai simple și mai rudimentare, pînă la neantul fără de formă și contur al cîmpului originar, izvor a toate cîte sînt, dar și mormînt nedesfăcut al lor. Dincolo de culmea-n care ne aflăm simțim deschiderea zării infinite, adînca și răscolitoarea chemare ce ne curmă clipa de popas și ne îndeamnă să reluăm peregrinarea, suișul spre înaltul care-și cere iarăși ființa, chipul și realitatea — prin ființa, chipul și realitatea ființei noastre. Dincolo de culmea-n care ne aflăm pulsează, deci, o lume necunoscută încă, o lume ce ne aparține, pe care o răsfrîngem prin pasul și prin gîndul nostru, totuși în care încă nu ne-am întrupat și care încă nu s-a întrupat prin noi.

Avem de-acum o Casă ; un Acoperiș ; Ființa și-a surprins prezența, s-a zărit pe sine și s-a întrupat sub ochii noștri, a prins contur, și a mărturisit cîte ceva din taina care a ținut-o ferecată veșnicii. I-am surprins esența mișcătoare, în permanentă *facere și definire*. I-am înțeles și cîteva modalități de închegare, strădania arhaică de a-și construi un acoperămînt, un trup de-ndată ce s-a și ivit. Pornind spre sine pentru a se afla și regăsi, ea însăși fiindu-și *taină-și-destăinuire*, ființa și-a schițat modalitatea în care a prins viață și forme consistente prin toate cele cîte sînt în jur și-n noi. Căci ea pulsează-n fiecare trup al lumii, „tîrînd" cu sine fiecare trup spre adevărul unificator și esențial al ființei sale înseși.

Scanned with OKEN Scanner

Dar Calea rămîne și va rămîne deschisă pururi. Ea se deschide spre „urmarea" care se află de veci, în toate cîte sînt, și totuși, în abisul neființei. Din culmea-n care sîntem vom privi, la infinit, spre culmi ; spre neființa noii ființe care-și anunță permanent sosirea, neștiindu-și încă viitoarea înfățișare. Drumul parcurs ne spune cîte ceva despre ființă, dar, mult mai mult și mai adînc, el *ne deschide gustul pentru ființă ;* gustul pentru esența fără de forme încă a lumii și a ființei noastre, gustul pentru înnoitoarea drumeție, pe o Cale și într-un spațiu care ne vor aduce, mereu, în inima ființei înseși.

1965—1979

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINSUL

Cuvînt înainte VII

CARTEA ÎNTÎI : FACEREA 1

Capitolul 1 : Ființa-nefiindă 3

1. Ce înțelegem prin ființă ? (3) ; 2. Cum apare neființa (sau neantul) ? (5) ; 3. Ființa este una cu neființa (6) ; 4. Ființa și neființa se opun una celeilalte, fiind, într-un cuvînt, contrarii (9) ; 5. Ființa nefiindă și contradictorie este limitată (10) ; 6. Ființa limitată e finită : finită fiind, și limitată, ea trimite dincolo de sine, la in-finitul ei (11) ; 7. Ființa limitată și finită este unul ; iar unul e multiplu, la infinit (14) ; 8. Unul multiplu ființează ca o mulțime infinită de elemente, fiecare element fiind-și-nefiind, deopotrivă (17) ; 9. Mulțimea infinită a elementelor originare alcătuiește cîmpul originar (21).

Capitolul 2 : Cauza 25

1. Ființa nefiindă (unică și la infinit multiplă) este profund contradictorie (cu sine și prin sine) (25) ; 2. Cauza surprinde contradicția (31) ; 3. Cum contradicția este contradicție a înseși contradicției sale, cauza este, ea însăși, efect (35) ;

4. Ființa nefiindă este doar potențial ființă : în fiecare element al ei se ascunde „întreaga ființă", încă „ne-fiindă" (37) ; 5. Ființa nefiindă are posibilitatea de a se dezvălui integral (38) ; 6. Ființa nefiindă se smulge cu necesitate, prin fiecare element al ei, din abisul contradicției (38) ; 7. Ființa (nefiindă) „trebuie să fie" ființă : acesta e scopul propriei sale ființe (care o atrage spre sine) (40).

Capitolul 3 : Facerea 42

1. Ființa (nefiindă) se mișcă de la sine, căutîndu-și repausul : ființa (42) ; 2. Mișcîndu-se din contradicție, unul originar se îndreaptă înspre un altul, la întîmplare (45) ; 3. Unul alege, la întîmplare, pe un altul, formînd un cuplu dual (48) ; 4. Unul se cufundă-n altul și „se unifică", întemeindu-și astfel „mulțimea" (50) ; 5. Ființa în unificare „se face" : este „facere" (56) ; 6. Facerea actualizează : prezentul (devenit) expune trecutul și, deopotrivă, viitorul (61) ; 7. Ființa începe cu adevărat abia în clipa facerii (65) ; 8. Ființa își atinge esența : „se esențializează" prin desprinderea-i de aparența inițială și „apare" ca fenomen (69) ; 9. Facerea dimensionează spațio-temporal ființa (71).

CARTEA A DOUA : DESFACEREA 75

Capitolul 1. Deschiderea nivelică 77

1. Unul devenit și limitat ființează ca mulțime devenită și finită (77) ; 2. Neantul (ființei originare) co-există alături de ființa și mulțimea devenită (78) ; 3. Ființa devenită s-a desprins de ființa-nefiindă, ridicîndu-se „la sine", într-un alt „nivel" al ei (81) ; 4. Și mulțimea devenită (contradictorie) va ființa și se va reîntemeia într-un alt și deosebit nivel (secund) (83) ; 5. Și mulțimea „secundă", ca și mulțimile „următoare" vor re-naște într-un alt și deosebit nivel (87) ; 6. Ființa „se deschide nivelic" la infinit (spre sine) (88) ; 7. Ființa se dimensionează și

Scanned with OKEN Scanner

se extinde spaţio-temporal la infinit, regăsindu-şi începutul şi păşind, la infinit, spre el (92).

Capitolul 2 : Solitudinea 100

1. Fiecare mulţime devenită este limitată (ca mulţime) (100) ; 2. Mulţimile devenite se limitează (cantitativ) progresiv, cu fiecare nouă facere nivelică (101) ; 3. Mulţimile devenite se limitează (cantitativ) pînă la Unul (103) ; 4. Mulţimea originară şi mulţimile devenite evoluează simultan, dar „decalate" nivelic (105) ; 5. Fiecare element devenit se deschide spre o mulţime finită şi proximă de elemente devenite (111) ; 6. Unele elemente devenite rămîn solitare (113) ; 7. Elementele se smulg „legic" din contradicţie şi se definesc „legic", în clipa facerii (117) ; 8. Cum nu toate elementele devenite îşi pot alege partenerul (spre a se defini legic), unele „fac excepţie" de la imperativul legii (118) ; 9. Legea şi excepţia absolută a fiinţei deocamdată „supreme" nivelic (120) ; 10. Elementele reciproc alese (care se pot defini legic) au, la întîmplare, şansa facerii (124) ; 11. Fiinţa nefiindă şi originară are, în egală măsură, şansa-şi-neşansa devenirii, facerea ei fiind „întîmplătoare" (131).

Capitolul 3 : Desfacerea (moartea) 134

1. Fiinţa solitară se deschide spre neantul ei şi se defineşte „negativ", murind (134) ; 2. Dar adevărul ei „negativ" este fiinţa subnivelică (duală), moartea fiind des-facerea (în părţi) (135) ; 3. Desfacerea este contrariul facerii (142) ; 4. Desfacerea extinde mulţimile subnivelice (153) ; 5. Elementele „desfăcute" şi rămase iar solitare se desfac din nou şi progresiv, din sub-nivel în sub-nivel (155).

Capitolul 4 : Refacerea 159

1. Fiinţele „des-făcute" se re-fac în clipa în care întîlnesc partenerul echivalent (159) ; 2. Fiinţa revine, în refacere, în aceeaşi dimen-

Scanned with OKEN Scanner

siune nivelică : „stagnează“ nivelic (165) ; 3. Ființa se face-se desface-și-se reface „ciclic“ (166) ; 4. Ființa „își așteaptă“, staționînd (nivelic), propria ființă subnivelică (170) ; 5. Ființa refăcută și consolidată se redefinește nivelic, prin mișcarea „spiralică“ a facerii (173) ; 6. Ființa este mulțime, își conservă mulțimea și evoluează ca (și prin) mulțime (177) ; 7. „Soarta“ elementului este necesar-întîmplătoare (179) ; 8. Elementul reglează mulțimea și se autoreglează prin mulțime (180).

CARTEA A TREIA : NUCLEONUL 183

Capitolul 1 : Re-unirea 185

1. Și ființarea doar „stagnantă“ are un sfîrșit (185) ; 2. Unul devenit strînge în jurul lui (sau reunește) mai multe elemente echivalente, alcătuind un nucleon (188) ; 3. Nucleonul este format dintr-un „nucleu nivelic“ și dintr-un „înveliș subnivelic“ (193) ; 4. Nucleonul se ordonează „în trepte“ nivelice și are un ritm de ființare ordonat (196) ; 5. Nucleonul are o măsură optimă (eundantă) (198) ; 6. Cuplul dual re-apare în și prin fiecare eveniment (198) ; 7. Elementele își schimbă locul între ele, prin schimbul intra-și-internivelic (200) ; 8. Elementele nucleonare se implică reciproc și participă „pe rînd“ la nucleu (202) ; 9. Nucleonul schimbă elemente cu Exteriorul (204) ; 10. Același model nucleonar (nivelic) poate avea mai mulți varianți (cantitativ). „Tipul“ nucleonar are, deci, „varianți“ (izotopi) (207) ; 11. Nucleonul pierde succesiv din elemente, preajma lui fiind aleatorie (211) ; 12. Măsura nucleonului poate descrește pînă la „spargerea“ (sau „des-facerea“) lui, cînd elementele-i subnivelice rămîn, dintr-odată, solitare (213) ; 13. Nucleonul „trăiește“ un timp determinat (214) ; 14. Desfacerea nucleonului într-o mulțime de elemente crește „substanțial“ probabilitatea subnivelică (216).

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2 : Întrepătrunderea 223

1. Ființele nucleonare variante se atrag „preferențial“ (223) ; 2. Ființele nucleonare nu se unifică prin „întrepătrundere“, ci prin strînsa lor „alipire“ (225) ; 3. Nucleele se atrag, învelișurile „le urmează“ (227) ; 4. Dacă ritmurile de ființare ale partenerilor sînt „con-sonante“, aceștia se atrag ; dacă nu, se resping (228) ; 5. Asemănarea sporește asemănarea (230) ; 6. „Învelișurile“ se cuplează între ele, atunci cînd nucleele se alipesc (233) ; 7. Măsurile ființelor nucleonare alipite se modelează (se „în-măsoară“) (235) ; 8. Varianța fiecărui partener „variază“ în funcție de sine și de altul, prin noua unitate creată („inter-varianța“ sau „inducția reciprocă“) (236) ; 9. Partenerii nucleonari „se diferențiază“ unul de altul, unul prin altul (237) ; 10. Mai mulți nucleoni se alipesc și formează un „nucleon al nucleonilor“ (239) ; 11. „Nucleonul nucleonilor“ ia naștere în timp, lent, prin „acomodarea“ (și modelarea) progresivă a partenerilor (241).

CARTEA A PATRA : FĂPTURA 247

Capitolul 1 : Principii de organizare 249

1. Ce înțelegem prin „făptură“ ? (249) ; 2. Etajare nivelică și centralizare (251) ; 3. Căile se ramifică „ascendent“ sau „descendent“ și sînt inter-dependente (260) ; 4. Varianța făpturii crește „exponențial“, cu fiecare nou tărîm nivelic (261) ; 5. Făptura este o „structură“ (264) ; 6.. Părțile „se organizează“ între ele și întregul „funcționează“ (267) ; 7. „Schimburile“ leagă părțile făpturii între ele, dar leagă și făptura de lume (269) ; 8. Legată de lume, făptura își poate alipi („anexa“) la un moment dat una sau mai multe făpturi subnivelice, formînd un întreg (271) ; 9. Informația poate și dezorganiza făptura, perturbînd-o (280).

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2 : Diferenţiere şi specializare 291

1. Redundanţa părţilor (variante) augmentează varianţele şi diferenţiază (291) ; 2. Diferenţierea expune progresiv şi simultan un „set“ de posibilităţi ale fiinţării (din mulţimea infinită a posibilităţilor originare) (294) ; 3. Diferenţierea activează electiv un fragment subnivelic (295) ; 4. Activarea electivă creşte măsura fragmentului respectiv, creează redundanţa şi duce la re-diferenţiere (297) ; 5. Părţile diferenţiate se pot şi de-diferenţia, diferenţierea fiind reversibilă-şi-ireversibilă, simultan (298) ; 6. Perfecţionarea făpturii (ca întreg) îi garantează supravieţuirea stagnantă, nu şi deschiderea nivelică (299) ; 7. Prin diferenţiere fiecare parte va avea o funcţie specială : se va specializa (301) ; 8. Părţile se re-specializează în şi prin fiecare tărîm nivelic, luînd funcţii asemănătoare sau deosebite (302) ; 9. Părţile se specializează în funcţie de rînduiala internă (şi externă) a făpturii, alegîndu-şi o anume „temă“ funcţională (303) ; 10. Temele funcţionale cresc (cantitativ) odată cu fiecare nouă deschidere nivelică, integrîndu-şi (convergent sau divergent) temele subnivelice (305) ; 11. Specializarea perfecţionează ; ea facilitează deschiderea nivelică, dar o poate şi bara (309) ; 12. Importanţa „momentului critic“, a „locului critic“ şi a „planului de organizare“ (311) ; 13. Funcţiile specializate (descriere) (313) : I. Funcţiile „supravieţuirii“ stagnante (314) : A. Hotarul protector (314) ; B. Schimbul şi funcţiile lui (319) : a) Captarea (320) ; b) Agresiunea (321) ; c) Transportul (324) ; d) Prelucrarea (325) ; e) Circulaţia (327) ; f) Eliminarea (330) ; g) Depozitarea (333) ; II. Funcţiile „deschiderii nivelice“ (339) ; 1. *Interrelaţia* (339) ; 2. *Conducerea* (341).

Capitolul 3 : Re-producerea 353

1. Măsurile făpturii pot creşte cantitativ, fără a-şi schimba structura (353) ; 2. Fiecare parte

Scanned with OKEN Scanner

(ordonată) își ordonează în jur elementele-sub-nivelică (358) ; 4. Pentru a se putea specializa ducîndu-se și dublîndu-și entitatea. Dublarea sub-nivelică se extinde nivelic, dublînd făptura nivelice, după chipul-și asemănarea ei, re-pro-și re-produce concomitent, făptura își specializează una sau cîteva părți „în vederea dublării", lăsîndu-le nediferențiate (362) ; 5. Reproducerea este un proces „pluri-condiționat" și ciclic (367); 6. Făpturile re-produse se alipesc și se unifică între ele, întemeind un nou tărîm nivelic (369) ; 7. Dar re-producerea se desfășoară și diacron, în timp, „generînd" o mulțime de „generații" (373) ; 8. Făptura se modelează și „se selectează" în timp, în și prin lume (377) ; 9. Cuplul dual a fost, este și rămîne fundamental (384) ; 10. Numai dimensiunea cromozomială a făpturii (pe care a conservat-o germenele) poate întemeia un organism pluricelular (392) ; 11. Reproducerea ca „producere" a varianței și variaților (397) ; 12. Ființarea și în-ființarea selectivă (399).

Scanned with OKEN Scanner

Lector : SORIN MĂRCULESCU
Tehnoredactor : GHEORGHE CHIRU

Apărut : 1980. Bun de tipar : 9 VI 1980. Format : 16/54×84. Coli tipo : 27, Coli ed. 21,93.

Lucrarea a fost executată sub comanda 5066/980 la Întreprinderea Poligrafică Bacău, str. Eliberării Nr. 63.

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie fabricată de C. C. H. „Letea" Bacău

Scanned with OKEN Scanner